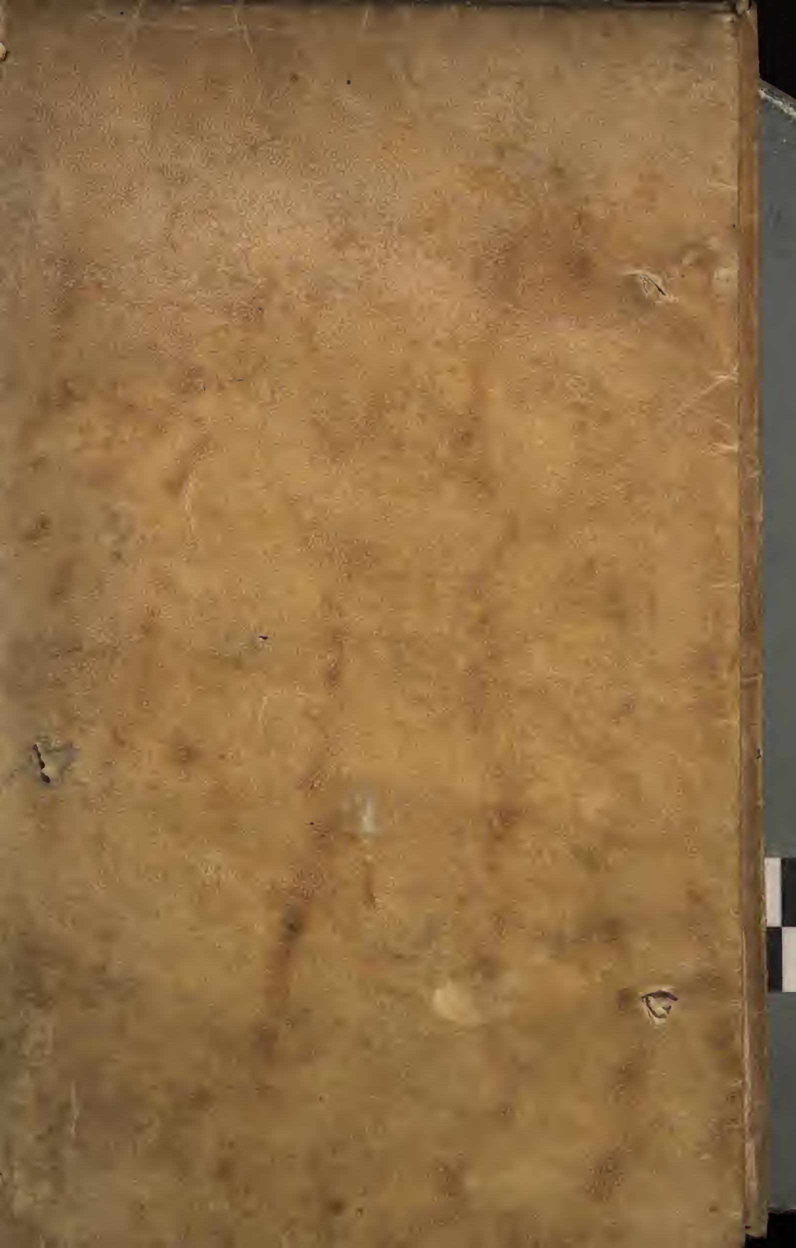
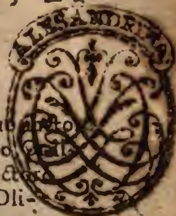

DE VITA,
ET LAVDIBVS
S. P. N. AVR. AVGVSTINI,

HIPPONENSIS EPISCOPI, ET Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBRI SEX.

Recogniti ſecunda editione, & in compendium, à ſuo auctore R.P.F. Ludouico de Angelis, Portuenſi, Luſitano, Ordinis Eremit. alumno, & chroniſta generali, Doctore Theologo, & publico, in Collegio S. Aug. Oliſipponenſi, S. Paginæ quondam interprete.

PARISIIS,
Apud IACOBVM BESSIN, via Callendrica ſub ſignô aurei Franciæ, è regione portæ Palatij.

M. DC. XIV.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO *D. D. Fr. Alexio de Menezes ex familia Eremitarum, olim Goensi Archiepiscopo, & pro Rege gubernatori, iam Bracharensi, ac Domino, tunc Indiæ, nunc Hispaniæ totius Primati.*

EDIISTI tandem desiderate, tàm multa, tàm longa intercapedine, gratulor; Macte animo; ob prosperam tuam nauigationem gaudeo; ob salutem, & incolumitatem triumpho. Amabò non laudo te hominem in vita tua: nam *pondus meum, amor meus, eo feror, quocumque feror*; laus attollit, exornat alios; Cœlum verò cœli, quod Hebrei, Aquila in nubibus, quod Greci dicunt, verè tu es: nec altiùs ire,

Aug. 3. Confes 9.

nec effingi potes pulchrior: amoris ergo pōdere iaceo, non laudo maiorē omni laude: non te ſed ouem tuam, pro qua te ante Deum abnegas, & adſtruis te non eſſe te; ſed ipſam tuam errantem, deperditam; non laudo hominem, ſed lutum aliud, ſed ſaphirinum illud Dei opus: aut Angelum humanum, aut hominem Angelicum, non ferientem vertice, pedibus terentem ſidera: non te laudo hominem in vita, mortuum mundo, cui quotidie moreris, ne moriaris æternum: non te denique laudo hominem in vita tua, quando non tua, ſed æterni Dei eſt, cui illam in belliſſimo ætatis flore dediſti, donaſti, dicaſti.

Quæ feciſti te laudant & ſpeciatim hæc (non blandior:) quadraginta parochias cum ſuis miniſtris & neceſſariis omnibus, in tua Goenſi Diœcenſi de nouo erexiſti: hanc in rebus Eccleſiaſticis ſexdenium, quorum tres in ſecularibus totam Luſitanorum Indiam feliciter gubernaſti; Bis te Indiam gubernante, Moſſambiquium, ſemel obſeſſa fuit Malaca per Hollandiæ hoſtes, ſed vtraque vrbs defenſa ad victoriam vſque, & magnam nominis Luſitani gloriam; Gentiles, & Mauros numero tam multos ex vtero baptiſmi peperiſti, vt Gouueana de tuis geſtis copioſiſſima hiſtoria plures taceat,

quàm dicat. Mauros, & alios Indiæ populos nutu flectebas, qui te, *Mar* vocabant, hoc eſt Dominum: vnde magnus ille Mogor tres fratris ſui filios aqua baptiſmali luſtrandos, & tertium tuo nomine illuſtrandum obtulit, dicens te tanti à ſe æſtimari, quanti Reges Hiſpaniæ, Carolum, Philippum, quorum nomina primis duobus impoſuit. Piperis Reginam, aliosque infideles Reges, & ſchiſmaticum Babyloniæ Patriarcham conculcaſti. Pro Chriſtianis Diui Ioannis, vt appellant, circa Euphratem reducendis, plurimùm laboraſti. Malabaricos Sancti Thomæ reduxiſti ad fidem Catholicam, Dauid Patriarcham Armæniæ, ſex Epiſcopos, & horum ſubditos omnes. Portẽtoſum Mahometi præſidium (ita vocabãt Maurorum reges, & Dynaſtæ) Cunhalenſem tyrannum, raptorem, archipiratam, omnium, Chriſtiano, & Luſitano nomini, quos Orientis Solis oculus vidit, infeſtiſſimum, primùm hortatu, & conſilio tuo maturiſſimo (nec enim tunc Indiæ gubernator eras) contra omnium opinionem oppugnaſti, deinde multis ſubſidiis expugnaſti, ac tandem gladio, & arcu Iacob; id eſt prece, & oratione ad internecionem viciſti. Duo Paniquales (hi ſunt apud Malabares gladiatorum gymnaſiarchæ) tribus cum millibus tibi aduerſus

impium Næſtorem & perfidos eius ſequaces intrepidè prædicanti, diſtrictis ſuper venerandam coronam tuam gladiis, adſiſtentes, tandem benedixerunt, quem anteà mactare iurarunt. Aquila non ita contemnit muſcas, vt tu ſcopeta, lanceas, ſagittas, veruta, gladios acutiſſimos, vt non ſemel par fuit videre apud montes Malabaricos, & ſpeciatim in Parumenſi illorum oppido, quibus ſanctum Confirmationis Sacramentum Apoſtolico ſpiritu penitus intimaſti. Maleficus ſatis notus, pecunia multa corruptus, prædicationis tuæ lampadem inſtar Solis elucentem vt obſcuret, ſua edit omnia ſigna, & nulla inſignia, Dœmones inuocat, non reuocat, vocat vociferatur, at illi! vel non audiunt, vel nihil audent aduerſum. Biduana aëris tempeſtas ita cœlo terram miſcebat, vt publicum capere ſine vento, & pluuia deſperarent homines; vbi tamen ingeminaſti; efferatur crux, efferatur crux; obediunt venti, nubes clareſcunt, fugit procella, & mille ſtant ſubito ſpectacula: hæc, finita proceſſione poſt Synodum à te facta apud Malabaricos, continuò finiũtur; & redeunte imbre omnes definiunt omnia à te cælitùs definita. Pro feſtiuitate ſonat bellicum tormentum, & frangitur, in ipſa gratiarum actione, bonam ſui partem torquet

in hominem, retorquet in murum, ô mirum! frangit hunc, & intus penetrat, illum supernè tangit, ac vix lędit; sic infernus, terra, aqua, aër, ignis, cœlum, vel tibi conformari, pacem, & fidem Romanam prædicanti, vel tua confirmare videntur: vt ipsi Catholicæ matris infantes Malabarici dié, ac nocte, priuatim, & publicè, in viis, in domibus exhilarati prædicant, atque compositis de more hymnis, perfectissimè laudant. Synodum confecisti insignem, Catechismum veritate Catholica resplendentem; conciones innumeras, non minus pias, quàm doctas: inter quæ, cæci sunt non iudicantes, luminaria magna inter stellas, libros duos à te scriptos de vita, & exemplis Augustinianorum tam in partibus Orientis Indiæ, quàm Occidentis, Lusitaniæ. *Multa prætereo, quia multum festino.* Crucifixisti sepelisti auaritiam; Crux, Mausolæum resplendent Olisippone in monasterio Gratiarum, in triumphum tuum, in gloriam Dei maximam. Per te Augustinienses vbique gentium augustiores, florent in Perside, rutilant in India, micant in Africa, coruscant in Arabia; sub aurea quorum institutione primum totius Orientis sanctimonialium monasterium sanctè fundasti, & matris Monicæ, titulo ad cœlum, & Dei 9. Conf. 8.

acceptationem erexiſti. Quid de illis dicam ædibus à te extructis, vbi Chriſtianæ, & nobiles puellæ, vel corporalibus, vel ſpiritualibus nuptiis, pro ſuo cuiuſque libito, contrahendis, ſub Auguſtinianorum doctrina, & habitu laudabiliter educantur? omnes approbant, vt & recluſoria tuis etiam inſtitutis, & ſumptibus ornata, quibus mulieres in Inſula Goa peccatrices, & lubricæ ciuitatis barathra, pœnitentiam peragunt, nec ſolum ſibi, ſed alijs multis lucem præferunt melioris vitæ.

Cæterùm, hæc, qualiacunque ſunt, plantaſti, rigaſti, fouiſti, taceo de expenſis liberaliter promiſſis, liberalius conceſſis, ante meritum, & opinionem certè meam. Ad illas venio tuas graues, & multas, quas, & aliquando ſine debita reſcriptione, bone Deus! cui quis, vnde, qua de re, & quo adfectu ſcripſiſti? mihi, tu, ex India, de rebus Ordinis noſtri, fidē faciens non te pro te, ſed pro illis natum: meas reſponſiuas conferebas, & præferebas cæteris totius regni; dicebas illas mel tuum, dulcedinem tuam, hac ſola de cauſa, quia aliquid nunciabant Eremitici, & Auguſtiniani Ordinis tui. Per fluxus ergo, & refluxus tuarum admonitionum Oceani, meam in rebus Auguſtinianis fatuitatem extenuaſti, & ſale, ſiquem

habent, reſperſiſti: ecce ad te refluunt, à quo fluxerunt, vt iterum fluant & à typographico cœlo, dulces, vtiles, & aliquo ſaltem puncto dignæ, ſin minus, ad me reuertantur, qui, vt tyro in tenebris, & ſqualore non effero manum,

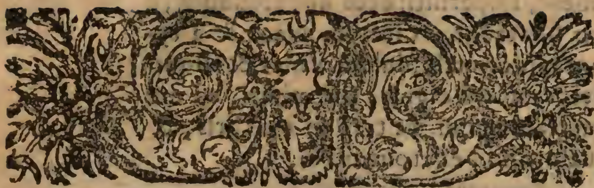
Parmaque inglorius alba

Et fortitudinem humanæ opinionis vitium, & infirmum eſſe eruditionem ſcio. Sed cur te eneco verbis iſtis, quo viuo, ſit fas loqui, tota indiget India, indiget Hiſpania, indiget Auguſtinianum iſtud cœlum, in propagationem, in honorem, in fulcrum Herculeum, ſeu Atlanticum. Vale.

Mæcenas atauis edite Regibus,
O & præſidium, & dulce decus meum?

Conimbricæ, MDCXII. die Iunij duodecimo, ipſo feſto beati noſtri Ioannis de S. Facundo, *Reuerendiſsimæ, & illuſtriſsimæ D. T. addictiſsimus.*

Fr. Ludouicus de Angelis.

AVCTORIS PRÆFAtio ad Augustinianos.

Lib. de vera religion. c. 7.

Ibros legebam, fratres chariβimi, & ex eis sectan dæ Christianæ religionis caput (*ita appellat Augustinus*) *historiam: hinc Ordinis nostri rerum collector in comitiis prouincialibus Scalabi Lusitanorum celebratis ab hinc duobus lustris, vel supra ab optimis prouinciæ moderatoribus factus sum, nullo (ni fallor) instigante, vel impellente; quem à triennio Reuerendißimus Prior Generalis M. Fr. Ioan. Baptista de Aste Chronistam ordinis totius destinauit: illico animum rebus Ordinis, ex officio cudendis, & excudendis intendo, cùm ecce occurrit, & volentem retardauit Patris Augustini discipulus Trigetius*, qui tanquam veteranus adamauit historiam: & *verè, ecquod stu-*

Augustinus 1. de Ordine, cap. 1.

dium aut ponderis maioris, vel ordinis altioris? In ipso limine impingebam, cùm dignissimus eiusdem Lusitaniæ Prouincialis M. F. Franciscus Pereira, ordinis Romæ Hispanus iam olim adsistens eos adhibet aculeos, vt regredi nefas videatur, progredi currere, volare placeat in apertum famæ nostræ campum;

Tolle moras (*inquit*) semper nocuit differre paratis. *Lucanus. 1.*

Primitias ergo nostras videte, præcoces quidem (si me audio) tamen ex aliorum mente maturas, vobis quos tutores voco, & patres, vobis, tangendas, tollendas: tangendas fauore, tollendas à fructu non paruo, non despicabili, quem ex nostra Augustiniana arbore pendentem maturum præscindam, & euulgabo: tu ô Deus! faxe, ad publicum vsum, & gustum: chronicon à nobis exeat ordinis ab Augustino ad nos deductum, & continuatum, atque alia sublimioris notæ, ita te lucente, & illucente;

Auia Pieridum peragro loca, nullius ante *Lucret. 1.*
Trita solo, iuuat integros accedere fonteis
Atque haurire, iuuatque nouos decerpere flores,
Vndè prius nullæ velarunt tempora Musæ.

Hic finirem, ni reliquum esset aperire animum meum in hoc opere. Duas videbam in Confessionibus Patris Augustini conuersiones, priorem per internas Dei voces, vt Christianus esset, per externas alteram, vt monachus viueret; quas ipse sanctissimus Pater inter scribendum, submissiùs, & abiectius de se sentiens, multis Deo actis gratiis, aliorumque precibus expetitis, sic intricatas reliquit, vt vnam ab altera vix discernamus, ambasque inter se valdè discretas vnicam reputemus; quare statutum distinctas, hoc opere edicere, & explanare, eosdemque Confessionum libros, quibus (ipso Patre nostro Augustino teste) nil frequentiùs, & delectabilius. *Creuit præter intentionem opus, vitamque, & laudes non paucas ad titulum pellexit, corpus sex in libros efformauit, posito ordine, in primo de vocatione Augustini ad vitam Christianam, ad monasticam in secundo, in tertio de baptismo tractamus, in quarto de monachismo, de sapientia, & sanctitate consequenter in quinto, & sexto: stilus quidem à multis, ex multis factus, fractus, & mutilus, aliquibus fortaßis serpens, aliis multus, exuberans, & fastuosus: sed rationem attendite: verba, sententias, ænigmata aliorum retulimus, quod graue (non diffiteor) & nonnihil fastidij pariet, attamen maioris erit (si bene suadeo) auctoritatis, & emolumenti, nec aliter scribenda sensi, quæ mentis oculis iudicata, non istis visa corporeis: ordini aduersa propel-*

2. De prædestinatione Sanctorum cap. 2.

lit, aduertit prospera, & nouo quodam dicendi genere vetustiora veterum, in libris in codicibus collapsa reducit ad mentem huius æui; loquitur parùm, minùs eloquitur, ex illo Senecæ.

Quid verba quæris? veritas odit moras. *Sen. in Oedipo.*

Finio, & vos saluere iubeo, varia tango elogia, materiemque subministro, quæ multa tractare, vulgare, edicere poßitis fusè, perfusè, cothurno elegantius, Ordini fructuosius, Patri Augustino laudi, & decori, æterni, & præpotentis Dei gloriæ; ita aueo, ita voueo; tu ô Patrona! adspira votis, & huic operi coronam adde & colophonem, ô Domina Gratiarum!

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum. *Versus antiqui, sed incerti auctoris.*

Approbatio.

EGo Fr. Rogerius Gyrard in alma facultate Theologiæ Parisiensi Doctor, necnon conuentus Eremitarum S. P. N. Augustini Vicarius, & visitator generalis, Confessarius ordinarius Serenissimæ Reginæ Franciæ, ac Prior beneficiarius Domus Dei Montis morilliensis fidem facio quibuscumque à nobis lectum librũ *De vita, & laudibus S. P. N. Augustini*, editum in lucem à R. P. M. Fr. Ludouico de Angelis Lusitano nostro coeremita, & chronista generali; & nihil in eo reperisse contra fidem catholicam, & bonos mores, imo ad pietatem, & tanti doctoris patris nostri Augustini maximam conducere commẽdationem, & proinde dignum, qui Parisiis typis mandetur, sicuti prius Conimbricæ in Lusitania fuerat: in cuius rei testimonium nostra authoritate subscripsimus die 25. Nouembris an. 1613. in ipso conuentu Erem. Parisiensi.

Frater Rogerius Gyrard Vicarius,
& Visitator Generalis Indig.

Errata candide lector emenda, & sic insignora.

fol.	pag.	lin.	error,	correctio,
9.	1.	10.	hinc.	hic
15.	2.	1.	dele; at	sectabar ista.
18.	2.	13.	inhabitantibus.	inhiantibus.
83.	2.	26.	Canonici.	Canosini.
86.	1.	15.	trignitat tres.	triginta sex
87.	1.	13.	nesciret.	
88.	2	5.	quantum	quintum
92.	2	11.	dele & secundo	cognoscendi genere
92.	2.	12.	tertio	secundo
92.	2.	29.	alibi	de tertio
101.	1.	28.	Seraphion	Serapion
103.	2.	20.	dicad marginem	Rupertus

lib. 7. de op. Sp. Sti. c. 19. vbi praf. in Ioannem.

112.	1.	23.	peen	penè.
109.	1,	20.	irruptionem	irruptio
110.	1.	4.	lege quam	implet
120.	2.	29.	tempore	temporis
124.	1.	28.	imperator	imperatoris

137. 1. lege non solum Romanam Africanamque Ecclesiam, sed per omnes.

152. 2. 13. lege & prandium

162. 1. 2. lege decimum quartum, & valentiniano tertium.

167.	2.	7.	Angustianis	Augustinianis
172.	1.	vlt.	at Salomona	vt Salomoni.
181.	1.	24.	M. CCCIII.	M.CCIII.
161.	1.	vlt.	Benturia	Conuentria
181.	2.	8.	apud	quod.

DE VITA,

ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI.

Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER PRIMVS.

Præscribit exordia, & conuersionem eius ad fidem Catholicam.

Patria, natale, nomen, prænomen, nobilitas, insignia, parentes.

CAPVT I.

VGVSTINI semper nostri patria Tagasta, siue Tagestum, oppidum (vt inquit Plinius) Numidiæ liberum, & suo iure præditum apud Africam: in vetusta cosmographia, PATRIA. *Plin. lib. 5. hist. c. 4.*

Partibus ista minor spatiis, est terra duabus
Ast Augustino vincit vtramque suo,

Petr. Vine. in carmine pro defensione Petri Pictauiensis.

vel:

Augustinus hic est, quem nobis Africa misit
Tertia pars orbis re minor, hinc potior.

Hæc Petrus venerabilis Diuo Bernardo amicissimus.

NATALE.

Botherus in familia Austriaca, p. 2. Baron. ann. 355. Beda lib. 2. de Tabernaculo, c. 3.

Othomannorum superbia exorta, cum Austriaca familia ipsam oppressura: sic anno Domini CCCLV. pestis Ariana (testor Baronium) ad summum, & natum antidotum, de quo Beda: *Augustinus omnia, quæ fidem turbare poterant, hæreticorum venena euacuat.*

NOMEN.

Suet. in Augusto. Aug. lib. 1. Conf. c. 6.

Augustinus ab Augusto diriuatur, Augustum *ab auium gestu, gustu ve, vel ab auctu.* Suetonius ait, Hæc in nostro scilicet Augustino, qui de materna, & vterina reclusione inquit, *nonnihil mihi indicatum est.* Fortè aliquod sanctitatis auspicium, vt pluribus Ecclesiæ viris: non enim maparua, communia, & vsitata: sed magna, rara, & clara indicantur, cum aliquid de illa: videant alij, & Ouidianum istud.

Fast. 1.

Sancta vocant augusta Patres, augusta vocantur
Templa sacerdotum ritè dicata manu.

A gustu Augustum? Virgilius.

Georg. 4.

Si quando sedem augustam, seruataque mella
Thesauris relines.

Augustinus Christianæ dulcedinis thesaurus, viuum Ecclesiæ aluecare, cœlestis repositorium ambrosiæ, cui canimus:

Frangis nobis fauos mellis
De scripturis disserens.

Hymn. officij S.P.August.

Auctus Augias apud Græcos, Ioseph apud Hebræos, Augustinus apud Latinos: ex primo *oculis aiunt radios, tanquam solares emicuisse*: per alterum crescere Deus fecit Israël, *& auxit populum suum vehementer.*

Thesaur. ling latin. in Augia. Psal. 104.

Augustinus erat, quem Christi gratia cornu
Vberiore rigans nostro lumen edidit æuo
Accensum vero de lumine.

Prosper de ingratis c.2.

Cuius claritate (notanter Possidius) *multum creuit sancta Ecclesia*, pulcherrimè, & vbertim Sanctus Nocherus:

Possid. in vita. Augu. cap. 12.

Hæc mihi doctor retulit peritus
Nomen Augusti meritò retentans.

S. Noch. in hymn de S. Stephano.

Aurelius (Festo) est Ausedius, aureæ inquam sedis vir, & inter suos, vt aurum splendore, coruscans omni sapientiæ gloria. Hinc Salomon inter Hebræos in aurato solio; inter Græcos Socrates Tripode auri dignus: Brachmanas inter Hiarchas throno sedens aureo: non aliter Augustinus non viuus, sed post mortem Aureliano titulo afficitur, & primùm mihi apud Claudianum cognomento Mamercum (aliàs Mamertum) hisce ver-

Prænomen Fest. in voce Familia Aurelia.

Hieron in prolog. Bibl.

bis: *Aurelius Augustinus & acumine ingenij, & rerum multitudine, & operis mole; velut quidam Chrysippus.*

Mam. 3 de statu animæ c. 10.

Vt prænomen ei; ita dignitas Aureliæ familiæ. *Hanc à Sabinis orindam à Sole dictam putant; quòd eidem publicus à populo Romano datus sit locus, in quo sacra faceret Soli.* Sabini à Sabo; Silius:

Dignitas. Festus in voce Aurel. familia. Silius 8.

.... pars laudes ore ferebant
Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus
Dixisti populos, magna ditione, Sabinos.

Sabus multis Noe (aliter Noa) vini, Satorum inuentor; vnde Ianus; vnde Saturnus;

Paterque Sabinus.
Vitisator curuam seruans sub imagine falcem.

Virg. Aen. 7.

Genes. 6. Noam in recta iustorum linea decimum ponit sacra pagina, quasi decus, decanum, decumanum; quem (non ter, quatérque beatum, amplius beatum) octauum iustitiæ præconem, hoc est supremam illorum laudem, ait Sanctus Petrus.

Petr. 2. ep. c. 2.

Fortè aliquis meras Stoicorum ineptias à me dici; fabulas, & genealogias deuitare iubet Apostolus: nihil abnuo; sed tales fabulas, tales ineptias, vellent aliqui patri suo glorianter attribui, & appositè cantari: *quasi Sol refulgens, sic iste refulsit in templo Dei,*

Epist. Missa S. Aug.

Iam de insigniis, quoniam multa bona Sabus, siue Ianus, aut, vt aliqui volunt, Noa subita nauigatione Romanis attulit, titulo Dei donatus est,quo nullus melior, nullus maior:

INSIGNIA.

Methodius apud Martinum Polonum lib. 1. histor. Pontific. c. 4.

Ouid. 1. Fast.

At bona posteritas puppim signauit in ære,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Duo etiam illi attributa capita, tamquam sapientissimo,

Persius Satyra. 1.

..... *A tergo, quem nulla ciconia pinsit.*

Aureliornm ergo,& consequenter Augustini prima mundi insignia, capita, & nauis, imò præcipua, vel cum illis compares, quæ per excellentiam signa, bis signa dicuntur à Dauide: *Posuerunt signa sua, signa.* Augustinus commentatur: *Aquilas suas, Dracones suos, signa Romana,* reducta (vt habet Cassiodorus) ex Gallicis Castris per Camillum: nam Summus Ecclesiæ Pontifex sanctior, augustior Imperatore Romano huiusmodi gerit insignia, capita scilicet Apostolorum Petri, & Pauli, ac nauim, de qua Pierius in Hieroglyphicis.

August in Psal 73.

Cassiod. in Chronic.

Pier. lib. 45.

Aduerto curiosiùs, Domino nostro feliciter Ecclesiam nunc gubernanti Sanctissimo Paulo V. ante sacram electionem erat Camillus nomen, Aquila, & Draco, signa Romana, signa sui generis: quænam ei insigniora? an capita, & puppis? an Aquila, & Draco? aspice cum

Aeneid. 6. Virgilio imperij,

Referentem signa Camillum;

Et ipsum Pontificem Paulo postponentem Camillum, Aquilam, & Draconem capitibus, & puppi.

PARENTES. Pater *de numero Curialium*: ait Possidius.

Poßid. in vita Aug. c. 1. .i. *Nobilis, & generosus.*

1. Iuuen. Satyr. 7. *Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.*

Patricius enim nomine ab illis Patriciis oriundus, qui patres patriæ, literis aureis conscripti, media quadem ornati luna, non sideris nota (notat Isidorus) sed centenarij numeri; *quod in initio Patricij senatores centum fuerint.*

Isid. lib. 19. orig. c. 34.

9. Conf. 9. Mater ad elogiorum cumulum, de quibus aliàs, egregia de causa Patricia quoque; Patricium enim *coniugem in extrema vita temporali eius lucrata est tibi*; ô Æterne! *nec in eo iam fideli planxit, quod in non fideli tolerauit.* Augustinus hæc, suos vt dicat parentes virtute; nos honore clarissimos: nam virtus,

Claudian. in paneg. Theod.

Diuitiis animosa suis, immotáque cunctis
Casibus ex alta mortalia despicit arce:
Hanc tamen inuitat blande, vestigat, & vltrò
Ambit honor.

✿

Instructio eius à primis annis in fide Catholica.

CAPVT II.

P*Rædicat Ecclesia Catholica vbique diffusa debere paruulos baptizari propter originale peccatum.* Chrysostomus; & à primis nostris ducibus, Apostolis scilicet, diriuatum magnus tradit auctor Areopagita Dionysius: Augustinus tamen puer non fuit baptizatus: sed in eo gradu Ecclesiæ positus, quem in Africa reliquit ob falsas Manicheorum adhortationes; ob Ambrosianas verò recepit Mediolani, dicens: *Figam pedes meos in eo gradu, in quo puer à parentibus positus eram.*

Traditur Ecclesia. Chrysost. homil. de Adam, & Eua. Dionys. de Eccl. Hier. c 7.

6. Conf. 11.

Catechumenus istius primi gradus (Albinum, meliùs Alcuinum, testor) appellatus est *Auditor, siue instructus*; ideò repetens eandem animi deliberationem, se catechumenum dicit illis verbis ad Honoratum: *Decreueram tamdiu esse catechumenus in Ecclesia, cui traditus à parentibus eram*, & in Confessionibus: *audiueram enim ego adhuc puer de vita æterna nobis promissa per humilitatem Domini nostri descendentis ad superbiam nostram.*

Alcuin. epi. de cærem. Baptismi.

Aug. lib de vtilit. credendi, c. 8.

1. *Confess. cap.* 11.

Credit & catechumenus; quia ipse signa-

Ambr. lib. de initiat. c. 4. *tur*, ait Ambrosius: ipse Augustinus: *& signabar iam signo Crucis*, persequitur, *ita*
Aug. 1. Confes. 11. *iam credebam, & illa* (hæc est mater Monica) *& omnis domus; nisi pater solus, qui non euicit in me ius maternæ pietatis; quominus in Christum crederem; sicut ipse non credebat.*

3. Concil. Carth c. 5. Dabatur catechumenis olim sal, de quo Concilium tertium Carthaginense: *per solemnißimos paschales dies sacramentum, catechumenis non detur; nisi solitum sal.* &
1. Conf. 11. Augustinus: *condiebar eius sale iam inde ab vtero matris meæ.*

Baptismum in ipsa pueritia oppressus acuto stomachi dolore petiuit, non impetrauit breuiter conualescens: nam Africanis in more detrahere sæpe celeritatem de baptismo: quia *post lauacrum illud,*
August 1. Conf. ca. 11. *maior, & periculosior in sordibus delictorum reatus foret.* Id narrat Augustinus, & improbans: *quanto ergo meliùs, vt citò sanarer, & id ageretur mecum, meorum, meáque diligentia; vt recepta salus animæ meæ tuta esset tutela tua, qui dedisses eam?*

3. Conf. 4. Tandem in gradu isto ad annum *ætatis*
Vualfrid. li. de offic c. 26. *vndevigesimum*, non vt est apud Vualfridum; & *penè vsque ad vigintiquinque annorum ætatem, catechumenus perdurauit.*

Magnum ingenium.

CAPVT III.

MAdauros vrbem, eruditionis ergo, petiuit, & *omnes ibi præceptores* (quod Philo de Moyse) *intra modicum tempus superauit; natiua docilitate præcurrens, vt reminisci videretur, non discere.* Nam de se; *Omnes libros artium* (inquit) *quas liberales vocant, tunc nequissimus malarum cupiditatum seruus per meipsum legi, & intellexi quoscunque legere potui.* 2. *Conf.* 3. *Philo in Moyse.*

Etenim intellectus acumine, ingenij perspicuitate, disputandi acrimonia, inueniendi copia, differendi subtilitate monstrum quoddam in natura fuit Augustinus, qui humanæ intelligentiæ terminos visus est transcendisse, vir intellectu, vt quidam ait, propè diuinus. Hæc Pater pauperum Archipræsul Valentinus, & sapientia, & sanctitate clarus ad miraculum, bonum respiciens auctorem, vt puto, Ambrosium Coranum (impropriè Coriolanum appellat Trithemius) qui tractatu Romæ in lucem edito sub hoc titulo; *Augustinus fuit imago Trinitatis*, ante centum annos probare contendit illum magis factum ad imaginem, & similitudinem Dei, quam cæte- *Thomas de Villa noua serm. 1. de S. Aug.* *Trit in scriptorib. Eccl.* *Amb. Coranus in Apologia ordinis Eremit.*

ros mortales; hoc est omnium ingeniosissimum. Vide breuiter; imago, & similitudo, ad quam homo factus, in præstantia consistit intelligendi, magnus Doctor id asserit, & *hominem*, inquit Deo, *cunctis irrationabilibus animantibus, ipsa tua imagine, ac similitudine, hoc est rationis, & intelligentiæ virtute præponi.* Ipse ergo *Augustinus Hipponiæ Episcopus, vir super omnes, qui ante eum, & post eum hucusque fuere mortales, admirabili ingenio præditus*, & pulchro sensu magis factus ad imaginem, & similitudinem Dei, quam cæteri mortales.

August. 13. Conf. 32.

Sixtus sen. 4. Biblioth. in August.

Eo iam auctore factum, vt non philosophis sapientiam inuideamus, non oratorum eloquentiam desideremus, non denique nobis acumen Aristotelis necessarium sit, non Platonis eloquentia, non prudentia Varronis, non grauitas Socratis, non authoritas Pythagoræ, non Empedoclis solertia, non cuiusquam illius generis hominum scientia, aut virtus exemplo, aut documento nobis esse debeat. Hæc Martinus Papa V. homilia de Translatione Beatissimæ matris Monicæ.

Martinus Papa V. homil de Trãslat. corp. S. Monicæ.

Et vera ostendunt Auicennæ verba, si tamen illius, qui nec eiusdem cum Augustino patriæ, natione Persa, professione Mahometanus, & multis seculis posterior, *Apparuisti compatriota noster, homo mirabilis in vniuersa terra, altißimi intellectus, humanarum, diuinarumque rerum*

Auice. apud Ambrosium Lemouecen sem in fine gentilis, & Ioan. Osor. serm de S. Aug.

ſcientia, & ſapientia peritiſsimus, quod de te ſentio, accipe: parcant mihi Socrates, Plato, & Ariſtoteles, & omnes mundi ſapientes: tu enim tantum ſcientiæ poſsides, quantum humanæ menti tribui poteſt.

Tages ſpecie puerili, ſed prudentia ſenex viſus eſt, ait Cicero, Tageſtenſis noſter adhuc puer canam multorum obſcurauit ſenectutem, cum ait Deo: *Inuenimus autem Domine homines rogantes te, & didicimus ab eis ſentientes te, vt putaremus eſſe magnum aliquem, qui poſſes etiam non apparens ſenſibus noſtris exaudire nos, & ſubuenire nobis: nam puer cœpi rogare te auxilium, & refugium meum, & in tuam inuocationem rumpebam nodos linguæ meæ.* *2. de natur. Deorum.* 1

Hercules iſte in cunabulis vecordiam in ſupradictis deprehendit, dicentẽ, *in corde ſuo non eſt Deus.* Ariſtotelem reprehẽdit, qui gubernationem infimarum rerũ Deo denegauit, & vt eſt in Theodoreto, *lunam limitem ei conſtituit.* Alias denique ſerpẽtes huius mũdi cõprehendit, & vtraque manu ſtrangulauit: *quia cum cognouiſſent Deũ, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* *Pſal. 52.* *Theod. de diuin. Decr. titul. de prouident.* *Rom. 1.*

Ariſtoteles aliquibus Dæmonium ob ſubtilitatem (ait Ammonius) incredibilem tamen in omni ſcientiarum genere, nec vacuam fructibus collocauit operam annos viginti Platonis auditor: Auguſtino vero eoſdem ætatis annos, & *Ammonius in vita Ariſtotelis.*

neminem magistrum scribit Licētius hoc versu;

Licent. ep. 39. apud Aug.

Viginti emensus nam longos forsitan orbes
Solis eras; cum te ratio pulcherrima mundi
Ditior imperijs, & nectare dulcior omni,
Corripuit, statuitque vagum, medióque locauit.
Omnibus vnde aciem possis intendere rebus.

Ficinus in Conuiuium Platonis. Plato, inquirens vnde proueniat amor? Academicam finiuit; Augustinus inde suam incepit sapientiam: *4. Conf. 13.* *etenim animaduertebam in ipsis corporibus aliud esse, quasi totum; & ideo pulchrum: aliud autem, quod ideò dicerem; quo modo aliquid accommodaretur alicui; sicut pars corporis ad vniuersum suum; aut calceamentum ad pedem, & similia, & ista consideratio scaturiuit in* *4. Conf. 14.* *animo meo, ex intimo corde meo*: hæc ille addens; *& scripsi libros de pulchro, & apto.* ad Hierium natione Syrum tam græca, quàm latina facundia mirabilem.

Tanta ei facilitas, quanta cæteris hominibus difficultas in vastissimo scientiarum mari natans inter illos, quemadmodum Delphinus inter pisces: *4. Conf. 16.* *non enim sentiebam* (inquit) *illas artes, etiam ab studiosis, & ingeniosis difficillimè intelligi; nisi cum eis easdem conabar exponere; & erat*

ille excellentißimus in eis, qui me exponentem non tardiùs sequeretur.

Denique ingeniorum Oceanus Carthagine visus est consectatus popularem auram *vsque ad Theatricos plausus & contentiosa certamina, & agonem coronarum fœnearum*; vnam enim ita commemorat: 4. Conf. 1.

Erat eo tempore vir sagax medicinæ artis peritissimus, atque in ea nobilissimus, qui proconsul è manu sua coronam illam agonisticam imposuerat non sano capiti meo, sed non vt medicus: nam illius morbi tu sanator, qui resistis superbis; humilibus autem das gratiam. 4. Conf. 3.

Scientia, & Mecœnas Augustini.

CAPVT IIII.

Latinum sermonem primùm didicit, & sine magistro; *nam & latina*, ait, *aliquando infans vtique nulla noueram; & tamen aduertendo didici sine vllo metu, atque cruciatu inter etiam blandimenta nutricum, & iocos arridentium, & lætitias alludentium; didici illa sine pœnarum onere vrgentium; cum me vrgeret cor meum ad parienda concepta sua, quæ non possem, nisi aliqua verba didicissem non à docentibus; sed à loquentibus, in quorum & ego auribus parturiebam quidquid sentiebam.* 1. Conf. 14. Grammaticus.

Poßid. in vita c. 1.

Datus tamen ad ſcholas; vnde latinus, quam optimus *Grammaticam priùs in ſua ciuitate, & Rhetoricam in africa capite Carthagine poſtea docuit, & conſequenti etiam tempore, trans mare in Vrbe Roma, & apud Mediolanum; Vbi tunc temporis Imperatoris Valentiniani comitatus fuerat conſtitutus.*

Rhetor.

5. Conf. 13.

Multos antecelluit Rhetores non ſolùm Carthagine, ſed etiam Romæ: vnde contigit, vt Mediolanum, ſic inquit, ad docendam Rethoricam; *dictione præpoſita, me probatum præfectus tunc Symmachus mitteret.*

Creſconius Grammaticus Donatiſtarum partes impiè ſectans nihil magis fugiendum dicebat, quàm Auguſtinum dicentem, qui ad ipſum: *Cum me Videris à nonnullis putari eloquentem; Vt à me lectoris auditoris Ve ſtudium deterreres, accuſandam exiſtimaſti eloquentiam.*

Aug. lib. cōtra Creſconium. ca. 2.

Secund in epiſt. ad Auguſt. in tō. 7.

Secundinus Manichæus Auguſtiniana alioqui remordet, in eis tamen ait: *Summum inueni Vbique oratorem, & Deum penè totius eloquentiæ. Ego namque fateor* (ad ipſum) *non tali diligentia, nec tanta induſtria Aniciana domus micare marmora; quam tua ſcripta pellucent eloquentia.*

Dialecticus.

4. Conf. 16.

Ex inconſiderata prodijt officina: quod ipſe dixerit; ſola logica me diſcipulum fecit; ait enim: *quid mihi proderat, quod*

annos fermè viginti; cum in manus meas venissent Aristotelica quædam, quas appellant decem Cathegorias, quarum memini, cum eas Rhetor Carthaginensis magister meus, buccis typho crepantibus commemoraret, & alij qui docti habebantur, tanquam in nescio quid magnum, & diuinum suspensus inhiabam, legi eas solus, & intellexi? quas cum contulissem cum eis, qui se dicebant, vix eas magistris eruditissimis non loquentibus tantùm, sed multa in puluere depingentibus, intellexisse; nihil inde aliud mihi dicere potuerunt, quàm quod ego solus apud me ipsum legens cognoueram.

Et interrogatus aliquando; *an de Dialectica nihil scire potuisti? ego verò* (respondit) *plura, quam de quauis parte philosophiæ.* Sidonius, & sanctus, & doctus; eum per excellentiam vocat *Dialecticum.* Sanctus Dacius, *Dialecticis armatum argumentis:* Claudianus Mamertus veluti *Chrysippum* Dialecticorum facilè principem. *Aug. 3. cont. Acad. c. 3.* *Sid. libr. 9. epist. ep. 2.* *Dacius. 1. Chron. c. 10.*

Nec solum sermocinales, sed etiam Mathematicas artes per se omnes didicit, & sine magna difficultate: cuius rei gratias agit Deo hunc in modum: *Quidquid de arte loquendi, & differendi quidquid de dimensionibus figurarum, & de musicis, & de numeris, sine magna difficultate, nullo hominum tradente, intellexi; scis tu Domine Deus meus; quia, & celeri-* *Mam. lib. 3. de statu animæ cap. 10.* *4. Conf. 16.*

tas intelligendi, & disputandi acumen donum tuum est.

Musicus. Libellos ergo fecit de Grammatica, de Rhetorica, de Dialectica; principia de Arithmetica, de Geometria, & libros sex de musica, quorum auidus Licentius sic ipsum alloquitur.

Licen. apud Aug. ep. 39.

Præsentem ipsa mihi te reddent, si mihi morem
Gesseris, & libros, quibus in te lenta recumbit
Musica, tradideris: nam ferueo totus in illos.

Astrologus. 7. Conf. 6. Hostis magia. Astrologus fuit, sed liberi arbitrij nunquam arbiter ex varijs stellarum aspectibus, & suspectis iudiciis, de quibus *mihi persuasum*, ait, *ridicula esse illa, & inania.*

3. Conf. 3. Magiæ inimicus magis amicus: *Et cum eis eram* (hæc ipse) *& amicitijs eorum delectabar, à quorum semper factis abhorrebam.*

Aruspicina abominator. Nihil ei cum Aruspicibus, quibus aliquid erat commercij cum Dœmonibus: vnde roganti, quid sibi daret pro sacrificio illis faciendo, vt gymnasticis eiusdem Augustini suffragarentur honoribus; se illa fœda detestatum, & abominatum semper respondit, *nec si corona illa esset immortaliter aurea, muscam pro victoria mea necari sinerem.*

4. Conf. 2.

Causi-

Causidicus, ad quod muneris respiciens, *habebant* (inquit) *& illa studia, quæ honesta vocabantur ductum suum intuentem fora litigiosa, vt excellerem in eis eò laudabilior, quò fraudulentior.* *Causidicus.*

Historicus locupletissimus, ex libris de ciuitate Dei patet, quibus nihil deest antiquitatis, & ex hoc eius dicto: *Historia plurimùm nos adiuuat ad sanctos libros intelligendos.* *Historicus.* *2. de doctrina Christ. c. 28.*

Aptissimus erat ad omnes scientias donum habens intelligendi, quod Rupertus Abbas ita perponderat. *Hunc quidem dispensatio antequam vocaret in admirabile lumen suum permisit adolescentem errare in tenebris Manichæorum: sed in eodem errore, mirabili gratia nescientem circunuolabat eum spiritus iste magnum suggerens donum scientiæ, quod postea benè expenderet ad commodum Ecclesiæ.* *Aptus ad omnia studia.* *Lib. 7. de operib. Spirit. Sanct. c. 19.*

Admirablem Augustini gratiam à Deo datam ad omne scientiarum genus penetrandum, atque comprehendendum celebrat Licentius eï scribens:

Tibi noster Apollo
Corda replet, patremque suum, patremque Deorum
Conciliat, legemque bonam, pacemque cruentam
Monstrat, & obducto velamine singula pandit. *Licent epi. 39. apud August.*

Madauris denique rediens, & socordiæ *Mecænas.*

1. Conf. 13. impatiens Carthaginem mittitur *animositate magis, quàm opibus patris municipij Tagastensis admodum tenuis.* Sed ecce Mecænatem ibidem inuenit Romanianum conciuem suum prædiuitem, & nobilem, 2. contra Acad. c. 2. quem tamquam à cœlo sibi datum, sic alloquitur: *Cuius autem minister fueris, plus adhuc fide concepi, quàm ratione comprehendi,*

Hinc diuitibus seculi meritò proponendus, vt ingenuis, & ingeniosis faueant pauperibus: & istis sic Augustinus primas ingenij sui lucubrationes post conuersionem Mecænati suo dicans, atque sequentem beneuolentiæ significationē: Aug. 2. cont. Acad. c. 2. *Tu me adolescentem pauperem ad peregrina studia pergentem, & domo, & sumptu, &, quod plus est, animo excepisti. Tu patre orbatum amicitia consolatus es, hortatione animasti, ope adiuuisti. Tu in nostro ipso municipio fauore, familiaritate, communicatione domus tuæ penè tecum clarum, primatemque me fecisti. Tu Carthaginem illustrioris professionis gratia remeantem, &c. necessariis omnibus iter adminiculasti meum. Tu ibidem rursus, qui cunabula, & quasi nidum studiorum meorum foueras, iam volare audentis sustentasti rudimenta, &c.*

Omnes ergo Augustiniani celebrent 2. contra Acad. c. 2. vbique gentium Romanianum, cui non minus, quàm suum debent Augustinum,

ei confitentem: *Quidquid de otio meo modò gaudeo, quòd à superfluarum cupiditatum vinculis euolaui, quòd depositu oneribus mortuarum curarum respiro, resipisco, redeo ad me, quòd quæro intentißimus veritatem, quòd inuenire iam ingredior, quòd me ad ipsum summum bonũ peruenturum eße confido, tu animasti, tu impulisti, tu fecisti.*

Libera eius adolescentia.

CAPVT V.

VT varias exhaurire scientias, ita vanas hominum auras intentissimè captabat magis timens vitia oris, quàm cordis, nempe barbarismum facere, quàm non faciẽtibus inuidere, dicit hæc vbi, *Cõfiteor tibi Deus meus, in quibus laudabã ab eis, quibus placere, tunc mihi erat honestè viuere.* *Superbia.* *Aug. 1. Confes. cap. 19.*

Sicut ergo aqua, quę super nubes in cisternam, ita pręcipitatus est in turpem, & abiectam concupiscentiam, æqua pœna vindicata culpa, quia *nisi præceßisset latens superbia non sequeretur libidinis manifesta ruina*, fatetur & causam hoc modo: *Obsorduerам stridore catenæ mortalitatis meæ, pœna superbiæ animæ meæ.* *Luxuria.* *Isid. 2. de sum. bono cap. 19.* *2. Conf. 2.*

Nec mirum si sordescat in adolescentia, qui superbus fuerit in pueritia: nam

superbia, dum omnia ad se trahit simul vniuersa corrumpit, & Augustinum; ita, vt adolescens confiteatur Deo: *Ibam longiùs à te, & sinebas, & iactabar, & effundebar, & ebulliebam per fornicationes meas.*

S. Prosper. epist ad Demetriadem
2. Conf. 2.

2. Conf. 3. Adeò laxans fræna licentiosus, & luxuriosus in hoc campo, vt me mater (sic inquit) *solicitudine admoneret ingenti: ne fornicarer, maximéque ne adulterarem cuiusque vxorem.*

Nihil magis amabat quàm amare, & amari: sed amicitiæ vena concupiscentijs coinquinata, ibat, imò ruebat in desideria cordis sui, quod ipse fatetur dicens: *Rui etiam in amorem, quo cupiebam capi.*

2. Conf. 1.

Zelus. Supra dicta sunt ob mulierem Adeodati matrem, quam deperibat, & peribat approbans in se, quod in aliis improbat, erga se mollis, erga alios miles, commune templum Martis, & Veneris:

Sed ferrea Martis.
Forma nitet, venerem magnetica gemma figurat.

Claudianus in 1. epigrãmate.

Sicut enim magnes ferrum, ita bellum, & contentionem ad se voluptas. Cur hæc? quia *in segete cupiditatis fructus zeli colligit, & liuoris.* asserens, *Et colligabar lætus ærumnosis nexibus, vt cæderer virgis ferreis ardentibus zeli, & suspicionum, & timo-*

Petro Chrysolog ser. 4.
3. Conf. 1.

rum, & irarum, atque rixarum.

Hominem in paupertatem deiicit vel sola Sirenarum exauditio, quibus pedes finxit antiquitas Gallinaceos ob diuitiarum perditionem, exemplo nunc occurrit Salomon, *quia nihil in hoc mundo aduersitatis priusquam caderet habuisse memoratur*. Obcæcatus vero concupiscentiæ nebula noster, inquit, *Putabam me miserum fore nimis, si fœminæ priuarer amplexibus.* *Obsecratio.* *Eucher. in lib. Reg. li. 3. c. 34.* *6. Conf. 11.* *Obduratio.*

Hi fieri non posse putant, vt carnea moles
Fulgeat, expendunt propriis, qui sordibus omnem. *Carmi de virginibus.*

Ait Gregorius Nazianzenus, & ipse Augustinus omnes beatissimi præsulis Ambrosij virtutes faciles, cælibatum tantum eius sibi laboriosum: adeo durus: *vt me affirmarem*, ipse loquitur: *quotiescunque inter nos quæreremus, cælibem vitam nullo modo posse degere.* *6. Conf. 3.* *6. Conf. 12.*

Cum maxima daretur opera per beatam Monicam, vt salutaris baptismi aqua filium suum iam coniugem ablueret, Adeodati mater pœnitentiæ dolore contrita Mediolano redijt in Africam vouens Deo *se alium virum nescituram, relicto apud me naturali ex illa filio meo.* ille. *Obstinatio.* *6. Conf. 15.*

Et auulsa à latere meo, inquit, *tanquam impedimento coniugij, cum qua cubare soli-* *Aug. ibid.*

tus eram, cor vbi adhærebat, concisum, & vulneratum mihi erat, & trahebat sanguinem.

Oppressus ergo carnali consuetudine, & dilationis impatiens: quia non nisi post biennium accipere posset vxorem sibi placentem, & expetitam, *Procuraui*, inquit, *aliam non vtique coniugem, qua tanquam sustentaretur vel integer, vel auctior morbus animæ meæ satellitio perdurantis consuetudinis in regnum vxorium.*

6. Conf. 15.

De fomitibus tantæ licentiæ.

CAPVT VI.

Otium.

NVlla delendum est obliuione Sancti martyris, & Episcopi exardentis Ignatij consilium istud: *Nemo iners, & ociosus edat, ne vagus fiat, & scortator*: feriatus namque Augustinus ab omni schola, *excesserunt*, ait, *caput meum vepres libidinis.*

Ignat. ep ist. 7.

2. Conf. 3.

Libertas.

Pater in filio se testabatur auctorem corporis, non animæ satagens potius etiam catechumenus eum esse dissertum, quàm castum: Monica verò Sanctissima (*hæc recens erat*) ita lego in vetustioribus Augustini libris, ita interpretor, id est Neophyta, agrum istum excolere: sed

2. Conf. 3.

frustrà laborabat, fœmineis namque di-ctis obedire præ nimia licentia adolescens erubescebat, & sylueſcebat: quia *nulla erat eradicans manus.* 2.Conf. 3.

In muliebri balneorum aqua, quam proci,& porci adamabant,vt in cinnamomis, & vnguentis pretiosis: *quinimô* (ad rem scribit) *vbi me ille pater in balneis vidit pubescentem, & inquieta indutum adolescentia, quasi iam in nepotes gestiret, gaudens matri indicauit, &c.* Balnea. 2.Conf.3.

Malum facere ei libebat non solum libidine facti, sed etiam laudis, en verba: *Ego ne vituperarer, vitiosior fiebam, & vbi non suberat, quo admisso, æquarer perditis, fingebam me fecisse quod non feceram, ne viderer abiectior, quo eram innocentior, & vilior haberer, quo eram castior.* Malitia. 2.Conf. 3.

Furta etiam faciebam de cellario parentum, & de mensa, vel gula imperante, vel vt haberem quod darem pueris lusum suum mihi, quo pariter vtique delectabantur, tamen vendentibus, ait, *fallendo innumerabilibus mendaciis & pedagogum, & magistrum, & parentes amore ludendi, studio spectandi nugatoria, & imitandi ludicram inquietudinem.* De pueritia hæc: nam in adolescentia relaxabat ad intempestam vsque noctem habenas in areis, *& prodibat* (dicit) *quasi ex adipe iniquitas mea.* Ludus. 1.Conf. 19. Aug. ibidē. 2.Conf. 3.

Furtum. O putredo! ô monſtrum vitæ,& morbi profunditas! potuit ne libêre quod non licebat non ob aliud, niſi quia non licebat? ad hoc peruenit adoleſcens iſte furatus pira non ipſis volens frui, ſed furto, & peccato. *2. Conf.6.* *Nam decerpta projeci*, ait, *epulatus indè ſolum iniquitatem.*

Mala ſocietas. Inimica ei nimis fuit ad virtutem iniquorum adoleſcentium amicitia; nam ſemel, iterùm, ac tertio fatetur ſe illud pomorum furtum non facturum, quod nulla lucri ſui cupiditate, nulla vlciſcendi libidine fecerat: ſed *cùm dicitur, eamus, faciamus, & pudet non eſſe impudentem.* *2.Conf.9.*

Amicitia nimia. Superfluè ſuos amabat vnum dicens cum Horatio,

Hor ad 3. *Animæ dimidium meæ.*

4.Conf.7. Et ipſo mortuo, quaſi dimidius viuere non valens, *æſtuabam, ſuſpirabam, flebam, turbabar, non requies erat vlla, nec conſilium.*

Multiplicibus beneuolentiæ ſignis per faciem, per linguam, per oculos ex corde gratiſſimè procedentibus animos adoleſcentium igni amoris conflare, & ex pluribus vnum efficere, ſtudebat: hęc enim ei cum illis frequentiſſima: *colloqui, & corridere viciſſim, beneuolè obſequi, ſimul legere libros dulciloquos, ſimul nugari, & ſimul honeſtari, diſſentire interdum ſine* *4.Conf.8.*

edio, tanquam si ipse homo secum, atque ipsa rarißima dissensione condire consensiones plurimas, aut discere aliquid inuicem, desiderare absentes cum molestia, suscipere venientes cum lætitia.

Quoniam mundo muliebri, *Elegantia vestium, & verborum.*

Et verbosa gaudet Venus loquela. *Catullus in Camerium*

Et vestibus vtebatur, & verbis vtique splendidis; *elegans, & vrbanus* (sic loquitur) *esse gestiebam abundanti vanitate.* *3.Conf. 1.*

Pro certo, & vltimo vulnerum suorum antidoto, proiiciebat se foras, & contactu rerum sensibilium radi cupiens ad spectacula theatrica conuolabat, *Plena*, inquit, *imaginibus miseriarum mearum, & fomitibus ignis mei.* *Spectacula.* *3.Conf. 1.* *2.de Tristibus.*

Vt tamen hoc fatear ludi quoque semina præbent
Nequitiæ; tolli tota theatra iube.

In quibus terra turpi saltatione polluitur, aër obscœnis cantibus verberatur, & eneruis histrio, dum amores fingit, infligit; *quos tamen, quasi vngues scalpentium feruidus tumor, & tabes, & sanies horrida consequebatur*, ait ipse. *3.Conf. 2.* *Non vult sanari.*

Sciens neminem continentem esse, nisi Deus dederit; vnde Dianã castitatis symbolum. *Catulius carmine seculari in Dianam.*

.... Mater prope Deliam
Deposuit oliuam.

Hæc enim arbor ſupplicem deprecatorem adſignificat; vt in prophanis, qui Caducæum,

Aeneid.8. *Paciferaque manu ramum prætendit oliuæ.*

Et in ſacris oſtendit diuinarum præcationum Rex ita dicens: *Ego ſicut oliua fructifera in domo Dei.* Igitur ſicut nouella oliuarum ad menſam diuinę largitatis acceſſit, & eandem virtutem petiuit; ſed timens, ne Deus ipſum exaudiret, & à morbo cōcupiſcētiæ citò ſanaret, quam mallebat expleri, quàm extingui, audi quàm frigidè: *Da mihi caſtitatem, & continentiam, ſed noli modo.*

Pſal. 51.

8.Conf. 7.

Lege, ſi cupis plura licentioſę vitæ videre poſtea ex animo ſpreta, vbi amicum ſuum vita functum, & ſe dolet an viuum dicam, aut penè defunctum? neſcio. *Portabam enim* (ait) *conſciſam animam meam impatientem portari à me, & vbi ponerem non inueniebam, non in amœnis nemoribus, non in ludis, atque cantibus; neque in ſuaue olentibus locis, nec in conuiuiis apparatu, nec in voluptate cubilis, & lecti, non denique in libris, atque carminibus acquieſcebam.*

Delectabilia.

4.Conf. 7.

En en quæ delectāt omnia: *nemora* oculos, *ludi, & cantus* aures; *ſuaue olentia* odorandi vim; *conuiuia* guſtum; *voluptas cubilis, & lecti* tactum; *libri,* mentem; *carmina* phantaſiam.

Audit Manichæos.

CAPVT VII.

VSitato librorum ordine, annos ætatis agens vndeuiginti ad Hortensium Ciceronis peruenit, docta cuius, & eleganti commotus exhortatione vehementer exarsit in amorem sapientiæ: tunc, optimo consilio, sacram scripturam sibi ducem, & lucem adoptauit: *sed visa est mihi* (inquit) *indigna, quam Tullianæ eloquentiæ compararem: tumor enim meus refugiebat modum eius, & acies mea non penetrabat interiora eius.*

Legit Hortensium.

3. Conf. 5.

Ad Manichæos ergo defecit omnium hominum vanissimos; vel cum Romanis gentilibus comparatos, qui prouincias mundi ferro; cæteros verò mortales vanitate superarunt; *dum hospites Deos quærunt, dum aras extruunt ignotis numinibus, ac manibus*: non enim res ipsas, aut imagines earum à deuictis populis adoratas Romã inferebant; sed hæc multò minoris entitatis; imagines imaginum depictas: de illis enim Apostolus: *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei* (non dicit in homines, in volucres, in quadrupedes, in serpẽtes; non in imagines harũ rerũ; sed, vt bellè theologus

Manichæi vanissimi.

Minutius felix in octauio.

Rom. 1.

Romanus, & fundatissimus Ægydius pō- derat) *in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum.*

Ægyd. in epist. ad Roman. c. 1.

Vaniores tamen, & vaniora credentes Manichæi Deum suspicabantur ex falso lucis corpore formatum, & à se videri: ô bullæ vanissimæ! nonne magis est imago imaginis pictæ, quam phantasma rei fictæ? talpæ isti, sicut cæci ludibrij gratia, *videntes*, ita appellati à Catholicis, merito, ac iure: videbant enim quod non erat: nam magis Deus, quàm anima, quàm corpus anima, magis verum corpus suo vero phantasmate: sed, ô phantasma! quod suspicamur ex falsis, nihil, nihil; ita dico; & Augustinus conuersus Deo: *mirabar quod iam te amabam, non pro te phantasma.*

Epiphanius hær. 65.

7. Conf. 17.

Miser erat filius prodigus; sed aliquo cibo corpus, animum vera recordatione paternæ domus pascebat: miserior Augustinus, dum Manichæorum pascebatur inanibus, & non pascebatur, imò melius porcis pastis siliquis, quam sibi fatetur luminosa fingenti corpora, & falsa eorum phantasmata voranti; sic enim ait Deo: *Vbi ergo mihi tunc eras, & quam longè, & longè peregrinabar abs te exclusus, & à siliquis porcorum, quos de siliquis pascebam?*

3. Conf. 6.

Meliora Poetarum ei, quàm Manichæorum figmenta: nam hæc ad falsa, & omnino nulla: illa verò, interueniente fictione, ad veritatem, vt Pyrami voces, referuntur inter rimulas parietis ad Thysbem suam: *Volantem autem Medeam* (figmenta poëtica intelligit) *& si cantabam non asserebam, et si cantari audiebam, non credebam, illa autem* (hæc sunt Manichæorum) *credidi.* 3. Conf. 6.

Solum errores, quos ille in Confessionibus, breuiter exponam, vt quam imbecillis ad res diuinas proprio nisu tractandas, vel etiam quisque subtilissimus, aut Augustinianus intellectus appareat, credebat *ficum plorare, cum decerpitur, & matrem eius arborem lachrymis lacteis,* Errores. 3. Conf. 10.

Electum Manichæorum, commesta ficu, *anhelare de illa Angelos, imo verò particulas Dei gemendo in oratione, atque ructando, quæ particulæ summi, & veri Dei ligatæ fuissent in illo pomo, nisi Electi sancti dente, ac ventre soluerentur,* Ibidem.

Maiorem misericordiam præstandam ficis, quàm hominibus, & hos potiùs fame necandos, si Manichæi non essent, quam illis reficiendos, *De quibus nobis,* inquit, *in officina aqualiculi sui fabricarent Angelos, & Deos, per quos liberaremur,* à peccatis scilicet; addit, *Et sectabar ista, at-* 3. Conf. 10. 4 Conf. 1.

sectabar ista, atque faciebam cum amicis meis per me, ac mecum deceptis.

Causa. Tres ponit causas, ob quas captus, atque deceptus à Manichæis: prima fuit inconstans, & quolibet vento mutabilis inquirendæ veritatis curiositas, de qua sic ad Honoratum: *Quid enim me aliud cogebat annos ferè nouem, spreta religione, quæ mihi puerulo à parentibus insita erat, homines illos sequi, ac diligenter audire, nisi quòd nos superstitione terreri, & fidem nobis ante rationem imperari dicerent: se autem nullum premere ad fidem, nisi prius discussa, & enodata veritate? &c.*

Lib. de vtilit. credendi c. 1.

Duo alia ab eo referuntur in causa suæ deceptionis: *Vnum familiaritas nescio quomodo repens, quasi imagine bonitatis, tanquam sinuosum aliquod vinculum multipliciter collo inuolutum. Alterum, quòd quædam noxia victoria penè mihi semper in disputationibus proueniebat differenti cum Christianis imperitis, sed tamen fidem suam certatim, vt quisque posset defendere molientibus; quo successu creberrimo, gliscebat adolescentis animositas, & impetu suo in peruicaciæ magnum malum imprudenter vergebat.* Hæc ille.

Lib. de duabus animabus cap. 9.

Non est dicendus hæreticus.

CAPVT VIII.

HOmo credens hæreticis, dilusus ab hæreticis dicendus erat inter Manichæos, aut cum Possidio; *Manichæorum errore seductus*; non verò hæreticus: *Quandoquidem hæreticus est, vt mea fert opinio, qui alicuius temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatúsque sui gratia, falsas, ac nouas opiniones vel gignit, vel sequitur: ille autem qui huiusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam veritatis, ac pietatis, illusus.* Hæc ipse. *Seductus ab hæreticis.* *Possid. in vita Aug. c. 1.* *Aug. de vtilitate cred. cap. 1.*

Talis, vt nec Manichæis (sic inquit) *penitus hærerem, & me in illo gradu, quem vocant auditorum tenerem. Nam his duabus professionibus, hoc est Electorum, & Auditorum, Ecclesiam suam constare voluerunt* Manichæi, quibus ipse: *Nostis me non Electum vestrum; sed auditorem fuisse*, & talem hæreticorum auditorem, quales eos vellet Catholicorum, dicens: *Audite doctos Ecclesiæ viros ea pace animi, & eo voto, quo vos ego audiui, nihil opus erit nouem annis, quibus me ludificastis.* *Auditor Manichæorum.* *Aug. lib. de vtilit. cred. c. 1.* *Aug. de Hæres. 56.* *Disput. 1. cum Fortunato.* *libr. 1. de mor. Eccl. c. 3*

Dices fortaſſe Auguſtinū à teneris educatū in almo Eccleſię gremio, ſic inſtructū *Non fuit pertinax.*

Lib. de vtilit. cred. c. 1. in rebus fidei, vt de se dicat, *Jam catholicus Christianus eram*: ad Manichœos inde defecisse, illorum auditorem nouem annos; latrasse contra Catholicos, & alia huiusmodi; dic dic, non tamen hæreticum: nec enim baptismum receperat; nec fidem promiserat; nec adhærebat pertinaciter Manichœis; quærens veritatem; nihil præsumens de se, corrigendum se præstans quibuscunque; & *qui sententiam suam quamuis falsam, atque peruersam nulla pertinaci animositate defendūt, præsertim quando non audacia præsumptionis suæ pepererunt, quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cùm inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.* *Aug. epist. 162.*

Tom. 16. operum Diui Thomæ in serm. de S. Augustino. Igitur non est Diui Thomæ sermo de sancto Patre habens in tomo decimo sexto operum eius; *Augustinus fuit hæreticus.* addit etiam *scrutatus est quoque profunda triplicis creaturæ spiritualis, corporalis, & compositæ; hoc est Angelicæ, humanæ, corporeæ: primum patet ex libro, quem fecit de Hierarchia Angelica, secundum ex libro de spiritu & anima; tertium ex libro de Genesi ad literam.*

Multa sub nomine D. Thomæ circumferuntur opera falsa. Quis non videt hæc indigna, vel obscuro angulo, quantò magis Angelico Doctore? nec enim librum de Hierarchia Angelica, nec inscriptum de spiritu, & anima fecit Augustinus; nec expositiones in Cantica canticorum, & in

Esaiam

Esaiam prophetam citatas in eodem sermone, quem & alios eiusdem farinæ simul cum commentariis Angelicis in epistolas Pauli, nuper ediderunt, *qui parum in Ecclesia doctorem Diuum Thomam existimabant si ipsi plurima non adscriberent opera: Vnde exageticis Diui Thomæ inseruere commentaria in Genesim, in Esaiam, in Ieremiam, in Threnos, in Ioannem, in Epistolas Apostolicas, in Apocalypsim, atque alia permulta his similia, cum cæteris eius scriptis, nec eruditione, nec iudicij acumine conferenda.* *Xistus Sen lib. de falsa libror. inscriptione.*

Venit Mediolanum, & quo tempore.

CAPVT IX.

VT corpus humanum sanguine, sic historicum annorum computatione clarescit, quam vbi operæ opus, aduertemus, & imprimis Mediolanum peruenisse Augustinum annos ætatis agentem viginti nouem adhuc inceptos; *Proloquar in conspectu Dei mei annum illum vnde trigesimum* (ait) & continuata narratione, *veni Mediolanum.* *ætas Augustini.* *5. Conf. 3.*

Aduentus iste contigit anno Domini CCCLXXXIV: nam aduersus literas Petiliani: *Cum ego Mediolanum ante Bauto-* *Anno Domini.*

3. aduersus Petilianum c. 23. *nem consulem venerim, eique consuli Kalendis Ianuarij, laudem in tanto conuentu, conspectuque hominum pro mea tunc Rhetorica professione recitarim.*

Consulatus Bautonis. Bauto autem consul, absque dubio fuit anno Domini CCCLXXXV. quo pater Augustinus agebat annos triginta ætatis inceptos, vt triplici demonstrabitur argumento.

Quãdiu audiuit Manichæos. 4. Conf. 1. Primò; Manichæos audiuit in Africa annos nouem, *ab vndeuigesimo anno ætatis meæ* (ipse inquit) *vsque ad duodetrigesimum*; venit Romam, inde Mediolanum ante Bautonis consulatum annos agens viginti nouẽ anno CCCLXXXIV vti diximus, ergo CCCLXXXV. Bautonem celebrauit; annos ætatis agens triginta.

Annos agẽs triginta habuit orationẽ pro Bautone. Baron. ann. 355. Secundò, anno Domini CCCLV. nascitur, vt & Baronius notat, consequens ergo fit ipsum agere ætatis annos triginta, cum Bauto creatus est Consul, anno scilicet Domini CCCLXXXV.

Aduertitur Baronius. Baron. ann. 385. Tertiò, si triginta, & vnum ætatis ageret habens orationem in laudem Bautonis anno Domini CCCLXXXV. (vt illustrissimus Baronius ait) libri Confessionum tam matura facti deliberatione non continent (quæ sunt caput, & pes historiæ) adiuncta tempora, &

ordinem rerum.

Nam in libro ſexto Confeſſionum capite ſexto laudem Bautonis, & poſt multa, multùm temporis exigentia, vndecimo ſcilicet eiuſdem libri capite, repetit: *Et ecce iam tricenariam ætatem gerebam.* Hoc eſt annos triginta inchoabam, & proſequutus Confeſſiones in ſeptimo libro, eiuſdem ætatis annos triginta iam inceptos, ita commemorat: *Mortua erat adoleſcentia mea mala, & ibam in iuuentutem.* M. enim Varronem in his verbis imitatur, *qui quinque facit ætatis gradus, in quorum ſecundo ad annum vſque trigeſimum ponit adoleſcentes, quos ab ipſo anni trigeſimi exordio ire dicit in iuuentutem,* & in libris de Ciuitate Dei firmat, & exponit eandem ſententiam hiſce verbis: *Circa triginta quippe annos definierunt etiam ſeculi huius doctiſsimi homines, iuuentutem.*

6. Conf. 11.

7. Conf. 1.

Calepinus in voce ætas.

Lib. 22. de Ciuit. c. 15.

Etenim de baptiſmo ſuo priùs, quàm de ceſſatione perſecutionis per iniuſtam Iuſtinam aduerſus Ambroſium excitatæ, de cantu hymnorum iuxta morem Orientalium; de reuelatis Sanctorum Geruaſij, & Protaſij reliquiis, quæ tamen eodem anno, vt in libro tertio videbis, contigerunt; ſed ante ipſum baptiſmum; attamen memoriæ lapſum fatetur Deo dicens. *Vnde, & quo eduxiſti recordationem meam; vt hæc etiam confiterer tibi, quæ*

Fatetur Aug. memoria lapſum.

9. Conf. 7.

magna oblitus prætereram?

Quid non faceret retractionis, si prius de oratione Bautonis, & se tunc agente annos ætatis triginta & vnum; deinde post prolixam scripturam se ire diceret in iuuentutem, hoc est, in ætatis annos triginta? Annos ergo viginti nouem agens venit Mediolanum anno Domini CCCLXXXIV. & sequenti, quo Bauto factus est Consul, incepit annos triginta, & panegyricum recitauit pro eodem consule in magnam laudem imperatoris Valentiani minoris.

Annos agẽs viginti nouem venit. Mediolanũ.

Multis modis persuasus, Manichæos (audito sancto Ambrosio) tandem reliquit.

CAPVT X.

Gratia Dei in omnibus iustificationibus principaliter præeminet suadendo exhortationibus, mouendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo, ait Prosper.

Prosper. lib. 2. de vocatione genti. c. 26.

Persuasum ergo fuit Augustino, vt relinqueret Manichæos tùm aliorum, tùm

Helpidij exhortatione talia de ſcripturis proferentis, *quibus reſiſti facilè non poſſet, & imbecilla mihi reſponſio videbatur iſtorum*, ait ipſe.

Perſuaſus eſt per Helpidium. *2. Conf 11.*

Commotus exemplis cuiuſdam Epiſcopi Africani *ſe quoque paruulum narrantis à ſeducta matre ſua datum fuiſſe Manichæis, & omnes pœnè non legiſſe tantùm, verùm etiam ſcriptitaſſe libros eorum: ſibique apparuiſſe, nullo contra diſputante, & conuincente, quod illa ſecta fugienda, itaque fugiſſe.*

Exemplum. *3. Conf. 11.*

Perterritus vitę periculis: venit enim Romam adhuc Manichæus, & *excipiór* (ait) *ibi flagello ægritudinis corporalis, & ibam ad inferos.*

Periculum mortis. *3. Conf. 9.*

Mirabilem vidit efficaciam baptiſmi, quo excitatus miraculo relinqueret Manichæos; nam quidam eius ſodalis cùm eſſet ſine ſenſu, & in ſudore lethali, ſubitò *recreatus eſt, & ſaluus* accipiens baptiſmum, & vna cum ſalute corporis falſam eſſe Manichæorum ſectam, Catholicam verò fidem omninò veram, atque cœleſtem.

Miraculum. *4. Conf. 4.*

Dedit ei Deus intellectum ad penetrandum, quàm infeſtus, & infauſtus eſſet homo Fauſtus Manichæus, de quo ſic tandem concludit: *multis laqueus mortis extitit, meum, quo captus eram relaxare iam cœperat, nec volens, nec ſciens.*

Contemnit Fauſtum. *2. Conf. 7.*

Deus bone! quàm crebra ei conſilia

Conſilia.

5.Conf. 10. relinquendi Manichæos refundebat ea certè, amicum Romæ, *à nimia fiducia dehortatus, quàm sensi eum habere de rebus fabulosis, quibus Manichæi libri pleni sunt.* Hæc ipse.

Argumentum fortissimum. Cor eius Pater luminum illustrabat ad credendum Deum esse substantiam incorruptibilem, à quo negato pendebant omnia Manichæorum figmenta: Deus est, quo nihil melius, dicebat ex corde Augustinus; igitur incorruptibilis: melius enim quod corrumpi non potest, quàm quod potest: si Manichæi id negant; nonne falsi, & prima voce abominandi? si firmãt; nonne sua destruunt omnia? *Sat ergo erat istud aduersus eos omninò euomendos à pressura pectoris.* *Aug. 7. Confess. 2.*

Audit beatũ Ambrosium, Multis denique affectionibus erga fidem Catholicam imbutus Manichæos reliquit: *Cum in Ecclesia Mediolanensi non orationis curiositate, nec secundum causam vtilem videndi, & audiendi diuini mysterij: sed reprehendendi gratia, Beatum Ambrosium ad populum inuenisset tractantem, atque prædicantem, oblitus sui, & suarum omnium cogitationum pallens, & tremens, omnibus, qui aderant, videntibus obriguit, &c.* Hæc Sanctus Dacius quartus post Ambrosium Mediolanensis archipræsul, *Dacius in chronico.*

Dubitat de omnibus, & legit quorundam Platonicorum libros.

CAPVT XI.

VBI *discußis eis* (nempè Manichæorum syrtibus) *euasi, traiecto isto mari, gubernacula mea repugnantia omnibus ventis, in mediis fluctibus Academici tenuerunt*: Hæc ille. *Fit Academicus. Lib. de vita beata in principio.*

Dubitans de omnibus, tamquam æger, qui malum medicum expertus, timet etiam bono se committere: sic enim ait, *Volebam eorum, quæ non viderem, ita me certum fieri, vt certus sum, quod septem, & tria decem.* *6. Conf. 4.*

Verum in meliorem frugem se recepit, & credendum alicui authoritati sibi persuasit, eamque repositam esse in sacris Scripturis; vide libros Confessionum, vbi post multa sic Deo se ipsum depingit, *ideoque cùm essemus infirmi ad inueniendam liquida ratione veritatem, & ob hoc nobis opus esset authoritate sanctarum literarum, iam credere cæperam nullo modo te fuisse tributurum tam excellentem illi scripturæ per omnes iam terras authoritatem, nisi & per ipsam tibi credi, & per ipsam te quæri voluisses.* *Credit authoritati Scripturæ.* *6. Conf. 5.*

Antiquos interpretes audit.

Idem modus intelligendæ veritatis in libro de vtilitate credendi; & sacrarum scripturarum intelligentia, secundum expositiones Sanctorum Patrum tandem inculcatur hoc modo: *si vnaquaque disciplina quanquam vilis, & facilis, vt percipi possit, doctorem aut magistrum requirit: quid temerariæ superbiæ plenius, quam diuinorum sacramentorum libros, & ab interpretibus suis nolle cognoscere, & incognitos velle damnare?*

Lib. de vtilit credendi c. 17.

Libri Platonicorum.

Theophyl. in Matth. c. 11.

Deus autem *vnumquemque hominem familiari signo, aut re trahit*; & vt Areopagitam Dionysium, mulierem nomine Damarim, aliosque Athenienses per verba Athenis notissima, prædicante illis Apostolo; *in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus, vt quidam vestrorum poetarum dixerunt*: similiter Augustinus, cùm Platonicus esset, & superbus, per libros quorundam Platonicorum, & ab homine superbo ministratos, se Deo conuersum asserit hoc modo: *Procurasti mihi per quendam hominem immanissimo typho turgidum, quosdam Platonicorum libros ex græca lingua in latinam versos.*

Act. 17.

7. Conf. 9.

Vertit hos Platonicorum libros Marius Victorinus, *Ille doctissimus senex, & omnium liberalium doctrinarum peritissimus, quique Philosophorum tàm multa legerat, & diiudicauerat, & dilucidauerat, do-*

Victorinus. 8. Conf. 2.

ctor tot nobilium senatorum; qui etiam ob insigne præclari magisterij, quod ciues huius mundi eximium putant, statuam in Romano foro meruerat, & acceperat.

Platonici fuerunt græci eorundem librorum auctores Amelius, & Heraclitus, vt ex Cyrillo colligitur Alexandrino, necnon Eusebio Cæsariensi scribentibus eosdem de Euangelio secundum Ioannem loquutos, *Recte Barbarum illum affirmasse: in principio apud Deum erat verbum, ipsumque Deus.*

Cyr. Alex. lib. 8. adu. Iulianum.

Euseb. li. 10. de præpar. Euang. cap. 10.

In quæ noster incidit, *& legi* (ait) *non quidem his verbis, sed hoc idem multis, & multiplicibus suaderi rationibus: in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, &c.*

7. Conf. 9.

Magnam passus ecstasim conuertitur ad fidem Catholicam.

CAPVT XII.

LEctis Platonicorum libris, in maximã rapitur ecstasim; de qua Deo: *Intraui in intima mea duce te, & potui; quia factus es adiutor meus.*

7. Conf. 10.

Ecstesis.

Intraui, & vidi qualicunque oculo animæ meæ super eundem oculum animæ meæ, supra mentem meam lucem Domini incommutabilem,

7. Conf. 10.

non hanc vulgarem, & conspicuam omni carni, nec quasi ex eodem genere, grandior erat, tamquam si ista multò, multóque clarius claresceret, totumque occuparet magnitudine, non hoc ita erat: sed aliud, aliud valdè ab istis omnibus.

Aug. ubi supra.

Nec ita erat supra mentem meam, sicut oleum super aquam; nec sicut cælum super terram: sed superior; quia ipsa fecit me, & ego inferior: quia factus sum ab ea: qui nouit veritatem nouit eam, & qui nouit eam nouit æternitatem: Charitas nouit eam. O æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas! tu es Deus meus tibi suspiro die, ac nocte. Liceat sistere, & hæc breuiter illustrare.

Vidit Deum in similitudine.

Lucem à se visam incommutabilem dicit, æternam veritatem, & veram charitatem, expresse Deum, & ab ipsa se factum; adiiciens eam esse omni magnitudine, & claritudine maiorem, & clariorem: non quia ipsam Dei substantiam per se subsistētem, æternam, veram, charam, sicuti est, immensam, incomparabilem viderit in se: sed in similitudine, & imagine: solent enim *imagines rerum earum nominibus* (vt ipsemet Augustinus explanat & benè) *appellari, quarum sunt imagines.*

Lib. 2. ad Simpl. q. 3.

Memor diuini beneficij.

Quia Deus nostri memor est, cùm nos sui immemores ad se conuertit, hæc eius memoria super nos prædicanda, & quia valdè dulcis manducanda, & eructanda

est: iuxta illud: *Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt*: ideò narrans hanc lucem addit: *Tu es Deus meus tibi suspiro die, ac nocte.* Psal. 144. 7. Conf. 10.

Humilis.

Ipsa verò est gratia beneficij Dei prima, reddere nos ad Confessionem humilitatis, vt qui boni, & potentes sunt in illo sint, *& qui gloriatur in Domino glorietur*. hac de causa se dicit abiectum, & humiliatum in hac ecstasi sic alloquens animæ magistrum: *Cùm te primum cognoui, tu assumpsisti me; vt viderem esse quod viderem, & nondum me esse qui viderem.* 1. Cor. 10. 7. Conf. 10.

Obediens.

Apostolus in sua conuersione cadens in terram, admiratus, & obediens ait, *Domine quid me vis facere?* dans manus Deo sic Augustinus: *& reuerberasti infirmitatem aspectus mei, radians in me vehementer, & contremui amore, & horrore.* Act. 9. 7. Conf. 10.

Auidus sciendi.

Deus neminem capere cogit, quæ non valet: vnde sicut Apostolis omnia scire cupientibus, & inhabitantibus: *Multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modò*, sic Augustino plura intelligendi auidissimo protulit in hoc raptu: *Cresce, & manducabis me.* Ioan. 16. 7 Conf. 10.

Doctus à Deo.

Quia manducare corporalem escam, est illam in se conuertere; manducare spiritualem in illam conuerti per assimilationem, & amorem: dixit æternus magi-

ſter ſe eſſe cibum grandium, & exponens non corporeum, ſed ſpiritualem
7. Conf. 10. Auguſtino de virtute in virtutem eunti manducandum, addit; *nec tu me in te mutabis, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.*

Agnoſcit ſe ipſum. Vt liberatori ſuo ſe ſubderet, infirmitatem ſuam agnouit, & veluti araneæ telam eſſe, qua nihil tabidiùs, omne machinamentum ingenij proprij: *Et cognoui*
7. Conf. 10. (inquit in hac ecſtaſi) *quoniam pro iniquitate erudiſti hominem, & tabeſcere feciſti ſicut araneam, animam meam.*

Conuincitur. Omnia, adhuc derelictis Manichæis, vel infinitis, vel finitis diffuſa ſpatiis cogitabat, & *quidquid*, inquit, *priuabam ſpa-*
7. Conf. 5. *tiis talibus, nihil mihi eſſe videbatur.* Ideò, lucem hanc à nullo pendentem ſpatio, aut ſitu admiratus, & conuictus ait: *Numquid nihil eſt veritas; quoniam ne-*
7. Conf. 10. *que per finita, neque per infinita ſpatia diffuſa eſt?*

Conuertitur. Deus autem, quaſi de longinquo, quia
2. Conf. 10. longè erat Auguſtinus ab ipſo penitus cognoſcendo, clamauit; *imò ego ſum, qui ſum* & appoſitè: ille enim verè eſt, qui incom-
Aug. ſer. 17. de diuerſis mutabilis eſt: ſic Auguſtino in hac ecſtaſi, ſicut olim Moyſi: *incommutabilitas Dei,*
Exod. 3. *iſto vocabulo ſe dignata eſt intimare. Ego ſum, qui ſum.*

In magnis reuelationibus ſecuritas

curæ proponitur, vt illas à Patre luminum; *apud quem non est transmutatio, nec vicißitudinis adumbratio*, descendisse sciamus; ideo noster in fine reuelationis agnoscens substantiam omninò incommutabilem, & incorruptibilem fatetur; *Et audiui, sicut auditur in corde, & non erat prorsus vndè dubitarem.*

Certius est de reuelatione.

Iacob. 1.

7. Conf. 10.

Probatur amplius Augustini Conuersio ad fidem Catholicam.

CAPVT XIII.

IOab contra regiam filiorum Ammon vrbem pugnauit, Dauid expugnauit; præsul Ambrosius Augustini pectus molliuit, non vicit; à Manichæis castris auertit: sed ipsa dextera Excelsi conuertit ad Catholicam pacem; vnde gratias agit hoc modo: *Inuocat te Domine fides mea, quam dedisti mihi, quam inspirasti mihi per humanitatem filij tui; per ministerium prædicatoris tui.*

2. Reg. 12.

Deus cõuertit Aug.

1. Conf. 1.

Quibus causam, vt vocant, instrumentalem ad conuersionem, eximium Dei prædicatorem intelligit Apostolum Paulum, cuius *codicem*, post illam ecstasim, *perlegi totum* (inquit) *attentißimè,*

Causa instrumentalis.

2. Contra Academ. 2.

atque castißimè: hæc ad Romanianum suam scribens ad fidem conuersionem & de Platonicorum libris; *Incredibile Romaniane, incredibile; & vltra, quàm de me fortasse, & tu credis; quid amplius dicã? etiã ipsi mihi* (nẽpè libri Platonicorum) *de me ipso incendium excitarunt*. Hæc ille.

7. Conf. 21. Nec aliter intelligendus est in confessionibus, cum ait; post libros Platonicorum à se lectos, & magnam mentis ecstasim; *itaque auidißimè arripui venerabilem stilum spiritus tui, & præ cæteris Apostolum Paulum, & perierunt illæ quæstiones, in quibus mihi aliquando visus est aduersari sibi, & non congruere textus sermonis eius; & apparuit mihi vna facies eloquiorum castorum.*

Concordiã agnoscit in scripturis.

7. Conf. 21. Sequitur, *Et exultare cum tremore didici, & cœpi, & inueni* (nempè in Apostolo) *quicquid illac* (ita legimus in vetustis codicibus, ita legendum erat in recentioribus) id est in libris Platonicorum, *verum legeram*.

Lectio germana.

Diuinę prouidentiæ ordinem contemplatur, & aliquam reddit rationem, ob quam priùs prophanas, & Platonicas, deinde sacras legerit, & Apostolicas literas in sua conuersione: nam *si primo sanctis tuis literis* (inquit Deo) *informatus essem, & in eadem familiaritate obdulcuisses mihi; & posteà in illa Platonicorum volumina incidissem, fortasse, aut abripuissent me à soli-*

Quare prius Platonicas legit literas quàm Apostolicas.

7. Conf. 20.

damento pietatis, aut si in affectu, quem salubrem imbiberam, perstitissem; putarem etiam in illis libris eum posse concipi, si eos solos quispiam didicisset.

Per humanitatem filij Dei, causam reputat meritoriam, & mediatricem, vt enim in terris multa cœlum, interueniente Sole, sic in animis per operationem Spiritus Sancti Deus, mediante Christo, ad salutem, & animarum lucem, de qua Gersonius: *1. Conf. 1. Causa meritoria.*

Antonium talis, Augustinumque beauit
Lux, & quàm plures desuper irradians.

Gers. in carmine de Cruce.

Deum verò causam dicit efficientem, qua fuit illuminatus, vt se conuerteret ad fidem Catholicam: nam cardo Manicheorum erat ignorantia substantię incommutabilis: hinc illis: *Dei naturam, atque substantiam incommutabilem omninò, omninò incorruptibilem cogitate, vel credite, & Manichæi continuò non eritis, vt aliquando, & Catholici esse poßitis*: ait ipse. *Causa efficiens.* *Lib. 33 contra Faustum cap. vltim.*

Substantiam autem incommutabilem, incorruptibilem, & à nullo pendentem spatio Deum esse, sibi reuelatum ab ipso Deo asserit in hac ecstasi; ei confessus: *Lectis Platonicorum libris, posteaquam indè admonitus quærerem incorpoream veritatem, inuisibilia tua per ea, quæ facta sunt, intellecta,* *7. Conf. 20.*

Deum agnoscit incõmutabilem. *conspexi, & repulsus sensi quid per tenebras animæ meæ contemplari non sinerer certus esse te, & infinitum esse, nec tamen per locos finitos, infinitosue diffundi; & verè te esse, qui semper idem ipse esses, ex nulla parte, nulloque motu, aliter, aut aliter.*

Confirmatio dictorũ. Istam quoque reuelationem in magno mentis excessu diuinitùs habitam post libros Platonicorum, qua Deum cognouit incommutabilem, & incorruptibilem, sibique dicentem, *Ego sum, qui sum*; occasionem suæ conuersionis ad fidem, in disputatione publica cum Fortunato Manichæorum duce, manifestauit hisce verbis: *Illud ergo respondere possum, quod me Dominus nosse voluit, Deum necessitatem nullam pati posse, neque ex aliqua parte violari, atque, corrumpi.* Fortunatus in cathedra pestilentiæ sedens hæc illusit, & Augustino exprobrauit ita sonans: *quia tu dixisti, quia hucusque tibi Deus reuelauit, quod incorruptibilis sit,* cui ille mitis, & humilis: *Ego noui non te habere quid dicas, & me, cum vos audissem in hac quæstione, nunquam inuenisse quid dicerem, & inde fuisse admonitum diuinitus, vt illum errorem derelinquerem, & ad fidem Catholicam me conuerterem.*

Exod. 3.

Aug. disp. 1. cum Fortunato.

Fortun. in disp. 1. Aug cum ipso.

Aug. in ipsa disp. 1. cũ Fortunato.

Post cõuersionem ad fidem curat de statu viuendi. Tandem certus de Deo, & incommutabilitate eius iam ad statum vitæ deliberandum, ac post baptisma retinendum

omnia

omnia rationis pondera diligenter intendit, & cor ad Deum, cui gratus, lætus, & rectus; *Dubitatio tamen omnis de incorruptibili substantia, quod ab illa esset omnis substantia, ablata mihi erat; nec certior de te, sed stabilior in te esse cupiebam.* 8. Conf. 1.

Et immisit in mentem Deus, visúmque est ei bonum pergeret ad Simplicianum, in quo bonitas multa cum experientia lucebat; *Vnde mihi* (ait Deo) *vt proferret, volebam conferenti secum æstus meos, quis esset aptus modus sic affecto, vt ego eram ad ambulandum in via tua*; quasi dicat; beatum Simplicianum postea consului circa statum vitæ mihi iam affecto ad fidem Catholicam, & conuerso ad ambulandum in ea post baptisma, conuenientem, quem planè monasticum fuisse, prout in octauo Confessionum eius in sequenti libro age lege, elige. 8 Conf. 1. *Inductio in secundum librum.*

DE VITA,

ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI. Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER SECVNDVS.

Conuersionem eius ad vitam monasticam pertractat.

Vtramque agnoscit castitatem coniugalem scilicet, & monasticam perfectiorem.

CAPVT I.

8. Conf. 1. *Duo viuendi modi in Ecclesia.*

Idebam enim plenam Ecclesiam tuam (ait Deo) *& alius sic; alius autem sic ibat*, ad verba respicit Apostoli, sicut fecit alibi monasticam castitatem coniugali præponens hoc modo: *Maioris quidem*

loci sunt apud Deum, qui, omnibus istis seculari- Aug. epist. 16.
bus actionibus derelictis, etiam summa continen-
tia castitatis ei seruiant; sed vnusquisque, sicut 1. Cor. 7.
Apostolus dixit, donum habet à Deo, alius sic;
alius autem sic.

Non dubitabat viam mandatorum Dei currere: sed horrebat angustas consiliorum semitas; in Christianam vitam digitum, & oculum, in monasticam vix, & per transennam intendebat; vt eius verbis affirmem; *placebat via ipse Saluator, & ire per eius angustias adhuc pigebat.* 8 Conf. 1.

Tantùm discriminis inter castitatem monasticam agnoscit, & coniugalem; quantùm inter non peccare, & benè facere; vel, vt leuiùs loquar, & cum doctrina maximi sacrarum literarum interpretis Hieronymi, quantùm interuenit inter bonum, & melius: *nec me prohibebat* (inquit) *Apostolus coniugari, quamuis exhortaretur ad melius.* Hiero. lib. 1. aduersus Iouinianũ. 8. Conf. 1. Aug. ibid.

Audiueram, ait, *ex ore veritatis esse spadones, qui se ipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, sed qui potest capere, capiat.* Heus rogo cum Sancto Epiphanio; *quinam hi fuerunt alij* (castrati propter regnum cœlorum) *quàm religiosi Apostoli, & monasticam vitam degentes?* Epiphan. in hæres. 38.

Pergit, *Et inueneram iam bonam margaritam, & venditis, quæ haberem, emenda erat, & dubitabam* ad quam mentem deuotus- 8. Conf. 1.

auctor, & suauis Bernardus: *quanam est ista, quaeso, fratres mei charißimi, haec tam pretiosa margarita, pro qua vniuersa dare debemus, id est nosmetipsos, quia totum dedit, qui se ipsum obtulit, vt poßimus eam habere? nonne haec est religio sancta, pura, & immaculata, in qua homo viuit purius, cadit rarius, surgit velocius, moritur fiducius, praemiatur copiosius?*

Bern. hom. 13. in Mat.

Fructus monasticae religionis.

Desiderio coniugij premitur.

CAPVT II.

Consuetudo mala.

VT quatriduanus Lazarus in sepulchro, ita se proferebat immobilem desiderio coniugij quatuor velut ansulis constrictus, *quarum prima* (verbis eius) *est quasi titillatio carnis in corde, secunda consensio, tertia factum, quarta consuetudo.* Habet enim, vbi rationem, propter quam non iret in placitum vitae caelibaticae: *Velle meum tenebat inimicus, & indè mihi catenam fecerat, & constrinxerat me, quippè ex voluptate peruersa facta est libido, & dum seruitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas,*

Aug. hom. 55. in Mat.

8. Conf. 5.

Delectatio captiuans.

Non tollit libertatem haec necessitas, sed delectando captiuat, & est Augustinus ex vigilantissimi pastoris Ecclesiae sen-

tentia, *Captiuus, & liber*; liber ex iusto castitatis desiderio, quam diligebat; captiuus ex delectatione consuetudinis, quam portabat inuitus. *Lex enim peccati est* (ab ipso admonita) *violentia consuetudinis, qua trahitur, & tenetur etiam inuitus animus eo merito, quo in eam volens illabitur.*

Greg. epist. 1 ad August. Const. Episcop.

Aug. 8. Cōfess. cap 5.

Hanc legem sentiebat in membris suis repugnantem legi mentis suæ: nam velut excitatus à somno altitudinem soporis superat, & in lectum consuetudinis piger remergitur: ita vocanti, & dicenti, *Surge qui dormis, & c.* respondebat: *modo, ecce modo, sine paululum*: sed lentus, & somno lentus erat, *sed modo, & modo non habebant modum, & sine paululum in longum ibat.*

Lex peccati.

Eph. 8.

8. Confess. 5.

Eductam à secularium rerum carcere mentem iam trahit delectabiliter ad lucem meliorem, & ipsi Deo monasticam persuadenti religionem, *displicebat* (inquit) *quod agebam in seculo, & oneri mihi erat valdè, non iam inflãmantibus, cupiditatibus, vt solebant, spe honoris, atque pecuniæ* (& paulò post) *iam me illa non delectabant præ dulcedine tua, & decore domus tuæ, quam dilexi: sed adhuc tenaciter colligabar ex fœmina.*

Quo vinculo tenetur.

8. Conf. 1.

Consulit beatum Simplicianum.

CAPVT III.

Qui comparantur hircoceruis.

HIrcoceruí sunt homines concupiſcentiæ vinculo ligati, & ſerpentinos eius morſus viuaci ſpiritu interficere volentes; eis verò humanæ ſalutis auctor præparat petras, hoc eſt fortiſſima diuinorum exempla, *quibus innitantur* (verba ſequor Auguſtini) *donec viuacitate cerui, ſerpentinis ſuaſionibus ſuperatis, ſpiritu viuant, & ſpiritum ſectentur ne regnet peccatum.*

Aug. in 39. Iob.

Narrat beatus Simplicianus Victorini humilitatem.

Ad beatum ergò Simplicianum, tanquàm ad petram refugij, varios æſtus alliſit ſurſum, deorſúmque reuolutos in corde ſuo, qui magno verborum pondere eidem Auguſtino narrauit non ſubmiſſa voce, ſicut ei permiſſum erat, ſed alta, profeſſionem fidei Romæ recitatam à Victorino Rhetore publico,& illuſtriſſimo: *Vt me* (inquit) *exhortaretur ad humilitatem Christi ſapientibus abſconditam*: nēpè ad perfectionem euangelicam in monachis reſplendentem, quibus tanquam paruulis reuelat Deus quæ abſcōdita ſunt ſapientibus,& prudentibus.

8. Conf. 2.

Deindè Simplicianus ipſe legem repe-

tiuit, qua pessimus Imperatorum Iulianus publicum docendi munus professoribus Christianis interdixit hoc impio, & subdolo tenore: *Magistros studiorum, doctoresque excellere oportet moribus primùm: deindè facundia, sed quia singulis ciuitatum adesse non possum, iubeo, vt quisquis docere vult, non repentè, ac temerè prosiliat ad hoc munus: sed iudicio ordinis probatus decreto Curialium mereatur optimorum conspirante consensu: hoc enim decretum ad me tractandum refertur, vt altiori quodam honore nostra iudicio ciuitatis accedat, &c.*

Lex Iuliani impia.

Cod. Theo. tit 15 de profess.

Hæc lex multos dimouit, & amouit à Cathedris Christianos professores, qui malebant illas relinquere, quàm verbum Christo promissum; nec ausi sunt periculum subire sufficientiæ cum periculo cõscientiæ suæ, inter istos Marius Victorinus, *non mihi fortior* (ait Augustinus Deo) *quàm felicior, visus est, quia inuenit occasionem vacandi tibi, cui rei ego suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate.*

Victorinus reliquit Cathedram.

8 *Conf.* 5.

Propensum adsignificat animum in suprà dictis ad monachorum vitam, qui se totos Deo tradunt, & Monadi diuinæ indiuisibiliter vacant: nec enim alio verbo monachum fore Bonifaciũ affirmat scribens *ei vitæ vacare, cui vacare cupiebas.* Paulinus etiam Nolanus seruum Dei vocat,

Vacare Deo est monachorum.

Aug. epist. 71.

Paul. epist. ad Auson.

....Huic vacantem, vel studentem,
Et in hoc reponentem omnia.

Per quas res impellitur ad monachismum.

CAPVT IV.

Ecclesia.

SÆpè Moyses recurrebat ad tabernaculum, ut illuminaretur à Deo: similiter Augustinus conuertendus ad monachismum, ait illi, *Frequentabam Ecclesiam tuam, quantùm vacabat animus ab eis negotijs, sub quorum pondere gemebam.*

8. Conf. 6.

Sodales.

Syl in ep. ad Amãdum.

Mali (admonet Sanctus Siluerius Papa) *semper cauendi, & bonis, atque beneuolis est inhærendum*: exemplo sit Alipius Augustinum amans, &impellens ad castitatẽ coniugali perfectiorem: *erat enim tunc castissimus ita, vt mirum esset.*

6 Conf. 12.

Scriptura.

Ama scientiam scripturarum, & vitia carnis non amabis: habet Hieronymus in epistola ad Rusticum, & Augustinus conuertendus ad monasticen epistolas Paulinas in mensa lusoria, quibus ostensis, ad Potitianum ait, *illis me scripturis curam maximam impendere.*

Hier. epist. 4.

8. Conf. 6.

Historia.

Illuminat Deus mirabiliter à montibus æternis cum per admiratam vitam Patrum præcedentum radio nos suæ claritatis illustrat. Hæc

Gregorius Magnus, & vidēs Augustinum magna ex parte conuersum ad vitam monasticam Gersonius ait: *Lib. 26. moralium c. 14.*

Antoni pater es Augustini; tua vita *Gerson. in magnificat.*
Lecta dedit, Christum totus vt esset amans.

De Deo libenter loquere, & libenter audi; quia incitat cor ad studium veritatis; admonet Sanctus Doctor Bonauentura; nec est qui neget, vt enim carbones flatibus; ita spiritualibus verbis exardet cor, & Augustinianum in amorē castitatis monasticæ, dùm sermo Potitiani deuolutus est *ad monasteriorum Sancti Antonij greges, & mores suaueolentiæ.* *Colloquia.* *Bon. in for. nouit. p. 2.* *8. Conf. 6.*

Plus mouent exempla, quàm verba: vt enim vita Sancti Antonij Ægyptiorum Abbatis ad placitum monachale duos Potitiani contubernales, ita conuersio istorum impulit Augustinum: audiuit enim quòd militantes in aula imperatoris Valentiniani duo illi apud Treuiros Sancti Antonij vitam in codice repererint, & cæperit vnus eorum legere, atque meditari quo modo talem viuendi normam posset arripere. Hic breuiter iratus sibi oculos erigit in amicum, & ait turbidus parturitione nouæ vitæ: *Dic, quæso te, omnibus istis laboribus nostris, quò ambimus peruenire? quid quærimus? cuius rei causa militamus? maiorne esse poterat spes nostra in palatio, quàm vt amici Impe-* *Exempla.* *Duo Potitiani contubernales.* *Aug. 8. Cōfes. ca. 6.*

Periculum Aulicorum. *ratoris simus? & ibi quid non fragile, plenumque periculi? & per quod periculum peruenitur ad grandius periculum? & quando istud erit? amicus autem Dei, si voluero, ecce nunc fio.*

Augnst. 8. Conf. 6. Iterùm legit, iterùm se colligit, & voluit folia, & reuoluit fluctus cordis sui, propter quos infremuit, aliquantulùm, & discreuit, decreuitque meliora dicens ad amicum: *Ego iam abrupi me ab illa spe nostra, & Deo seruire statui, & hoc ex hac hora, te si piget imitari, noli aduersari;* cui alter *adhærere se*, respondit, *socio tantæ mercedis, tantæque militiæ.*

Conuersio Aulicorum.

Stimulus Augustinianæ conuersionis. Vbi hæc audiuit Augustinus tam vultu, quàm mente turbatus inuadit Alipium, & exclamat: *quid patimur? quid est hoc? quid audisti? surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris sine corde ecce vbi volutamur, in carne, & sanguine?* ad ista sanctus Cyrillus: *Quem non meritò terreant hæc Augustini verba? idiotæ, & simplices cælum rapiunt, nos autem docti cum scientijs nostris ad inferna demergimur; cùm scilicet nos inflant, & non ædificant.*

S. Cyrillus Alexandrinus lib 5. in Ioan. ca. 12.

Euch. in epist Parænetica. Sanctus Eucherius multos optimæ notæ viros excitatos eiusdem verbis asserit ad stadium vitæ monasticæ: *Dixerant, credo, & hi sibi, quod quidam nostrorum* (hic est Augustinus) *cùm se à seculo in hanc beatiorem vitam hoc veluti stimulo concitaret, di-*

Multi conuersi sunt Augustini exemplo.

xerant (credo) quid est hoc? surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos ecce vbi, in carne, volutamur, & sanguine? dixerant istud, & idcircò postea vim intulerunt regno.

Sed ad Augustinum reuertamur, qui monasticen ad Potitianj contubernales videns, nec se ad illos accedere, nimio rubore profunditur, & his verbis, tamquam verberibus se afficit: *an quia præcesserunt pudet sequi, & non pudet non saltem sequi?* Reprehendit se Aug. 8.Conf. 8.

Igitur in hortum domus suæ turbulentissima fremens indignatione secessit, & magis vultu, fronte, genis, quàm verbis; *ecce modò fiat*, inquit, *modò fiat* deliberatio ædificandi turrim sumptu idoneo, & relinquendi omnia. Secedit in hortum. 8.Conf. 11.

Vt ægri plus æstuant; cum sanitas viciniùs accedit: ita Augustinus in horto; *punctumque ipsum temporis, quo aliud futurus eram, quantò propiùs admouebatur, tantò ampliorem incutiebat horrorem.* ait ille. 8.Conf. 11.

Magnam enim rixam sentit in corde suo videns ex altera parte antiquas illecebras, ex altera castitatem cõiugali perfectiorem; illas se fugientem sequi, & vestem carneam iam iam exuendam apprehendere, & obmurmurare: *dimittis ne nos? & à momento isto non erimus tecum vltra in æternum, & à momento isto non tibi licebit hoc & illud vltra in æternum?* Hæc Magna contentio delitiarum. 8.Conf. 11.

Aug. ibidẽ. narrat Augustinus ipse addens: *Et quæ suggerebant in eo, quod dixi hoc & illud, quæ suggerebant, Deus meus, auertat ab anima serui tui misericordia tua: quas sordes suggerebant? quæ dedecora?*

Castitas ei adest in corde. Casta verò dignitas adest ei honestè blandiens, vt ad se veniret, neque dubitaret, & extendens ad ipsum suscipiendum, & amplectendum pias manus bonorum plenas exemplorum pueros multos, & puellas, iuuentutem quàm plurimam, & omnem ætatem, graues viduas, & vigiles anus, quæ castissimè vixerant ei

8. Conf. 11. proponit; ac huiusmodi exhortationem: *Tu non poteris, quod isti, & istæ? an vero isti, & istæ in semetipsis possunt, aut non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? proijce te securus in eum, noli metuere non se subtrahet, vt cadas, proiice te securus, excipiet te, & sanabit te.*

8. Conf. 11. Antiqua consuetudo inter hæc eum quasi furtim retardare videbatur, & respicere delicias ingerebat dicens: *Putas nè sine istis poteris?*

Pugnat cõsuetudo. Instat castitas. Augustinus cunctabundus pendebat, & erubescebat nimis quia adhuc illarum nugarum murmur audiret; & rursùs illa conscientia serena, & castitatis admoni-

8. Conf. 11. tio sic instabat: *Obsurdesce aduersus immunda illa membra tua super terram, vt mor-*

tificentur: narrant tibi delectationes; sed non sicut lex Domine Dei tui.

Plorat, & audit, sub ficu, tolle lege.

CAPVT V.

VT pluuiæ de cœlo, cùm arenosæ vndæ ad littus circumuoluuntur: ita, inquit, *Vbi à profundo alta consideratio contraxit, & congessit totam miseriam meam in conspectu cordis mei, oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum,* *Lachrima* 8. *Conf.* 12

In prima horti parte reliquit Alipium, & in remotiorem se recipiens ait: *Sub quadam fici arbore, straui me, nescio quo modo, & dimisi habenas lachrymis meis.* *Penetrat hortum.* 8. *Conf.* 12.

Veriùs hìc, quàm est in Hieroglyphicis Hori Niliaci, quamque sanctus Isidorus ita repetit: *Tauros quoque ferocissimos ad ficus arborem alligatos repentè mansuescere dicũt:* extincto enim coniugij desiderio, Augustinus bonum præstat exẽplum, ne quis de castitate desperet, & si libidine percitus. *Ho. lib.* 2. *Hierogly. Isidor. li.* 7. *Orig. c.* 6. *Ficus petulantiæ frænum.*

Iam cornu petat, & pedibus, qui spargat arenã, Eclog. 8.

Notat ficus insufficientiam humanam ad aliquod bonum; vndè *mens ficulnea*; vel *homo ficulneus* ille dicitur, qui nullius frugi, quales post peccatum protoparẽtes *Insufficientiæ symbolum.* *Gen.* 3.

Gen. 3. quamobrem ex eadem arbore *fecerunt sibi perizomata*, se, puto, significantes insufficientes ad salutem animæ suæ; sicut & Augustinus sub ea stratus, vt monachalis vitæ conuersionem liberatori suo tribuat, & sibi soli nihil aliud, quàm

Horatius lib. 1. ser. Satyr. 8. *Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum.*

Vt per mare celeriùs ad portum; ita per lachrymas ad conuersionem: *Et proruperunt* (inquit) *flumina oculorum meorum, &c. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis, & crebro repetentis, quasi pueri, an puellæ, nescio: Tolle lege.* Iam pondera vocationem celerem altam, de vicina domo, & alia.

8. Conf. 12. Audit vocē.

Celeritas. Celeritatem denotat huius vocis *ecce*, vt apud Virgilium;

Aeneid. 2. *Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta.*

Non vidit Angelum. *Audio vocem*, ait, non Angelum video: videant ergo, si reprehendendus, an non, Angeli pictor in hac Augustini conuersione, pro se allegans sæpè depictum Abrahami sacrificium, & cum Angelo, qui non apparuit in illo; sed *de cœlo clamauit.*

Gen. 22.

Alta fuit vox. Alta fuit verborum prolatio: nam Augustinus remotus à domo vicina, ex qua venit, *Sedimus* (inquit de se, & Alipio) *quantum potuimus, remoti ab ædibus:* & iterum de se solo, *Et secessit remotius, quam, vt possit mihi morosa esse etiam eius præsentia*, nemi-

8. Conf. 8.

8. Conf. 12.

pe Alipij.

Pauli conuersio *desuper facta manifesto etiam miraculo apparuit, quia illîc Stephanus erat, qui pro ipso orabat*: eodem modo *de vicina domo* venit Augustinianæ conuersionis vox, nam ibi Monica sanctissima pro ipsa preces, gemitus, & lachrymas Deo fundebat: vndè Augustinus, atque Alipius iam conuersi in eandem domum, inquiunt, *ad matrem ingredimur, indicamus, gaudet, narramus quemadmodum gestum sit, exultat, & triumphat.*

Aug lib. 1. contr duas epist. Pelagij c. 19.

Quare venit de vicina domo.

8. Conf. 12.

Cum cantu prolata est Augustini vocatio, vt Angeli significent de illa se magis gaudere cantantes etiam in terra, quàm de aliis communiter, & solùm gaudentes in cœlo.

Cantus in conuersione August.

Luc. 15.

Crebrò repetita fuit huiusmodi vocatio, quia penè submersus lachrymis, & ab vsu sensuum absorptus Augustinus erat: quam rationem similiter reddit Ambrosius ad illud, *Abraham, Abraham. Repetiuit vocem, tanquam veritus, ne preueniretur studio deuotionis, & vna vox impetum ferientis reuocare non potest.* Hæc ille.

Crebra repetitio.

Ambros. in Gen. 12.

Sol oculos sanos vegetat, mutatos, ac ægros non mutatus cruciat, eodem modo Pater luminum incommutabilis erga homines se habet, vt isti erga illum: si Iobo sano loqueretur (bellè Gregorius Papa) ex tranquillitate, sed flagellato,

Vox pueri, aut puellæ.

Lib. 1. moral. c. 38.

de turbine fuisse loquutus describitur: sic Augustinus vocem audit è cœlo puerilem, & tanquam ludentem: quia *nihil differunt à ludo puerorum, qui nihil consilij per ætatem agunt*, vt ipse in deliberando vitæ statu varius, inconstans, & quasi ludens puer, *Ego cum deliberabam*, inquit, *vt iam seruirem Domino Deo meo, sicut diu disposueram, ego eram qui volebam, ego qui nolebam, ego, ego eram, nec plenè volebam, nec plenè nolebam, ideo mecum contendebam.*

Hippocrates epist. ad Damagetū

Optata conuersio.

Optata manifestatur Angelis hæc Augustini conuersio ex imperatiuo modo (*Tolle lege*) qui solet ad optata referri, vt Euthymius docet ad illud, *Intende prosperè, procede, & regna*, dicens, *licet hæc verba imperatiui modi sint, vim tamen optatiui habent.*

Euthym. in psal. 44.

Firmamentum esse sententiæ in repetitione, multis scripturarum locis docemur: inde est, quod Dominus ait, amen, amen, & Augustinus audit, *Tolle lege, tolle lege.*

Confirmatio sententiæ.

Aug. in ps. 74.

Legit Epistolas Pauli, & trinam in eis ad monitionem ad monasticen.

CAPVT VI.

8. Conf 12.

NON pueros in aliquo ludendi genere solitos esse dicere, *tolle lege*: sed codicem

codicem Apostoli tollendum, legendum sibi persuasit, & se conuertendum eius verbis primùm occurrentibus, vt Antonius magnus, Ægypti gloria, ad monasticam vitam euangelicis istis: *Vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, &c.* *Athan. in vita S. Antonij. Matth. 19.*

Hæc autem Apostoli, suos ante oculos primùm obuersata, & subitò lecta sunt: *Non in commessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione, & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis prouidentiam, ne feceritis in concupiscentijs.* *Rom. 13. Prima Apostoli verba.*

Quæ siquis, proposito vitæ monasticæ desiderio, animo, ac ratione lustrauerit, eam semel, iterùm, ac tertiò (vt diuina solent oracula) sibi commendari, sicut Augustinus, intelliget, & primò per partes, ex quibus constat, hoc modo: *Non in commessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione.* *Rom. 13. Commendatur perfectio religiosa per partes, & primò.*

Non in commessationibus, & ebrietatibus illa monachismi pars habetur, de qua doctor Ecclesiæ fulgentissimus & nomine, & doctrina: *Semper est Deo grata paupertas, cuius cibus non habet sanguinem, sed olusculum vile mansuetam supplet esuriem.* *Paupertas. Fulgentius ser. 7.*

Non in cubilibus, & impudicitiis altera notatur excellentia non minus Angelis, quàm hominibus accepta: nam vitium *Castitas.*

ei contrarium & occultè pugnat, & publicè, Virgilius.

Eclog. 3.

Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.

Obedientia.

Non in contentione, & æmulatione ineſt obedientia, tertia pars orbis monachalis: nam inobediens maieſtatem amat, æqualitatem odit, ſubiectionem fugit, ceruicem erigit, contendit, æmulatur: *At perfectus, & obediens populus dicit id Pauli dictum Domine quid me vis facere?*

Bern. in ser. de S. Paulo.

Commendatur perfectio religiosa secundo.

Reſplendet iterùm eadem admonitio per hæc verba: *Sed induimini Dominum Iesum Christum.* In vulgatis legitur, *induite*, quo verbo Sanctus Alchimus eam ſorori ſuæ Fuſcinæ commendat, ſcribens;

Carmine de virginitate ad Fuscin.

Exue delicias mundi huius, & indue Christum.

Sanctus Bernardus in eandam ſententiam: *Huiusmodi conuersatio* (monaſtica ſcilicet) *professores, & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit, imò diuinam in homine reformat imaginem, figurans nos Christo, instar baptismi, & quasi denique secundò baptizamur, cùm per id, quod mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, Christum induimus.*

Tractat. de precept. & diuina gratia.

Tertia Religionis admonitio.

Vltimò ſtatus acquirendæ perfectionis in verbis iſtis: *Et carnis prouidentiam ne feceritis in concupiscentiis.* Nam vnanimes in domo Domini ſurſùm cor habent, terrena vana non quærunt, *quod perfectè complebimus, si secundum Apostolum carnis*

ctiam ne fecerimus in concupiſcentiis. Hæc illorum nomine Caſſianus.

Lib. 1. de vita Renunc. c. 10.

Conuerſus oſtenditur ad monaſticam religionem.

CAPVT VII.

Aug 8. Cōfe. 12.

PLura non legit in Apoſtolo, nec, vt ipſe dicit, opus fuit; ſtatim quippè cùm fine huius ſententiæ: *Non in commeſſationibus, & ebrietatibus, &c. quaſi luce ſecuritatis infuſa cordi meo* (ſic loquitur) *omnis dubitationis tenebræ diffugerunt*, eæ ſcilicet, quæ eum retardabant à derelinquenda coniugij voluntate, ſicut opus erat, ad amplectendam monaſticam: vnde ipſemet Auguſtinus quoſdam huius vitæ profeſſores caſtiſſimos eſſe iubet: *Nec enim* (addit) *prius congregaret vos iſta ſocietas, in quâ continenter viuitis, niſi voluptatem coniugalem contemneretis.*

Relinquit deſiderium coniugij.

Lib. de lib. arbitr. c. 4.

Refulſit ergo Sol doctorum, qui prius erat in nubilo ſecularium *tenebroſam ſpem gerens de pulchritudine vxoris, de pompa diuitiarum, de vanitate honorum, cæteriſque noxijs, & periculis voluptatis.* Et conuerſus eſt Apoſtoli verbis ad vitam (vt eorum antecedentia, & conſequentia etiam probant) caſtam, pauperem, humilem.

Aug. lib. de vtilitat. credendi. c. 4.

probatur. conuersio ex antecedentibus.

Antecedentia verba tenebrarum opera inferiùs appellata commeſſationes, & ebrietates, cubilia, & impudicitias, contentionem, & æmulationem, id eſt diuitias, delicias, honores, procul eijcienda admonent, nam ſi.

Diuitias, ſi delicias, ſi præſtat honores
Chriſtus, honoratur conditione fori.

Gerſ. ſuper magnificat

Ait Gerſonius, & conſequenter,

Surgere de tenebris hortatur epiſtola Pauli,
Hac Auguſtino verſio mira fuit.

Ioan. Dam. epiſt. de diuinis decretis tit. de abſtin.

Ex ſequentibus.

Sequentia Apoſtoli, quæ poſt Auguſtinum in eodem horto legit Alipius monaſticam vitam etiam inculcant, & in cuiuſque ponunt electione, vt Ioannes Damaſcenus dicens: *Vita monaſtica non ex neceſſitate, ſed ex libera animi voluntate ſuſcepta. Et hoc Apoſtoli verbis, qui comedit, inquit, comedentem non iudicet.*

8. Conf. 12. Rom 14.

Sequebatur verò, infirmum autem in fide aſſumite, non in diſceptationibus cogitationum. Alius autem credit ſe manducare omnia: qui autem infirmus eſt olus manducet. Is, qui manducat non manducantem non ſpernat, & qui non manducat manducantem non iudicet.

8. Conf. 12.

Alipius conuertitur exemplo Auguſtini.

Et tali admonitione firmatus eſt, placitoq, ac propoſito bono, & congruentiſsimo ſuis moribus, quibus à me in melius iam olim valdè, longéque diſtabat, ſine vlla turbulenta cunctatione coniunctus eſt. Hæc Auguſtinus

ostendens sibi per hæc Apostoli verba, *Non in commessationibus, &c.* Per sequentia: *infirmum autem in fide, &c.* Alipio suo conuersionem monasticam contigisse, quam placitum vocat, & propositum, vt alibi, Potitiani conturbernales ad eandem narrans inclinatos, his verbis. *at illi narrato placito, & proposito suo quoque modo in eis talis voluntas orta esset, atq; firmata, petiuerunt, ne sibi molesti essent, si adiungi recusarent.* 8. Conf. 6.

Inde ad matrem ingredimur. (ait Augustinus Deo) *inducamus, gaudet, narramus quemadmodum gestum sit, exultat, & triumphat, & benedicit tibi, qui potens es vltra quam petimus, aut intelligimus, facere, quia tantò amplius sibi à te concessum de me videbat, quàm petere solebat miserabilibus eius, flebilibusq; gemitibus.* 8. Conf. 12. *Amplius cõcessum est Monicæ, quam peteret.*

Petebat enim hoc tantùm, quod *me iam coniugatum baptismus salutaris ablueret, quo me in dies gaudebat aptari, & vota sua, ac promissa tua in mea fide compleri animaduertebat.* Hæc Augustinus Deo. 6. Conf. 13.

Et amplius concessum beatæ Monicæ, quam petierit ei fatetur: *Conuertisti enim* (ait) *ita me ad te, vt nec vxorem quærerem, nec aliquam spem seculi huius, stans in ea regula fidei in qua me ante tot annos ei reuelaueras.* 8. Conf. 12.

Et conuertisti luctum eius in gaudium multo

Lætatur magis Monica de monachali, quàm de statu coniugali Augustini.

vberius, quàm volucrat, & multo charius, atque castius, quàm de nepotibus carnis meæ requirebat.

Id est me adiuuisti deliberantem, vt starem post baptismum in regula fidei, & continerem me à rebus seculi, & vxorem minimè quærerem monachorum more, *qui spem, quam habebant in seculo dereliquerunt, & nunc continentes Deo viuunt.*

Aug epist. 95.

Aug. 9. Confess. 1.

Sed vbi erat tam annoso tempore, & de quo, imo, altoque secreto euocatum est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem ceruicem leni iugo tuo, & humeros leni sarcinæ tuæ, CHRISTE IESV, adiutor meus, & redemptor meus. Hęc ipse gratias agens de conuersione sua monastica, quam lene iugum, & leuem Christi sarcinam, vt alibi persuadens eam Licentio vocat, & Paulinus Nolanus, hoc versu;

Gratias agit pro conuersione.

Epist. 39.

Paulin. ep. 40. apud August.

Quid retrahis fera colla iugo, mea sarcina lenis;

Suaue iugum Christi, vox pia, crede Deo.

Religiosi sunt consolatissimi.

Qui per desertum monasticæ religionis in cœlestem promissionem ire sibi ante mentis oculos proponunt, & farinam dispergunt Ægypti, & manna pro ipsa recipiunt abundanter, quod est diuina consolatio: vnde primus huius propositi in Actis Apoctolorum scriptus Ioseph, *cognominatus est Barnabas ab Apostolis, quod*

est interpretatum, ita consolatus, vt sit *filius consolationis*. Eodem certè modo Augustinus, vbi in monachale propositum se penitùs immersit, in omnem consolationis rationem se diffusum vidit, ita Deo gratulatus, *Quàm suaue mihi subitò factum est carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eijciebas enim eas à me, vera tu, & summa suauitas, eijciebas & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni, & sanguini: omni luce clarior, sed omni secreto interior: omni honore sublimior, sed non sublimibus in se.* *Act. 4.* *9. Conf. 1. Lætatur de monastico proposito.*

Pergit, *iam liber erat animus meus à curis ambiendi & acquirendi, & volutandi, atque scalpendi scabiem libidinum*; Hęc ille post suam conuersionem dicit, ob vota obedientię, paupertatis, & castissimę vitę. *Aug. 9. Confes. 1.*

Nam, vt *pullus coruorum, cum nigrescit, cibum à patre lætissimus accipit*: ita Augustinus ad monachismum conuersus, & deposito mundi candore, *Garriebam tibi* (ait Deo) *claritati meæ, deliciis meis, & saluti meæ.* *Isidorus li. 3. de sum. bono. c. 53.* *9. Conf. 1.*

Firmitas conuersionis ad monachismum.

CAPVT VIII.

QVoniam monachalem conuersationem perpetuare non posset intricatus publicis, & importunis cathedræ negotijs, eam sibi deserendam statuit: *Veruntamen quia propter nomen tuum, quod*
9. Conf. 2. *sanctificasti per terras* (ô Deus!) *etiam laudatores vtique haberet votum, & propositum nostrum iactantiæ simile videbatur, non operiri tam proximum feriarum tempus, sed de publica professione, atque ante oculos omnium sita antè discedere, vt conuersa in factum meum ora cunctorum intuentium, quam vicinum vindemialium diem praeuenire voluerim, multa dicerent, quod quasi appetissem magnus videri.* hucusque Augustinus.

Qua de causa spectauit ferias vindemiales in cathedra post conuersionem.

Dolore pectoris affligitur.

Iterùm dolorem pectoris annotat, quo compulsus erat intermittere saltem studia, & tacito monachismi proposito, illum relinquendę cathedrę causam aliquibus respondebat; ait enim, *vbi plena voluntas vacandi, & videndi; quoniã tu es Dominus oborta mihi est, atque firmata,*
9. Conf. 2. *nosti Deus meus etiã gaudere cœpi, quod hæc quoque suberat nõ mendax excusatio, quæ offensionẽ*

hominum temperaret, qui propter liberos suos me liberum esse nunquam volebant. Hæc de dolore pectoris, & occulatione conuersionis suæ.

Nec enim de ea certi erant, nisi familiares ipsius, quorum Verecundus grãmaticus multum, eo tempore, macerabatur; quia, coniuge Christiana nondum Christianus, arctiore præ cæteris compede, ab ipso monastices itinere, in quod intenderat Augustinus retardabatur; nec alio modo esse Christianum se velle dicebat, nisi illo, quo non poterat, renunciatis seculi curis, & vinculis coniugij: *Sic ergo eramus* (ait Deo) *Verecundum consolantes tristem, salua amicitia, de tali conuersatione nostra, & exhortantes ad fidem gradus sui, vitæ scilicet coniugalis.* *Verecundus Grammaticus sequi vult Augustinum in monastica conuersione.* 9. *Conf.* 3.

Alipius, & Adeodatus Augustinum in hac conuersione, sicut alibi repetimus, sequuti sunt, consortes habere desiderantes, *Nebridium autem operientes, quando sequeretur, quod de tam proximo poterat, & erat iam, iamque facturus.* Ac breui fecit, ipsum namque pater, & magister Augustinus commemorat *Fidelem, Catholicum, castitate perfecta, atque continentia tibi* (æterne Deus!) *seruientem in Africa.* *Alipius. Adeodatus.* 9. *Conf.* 3. *Nebridius.* *Aug. ibidẽ.*

Vt autem solidam intelligamus animi deliberationem, & magnum vndique desiderium Augustino fuisse seruiendi

Deo; licet viginti dies in cathedra post conuersionẽ, vt laudes vitaret humanas: sedisset, attende, *cùm cœperit homo ascendere, & proficere in ipso exordio ascẽsionis, linguas dolosas patitur, blandas ad perniciem blandas ad malam persuasionem, dicentes, quid facis? aliter enim viuere non potes? tu solus es, qui vis hoc esse quod alij non sunt; & si inuenis alios, qui tecum sunt, illa blanda & dolosa lingua quid dicit? ecce illi potuerunt fortè, tu non poteris; si aggrediaris, deficies & melius erat non incipere, & defecisse, &c.*

Aug. in Ps. 123.

Remedia contra linguas dolosas.

Si autem remedium velis, quod detur tibi, & apponatur tibi ad linguam istam dolosam, ecce apud Regem prophetam habes: *Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatorijs. Per sagittas acutas cum carbonibus desolatorijs vicisti linguas dolosas, id est, per verba Dei, quibus transfixum erat cor tuum, & per exempla iustorum, qui de mortuis viuificati sunt iusti, quo modo carbones de mortuis reuiuiscunt.*

Aug. in eundem Psal. 123.

Igitur cor sagitattum, & inflammamatum prætendit Augustinus in picturis, & simulachris, prædicans, vt vnusquisque permaneat in vocatione, sicut & ipse; nam verba Apostoli, *nõ in commessationibus. & ebrietatibus &c.* sagittæ fuerunt acutæ; carbones verò desolatorii exempla beati Simpliciani, Victorini, Sancti Antonij, & Potitiani Contubernalium,

Verba, & exempla Sanctorum.

quibus affectus planè monasticum arripuit institutum firmiter, & tenaciter, de quo: *sagittaueras* (inquit Deo) *tu cor* 9 Conf. 2.
nostrum charitate tua & gestabamus verba tua transfixa visceribus, & exempla seruorum tuorum, quos de nigris lucidos, & de mortuis viuos feceras, congesta in sinu cogitationis nostræ vrebant, & absumebant grauem torporem, ne in ima vergeremus, & accendebant nos valdè, vt omnis ex lingua subdola contradictionis flatus inflammare nos acrius posset, non extinguere.

Postquam tandèm recessit in villam nomine Cassiciacum, occasione feriarum vindemialium; nihil magis habebat in votis, quam monachalis vitæ propositum de quo. Ratio inibi; *diuitias nullas cupis?* cui Augustinus, *hoc quidem non nunc* 1. Soliloq. 10.
primùm Ratio, *quid honores?* Augustinus; *fateor eos modo, ac penè his diebus, cupere destiti.* Ratio, *quid vxor?* Augustinus, *nihil mihi tam fugiendum, quàm concubitum esse decreui.* 1. soliloq. 10.

Colloquitur de proposito religionis monasticæ.

Non inchoantibus præmium, sed perseuerantibus in hoc statu: *Quamobrem*, ait, *satis, vt credo, iustè, ac vtiliter pro libertate animæ, mihi imperaui non cupere, non quærere, non ducere vxorem*: addit, in proposito perseuerans;

Deum & rogauimus, & rogamus, vt nobis non 2. soliloq. a. 25.
diuitias, nō corporis voluptates, nō populares sug-

gestus, atque honorem, sed animā nostram, seque iter quærentibus aperiat,

9. Conf. 5. Propter eandem mentem, *Renunciaui* (cum Deo loquitur) *peractis vindemialibus,*

Scribit Mediolanensibus, & quid. *vt scholasticis suis Mediolanenses venditorem, verborū alium prouiderent; quòd & tibi ego seruire delegissem;* & percepta baptismi gratia (sic interpretor) monachus futurus, cui.

Paulinus epistol. 40. apud Aug.

Hæc bona libertas, Christo seruire, & in ipso.

Omnibus esse super........

Dilexerunt Hipponenses August. propter conuersionem istam. Si plura desiderantur ad lucem huius monasticæ conuersionis, quartus liber istius operis dabit, & eandèm conuersionem Mediolani solemniter promissam; in Africa verò re & opere completam, apud Tagastenses, & Hipponenses, *qui vehementer in me dilexerunt* (ait ipse) *quod audiuerant, paucis agellulis contemptis, ad liberam seruitutem me fuisse conuersum.*

Aug. epist. 225.

Annus Domini, & ætatis Augustini in hac conuersione, mensis, dies.

CAPVT IX.

ANNO Domini CCCLXXXVI, ætatis verò suæ trigesimo primo inchoato conuersus est augustinus ad vitam monachalem; ad hanc enim conuersionem à primo eius desiderio, *Multi mei anni mecum effluxerant* (ait) *fortè duodecim anni, ex quo, ab vndeuigesimo anno ætatis meæ lecto Ciceronis Hortensio, excitatus eram studio sapientiæ.* Duodecim autem incepti, & qui fortè effluxerant, vndeuigesimo super additi triginta & vnum ætatis inchoatos reddunt, quos agebat Augustinus sub ficu conuersus ad monachalem vitam, vt diximus, anno Domini CCCLXXXVI. nam antecedenti [illegible] tionem habuit in laudem Bautonis consulis (quod iam dictum) & annos ætatis suę triginta.

Annus ætatis.

8. Confes. 7.

Annus Christi, in quo conuersus.

Ad mensem, & diem venio, quo Pater Augustinus conuersus est, & vtrumque vigesimum octauum Augusti sic assero: non post sequentem annum suæ conuersionis (vt scribit Cardinalis Baronius) in villam nomine Cassiciacum se contulit,

Mensis, & dies.

Baron. ann. 385.

ſed occurrentibus primùm ferijs vindemialibus eiuſdem anni, ad quas vſque à ſua conuerſione *opportunè iam pauciſsimi dies ſupererant, &c, neſcio vtrum vel viginti dies erant*, ait ipſe.

9. Conf. 2.

Dies verò primus feriarum vindemialium, quo vacabant ſtudia, & ipſe reliquit omninò Cathedram, Mediolani in decimum ſextum Septembris incidebat: liquet ex ſermone vel Sancti Ambroſij vel Sancti Maximi (nam in vtroque habetur) de laudibus doctiſſimi Martyris Cypriani, eodem die celebratis, & ex legibus Vuiſigothorum, quæ ſic: *Ferias præcipimus obſeruandas propter vindemias colligendas, à decimo ſexto Kalendas Octobris, vſque ad decimum quintum Kalendas Nouembris.*

S. Ambroſ. vel S. Max. ſer. de laud. Cypriani.

Lib. 1. leg. Vuiſig. c. 7.

Iam dies à decimo ſexto Septembris retro acto ordine numera, viginti dubiò procul inuenies, ipſo vigeſimo octauo menſis Auguſti, quo dicas eodem die diſcatum auguſtiſſimum Dei templum Auguſtinum, quo dicatum per ſuam monaſticæ vitæ conuerſionem: quod ſi etiam, *quadraginta & ſex annis ædificatum eſt* Hieroſolymitanum, totidem interuenerunt ætatis à trigeſimo conuerſionis (quem iam oſtendimus) ad ſeptuageſimum vſque ſextum, reſolutionis eiuſdem, de quo Sanctus Proſper.

Comparatur Aug. cum templo.

Ioan. 1.

Proſp lib. de ingratis. ca. 2. agens de Auguſtino.

Et vita, & requies Deus est, omnisque voluptas.
Vnus amor Christi, vnus Christi est honor illi.
Omnia, & in sancto regnat sapientia templo:

Hic finio, & serio conquiesco; velim & tu mecum; vt illum in sequenti libro illustriùs collustres iustratum, & illustratum salutari Baptismi àqua. *Manuductio in 1. librum.*

(.?.)

DE VITA,

ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI. Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER TERTIVS.

BAPTISMVM DESCRIBIT.

De præparatione eius ad Baptismum.

CAPVT I.

Pœnitentia

VIGILIÆ, preces, ieiunia, cæteraque Christianorum exercitia necessaria non sunt ante baptismum, adduntur tamen ab adultis, figurata in baptismate Ioannis, quod erat *Isagoge quædam* (ita magnus appellat Athanasius) ad Christum. Ideò Pater Augustinus ad baptis-

Athan. epistol. ad Antioc.

baptiſmum ſe præparat agens pæniten-tiam, & illorum habitum geſtans in villa Caſſiciacana, *Qui typum gerunt* (hæc ait Iunilius) *Adæ à paradiſo excluſi, & ex conſcientia deliĉtorum diuinum metuentes aſpe-ĉtum, propter quod, & per publicum, capitibus tectis, incedunt*, dicentes cum ſancto Paulino; *Habitus catechumeni.* *Iunilius de parti. c. 6.* *Paulin. Nolan. paneg. de puero Celſo.*

Ite procul læti flentum conſortia malo;
Vt breuibus lachrimis gaudia longa metam.
Si modo lugentem grauis hirto tegmine ſaccus,
Caprigenus, ſetis texit, & exſtimulet. *9. Conf. 4.*

Pſalmos Dauidicos ex corde recitabat, & *quas tibi voces* (ait Deo) *dabam in pſalmis illis, & quo modo in te inflammabar ex eis & accendebar, eos recitare, ſi poſſem, toto orbe terrarum aduerſus typhum generis humani? &c.* *Pſalmorum deuotio.*

Quemadmodum Paulus, ne magnitudine reuelationum extolleretur, vt iuuenis, *frequenter dolore capitis* (notante Hieronymo) collaphizabatur vt puer: ita Auguſtinus, vt ſe longè penetrauit in merum mel Pſalmi quarti, ne grauiùs per vanam gloriam corrueret, quàm prius per lapſum uitiorum iacebat, dolore dentium afflictus eſt ad amiſſionem vſque loquelæ *Sed quis dolor* (inquit) *aut quo modo fugit? expaui, fateor, Domine meus & Deus meus nihil enim tale ab ineunte ætate, expertus fueram.* *Hieron. in 2. epiſt. ad Corinth. c. 12.* *Dolor dentium.* *9. Conf. 4.*

Eum quadam nocte imaginata blanditia titillauit, longè quidem, longè minus, *Tentationis remedia*

quàm ſolebat, ſed longè aliter, quàm putauerat; quapropter tantum fleuit, vt ei Ratio; *Iam cohibe te à lachrymis, & ſtringe animum, multum omnino fleuiſti; & hoc omninò morbus iſte pectoris tui grauiter accipit,* cui Auguſtinus, *modum me vis habere lachrimis meis, cùm miſeria meæ modum non videam, aut valetudinem corporis conſiderare me iubes, cùm ipſe tabe confectus ſim?*

1. ſoliloq. 14. in 1. tomo.

Arator. in Acta. Apoſt.

Libros ante conuerſionem factos obliuioni commiſit.

Apoſtolorum tempore curioſa ſectati, canit Arator;

Magicis ponunt incendia libris,
Vt mereantur aquas, & vitent ignibus ignes

In Prologo Retracta.

Auguſtinus non libros prohibitos magiæ quam ſemper abominatus eſt, ſed curioſa tantùm, & quæ fecit ante conuerſionem ſuam, vt poté libros de pulchro, & apto, panægyricum Bautonis, & alia huius generis munimenta in aquas obliuionis ſubmerſit ante baptiſmum ſuum, dolens inſuper poſt ipſam conuerſionem, *Quod aliqua adhuc ſecularium literarum conſuetudine ſcripſi.* Hæc ille.

Dedit nomen inter Competentes.

CAPVT XII.

NOmen dare proprium erat militibus, qui non mulcta, aut pœna, sed propria voluntate, sub aliquo duce stipendia facerent; Liuius, *Concursus indè ad consulem factus omnium fermè iuniorum, & pro se quisque nomina dabat, tanta cupido erat sub eo duce stipendia faciendi.*

Nomen dare quid.

Liu. lib. 10.

Ex hoc in Christiana militia mos olim, *Vt baptizandi nomen suum dent*: tradit & Mediolanensis Archipræsul Ambrosius illum præsignatum in miraculo cæci, super cuius oculos illuminandi, & lauandi aquis Siloe Saluator mundi lutum imposuit, ait enim Neophyto, *Quando dedisti nomen tuum, tulit lutum, & liniuit super oculos tuos.*

Concil 4. Carthа. c. 8.

Lib 2. de offic. c. 2.

Igitur; *Vbi tempus aduenit, quo me nomen dare oporteret, relicto rure, Mediolanum remeauimus, & placuit Alipio renasci in te mecum*, Augustinus Deo dicit veniens quam humilimus ex villa Cassiciacum appellata Mediolanum, non vt primùm *inter Catechumenos scriberetur*, (sicut scripsit Baronius) sed inter Competentes, ad recipiendum baptisma.

9. Conf. 6.

Reddit Mediolanum ex villa, & ad quid.

Baron ann. 385.

Nec ego certum, & præfinitum inuenio tempus quo adueniente, oporteat

Tempus dandi nominis.

nomen dare inter Catechumenos, sed in-
ter competẽtes baptismi, apud sanctũ, &
Epist ad episcop. Terracon. summum Ecclesię Pontificem Cyriacum
hoc modo: *Sacramentum baptismi dispensan-*
dum illis tantum electis, qui ante quadraginta,
Catechumenus iã erat. *vel ampliùs dies nomen dederunt.*

Præterea; Augustinus, & antequam
iret in villã, & reuersus ab ea daturus no-
mẽ opportuno tempore, iam se catechu-
Epist.86. menum asserit; primum docens in episto-
la ad Casulanum: *Cùm in eadem ciuitate*
mater mea mecum esset, & nobis adhuc catechu-
menis parùm ista curantibus. Alterum in
9.Conf 4. Confessionibus ita; *Catechumenus in villa*
cum catechumeno Alipio. Tertium in pro-
logo Retractationum à villa reuersus
Aug. in prolog. Retr. Mediolanum se repetens *Nondum ba-*
ptizatum (audi) *sed adhuc catechume-*
Competens fit. *num.*

Vt igitur renasci pertinet ad baptizan-
dos; ita & nomen dare ad competentes
Isid. lib.2. de offi c.2. baptismi: *Nam Catechumeni audiunt; nec*
dum petunt notat Isidorus, & Augustinus
noster de Victorino, tanquam de Cate-
8. Conf.2. chumeno; *Vbi autem imbutus est primis in-*
Aug. de cura pro mortuis. c.22. *structionum sacramentis, non multò post* (ad-
dit tamquàm de competente) *etiam no-*
men dedit, vt per baptismum regeneraretur. &
de quodam Curina; *Pascha iam appropin-*
quabat, dedit nomen inter alios compe-
tentes.

Consequens ergo fit Augustinum, vbi tempus aduenit, nomen dedisse inter competentes, cum, vt ipse ait, à villa Cassiciaco reuersus; *Mediolani fui baptismum percepturus.* *1. Retract. c. 6.*

Tempus inter conuersionem & baptismum expenditur.

CAPVT III.

A Conuersione sub ficu, tantùm temporis ad baptismum vsque; quantùm à vigesima octaua die Augusti mensis, in qua illa contigit, ad vigesimam vsque quartã Aprilis (in hac enim, vt inferiùs apparebit, baptizatus fuit) intercurrit, hoc est spatium octo fermè mensium, aduertente Possidio, *Hæresis illa, miseratione diuina, eius ex animo pulsa est, protinusque ipse in fide Catholica confirmatus, proficiendique in religione eidem amoris ardor innatus est, quo propinquantibus diebus sanctis Paschæ, salutis aquam perciperet.* *Octo ferè menses à conuersione ad baptismum Augustini.* *Possidius in vita Aug. c. 1.*

Vides, propinquantibus diebus sanctis paschæ, baptismum suscepit, & innato cum ardore proficiendi: non ergo *planè necesse est affirmare* (cum Baronio) *annos duos & menses aliquos à conuersione vsque ad baptismi tempus intercurrisse.* *Propinquo paschate baptizatus.* *Baro. anno. 385.*

Fundamentum, super quod suam Baronius erigit computandi rationem, semel, & iterum asserens: *Demonstratum est anno trigesimo suæ ætatis ad Christum conuersum esse*, scilicet Augustinum, *trigesimo secundo, & tertio perseuerasse catechumenum*, sic habe: putat illustrissimus Cardinalis de Republica Christiana meritissimus, libros de Academicis priùs scriptos, quam de soliloquiis, & quia in fine illorum Augustinus dicit, *Cùm trigesimum, & tertium annum ætatis agam*, veriorem arbitratur lectionem soliloquiorum habentem ad marginem tunc Augustino esse triginta quatuor ætatis annos, quam textualem ei assignantem *triginta tres*. Et cùm post annum vnum à tempore soliloquiorum beatissima Monica in æternas sedes euolauerit, vulneratum esse locum Confessionum Augustini affirmat, vbi pro anno ætatis Augustini trigesimo tertio, cum pia mater eius obiit, reponendum iubet trigesimum quintum.

Baron. ann. 388.

Fundamentum Baronij.

3. de Acad. c. 20.

1. soliloq. c. 10.

9. Conf. 11.

Baro. anno 385.

Verumtamen libros de Academicis cœpit agens ætatis annos triginta & vnum, anno Domini CCCLXXXVI. quo conuersus est (vt iam dictum) & inchoauit annos ætatis triginta duos, & triginta vnum compleuit, Idibus Nouembris apud Cassiciacum, quibus occasione natalis sui, *libros de*

Libri de Academicis, quando cepti & finiti.

beata vita non post libros de Academicis, sed inter illos, vt scriberem, contigit: ait & inferiùs; *per idem tempus inter illos, qui de Academicis scripti sunt duos etiam libros de Ordine scripsi, inter quos etiam scripsi duo volumina*, Soliloquiorum hæc sunt.

Augustinus 1. Retract. c. 2.

1 Retract. 4.

Incepit ergo prius libros de Academicis, quàm de soliloquijs, absoluit posteriùs illos quàm istos: in vtrisque ergo ait consequenter & verè. *Cum triginta tres annos agam.*

3. de Academicis c. 20.

Sic textualis soliloquiorum lectio vera remanet, marginalis verò, vel etiam margine indigna: nec aliquid aduersatur in libro Confessionum nono, vbi ipse ponit annum ætatis suæ trigesimum tertium, & matrem Monicam tunc ad æternum præmium ex hac mundi fæce solutam: etsi annum vnum hoc contigerit post libros illos de Academicis, & soliloquijs: recepta namque est, & satis, commendata Regula Ticonij de temporibus, quæ (vt ipse docet Augustinus) vel inter medios cum extremis, vel extremis relictis, solum intermedios annos computat, primo modo vsus est in libris de Academicis, & soliloquiis, cùm enim de rebus secularibus scriberet in libris illis, *quatuordecim anni sunt, ex quo ista*

1. soliloq. 10

9. Conf. 11.

Lib. 9 Confessionum non discrepat à soliloquijs, circa annos

3. de doct. Christ. cap. 35.

1. *soliloq.* 40. *cupere destiti*: ab anno scilicet vndeuigesimo ætatis suæ, sicut habetur in tertio confessionum: quatuordecim autem simul iuncti cum vndeuiginti, triginta & 3. *Conf.* 4. tres efficiunt in computatione, qui re vera sunt triginta & vnus completi, vel 4. *Conf.* 1. trigintà duo tantùm incepti, & istos agebat (vt sequens caput monstrat) scribens libros illos de Academicis, & soliloquijs, ipso tempore sui baptismatis. *Regula de temporibus.* Alterum verò modum Ticonianæ regulæ posuit in confessionibus, & solum annos attendit intermedios, & decurrentes à carceribus ætatis suæ ad vltimam vsque metam matris Monicæ sanctissimæ dicens. *Ergo die nono ægritudinis suæ quinquagesimo, & sexto anno ætatis suæ, trigesimo* 9. *Conf.* 12. *& tertio ætatis meæ anima illa religiosa, & pia corpore soluta est.*

Annus tam natalis Christi Domini, quam Augustini mensis, dies, hora baptismi.

CAPVT IV.

DVos veluti limites, & terminos agẽs cum Deo posteritati conspicuos reliquit, ad annum natalis Dominici

conſpiciendum, in ſuo baptiſmo: *Tunc* (inquit) *hymni, & pſalmi, vt canerentur ſecundum morem Orientalium partium; ne populus mæroris tædio contabeſceret, inſtitutum eſt, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam, ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus. Tunc memorato antiſtiti tuo per viſum aperuiſti, quo loco laterent corpora Protaſij, & Geruaſij, quæ per tot annos incorrupta in theſauro ſecreti tui recondideras; vnde opportunè promeres ad coercendam rabiem fœmineam, ſed regiam* Iuſtinæ ſcilicet iniuſtiſſimæ aduerſus Ambroſium. *9. Conf. 7.* *Duo ſigna ad tẽpus baptiſmi Auguſtiniani.*

Hæc autem, quæ dicimus, veluti ſigna baptiſmatis Auguſtiniani, contigerunt (vt rectè probat Baronius) anno DOMINI CCCLXXXVII. ergo in illo, & baptiſmus ipſe. Corroboro; conuerſum oſtendimus Auguſtinum ſub ficu, anno DOMINI CCCLXXXVI. vigeſima ſuper octauam menſis Auguſti diem, baptizatum verò, *propinquantibus diebus ſanctæ Paſchæ.* Sequitur ergo annum baptiſmi fuiſſe prædictum Domini CCCLXXXVII. hucuſque pro anno Dominico. Iam de ætate eius ſcribamus. *Annus Christi.* *Baron. 387.* *Poßid c. 11.*

Ipſemet in libro Confeßionum teſtatur, quod tempore ſuæ baptizationis, fuit triginta duorum annorum; ait Dionyſius Carthuſianus, annos intelligens inceptos; ſicut etiam tri- *Diony ſer. 1. de Auguſt.*

ginta tres, ad quos respicit ab Augusti-
9. Conf. 6. *Annus Aug.* no scriptos, vbi mors beatissimæ matris Monicæ annum post vnum à Baptismo, describitur.

Prætereà, liber extat vetustus, & manuscriptus in Bibliotheca Vaticana, qui sic in fine; *Explicat liber Sancti Augustini de cognitione veræ vitæ, quem fecit fratribus eremitis de Monte Pisano, ipso existente fratre, anno ætatis suæ trigesimo primo* completo, & trigesimo secundo incępto, quo baptizatus (vti videndum opportuniori loco) ex vrbe Mediolano, per montes Pisanos repedauit in Ostia Tyberina ante mortem pię matris.

Liber de cognit. veræ vitæ. fol. 128.

Denique Possidium audi, qui sic in libello de vita, & moribus Sancti Augustini: *vixit annis septuaginta sex; in clericatu autem, vel episcopatu fermè quadraginta*: laicus monachus in agris Tagastensibus *fermè triennio*, ergo annos ætatis agens trigenta tres ad ipsos agros venit; constat ex libris Confessionum, vbi scribit de pia matre Monica, propè tempus nauigationis suæ in Africam, defuncta apud Ostia; sed, cùm antecedenti ætatis anno baptizatus fuerit; *erat annis maior triginta*, vt ait ipse Possidius, hoc est, trigesimo primo completo; vel trigesimo secundo inchoato.

Possid in vita S Aug c. 31.

Possid in vita Aug. cap. 3.

9. Conf. 6.

Possid. in vita Aug. c. 1.

Mensis erat Aprilis, & dies vigesima quarta, in quam illo anno DOMINI CCCLXXXVII. sabbathum paschale incidit, vt patet ex Ciclo Dionysij cognomento Parui, illo autem sabbatho baptisma dispensari solitum erat, non verò *per totam hebdomadem sequentem*, sicut scribit Pierius Valerianus. *Mensis & dies.* *Dionys. apud Bedā. to. 1.* *Pierius li. 40.*

Hora nona, qua Cornelius admonitus fuit ab Angelo de baptismo, dari illud institutum, ait Amalarius, & in ipsa credibile est, datum Augustino; præcipuus enim, cæteris competentibus prior sine dubio ad lauacrum accessit, *morte illius baptizandus, qui spiritum tradidit hora nona.* *Hora.* *Amal. 1. de offic. c. sabbath. Pasc.*

Celebrauit hoc tempus gentilitas, & Robigalia instituit pro frugibus terræ, de quibus Plinius, & alij multi: illis autem abolitis, Litanias introduxit alma mater Ecclesia, quas valdè commendat Sanctus Gregorius Papa, vt gratias Deo agamus, *tam de antiquioribus, quàm de præsentibus beneficiis*; inter quæ Augustini baptismus non parùm eminet, velut enim Auster contra Aquilonem ita pugnat aduersus hæreses: quas à parte præuidens Aquilonari, illum verò nasciturum ex Africana, & Australi, ipsa veri Salomonis sponsa ita suspirabat: *Tempus laudatur.* *Plinius li. 18. c. 29.* *Greg. lib. 2 Registri. in principio.*

Cant. 4. *Surge Aquilo*, hoc est discede, *& veni Auster, & perfla hortum meum, vt fluant aromata illius.*

Baptizatur.

CAPVT V.

Locus. Aug. in psal. 36. MEdiolani (inquit) *vbi baptizati sumus Ecclesia est nota vniuerso orbi terrarum*, ait Augustinus.

Augustini baptizator. Baptizantem me *veneror, vt patrem, in Christo enim Iesu per Euangelium ipse me genuit, & eo ministro, lauacrum regenerationis accepi, beatum loquor Ambrosium,* Aug. lib. 1. cont Iulian. Pelag. 3. *cuius pro Catholica fide, gratiam, constantiam, labores, pericula; siue operibus, siue sermonibus tunc & ipse sum expertus; & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus.* Hæc ipse.

Baptisterium. Dacius in chronico. De quo Sanctus Dacius; *In fontibus, qui beato Ioanni adscribuntur, Deo opitulante, cunctis vrbis Videntibus, baptizatus est.*

Apparatus. De apparatu ait Ambrosius: *vides aquam? vides lignum? columbam aspicis?* (argenteum sacri olei receptaculum) Ambros. de init. c. 3. *& dubitas de mysterio?* quod est baptismum figurari per Columbam Noeticam Genes. 8. ramum oliuæ gestantem in arcam ligneam aquis enatantem.

Primùm occidentalem mundi partem adſpiciebat, de quo more nonnullis baptizandis ait Cyrillus Alexandrinus; *Ad occaſum ſpectantes caliginoſo illi tenebrarum principi renuntiatis.* *Ad occidentem partem aſpicit. Cyrillus. Catecheſi. 1.*

Deindè ſe conuertit ad Orientem: vnde Ambroſius: *Ad Orientem conuerteris; qui enim renuntiat Diabolo, & ad Chriſtum conuertitur, illum directo cernit obtutu*, qui (teſtor beatum Ioannem Damaſcenum) *Cùm in Cruce penderet ad occaſum proſpiciebat.* *Vertitur ad Orientem. Li. de init. c. 2. Lib. 4. fid. orthod. ca. 13.*

Tribus vicibus ab aqua ſurrexit, tanquàm à terra in qua ſepultus, imitatus Chriſtum Dominum, qui tribus diebus, & tribus noctibus in ſepulchro, ſicut Ionas in ventre ceti, de qua re ſic beatus Ambroſius apud Alcuinum: *Trina merſio. Alcuin. in epiſt. 19.*

Ter mergendus aqua eſt, cui gratia plena lauacrum.

Quoties mergebat ſe in aquas, toties dicebat *credo*, prima vice in Deum Patrem; ſecunda in Chriſtum Dominum, & crucem eius; tertia in Spiritum Sanctum; *Vt multiplicem lapſum ſuperioris ætatis abſolueret trina confeſſio.* Hæc Ambroſius ipſe. *Trina. confeſſio. 1. de Sacrament.. c. 7.*

Apud noſtros Hiſpanos vteri rotundi ſpecies (quia renaſci dicimur ex baptiſmo) fons baptiſmalis; apud Mediola- *Forma fontis.*

S. Ambros. 3. de Sacrament. c. 1. nenses, & mori peccatis, & resurgere se considerantes in Christo per illum, *velut, quædam sepulchri forma est.*

Nudus. Nudus descendit ad baptismum; hinc *Maximus ser. de S. Michaele.* sanctus nomine, doctrina, pietate Maximus: *Nudi in seculo nascimur, nudi etiam accedimus ad lauacrum, quàm ergo incongruum est, vt, quem nudum mater genuit, nudum suscipit Ecclesia, diues velit intrare in cælum?*

Forma. 3. Conf. 13. De forma verborum ipse Augustinus ait Deo: *In nomine tuo baptizati sumus, Pater, & Fili, & Spiritus Sancte.*

Vestis alba. Recepit vestimenta candida, eo quòd exuerit inuolucrum peccatorum, & in- *Lact. in carmi. paschali.* duerit innocentiæ casta velamina; Lactantius.

Ambr. 2. de sacram. c. 7. *Fulgentes animas vestis quoque candida signat.*

Vnctio. Sacro vnctus est oleo, & hæc à Præsule audiuit: *Pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua, & Spiritu Sancto, remisitque tibi peccata tua; ipse te vngat in vitam æternam.*

Lotio pedũ. Loti ei pedes, vt à vertice vsque ad imum, pulcherrimus deindè viuere re- *Aug. epist. 119.* miniscceretur; in multis Ecclesiis abrogatam notãt hanc cæremoniam Augustinus, vsitatam verò Ambrosius in Mediola- *Ambr 3. de Sacram. c. 1.* nensi dicens Neophyto: *Succinctus, inquam, summus sacerdos pedes tibi lauit.*

Data est ei tessera fidei, cęreus accensus in manu, cuius meminit Ambrosius, & Fortunatus hoc versu;

Cæreus. Ambr. de myst. pasc. c 1. Fortunatus lib. 5. Carminum.

Vndique rapta manu lux cærea prouocat astra,
Credas, vt stellas ire trahendo comas.

Non solùm Alipius, & Adeodatus, quorum meminit in Confessionibus, sed & multi fratres *nostri sunt* (inquit aliàs) *qui & nouerunt, quia baptizati sumus, & nobiscum baptizati sunt.*

Aug. in ps. 36. Socii.

Indè parens sacro ducit de fonte sacerdos
Infantes niueo corpore, corde, habitu.

Processio. S. Paulinus epist. 12.

In qua læta, & Deo grata processione, non minus odorandi vis, quàm videndi recreatur, ob illam.

Vincens ambrosios suaui spiramine rores
Vertice perfuso Chrismatis afflat odor?

Ob istam Fortunatus idem canit,

Fortunat. 5. Carminum

Lacteus hinc vestis color est, hinc lampade fulgor.
Ducitur, & vario lumine picta dies.

De Cantico Te Deum laudamus.

CAPVT VI.

OCcasione prædictæ processionis, vt & aures diuino pabulo pascerentur, Canticum illud prolatum est, quod à

Nomen Cãtici.

Nauifera Ambrosianorum editio. tom. 5. in fine. sui principio, more Hebræorum, *Te Deum laudamus*, vel ab auctoribus vocatur, vt est in editione Ambrosianorum edita Parisijs; *Canticum Ambrosij, & Augustini, qui veniendo* à Baptisterio *versus templum Sancti Ambrosij, composuerunt verba sequentia huius cantici; Te Deum laudamus, præsente populo, cū processione dignissima.* Hæc Donatus Bossus chronista Mediolanensis. *Donatus Bossus in S. Ambrosio.*

Drachmaton genus est carminis, quo Cantica Canticorum edita, & seraphim alternatim canentes visi sunt in Esaia; ait sanctus Hildephonsus, quo modo Canticum istud contextum celebratur in altera Concilij Lateranensis oratione coram Pio II, Sanctus enim Ambrosius in eo introducitur, dicens; *Te Deum laudamus, ipso quoque Augustino respondente, Te Dominum confitemur.*. *S. Hildeph. serm. de Assumpt. Virginis. Drachmaticum. Bernard. patricius epis. Spalatensis in 2 orat. Concil. Lateran.*

Nulla constantior, & ad eandem verborum tabulā sibi similior ex vno pectoris canali fluit oratio, quàm istius cantici in quo donum resplendet Apostolorum nobis symbolum fidei decretantium, & filiorum Israel; *Cum distributa omni gente in duos choros, alterum virorum, alterum mulierum, ipse Moyses viris carminibus præiuit: sororem autem dedit præcentricem fœminis, vt illud in parentem omnium conditorem Deum alternis cantarent versibus.* *Oratio duorum tăquă vnius. Philo in Moyse.*

Prout spiritus Sanctus dabat eloqui illis, Te Deum

Deum laudamus decantantes, notat Sanctus Dacius ostendens, *quod Beatus Augustinus in principio sui baptismi, recepit non solum gratiam sanctificantem, sed etiam dona Spiritus Sancti ad intelligendas sacras scripturas, &c.* Hæc Episcopus Christopolitanus, apud quem verba sancti Dacij de baptismo Augustini & ista; *Ambrosius iam ordinauerat, quod istud canticum cantaretur in Ecclesia Mediolanensi, sed Gelasius posteà præcepit per vniuersum orbem.*

Dacius in Chro.

Iacob de Valent in cät. Te Deum.

Sanctus Benedictus in Regula commendat istud Canticum: liber quoque ordo Romanus appellatus, ad quem respicere videtur auctor speculi Ecclesiæ, & Amalarius in officia scribens ecclesiastica: *Sicut à magistris Romanæ curiæ accepimus, tantùm in natalitijs Pontificum, Te Deum laudamus canimus.*

Amal. de ordine Antiphon.

Rodulphus Tungrensis: *Quoniam hymnus Te Deum laudamus pariliter resonat laudem Trinitatis, sicut hymnus Gloria in excelsis: ideò Romana obseruatione introducta est regula, vt hi hymni pariliter, vnus in laudibus, & alius in missa debeat decantari.*

Rodulph. de Can obser. Prop. 3.

Guilhermus Durandus Episcopus olim Miniatensis: *Campanæ pulsantur, & Te Deum laudamus alta voce cantatur, ad denotandum, quod manifestè, & mirificè Ecclesia, tempore gratiæ laudat Deum: & ad significandum, quod si bonis operibus*

In Rationali diuin officio. tit. Te-Deum.

Quare alta voce, & cũ sono campana canitur. *doctrina sancta benè restponderimus ad celebrem laudem cum Angelis perueniremus: Cantus quoque tunc alta voce factus gaudium mulieris de drachma perdita significat.* Quale suscepit alma mater Ecclesia de baptismo sui Doctoris Augustini.

Miracula. Lib. exẽpl. dist 3. per auct. Anonimum. Sanctus Bernardus, *Angelos aliquando vidit monachorum excitatores ad hoc canticum* Deo gratum, vtile hominibus, vt auctor est Anonimus exemplorum.

Lib, 4. diuinar. in finu. c. 47. Beata Gertrudes asserit illud à *beata Virgine Dei genitrice decantatum in quadam Assumptionis die* eiusdem, & recitatum ante conspectnm Sanctissimæ Trinitatis.

Elisab, Sco. libr. Reuel.. suar. c. 10. Beata Elisabeth Sconaugiensis Virgo celebertima sanctum Ioannem Baptistam à se visum scribit omni pulchritudine circundatum, *In matutinis* (sic habet) *cùm diceremus Te Deum laudamus.*

Cæsarius li. 7. Reu. cap. 21. Beata Christiana super chorum Cisterciensium monachorum (qui, sicut & Diuus Bernardus, de hoc Cantico meritissimi, vt & sanctimoniales eiusdem professionis hic allegatæ, honoris gratia) ab ipsa Domina nostra, & Angelorum, coronam vidit ornatissimam emitti in cuius nodo gemma resplendebat his literis; *O clemens! ò pia! ô dulcis Virgo Maria!* cùm diceretur. *Te Deum laudamus.*

Narrat Auctor exẽplorum Anonimus ab ore monachi etiã albi *Te Deum laudamus*

incipientis, flammam ſplendidam, & multis ſcintillantem acuminibus, rapto curſu in cœlum aſcendiſſe. *Auct exemplo. diſt. 3.*

Cæſarius de monacho ait etiã Ciſterciano cœleſti fragrantia delibuto, & in ipſo æternæ ſapientiæ penetrali collocato ceciniſſe in quodam die Paſchatis hoc Cãticum; *Te Deum laudamus.* *Caſ. lib. 5. c. 28.*

Idẽ refert (quod Iacobus de Valẽtia doctus, & notus ordinis Eremitarum alumnus) ſanctimonialẽ normæ Ciſtercienſis aperto cœlo, vidiſſe hoc Canticum recitari à ſanctis Apoſtolis, & Prophetis, cæteriſque in ipſo nominatis cælitibus ſimul cum ſanctimonialibus ſui monaſterij: quapropter in hora mortis, ipſum hac de cauſa commendabat, quod in eo *voces fidelium aſcendant in cœlum, & ſimul cum vocibus Angelorum laudent Deum.* *Cæſar li. 8. c. 9.*

Denique in libro noſtro huius operis vltimo, ad longum inuenies hiſtoriam de corde ſanctiſſimi Patris Auguſtini, quod chriſtallino vaſe intercluſum (ſicut in vita Sancti Sigisberti continetur) vbi perlibata ſunt huius cantici verba; *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*, varias vocum diſtantias vitreo contactu diuinitùs excitaret, oſtendens, quod verboſum eiuſdem Cantici ſtamen ſit corda muſica (hæc enim ita dicta Caſſiodoro) *quod facile corda moueat.* *Vita Sancti Sigisberti.* *Caſsiod. 5. epiſt ep. 40.*

Confirmatur, communicat, & fit vltima gratiarum actio.

CAPVT VII.

Confirmatio. Concil. Laod. c. 48.

POst baptiſmum diſpenſari ſolitum Chriſmatis ſacramentũ reuocat Cõc. Laodicenum ita decernens; *Oporteat eos qui baptizantur, poſt lauacrum Chriſma Eccleſiæ accipere.* Sic Auguſtinus noſter, teſte Dacio, *baptizatus, & confirmatus, eſt.*

Dacius in chronico.

Communio.

Dedit Ambroſius ſacratiſſimam Euchariſtiam.

Circumdansque rudes feſtis altaribus agnos
Pura ſalutiferis imbuit ora cibis.

Paul. epiſt. 12.

Ait Paulinus Nolanus de Epiſcopo baptizante; vnde ſacramenta numerantur hoc ordine, *Baptiſmus, Confirmatio, Communio, &c.* Quæ in die baptiſmatis Auguſtino diſpenſata mihi videtur aſſerere etiam beatus Poſſidius dicens, quod ille de manu ſanctiſſimi præſulis Ambroſij perceperit (in plurali) *ſacramenta.*

Poſsid in vita Aug. c. 1.

Gratiarum actio.

Paulin. ep. 12.

Vltima gratiarum actio fiebat à Clericis reſpõdẽtibus Neophytis alleluia, Paulin⁹,

Hinc ſenior ſociæ congaudet turba catervæ:
Alleluia nouis balat ouile choris.

Hucuſque de baptiſmo paucis fateor: vt iam me in ſequentibus excuſem de monachiſmo illius prolixiùs ſcribentem, ſit hominibus, ſit Angelis, ſit Omnipotenti Deo acceptum, & gratum.

Materia libri quarti.

DE VITA, ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER QVARTVS.

TRACTAT DE MONACHISMO.

Renunciat mox post baptismum secularibus.

CAPVT I.

Monastica religio in his consistit verbis, *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, &c* Omnes boni tradunt interpretes, inter quos Augustinus dicens eam, *In millibus seruorum Dei, qui per eremum in sancta societate viuunt perfe-*

Monastica religio. *Matth.* 19.

Aug. lib. de vnit. Eccl. 26.

ctionem præcepti Euangelici studentes tenere, quod dictum est, si vis perfectus esse vade, vende omnia, &c.

Duo modi seruiendi Deo.

Duobus modis in hanc viam incedunt studiosi perfectionis, affectu, & effectu, vt apud Augustinum nonnulli demonstrantur, *Qui nondum de re sua aliquid egerunt, quia expectabatur ætas legitima,* Quibus ipse; *faciant indè, quod volunt, dum tamen sint pauperes mecum, simul spectantes misericordiam Dei.*

Aug. serm. 49. de diuersis.

Aug. epist. 89.

Aug. monachus fuit affectu & effectu.

Vtrumque habuit Augustinus, & confessus est hoc modo: *Ego qui hæc scribo perfectionem, de qua Dominus loquutus est, quando ait diuiti adolescenti, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis, & veni, sequere me; vehementer adamaui.* Hæc ad affectum pertinent, ad effectum sequentia, *Et non meis viribus, sed gratia ipsius adiuuante, sic feci, neque enim, quia diues non fui, ideó minus imputabitur: nam neque ipsi Apostoli, qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt: sed totum mundum dimittit, qui illud, quod habet, & quod optat habere, dimittit.*

Matth. 19.

Aug. vbi suprá.

Posid. c. 1. & 2.

Affectus in vitam monasticam.

Secundum posteà tractabimus, de primo Sanctus Possidius ait: *Factum est diuina præstante opitulatione, vt per illum, ac tantum antistitem Ambrosium, & doctrinam salutarem Ecclesiæ Catholicæ, & diuina perciperet sacramenta: moxque ex intimis cordis*

medullis, spem, quam habebat in seculo dereliquit: iam non vxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores seculi quærens: sed soli Deo, cum suis seruire statuit, in illo & ex illo pusillo grege esse studens, quem Dominus alloquitur dicens; nolite timere pusillus grex, quoniam cõplacuit patri vestro dare vobis regnum; Vendite quæ possidetis, date eleemosynam, facite vobis sacculos non veterascentes, thesaurum non deficientem in cælis, &c. Et illud, quod iterum dicit Dominus, idem vir sanctus facere cupiens, si vis perfectus esse vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni sequere me. Et super fundamentum ædificare desiderans non ligna, fænum, stipulam; sed aurum, argentum, & lapides pretiosos. Luc. 12. Matth. 19. 1. Cor. 3.

Hæc de monastica Augustini initiatione, scripturarum peritis clara, imperitis declaranda: nam Areopagita Dionysius initiandum monastica religione primùm rogari ab episcopo asserit, *Vtrum renunciet omnibus diuisibilibus?* quod est, an vale dicat omnibus mundi curis: vnde Possidius de Augustino, *spem quam habebat in seculo dereliquit.* *Exponũtur supra dicta.* *Dionys. de Eccl. Hierarch c. 6.* *Possid. c 3.*

Omne, quod est in mundo, *Concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitæ* esse dignoscitur: tria verò vota castimoniæ, paupertatis, & obedientiæ aduersus illa opponũtur in monastica reli- *1. Ioan. 2.*

gione, quam arripuit Augustinus : *Iam non vxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores seculi quærens.*

Possid. vbi supra.

Religiosi per excellentiam, & ex professione serui Dei vocantur : ideò sanctus Augustinus cum monachismum promisit excolere (testor Possidium) *soli Deo cum suis seruire statuit.*

Possid. ibidem.

Duæ tandem afferuntur Euangelij, & tertia Apostoli auctoritates de monachismo intelligendæ : euangelicæ facilè patent, Apostolica cum aliqua huiusmodi expositione, quod scilicet Augustinus super fundamentum fidei ędificare voluerit *non ligna, fænum, stipulam*, quibus diuitiæ, voluptates, honores, *sed aurum, argentum, & lapides pretiosos*, quibus paupertas, castitas, obediẽtia prænotantur etiam ex sentẽtia Diui Hieronymi.

Possid. in verbis allegatis.

1. Cor. 3.

Hieron. lib. 1. aduers. Iouini.

Sequitur in verbis Possidij beatam Monicam exultasse *de suscepto eius proposito seruiendi Deo : ampliùs, quàm de carnis nepotibus*, id est potiùs eum voluisse videre monachum, quam coniugem.

Possid. cap. 2. in vit. August.

Renunciat Cathedra.

Benè poterat Deo inseruire coniux, & in cathedra Rhetoricæ : sed non ita monachus, nisi spretis omnibus publicæ literaturæ negotiis; nam, vt ait Paulinus Nolanus;

Epist. ad Ausonium.

Negant Camenis, nec patent Apollini
Dicata Christo pectora.

Ideò, *renunciauerat* (ait Possidius) *etiam secularibus, quos Rhetoricam docebat, vt sibi magistrum alium prouiderent, eo quod seruire Deo ipse decreuisset.* Posid. in vita Aug c. 2.

Baptismum à se susceptum, & monachatum fatetur Deo dicens: *& baptizati sumus* (hæc verba de primo intelliguntur ; nam de monachali perfectione) addit, *& fugit à nobis sollicitudo vitæ præteritæ.* 9. Conf. 6. Testimonium monachismi.

Super aquas baptismi, quo reficiuntur, qui integritatem amiserant, educauit me (de Baptismo loquitur) de monachismo; *Deduxit me in angustis iteneribus, quà pauci ambulant.* Aug in Ps. 22.

Ipsa mater Monica etiam in Italia sic ipsum alloquitur : *Vnum erat, propter quod in hac vita immorari cupiebam, vt te Catholicum Christianum viderem, priusquàm morerer: cumulatius hoc mihi Deus meus præstitit; vt te, iam contempta felicitate terrena, seruum eius videam.* 9. Conf 1. Testimonium S. Monicæ.

Attonsus capite, & barba,

CAPVT II.

POstquam vitæ monasticæ candidatus renunciauit diuisibilibus, statim *eum consignans signo crucis Sacerdos tondet.* Id bea- Tonsur Eccles.

Dion. Ecl. Hier. c. 6. tus Dionysius, & institutum sanctus Gregorius Turonensis ab Apostolorum *Greg Tur. li. 1. de mi. c. 28.* Principe notat: vndè Beda Venerabilis; *Attondebantur omnes in coronam ministri altaris, ac monachi, & quasi nouo discipulatu, beatissimi Apostolorum Principis Petri, subditam, eiusque tuendam patrocinio, se gens correcta gaudebat.* *Bed. lib. 15. hist. c. 23.*

Attonsus ergo fuit Augustinus, vbi monachus, hac de causa tonsuram commendabat illis Africanis, quos apud Carthaginem primum ipsam vitam monasticam docuerat, sic arguens: *Li. de oper. monach. 31.* *Quo pertinet, quæso, tam apertè contra Apostoli præcepta comari, an ita vacandum est, vt nec tonsores operentur?*

Abrasi erant capilli capitis, quod Saluianus non obscurè probat, dum monachum ab ipso institutum Augustino commemorat, *Saluian. lib. 8. de iudic. in fine.* *Inter Africæ ciuitates, & maximè inter Carthaginis muros palliatum, & pallidum, & recisis comarum fluentibus iubis, ad cutem tonsum.*

Circulus capillorum. Relictum capillorum circulum in modum coronæ post suam initiationem gestauit Augustinus, qui de ipso ad Episcopum quemdam: *Honorant nos vestri, honorant vos nostri, per coronam nostram vos adiurant nostri, per coronam vestram nos adiurant vestri.* *Aug. epist. 147.*

Significationes multas præferunt reli-

giosi, dum tonsuram capillorum gestant cum circulari parte super caput relicta, quarum illam solùm afferimus in Bibliotheca manuscripta Scoriarij lectam apud homiliam Sancti Patris Augustini de veneranda Sacerdotum corona in hæc verba; *Qui in terra nihil poßidere volunt, sed cum Apostolo dicunt nostra conuersatio in cælis est, capillorum minimam partem in capitibus retinent, vt per eorum abrasionem, se minimam terrenorum sollicitudinem habere designent.*

Significatio tonsuræ.

Hom. Aug. in Biblioth. Scoriar. manuscripta. tit. V. 6. 5.

Barbam etiam gestauit decenter abrasam more latinorum, qui à græcis, & barbaris distinguebantur imberbes etiam seculares, nec enim vsum barbę prolixæ susceperunt (nisi post Augustinum in Africa celebrem) à Gothis, & Longobardis: vndè Sanctus Ennodius Ticinensis summopere in ipsos Romanos inuehitur; quia, potius paruo corpore, quàm abrasa barba, voluerunt à Gothis discriminari: sic enim habet:

Barbam abrasam gestabant Romani.

En. aduers. Iouinianũ.

Barbaricam faciem Romanos sumere cultus
Miror, & in modico distinctas corpore gentes.

Africani verò Ecclesiastici Romanam semper Ecclesiam imitati barbam minimè prolixam gerebant, vnde in Concilio quarto Carthaginensi, cui ipse Pater Augustinus interfuit, nec alitèr, quàm

Africani tondebant, barbam.

Concil. 4. Carth. cap. 42.

uiueret, decretandum existimauit ita, *Clericus nec comam nutriat, nec barbam*, alias, *Clericus barbam tondeat*: in libro Conciliorum Gemblacensi; *barbam radat.*

Significatio barbæ abrasa. Denotat barba abrasa, quod serui Dei ab vxore, & liberis liberi diuinis laudibus vacant: & eas in choris diu, noctuque persoluunt: quod pulchrum, & gloriosum in Ecclesia notat Salomon ita proferens: *Cant. 6.* *Quid videbis in Sulamitide, nisi choros Castrorum?* id est, castratorum, & imberbium propter regnum cœlorum.

Habitum induit eremiticum, qui picturis illustratur.

CAPVT III.

Conc Nic. in Cap. 76. CONcilium Nycænum: *Monachi alia habeant vestimenta, & mores, quàm populus, & caput tondeant in modum coronæ.* Nemo ergo monasticen profiteri cœpit sine *Vestes monasticæ data Aug.* monasticis vestibus, & tonsura: quod de Patre Augustino expressè annotat Martyrologium Romanum, ex recognitione Petri Morsalini Ordinis Franciscani, Parisijs impressum, anno DOMINI MCCCCLXXXIII. sic habens: *Marty. Ro. 3 non. Maij.* *Tertio nonas Maij Mediolani conuersio sancti Augustini*

Episcopi, & Cõfeßoris, sub Ambrosio sancto Episcopo eiusdem ciuitatis, & ab eodem baptizati, nigrum monachalemque habitum induti.

Maurol. 3. non. Maij.

Repetit eadem verba Franciscus Maurolycus in suis lucubrationibus ad ipsum Martyrologium Romanum, quas M. Marulus plurimum laudat in præfatione: sequitur eos Hieronymus Torrensis Societatis I E S V presbyter aduersus hæreticos nostri temporis scribens: *Augustinus, cuculla nigra indutus, & cingulo coriaceo præcinctus.*

Marulus in præfatione ad Martyrologium Maurolyci.

Hier Tor. lib. 1. Confes. Aug c 6.

Nec solum cucullam oblongam, quam habitum appellamus, & corrigiam: sed caput eum etiam, & reliqua monachorum insignia gestauit Augustinus, de quo Franciscus Petrarcha: *Inter cætera Pisani montis otia delectatus, illic eremitico habitu traxisse moras creditur.*

Petrar lib. 2. de vita solitaria.

Vetustæ Augustini per vniuersum Catholicornm orbem imagines eum monachalibus vestimentis indutum, authentico testimonio prædicant, quod prælo datum Ambrosius Coranus obtulit ita Summo Pontifici Romano Xisto Quarto; *In prima Ecclesia Christianorum Sancti Ioannis Laterani, in capella Domini Papæ in suo palatio, in Ecclesia Sancti Petri de Roma in Ecclesia Sanctæ Sophiæ Constantinopolis, in Ecclesia Diuæ MARIAE Maioris de*

Cora Apol. art. 2.

Imagines Augustini in varijs locis.

Roma in Episcopatu Pisano, Lucano Florentino, Senensi, atque Papiensi imagines Sancti Augustini cum cuculla nigra, atque scapulari; id est, cum tunica talari, & caputeo super spatulas eiusdem coloris.

Imago August. in lib. vetusto.

In Bibliotheca Vaticana liber extat ex pergamineo longam redolens antiquitatem, vbi sicut ex instrumento Dominici Rainoldi eiusdem Bibliothecæ Custodis mihi constat, B. Augustinus vestibus monasticis, & episcopalibus indutus est, vt *ex tali pictura videatur dictus Sanctus fuisse frater, & Episcopus.*

Instr. authēticum.

Imago August. in Bibliotheca Vaticana.

Magis recens habes argumentum in eadem Bibliotheca Vaticana ad illam partem, in qua reposita opera eiusdem præcipui Doctoris; ibi enim, (notante Reuerendo admodum Episcopo Tagastensi ordinis Eremitarum, & sacri Palatij sacrista) *Malleus hæreticorum, & Episcopus Hipponensis, pontificalibus vestibus, & cuculla nigra indutus cernitur.* Et sic in sepulchro Eugenij Papæ IV. apud Ecclesiā Sancti saluatoris in Lauro eiusdem vrbis Romę.

Angelus Roch in Bibliotheca Vaticana. fol. 243.

Imago Venetiis.

Venetijs anno Domini MLXXXIV. ędificatum est pręcellentissimum Diui Marci templum supra quod, vt instrumento constat authentico ante centum annos facto, & typis commisso in Apologia Corani; *Quatuor Do-*

ctorum Ecclesiæ simulachra fuerunt erecta, inter quæ est simulachrum omnium parentis Augustini cum cuculla, seu cappa subtus, cum pluuiali, & caputeo desuper, vt expresse indutum apparet. *Cor. in Apolog. arg. 2.*

In vrbe Papia ab antiquissimo tempore depictus inuenitur Augustinus cum monasticis, & desuper pontificalibus indumentis & sic est in aula publica, quę Consistorialis appellatur, vbi Decuriones populi genu flexi duodeuiginti faces offerunt pro voto, de quo sic ibibem: *Anno M. D. III. vrbe nostra sæuissima peste affecta, desperato, irritoque humano auxilio, cœlesti protectori duodeuiginti faces albas quotannis oblaturi, nuncupato voto, salubrem statum impetrauerant* nostri scilicet maiores. *Imago S. Aug. Papia.* *Monimenta Papia.*

In Hispania multę sunt imagines S. P. Augustini cum vestibus monachalibus illi similis, quę pro magna suppellectili apud Regium Scoriarij monasterium habetur, & in fronte huius operis, cum his literis: *Vera effigies S. P. N. Augustini.* *Imago Aug. in Hispania.*

Mediolani vel reparata, vel de nouo facta est imago S. P. Augustini ab archipręsule eiusdẽ vrbis Galdino à Sola, presbytero Cardinali sanctę Sabinę, & posità super portam Cumanam, tempore Alexandri Papę tertii, quæ quidem pontificalibus, & monasticis ornata vestibus supra principaliorem sancti Marci mo- *Imago S. Aug Mediolani.* *Ambr. Cor. in Apo. ar. 2.*

Berg. in Apol. Ord. Eremit. cap. vlt.

nasterij portam nunc extat, Eremitis Augustinianis donata à D. Sasso vice comite, & Commissario generali reparationis Castri eiusdem vrbis, propter quod porta Cumana destructa est. Hęc eisdem ferè verbis Ambrosius Coranus, & Paulus Bergomensis in Apologijs suis.

Altera imago Mediolani celebris.

Altera imago erat Mediolani etiam super magnam Ecclesiam monasticis, & pontificalibus ornata vestibus, quam cum Mediolanenses vellent in minorem formam reducere, quidam Canonici Regulares exuendam à monachalibus contenderunt: sed obstitit Alexander Papa VI. per bullam suam, quam libet ad longum hìc inserere, vt confundantur, qui de pictura monachali Sancti Patris Augustini contrarium sentiunt: est enim tenoris huiusmodi:

Bulla Alexādri Papæ VI.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei Venerabili fratri Guidoni Arihiepiscopo Mediolanensi salutem, & Apostolicam benedictionem. Iustis petentium votis, per quæ scandalis obuiatur, ac personarum quarumlibet, præsertim sub regulari habitu Altißimo famulantium, quieti consulitur libenter annuimus, atque fauoribus prosequimur opportunis. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilecti filij Mariani de Genezano Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Augustini Vicarij Generalis petitio continebat;

nebat: quod, licet à decem & octo annis citra, quædam imago ipsius Sancti Augustini in summitate Ecclesiæ tuæ Mediolanensis, cum habitu fratrum Eremitarum eiusdem Sancti; habita super hac tunc matura deliberatione; sculpta posita fuerit, & vna cum imaginibus aliorum Ecclesiæ Doctorum, inibi permanserit. Quia tamen ad præsens agitur; quod illæ, & aliæ imagines ibidem existentes, propter earum nimiam ponderositatem, in minori statura reponantur; non nulli tentant, quod prædicta imago Sancti Augustini reincidatur in lapide marmoreo; cum camisia, sine scapulari, & corrigia: quod profectò in non modicum dicti ordinis scandalum cederet; & detrimentum. Quare pro parte eiusdem Mariani asserentis aliàs felicis recordationis Xistum Papam IV. prædecessorem nostrum supernacuam, & perniciosam contentionem, & controuersiam inter dilectos filios Canonicos Regulares dicti ordinis, Congregationis Lateranensis, & fratres Eremitarum ordinis super habitu, & pictura huiusmodi tunc exortas; eis, & cuilibet eorum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ inhibendo, & præcipiendo mandasse, vt ab eis penitus abstinerent; & ex tunc ampliùs de illis mentionem aliquam facere non auderent, per suas literas amputasse, & penitus extinxisse. Nobis fuit humiliter supplicatum, vt eidem ordini in præmissis opportunè prouidere de benignitate Apostolica dignare-

Imago matura deliberatione facta Mediolani.

Xistus Papa IV. dicitur omnem inhibuisse controuersiam de pingendo S. Aug. cum monachalibus ordinis sui vestibus.

mur. Nos igitur, qui de præmissis certam notitiam non habemus huiusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus, & mandamus; quatenus si est ita, per te dictam imaginem Sancti Augustini, prout priùs sub eisdem habitu modo, & forma reincidi, & deindè in eodem loco reponi facias, nec aliquid desuper innoues, seu per alium, seu alias innouari permittas: & si quid circa dictam imaginem Sancti Augustini innouatum est, ad pristinam formam reducas, Contradictores per censuras Ecclesiasticas omni appellatione postposita, compescendo, non obstantibus præmissis, ac constitutionibus; & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscumque: aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab Apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non poßint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Dat. Romæ apud S. Petrum. Anno Incarnationis Dominicæ M. CCCCXCVI. decimo octauo Nouembris Pontificatus nostri anno IV.

Imago S. Augustini Mediolanensis cum habitu monachali seruanda ex præcepto sūmi Pontificis.

De vnaquaque veste Augustini monachali.

CAPVT IV.

PRima, & præcipua monachorum vestis zona apud Cassianum, *cuius auctor & inuentor Helias fuit*, vt scribit Ioannes Hierosolymitanus, illustrauit eam Ioannes Baptista, & summopere Augustinus, quod picturis ostensum, & hymno sic habente:

Zona. *Caßian. lib. 1. Renunc. 1.* *Ioan. Hier. de stat. monach. c. 37.*

Veste nigra hic indutus
Præcinctus corrigia
Vt Ioannes redimitus
Est zona pellicea
Vestem cuius est sequutus
Tesbite cum Helia.

Hym. Aug. *Significatio Zona.*

Notat votum castitatis; vnde Cassianus *illos tantum legimus in scripturis sanctis cingulis fuisse præcinctos, in quibus semina coitus inueniuntur extincta.*

Caßian lib. 1. c. 2.

Vestem nigram, atque talarem gestabat Episcopus talem, qualem monachus veniens ex eremo Tagastæ ad Ecclesiam Hipponensem; vnde eam ostendens, & quibus cum diuitijs electus fuerat presbyter; *Non nisi cum his vestibus* (inquit) *quibus illo tempore induebar.* Secundinus hæreticus,

Vestis talaris, & nigra. *Aug. serm. 49. de diuersis.*

monasticis vestibus infestissimus Augustinum in tenebras dicebat infernales ex conuiuio nuptiarum cœlestium pellendum; *nigrarum causa vestium.*

Secund. in 6. tom. August. ante librum suum.

Quæ paupertatem subindicant; hinc Calphurnius,

Calph. apud Ioan. Ros. lib. 5 ca. 3. de Reb.

O vtinam nobis non rustica vestis inesset,
Pullaque paupertas,

Vestis nigræ significatio.

Et Sanctus Paulinus in eundem sensum,
Hîc cruciet me dura fames, hîc turpis egestas
Contractum pannis tristibus obsideat.

Paruum capitis cucullum.

Parua capitis cuculla, vt gestant Eremitæ Augustinienses, pater, & institutor eorum gestabat Augustinus, quæ in picturis eius apparent, atque ex textura cilicina fuisse videntur, vnde suis monachis tonsuram commendat his verbis; *Tondeant, & cilicio caput velent.*

Lib. de opere monach. c. 1.

De significatione iam audi; *Per hoc autem quod hæc vestis, capite, & spatulis ea onustis, & opertis iugiter à monacho portatur, denotat debere iugum obedientiæ super se humiliter ferre, & superiori suo irrefragabiliter subiacere.* Hæc Ioannes Hierosolimitanus.

Significatio caputei. Io. Hie. li. de insti. mon. c. 34.

Pallium fuit vestis rotunda à collo vsque ad medias tibias totum corpus operiens, anteriusque aperta: sed alibi vndique clausa, superius angusta, inferius amplitudine expãsa. Hãc ab Augustino gestari, cum viderit Nectarius Ciceronem vocat non togatum, sed pallia-

Pallium.

Ioan. Hier. de inst. monac. c 34.

tum; non enim ei contigit ſequi *Suetonius in Auguſto.*

Romanos rerum dominos, gentemqae togatam:

Sed græcos, & palliatos monachos; *vt togam ipſam rugarum paginis reſolutis, palliorum imitatus ſpeciem retorqueret*, hucuſque & benè Nectarius de Auguſtino monacho & palliato. *Nectarius apud Aug. epiſt. 251.*

Hic habitus *quadrangulus, & ab vtroque latere reiectus, & ceruicibus circunſtrictus*, vt ait in libro de ipſo Tertullianus. *Tertullian. de Pallio.*

Charitatem adſignificat, quæ *vinculum perfectionis eſt* lata & longanimis; Dauid Deo, *Latum mandatum tuum nimis*; & ſanctus Bernardus de eadem: *Non eſt pallium breue, quod ſecundum Prophetam non poßit operire duos, iuſtitia tua, iuſtitia in æternum, quid longius æternitate?* *Significatio pallij* *Collo. 3.* *Pſal 118.* *Bern. ſerm. 28. in cantica* *Pellicea.*

Binis pallijs, & ſingulis cucullis contenti erant ſerui Dei, quibus ſuperadijcitur melotes pellicea. Hæc ait de monachis Sanctus Iſidorus, & beatus Iordanus; *Veriſimile eſt beatum Auguſtinum & ſuos fratres, atque clericos regulares tunc temporis huiuſmodi pelliceis vſos fuiſſe.* Cui fauet Seuerus Sulpitius à ſe viſum aſſerens in Africa presbyterum eremitanum & conſequenter Auguſtiniani monachiſmi, (nec enim alium viderat tunc illa pars mundi) *ſenem in veſte pellicea molam manu vertentem.* *Iſidor. 1. de offic c 12.* *Iord. 1. vir. fr. c. 18.* *Seuer. 1. Dialog. 4.*

Hæc monachorum pellis ex ſententia *Significatio.*

Caßian. l. Renun. c. 8. Caſſiani, notat *Mortificata omni petulantia carnalium paßionum, debere eos in ſumma grauitate conſiſtere*: Sicut qui penès Apoſtolum *Hebr. 11.* *anguſtiati, afflicti ambulãtes in melotis, & pellibus caprinis.*

Calceamenta. Sic pedibus ambulauit Auguſtinus, vt ſuos informauit Africanos monachos, qui ſi officio fungerentur clericali, calceamenta corij; ſi laici eſſent, caligas geſtabant, quæ ſunt ſandalia pedibus immiſſa; aut caligulas, id eſt paruas ſandaliolas ſuper pectus pedum alligatas, aut ſoleas; vel ſi valetudo permitteret, nudos pedes. Hæc autem omnia ſatis patent ex vita Sancti Fulgentij monachi *Auctor vitæ S. Fulg. c. 18.* planè Auguſtinienſis, qui tantum monaſterialia ſeruauit exercitia etiam Epiſcopus; *Vt nec ipſa calceamenta ſuſcipiens Clericorum, vilißimis caligis in tempore hyemis, aut caligulis in tempore æſtatis vteretur intra monaſterium ſanè interdum ſoleas accipiebat, frequenter nudis pedibus ambulans.*

Auguſtinus verò ipſe beatum Alipium dicebat aptiſſimum ad monaſticam conuerſationem, & corporis ſui domitorem *9. Conf. 6.* *vſque ad Italicum ſolum glacialem nudo pede obterendum*. Se verò videns pedibus calceatis ambulantem, ob corporis imbecillitatem ita loquebatur: *Serm. 45. de Sanctis.* *De his calceamentis quibus calceati ambulamus conſolatur me*

idem Dominus meus si enim ipse calceatus non esset, non de illo Joannes diceret, non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius.

Ad significationem venio. *Nos pedes spiritualiter calceamus, quando à Patribus sanctis carne mortuis exempla sumimus,* vt digni simus ire de virtute in virtutem, & à monastica tandem exercitatione ascendere ad clericalem, dignanter audiendo: *Quàm pulchri greßus tui in calceamentis filia principis,* in græco est *filia Nadab,* qui fuit filius Aaron sacerdotis. *Significatio calceorum. S. Gregor. in Cant. c. 7. Cant. 7.*

Sandalia pedibus immissa pertinent ad iter faciendum, quod filij Israel repræsentantes exitum de Ægypto denotabant, & monachi, cùm non habeant hic ciuitatem permanentem, dicentes cum Paulo illis ornati: *futuram inquirimus.* *Sandalia. Heb. 13.*

Caligulæ non cooperiunt, sed exornant potiùs pedes, & nos prouocant laudare religiosos ita; *Quàm pulchri super montes pedes euangelizantium.* *Caligulæ. Esai. 52.*

Solea sub religioso omnia significat sub pedibus eius, *Oues, & boues vniuersas, insuper & pecora campi.* *Solea. Psal. 8.*

Qui pedibus nudis ambulant festinanter & expeditè per viam virtutis se currere propalant: *Calceatum enim esse* (Cle-

Lib.1.Ped. c.1. mentis Alexandrini teſtimonio) *non parum habet affinitatis cum eo quod eſt eſſe ligatum.*

De baculo. 4.Reg.4. Baculum in vſu monachis teſtatur Heliſæus puero, ſiue ſocio ſuo Geezi dicens *Pones baculum ſuper faciem pueri*; quem baculum non dediſſet Propheta (rectè notat Lib.1.Renun c.9. Caſſianus) *puero ſuo geſtandum, niſi eum manu ſua ſolitus eſſet iugiter circumferre.* Geſtauit eum Auguſtinus, & ordo eius Iord.1.lib. vita Au. c.15. Eremiticus ad Gregorium Papam IX. vt auctor eſt Iordanus de ſaxonia.

Significatio baculi. Denotat baculus vigilantiam monachis neceſſariam: indè fieri ſolebat ex amigdalo arbore: *Nam promulgatum eſt, & quibuſdam fidem mereri videtur virgam* Cyrillus Alexand li. 10. de adoratione. *ex amigdalina arbore capiti ſuppoſitam vigilantiam immittere naturali ſua facultate, id efficiens ex Dei voluntate.* notat hæc Cyrillus Alexandrinus.

Monastica Augustini initiatio celebratur à D. Ambrosio, apud cuius opera sermo de eâdem verax.

CAPVT V.

CVM sanctus Augustinus meritis, & precibus suæ deuotissimæ matris, & prædicatione sancti Ambrosij, ab eodem fuisset Ambrosio babtizatus, mox mirabiliter valde, ac misericordissimè inflammatus subito ex carnali totus spiritualis, atque diuinus effectus est, in tantùm; quod sibi facillimum fuerit pristinis voluptatibus, vanitatibusque carere: mox ergo cuncta carnalia spreuit, & amore perferuido vehementer, dulciterque exarsit: indè Pater Ambrosius tam admirandam, & subitaneam in Augustino mutationem, ac Deificationem admiratus est valdè, & hoc ipsum inter præcipua Spiritus Sancti opera computauit dicens; Deus, qui Augustino carnis mortificationem dedisti, &c. Hæc Dionysius Carthusianus.

Lætitia S. Ambrosij ob monasticam. Augustini conuersionem.

Diony. Carthus. serm. 1. de S. August.

Extat in operibus antiquis Sancti Ambrosij sermo de eadam re, quem dissimilem dicunt Ambrosianis, & multis mendacijs infectum:

Sermo de babtismo S. Aug.

Sunt delicta tamen, quibus ignouisse velimus.

Horat. in arte poetica.

Præcipuè in sermonibus, in quibus minus ponunt operæ auctores, quam in li-

bris, & epistolis, iuxta vulgarem, aut maiorum loquentes opinionem, vario tempore, variata valetudine, ante varios auditores, & de rebus varijs: vndè varij sunt in multis, & dissimiles sibi, tàm verbo, quàm animi sui sententia.

Augu. Carthag. dici potest.
Isid. lib 14. Orig. c. 3.

Sed quæ mendacia dicuntur in hoc sermone facilè monstrantur, veritati congruere. Primò arguitur, quod Augustinum patria Tagastensem, Carthaginensem vocat: in manu responsum habemus, duplex est Africa *Carthaginensis*, *Cyrennensis*, non in illa, sed in hac natus est Augustinus; ideò *Afer Carthaginensis* in sermone dicitur. Prętereà diu versatus est Carthagine, vndé Carthaginensis dici potuit. Cæteræ ciuitates erant ignotę fermè omnes illo tempore Romanis præter vnam Carthaginem; ab ista ergo Carthaginensis nominatur: est etiam maior ciuitas pro minori reponi consuetum: tandem Africani appellabantur Carthaginenses, vt Itali Romani: nam *Carthago erat in Africano orbe, quasi Roma* ait Saluianus.

Saluianus lib. 7. de iudicio.

Secundò sic iste sermo improbatur; Augustinus nũquam idolá coluit, & tamen in eo habemus: quod contempto gentilium cultu, ad fidem tandem peruenerit, Verùm inter Manichęos vixit, qui phantasma lucidum adorabant, gentilicum cultum; ad Academicos aliquandiu defecit genti-

Spreto gentilium cultu, ad fidem venisse Augustinum nõ falso dicitur.

les, & dubitantes de omnibus : nec planè Manichæus, nec planè Catholicus erat, cùm ad fidem peruenit; igitur tamquam paganus, & gentilici cultus. Percontatus post suam conuersionem quem librum lecturus? Esaiam Prophetam accepit; quod *præ cæteris Euangelij, vocationisque gentium sit pronunciator apertior.* 9. Conf. 5. Quasi, spreto gentilium cultu, venerit Augustinus, vnde auctor officij eius antiquus, & doctus : *Magnus Dominus, & laudabilis valdè, qui de tenebris gentium, lumen Ecclesiæ suæ vocauit Augustinum.* Auct. off. Aug. Vel tandem dicere voluit sermoncinator quod Augustinus ita Deo, *Ego ad te veneram ex gentibus.* Sed vt chorda non sonat aliquãdo ad mẽtem pulsãtis, ita nec lingua ad cor dicẽtis. 7. Conf. 9.

Tertio, sermo dicit Augustinum sæpè disputasse cum Ambrosio : sed Augustinus negat in Confessionibus Ambrosium inuenisse vacuum negotijs, quo cùm posset de animi sui languoribus miscere sermonem, adeò vt nunquam disputandi ei daretur copia, aut etiam sciscitandi, quæ vellet. 6. Conf. 3. His respondeo paucos, aut nullos videri sermones Augustino, & ipsos Ambrosio plures, imò prolixas decertationes : homo enim ille vnius negotij, hic innumeris intricatus : nec ita dicit Augustinus Ambrosium negotijs occupatum, vt miscere sermonem Augustin. multis Ambrosij sermonibus edoctus est.

6. Conf. 3. cum illo non posset, *sed æstus illi mei* (inquit) *otiosum eum valdè, cui refunderentur, requirebant*,

Breuiarium Romanum in festo S. Monicæ. Breuiarium Romanum confirmat, vt est in sermone, sed aliis verbis, quòd Augustinus fuerit beati Ambrosij *publicis cōcionibus, & priuatis colloquijs fidei veritatem edoctus*. In confessionibus verò non quia denegata ei fuerit copia sciscitandi, & nullo modo disputauerit cum Ambrosio: sed illa dixit de raris disputationibus. 6. Conf. 3. *Non enim* (addit) *quærere poteram quæ volebam, sicut volebam secludentibus me ab eius aure, & ore, cateruis negotiosorum hominum*.

Quarto, nouum Christianum (inquit sermo) nouis vestimentis, cuculla nigra induimus; cùm moris inuiolabilis fuerit, baptizatum quemlibet albis induere vestimentis: sermo vero nō negat, quod erat inuiolabile, Augustinum scilicet indutum albis vestibus statim post baptismum: sed illud tanquam certum supponit, aut subindicat, habens, *Triumphare tamen visus est Augustinus, ea præsertim hora, qua nouum Christianum sacro baptismate induimus*: ad triumphum namque pertinet vestimentum, quo

Augustinus alba vestimenta induit post baptismum.

Ser. de baptismo Aug. apud Amb.

Lactantius in Car. Paschali.

Candidus egreditur nitidis exercitus vndis.

Igitur baptizatus albis indutus est vestibus, quas Dominica in albis deposuit,

vt mos erat, poſtea cucullam nigram ſolemniter induit, forſitan in ipſa Dominica in albis, quæ fuit die ſecunda Maij: vndè ſermo: *quod his diebus contigit*; hoc eſt vigeſima quarta Aprilis, & ſecunda Maij vel circitèr: nempè baptiſmus, & initiatio monaſtica Auguſtini; addit, *Nouum Chriſtianum nouis veſtimentis cuculla nigra induimus.* Id eſt, poſtquam baptizato, & planè neophyto veſtimenta noua, & alba tribuimus, illis depoſitis in Dominica in albis, dedimus alia nigra, & monaſtica.

Induit cucullam nigram.
Ser. de bap. Augu. apud Ambr.
Serm. apud Amb. de baptiſ. Aug.

Denique multi recipiunt ipſum ſermonem, tamquàm Ambroſianum; inter quos eminet Clemens Papa VI. in homilia de feſto Auguſtini, quę ſic incipit: *Nephtalim ſeruus emiſſus dans eloquia pulchritudinis.*

Clem. Pap. hom. de S. Aug.

Mombricius, & alij Chroniſtæ Mediolanenſes eiuſdem ſunt ſententiæ, quos auctor appendicis ad Catalogum Epiſcopi Equilini Petri de Natalibus ſequitur, ſcribens: *Auguſtinum poſtmodum Ambroſius baptizauit, & nouo veſtiuit, nigroque ſuperinduto cucullo, & pellicea zona cinxit Simplicianus.*

Momb in vita S. Simpliciani.
Appendix ad Catalog. S. Petri de Natalib. in vita S. Simpliciani.

His adiungimus auctoritatem ſancti Antonini dicentis: *Dixit Ambroſius hunc ſcilicet Auguſtinum in Chriſto genui, & poſtquam baptizaui eum indui cuculla nigra.*

3 p hiſt. c. 24. in fine.

Matu. ad 3. p. histor. S. Ant. c. 24. Torren. 4. Confes. August. c. 6. Valent. de stat. & vot. relig. ca. 2. ar. 2.

Accedunt Petrus Maturus Societatis Iesu presbyter, socius eius Hieronymus Torrensis, & vtriusque consocius Gregorius de Valentia sic proferens: *Augustinus fuit monachus, & cuculla nigra indutus, vt de illo Diuus Ambrosius testatur.*

Celebratur Augustini baptismus, & conuersio die quinta Maij. Diony ser 3. de S. Aug.

Celebratur autem die quinta Maii baptismus, & conuersio Augustini, hoc est, initiatio eius ad monachismum, etsi ille die vigesima quarta Aprilis contigerit, hæc post octo dies, secunda Maij, quia in ipsa die quinta Maij, vel primùm celebrata, vel assignata fuerunt in tabulis Ecclesiasticis, vt puto; nec solum sermonem de ea re, sed etiam sacrum fecit in gratiarum-actionem beatus Ambrosius; præfationem namque commemorant Dionysius Carthusianus, & alij hunc in modum: *Magnificentiam tuam Domine in mortificatione Augustini adoramus, &c.*

Præfatio Ambrosij.

Erasmus, Holcoth, Maburnus, Moringus improbati.

CAPVT VI.

QVoniam aliqui negarunt Augustinum fuisse monachum, eos nunc improbare liceat, & imprimis Erasmum in

multis errantem, *qui in meditationum Augustini capite trigesimo nono sustulit hæc verba Religionis ingressum, quorum loco temerè apposuit, post susceptum baptismum.* Miror in editione Louaniensi retentam Erasmi lectionem. *Angelus Roch. in Bibliotheca vaticana. f.48. & 49.*

Sed nullibi magis erasum vellem Erasmum, quam in censura super regulam Augustini negantem eum fuisse monachum, & consequenter legendum Richardum Cœnomanum doctrina, & industria præditum, sic eidem censuræ resistentem; *Offeratur mihi, ait Augustinus, verbi gratia birrum pretiosum, forté decet Episcopum, quamuis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem, de pauperibus natum: dicturus erat hoc loco; commentatur Erasmus; quamuis non deceat monachum, sed quia Augustinus non erat monachus, illud non dixit. Verum satis exprimit non decere monachum pauperem, de pauperibus natum. Et iterum, fateor enim vobis de pretiosa veste erubesco: quia non decet hanc professionem, hanc admonitionem, hæc membra, hos canos: hæc ille, vbi ostēderat illud, quod dixerat, non decet Augustinū, multa includere, & inter alia monasticam vitā, quando dicit hanc professionem, hanc admonitionem, hæc membra, hos canos: sed Erasmus hæc omnia facilè excludit à nomine monachi, quasi animam à corpore tollens,* Hucusque Cœnomanus. *Erasmus errat. Cœnom. in antidoto cōtra censurā Erasmi ad Reg. Aug. Aug. serm. 50 de diuersis.*

Rupertus Holchothus de ordine Fra-

In lib. Sapi. lect. 46. trum Eremitarum pro libito suo loquitur addens: *De quo ordine nunquam fuit Augustinus, quia nunquam fuit Eremita, sicut patet per verba eius decimi Confessionum in fine, vbi loquens ad Deum dicit sic: Contritus peccatis meis, & conterritus mole miseria mea* *10. Conf. c. vltimo.* *agitaueram in corde meo, meditatusque fueram fugam in solitudinem, & prohibuisti me.*

Holcothus improbatur. Hoc argumentum diluit Henricus de Herdebi doctus Ordinis Eremitarum auctor, demonstrans Augustinum in *Henricus de Herdebi lib. de vita Euãg. q. 22.* illo Confessionum libro decimo se describere Episcopum, & in desertum regredi (sicut habebat in votis) prohibitum à Deo esse; quod & nos fatemur, dicentes eum ante episcopatum eremitam, & cum sancto Antonino, *3 p. hist. c. 24.* *factus Episcopus etiam declinabat ad fratres in eremo, cum quibus prius conuersatus est.*

Ioannes Maburnus, aliàs Mabuenus *In Rosto alphab. 69. tit. 35. c. 3.* de suo loquitur ordine Canonicorum Regularium, *Cuius ordinis* (inquit) *& habitus: non autem vt nonnulli asseuerant, Eremitici, fuit beatissimus Augustinus* Huic satisfactum, vbi Augustinum monachum vides eremitanum & monasticis indutum vestibus, ad principium huius quarti lib.

Moringus refellitur. Gerardus Moringus Licentiatus Louaniensis in vita Sancti Patris, Augustini, quam Ioannes Molanus immeritò inculcat: *Quid refert* (inquit) *ad pietatem siue monachus*

monachus fuerit Augustinus, & monachos Clericos habuerit siue non, &c? an Vlla monasteria instituerit in eremo, & horto quodam iuxta Hipponem, Vt commemorant sermones qui sub titulo eius inscribuntur? ad fratres in eremo, equidem non ausim asserere,

Molan. in marty. Vsuardi die 28. Aug.

Contrarium docet beatus Petrus Damianus, & magnos viros refert, *Vt Athanasium, & beatum Augustinum, nec non Hieronymum sacræ legis interpretes, Mariannm quoque Rauennatem Episcopum, quos nulli dubium est monachos fuisse.*

Petr. Dam. in epist. incipiente cūctis amantibus.

Richardus Cœnomanus Ordinis Franciscani: *Diuus Augustinus* (ait) *se, & suos non solum clericos; sed monachos & dixit, & scripsit, diuersa tamen ratione*, addens paulò inferius, *quando respicit causam, & functionem clerici separat à monacho: quando Verò communem Vitam, & concordiam considerat, confundit; Vt cernitur in fine expositionis illiùs super Psalmum centesimum trigesimum secundum: quid ergo, ait, dicunt illi, qui nobis insultant de nomine monachorum.*

Cœnom. Contra censuram ad Regulā Sācti Aug. per Erasmum.

August in Psal. 132.

Denique monasterium iuxta Hipponem in horto Valerij exædificatum in sermone quadragesimo nono Augustini de diuersis commemoratur, quem esse Augustinianum nullus sanę mentis denegabit, ibi enim ait de Valerio Hipponensi præsule, *Dedit mihi hortum, in quo nunc est monasterium.*

Aug serm. 49. de diuersis.

Sermones ad fratres in Eremo apud Augustinum non spernendi.

CAPVT VII.

Sermones ad Eremitas non allegantur in hoc opere. Sed tamen ab errore liberi demonstrantur.

ETSI non allegamus sermones ad Fratres in Eremo, attamen illos non esse spernendos astruimus: nec enim tantùm à veritate àberrant, quæ falsa in eis dicuntur, vt non possint aliter intelligi, & ad veritatis tramitem adduci: nam vigesimus quartus non male docet beatum Hieronymum fuisse Cardinalem, Paulam, & Eustochium sorores spirituales, & eundem patrem scilicet spiritualem habuisse, similitér vigesimus quintus, dum ait à Sancto Ambrosio vigilias fuisse sublatas; nempè quoad choreas, & ludos; introducti namque fuerunt eo tempore hymni, & antiphonæ iuxta

9. Conf. 7. morem Orientalium, vt docet Augustinus.

Et quantum ad Cardinalatum Diui Hieronymi *Volaterranus libro vigesimo secundo Antropologiæ, inuenio (ait) in antiquis tabulis, apud Ecclesiam Aretinam,*

Volat in Antrop. lib. 22. *donationem cuiusdam Zenobij Senatoris Romani eidem Ecclesiæ, vsque à tempore Damasi Pontificis factam; vbi est huiusmodi*

subscriptio; & ego Ioan. S. R. E. diaconus Cardinalis ex parte Damasi laudo, & confirmo. Itaque non video, cur Diuus Hieronymus *Damaso charus non fuerit Romanæ Ecclesiæ Cardinalis presbyter.* Hæc repetit, & sequitur Genebrardus. *Genebrard. ann. 303.*

Theologi Louanienses aduersus istos sermones ita pugnant; *Hos sermones Bartholomæus Vrbinas in suo Milleloquio non agnoscit.* Sed non tanti faciendus ipse Bartholomæus, qui fortè non habuit istos sermones, & aliqua in eodem Milleloquio recitat, quæ non sunt Augustiniana. *Louanienses in censura ad sermones habitos ad fratres in eremo.*

Et satis constat (aiunt) *sub Diui Augustini nomine à quodam semilatino exercitij causa conscriptos esse.* Nihil minus constat; non enim semilatini tales viros effingunt, aut talia exercitia: sed demus illos esse barbarismis infectos, non ob id negarem eos esse Augustini; *Melius enim* (dicebat ad populum) *in barbarismo nostro, vos intelligetis, quàm in nostra disertitudine deserti eritis,* & alibi: *Melius est, vt reprehendant nos grammatici, quàm non intelligant populi.* *Louanienses vbi suprà.* *August. in Psal. 36.* *August in Psal. 188.*

Aliquando intermiscent verba Augustini, Cæsarij, Gregorij, ista Louanienses aiunt de his sermonibus; sed Gregorius & Cæsarius potius intermiscent verba & Augustinus etiam (respōdēt defensores) quia precesse- *Louanienses ibidem.*

Louanienses ibidem. runt aliquibus eius operibus:

Martinus Lipsius (addunt Louanienses) *ex phrasibus, & dictionibus quibusdam suspicatur auctorem fuisse exclamatorem Flandrum.* Non Mars iste Martinus in hoc bello; non lynceus iste Lipsius, aut lapis lidius, vt probet, aut reprobet istud aurum, vel sola suspicatione.

Ipsi Louanienses in censura eadem.

Contra hos sermones sub nomine Augustini confictos, & à Conseruatore Apostolico Rhegii, anno Domini MCCCCXIV. damnatos, & reprobatos doctè, & prolixè scripsit Ioannes Maburnus Bruxellensis in libro, cui titulum fecit venatorium Canonicorum Regularium. hæc ipsi louanienses.

Ant. 3. p. hist. tit. 24.

Quibus simili verborum methodo respondemus: Sanctus Antoninus Florentiæ Archipræsul in tertia parte historiali, quam Petrus Maturus Ordinis Societatis IESV notis illustrat, & sequitur, hos sermones agnoscit Augustinianos, quod satis constat ex Dionysio Carthusiano: vnum illorum sub Augustini titulo habemus in homilijs sancti Cæsarij, & eundem allegat Thomas Vualdensis in opere de Sacramentis, reuiso & approbato Romæ per doctissimos Theologos; doctè, & prolixè scribit pro ipsis Alphonsus Ciaconius Ordinis Dominicani, concludens auctorem illorum (dato, quod non sit Augusti-

Dionysius in serm. de S. Aug. Homilia 22. apud. Cæsarium vuald. ip. sacr. c. 87.

nus) esse veterem, & consequenter maioris auctoritatis in suis assertis, quàm, qui eos negant recentiores: *Quisquis eorum auctor sermonum dicatur momentum aliquod, & pondus huiusmodi testimonium habere potest, & debet; nisi velimus multa Theologorum dogmata, multa præstantissima medicinæ remedia, multa Philosophiæ, & Astronomiæ documenta, multas denique egregias historias refellere, quod earum auctores ignorantur, &c.* Hæc ille.

Ciaconius in opusculo de Cardinalatu S. Hieronymi.

Socios habet Augustinus; per montes Pisanos, remeat Ostia; inde in Africam monachus laicus.

CAPVT VIII.

MOnachi sunt oues, qui, relicta secularium rerum sarcina, ascenderunt de baptismali lauacro in montem Euangelicæ perfectionis, omnes gemellis fœtibus, & non est sterilis in eis (vt notat Bernardus) *quia verbo pariunt, & exemplo* socios comparant, qui & alios; vnde Augustinus, *quantum autem in hac perfectionis via profecerim, magis quidem noui ego, quam quisquam alius homo, sed magis Deus, quàm ego, & ad hoc propositum, quantis possum viribus, alios exhortor, & in nomine Domini habea*

Bern. 63. in Cant.

Epist. 89.

consortibus, quibus hoc per meum ministerium persuasum est.

Primi socij Augustini. Primi fuerunt Alipius, & Adeodatus, de illius conuersione diximus, de isto sic ipsemet Augustinus Deo: *Sociauimus eum in gratia tua* (baptismali) *educandum in disciplina tua*, nempé monastica.

9. Conf. 6.

Tertium commemorans, ait Deo: *Consociasti nobis & Euodium, iuuenem ex nostro municipio, qui cùm agens in rebus militaret: prior nobis ad te conuersus est, & baptizatus, & relicta militia seculari accinctus est in tua.* Per militiam Christi, in qua post baptismum vixit Euodius, monasticam intelligit.

7. Conf 8.

Gratias deindè agit Deo ipsi, habitare facienti vnanimes in domo, ad illud respiciens Dauidicum secundum Symmachi versionem; *qui habitare facis monachos in domo.* Addit de monasticis exercitijs, *Flebam inter cantica hymnorum tuorum olim suspirans tibi; quantùm patitur aura in domo fœnea*, concludit de vita communi, & vnanimi: *simul eramus, simul habitabamus.*

7. Conf 8. Psal. 67. 9 Conf 7.

Venit in montes Pisanos. Ad montes Pisanos deindè venit, & Eremitas illic viuentes visitauit, sicut Licentius eiusdem comes itineris in memoriam ei reuocat, hoc versu:

O mihi transactos reuocet si pristina soles
Lætificis aurora rotis, quetis libera tecum

Licent. epist. 39. apud August.

Otia tentantes, & candida iura bonorum
Duximus Italiæ medio, montésque per altos.

Eremitas huius loci ad communem viuendi modum reduxit, & eis librum de cognitione veræ vitæ ſcripſiſſe teſtatur Bartholomæus Vrbinas ita; *Fratres Eremitæ de Monte Piſano ei dicebant (vt habetur circa principium libri de cognitione veræ vitæ) gratias Deo perſoluimus, cuius dono apertè in dubiis rebus certificari poſſumus: quoniã videmus ſapientiam Dei in te confluxiſſe, ergo ne vel patriam tendentes laſſabundi deficiamus, paſtu, potuque vitæ, vt ſoles, refice.* Vrb. in fronte Millelo-quij.

.... memoratur eremum
Incoluiſſe maris Tuſci prope littora Centum-Cellarum, qua vicus erat Tyberina petiuit Oſtia, & hic matris corpus mortale reliquit. Baptiſt. Mãtuan lib 8. de ſanctis diebus.

Hæc Baptiſta Mantuanus ipſum ſequutus Auguſtinum de re monaſtica ſcribentem, *Apud Oſtia Tyberina, vbi remoti à turbis,* quia ſcilicet in eremo habitaret & in cellula, de qua Gerſonius mentionem facit dicens, quod Auguſtinus funus piæ matris Monicæ proſequutus fuerit publicè ſiccis oculis, occultè lachrymoſis, *ipſe ſolus in cella ſua.* 9. Conf. 10. Gerſ ſer de Circonciſione.

Quærebamus quiſnam locus nos vtiliùs haberet ſeruientes tibi pariter remeabamus in Afri- 9 Conf. 8. Venit in Africam.

Lib. 22. de Ciuit c. 28. *cam*, ait Deo, & alibi receptos Carthagine à quodam Innocentio; *Venientes de Transmarinis me, & fratrem meum Alipium nondùm quidem clericos, sed iam Deo seruientes*, hoc est monachos laicos.

Monachus laicus. serm 49. de diuersis.

Repetit se monachum dicens, *ab eis, qui diligunt seculum segregaui me.* Laicum hisce verbis: *Sed eis, qui præsunt populis non me coæquaui*, nempe laicus fui, non clericis coæquatus, quos *Noe significat rectores Ecclesiæ quia ipse in diluuio arcam gubernauit.*

Aug. in psa. 132.

Serm. 49. de diuersis.

Iterat *Nec in conuiuio Domini Dei mei superiorem locum elegi, sed inferiorem*, hæc Augustinus sortem vocans Ecclesiasticam optimo vocabulo conuiuium Dei, in quo monachi etiam laici locum habent vltimum, & abiectum: vndè lex antiqua: *Pontifici presbyter, presbytero Diaconus, Diacono subdiaconus, subdiacono Acolytus, Acolyto Exorcista, Exorcistæ lector, lectori Ostiarius, Ostiario Abbas, Abbati monachus in omnibus præstet obsequium siue in publicis, siue in gremio Ecclesiæ.*

Dist. 40 c. à subdiacono.

Posid in vita Aug. c. 4.

Possidius, *Solebat autem laicus, vt nobis dicebat, ab eis tantum Ecclesiis, quæ non habebant episcopos, suam abstinere præsentiam.* Per laicum intelligit monachum nullo fungentem officio clericali: sicut Augustinus ipse: cùm ait, *Non enim hoc virgines debent audire, & maritatæ non debent, &*

Serm. 49. de diuersis.

nuptæ non debent, aut monachi debent, & coniuges non debent; aut clerici debent, & laici non debent. Quibus verbis laici clericis opponuntur, & monachi coniugibus.

Laicus opponitur clerico.

Præterea ipse Augustinus se monachum fatetur, & antequam ordinaretur diuinorum sacramentorum dispensator dicens Deo: *Abstinere iußisti à concubitu, & de ipso coniugio melius aliquid, quàm concessisti, monuisti; & quoniam dedisti, factum est: & antequam dispensator sacramenti tui fierem.*

Monachus opponitur coniugi.

10. Confes. 13.

Nec Augustinus laicus, hoc est secularis fugiturus esset Ecclesias Episcopis orbas; positum enim in vsu erat, ne seculares ad episcopales dignitates euherentur, à tempore Apostolorum: vnde Papa Cyracus ad omnes Episcopos: *Certè non fuit prætermittendum, quod semel ac secundò necessitas hæreticorum intulit contra Apostolica præcepta, velut lege licitum, præsumi Neophytum, vel laicum, qui nullo Ecclesiastico functus fuerit officio inconsideratè, vel presbyterum, vel diaconum ordinare; quasi meliores Apostolis sint, quorum audent mutare præceptum, & qui non didicit, iam docere compellitur: ita nullus reperitur idoneus clericorum inter diaconos, nec inter alios clericos inuenitur, qui sacerdotio dignus habeatur;*

Cyriacus epist. ad omnes episc.

Prohibitum erat seculares fieri præsules.

sed ad condemnationem Ecclesiæ laicus præsulatur, quod ne fiat vltrà admoneo. Hæc Sũmus Pontifex subindicans faustam, felicemque fuisse propter hæreticos destruendos, tàm electionem Sancti Ambrosij Mediolanensis, quám Hilarii Pictauiensis; & si ille Neophytus, hic secularis etiam esset, & laicus nullo functus officio clericali: sed prohibens huiusmodi electiones, & monachos fieri clericos, & episcopos commendat hisce verbis; *Monachos quoque quos vita, ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officijs aggregari, & optamus, & volumus*. Hinc ipse Augustinus reddens causam, propter quam fugeret Ecclesias episcopis orbas, ait: *Quoniam cœperat esse alicuius iam momenti, inter Dei seruos fama mea, in quo loco sciebam non esse Episcopum, ne illô accederẽ, cauebã*, hucusque de Augustino monacho laico.

Fausta ordinatio ss. Hilarii, & Ambrosij

Cyriacus epist ad omnes episc.

Monachus assumebatur ad seruiendum Ecclesijs.

Ser. 49. de diuersis.

Institutio Ordinis Fratrum Eremitarum.

CAPVT IX.

Auctores religionum fuerunt imprimis Apostoli; deindè Antonius, Basilius, Augustinus, doctißmi, & sanctißimi homines; ait Bellarminus de monachis, quos Augustinus instituit rediens ex partibus Italiæ

Aug. monachorum institutor

Bellarm li. 2. de mona. c. 2.

vna cum socijs Adeodato, Alipio, & Euodio in patriam, Cùm ego, inquit *tenuem paupertatulam meam vendidi; & pauperibus erogaui*, re scilicet, & opere adimplens, quod Mediolani verbo solemni, & affectu promiserat, vt enim verbis Baronij vtar: *Quem dixerant vitæ statum; cùm adhuc in Italia essent exercere cœperunt; secedentes in rus; ibidem triennio permansere, & quibus exercitijs! ait Posidius, à se iam alienatis curis secularibus; cum ijs, qui eidem adhærebant, Deo viuebat ieiunijs, & orationibus bonisque operibus, in lege Domini meditans die, ac nocte, & de his, quæ sibi Deus cogitanti, ac oranti intellecta reuelabat, præsentes, & absentes sermonibus, ac libris docebat.*

Aug ser 49. de diuersis.

An. 389.

Posid c. 3. in vita Aug.

Annus quo Augustinus rediit in Africam, & ordinem Fratrum Eremitarum instituit, fuit iuxta superiorèm nostram computationem natalis Domini CCCLXXXVIII. & patet ex ipsomet Augustino, qui volens aliquid notabile suo reditui in Africam assignare, necem Maximi Tyranni posuit, dicens, *ex illa peregrinatione, iam post Maximi mortem, Africam repetiuerim.* Hæc autem Maximi tyranni mors contigit, vt ait Hermannus Contractus & omnes boni confirmant auctores, anno Domini CCCLXXXVIII. Denique anno Domini CCCLXXXVII. baptizatus

Annus institutionis ordinis fratrū Eremitarū.

Lib 3 adu. Petilianum c. 11.

Herman. in chronico an. 388.

9. Conf. 6. est, vt probauimus, & cum ipso Adeodatus, *Cùm annorum erat fermè quindecim.* Ergo rediit in Africam anno Domini CCCLXXXVIII. nam ibidem fecit librum, cui titulus de Magistro, in quo adhuc viuus loquitur Adeodatus, in ipsa etiam Africa mortuus; *cùm esset in annis sexdecim.*

Aug. ibidē.

Baron. ann. 388. Hic autem annus fuit, *Cum in Oriente cœpit vita monastica perire, & imitatores Sancti Pauli apud Alexandriam in eremo Ægypti ad Origenis doctrinam multis implicatam erroribus se sè contulerunt, persuadente eos Euagrio monacho pessimo professore Originista, de quo Diuus Hieronymus ad Ctesiphontem,* vt recte aduertit Baronius.

Cœpit periremonachismus in Ægypto.

Quemadmodum igitur illos indigno nomine appellatos *Apostolorum successores, & Apostolicos, nullum tamen Apostolatus sui signum valentes ostendere*, aduersus quos multa Diuus Bernardus, tunc extinctos aduertit Abbas Vrspergensis, cum Prædicatores Ordinis Dominicani, viros vere Apostolicos institutos, & similiter Minores sancti Francisci hoc mihi titulo maiores paupertatem Euangelii pro diuitiis habētes eo tempore, aut circiter approbatos, quo reprobatos omninò pauperes de Lugduno: sic Eremitas dicamus Augustinienses in Africa primum incepisse cum deficere visi sunt

Bern. serm. 66. in cantica.

Quando Prædicatores, & Minores cœperunt duo alij ordines fuerunt extincti.

in Ægypto Pauli, Antonij Hilarionis, & huiusmodi Archimandritarum discipuli, quos expresse nominans Lanspergius Carthusianus: *Successit his* (inquit) *insignis Doctor Augustinus, qui eandem formam vitæ Apostolorum, primorumque credentium in Hierusalem, introducere, & inchoare in Africa studuit.*

Lansp. in opuscul. de vera relig. & inst. monachorum. c.10.

Quod igitur (ait Baronius) *Sanctus Augustinus primus fuit, qui monasticæ vitæ instituta inuexit in Africam, eademque seruare cœpit, aliisque seruanda tradidit: inde accidit vt Donatistæ putarent huiusmodi vitæ genus ab ipso fuisse excogitatum.*

Baron. ann. 391.

Primus Africani monachismi institutor.

Ad Augustinum ipsum respicit scribentem de Petiliano: *deinde perrexit ore maledico in vituperationem monasteriorum, & monachorum arguens etiam me, quod hoc genus vitæ à me fuerit institutum, quod genus vitæ quale sit, vel potius toti orbi notissimum, nescire se fingit.* Quibus verbis *non se negat Augustinus monachorum auctorem, nec dicta negat hæretici Petiliani, vt hoc falsum esse persuadeat, sed eum condemnat, quia fingit, & ignorare simulatur, illud vitæ genus esse nouum, & adhuc in orbe terrarum incognitum.* Hæc Bellarminus.

3. aduersus Petilian. c. 40.

Bellarm. 2. de monach. cap. 2.

Augustinus verò gaudens à se monachos (ita vocamus, quos nunc Eremitas à Canonicis Regularibus distinctos) institutos fuisse, scribebat eis: *Si fratres*

Eremitæ Africæ filii Aug.

Aug. de oper. monac. c. 28. *si filii nostri estis; vel potius in Christo servi vestri sumus: audite quæ monemus, agnoscite quæ præcipimus, sumite quæ dispensamus.*

Aug. de oper. monac. c. 28. Et ad Aurelium Carthaginensem Archipræsulem de eisdem: *Sine me paululùm sancte pater: dat enim mihi Dominus, per te, magnam fiduciam eos ipsos alloqui filios, & fratres nostros, quos novi, quanta nobiscum devotione parturias, donec in eis Apostolica disciplina formetur.*

Epist. 109. Nec solùm religiosos viros, sed etiam fœminas sanctimoniales instituit, quibus ait de præposita mutanda cogitantibus; *perseverate in bono proposito, & non desiderabitis mutare præpositam, qua in monasterio illo per tam multos annos perseverante, & numero, & ætate crevistis, quæ vos mater non vtero, sed animo suscepit, omnes enim quæ illuc venistis, ibi eam aut sanctæ præpositæ sorori meæ servientem, placentem; aut etiam ipsam præpositam, quæ vos suscepit, invenistis: sub illa estis eruditæ sub illa velatæ, sub illa multiplicatæ.*

Moniales etiam instituit.

Aug. epist. 109. Tria in suprà dictis inculcat, à se plantatum fuisse monachismum illarum sanctimonialium, quas ita ibidem reprehendit: *Non enim sic plantavimus, & rigavimus, hortum dominicum in vobis; vt spinas metamus istas.*

Deinde inter has sanctimoniales præcipuum locum habuisse sororem suam testatur, de qua Possidius: *Germana soror,*

quæ vidua Deo seruiens, multo tempore vsque in diem obitus sui præposita ancillarum Dei vixit. Multæ possent aliæ sanctimoniales commemorari, *& Patrui sui filiæ, & fratris sui filiæ, quæ pariter Deo seruiebant.* Possid. in vita S. Aug. Possid. ibid.

Tandem eisdem sanctimonialibus velum fuisse annotat & nos rubri coloris cum sancto Optato Mileuitano de virginibus scribente. *Nec illa sunt præcepta coniuncta, vel de qua lana mitrella fieret aut de qua purpura pingeretur, &c.* Ad quę Baronius: *Erant mitrellæ in Africana Ecclesia ornamenti capitis genus, quod sacrandis virginibus ab Episcopis soleret imponi, sicut Romæ, & alijs in locis, simplex sacrum velum: quod enim virgines sic Deo dicatæ sponsæ Christi ex more dicerentur, eo insigni illarum capita tegere, quo à nubendis discriminarentur virginibus consueuerunt Antistites: erat enim capitis tegumentum ex lana, purpura tamen pictum potiùs, quàm tinctum, fortasse Christi nomen, vel Crucis signum in eo purpureo colore erat expressum; per quod omnibus indicaretur virginem illud gestantem iam professam perpetuam virginitatem, & Christi despensatione Deo dicatam.* Optatus li. 6 contra Donatistas. Baro. anno 362. Velum in Africa purpureum.

De Regula.

CAPVT X.

Auctor vit. S. Norb. die 16. Iunij.

REGVLAM incipientem, *Ante omnia fratres Charissimi, diligatur Deus, &c.* ab Augustino scriptam ipsemet reuelauit Præmonstratensium institutori beatissimo Norbertho dicens: *Ecce habes regulam, quam ego scripsi, &c.*

Hugo Vict. ser 99.

Principium eius agnouit Hugo Victorinus, non in Commentario super ipsam regulam, quia hoc ipsum, A*nte omnia*, satis explicatum erat, sed in sermone quodam hisce verbis: *Augustinus in Regula nostra, imò Spiritus Sanctus eius lingua gratia repleta ante omnia (inquit) diligatur Deus; deinde proximus.*

Louanienses in Regulam Aug.

Louanienses eandem regulam datam religiosis monachis confirmant, in lucem edentes cum huiusmodi titulo, prout habetur in vetustis, & verioribus codicibus: *Regula data ad seruos Dei.*

Brigitta li, 3. reuel. c. 18.

Quam obseruauit ipse Augustinus ad amussim, & ante episcopatum, & post illum, vt beatæ Brigittæ reuelauit ipsa Dei genitrix: *Nam beatus Augustinus* (inquit) *regulariter vixit ante episcopatum; sed in episcopatu non reliquit regularem vitam,*

quamuis

quamuis ascendit ad maiorem honorem.

Reuersus enim in Africam, iam seruus Dei, familiam Religiosorum (vt diximus) apud agros proprios instituit, & deindè factus presbyter cum eisdem etiam ordinatis clericis, apud hortum Valerij (vt dicemus) eandem viuendi normam continuauit; prout ex partibus Italiæ remeans, quod Sanctus Possidius ita refert: *Factus ergo presbyter monasterium intra Ecclesiam mox instituit, & cum Dei seruis viuere cœpit secundum modum, & regulam sub Sanctis Apostolis constitutam, maximè vt nemo quidquam proprij in illa societate haberet; sed eis essent omnia communia, & distribueretur vnicuique, prout cuique opus erat; quod iam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset.*

Factus presbyter continuauit vitam Monasticam.

Poßidius vita S. August. c. 5.

Et beatus Thomas probans, quod Religiosi mendicantes, quales Eremitæ, Carmelitani, Franciscani, & Prædicatores censentur, possint publicas cathedras regere; exemplis pugnat aduersus Guilhelmum de Sancto amore & Sergium, Parisienses Doctores ita: *De Augustino enim legitur posteaquam Monasterium instituit, in quo cœpit viuere sub Regula à Sanctis Apostolis constituta, scribebat libros, & docebat indoctos.*

Augustinus monachus alios docebat.

Thom opusc. 9. ca. 22.

Sub eandem regulam factus Episcopus reduxit Canonicos suæ Ecclesiæ Cathe-

Quare non habet regu-

la monialiū ante omnia. dralis, vt ſuo loco ſcribemus, eamque ad quaſdam ſanctimoniales propria manu ſcriptam miſit, truncato exordio, *Ante omnia fratres chariſſimi diligatur Deus, deinde proximus*: nam vt benè ponderat Húbertus Ordinis Prædicatorum magiſter *In muliere amor ſpiritualis facilè degenerat ad carnalem, ideò timens dare huic generationi occaſionem, noluit ei aliquid imponere de dilectione proximi.*

Humbertus in Reg Auguſt. c. 9.

Omnes Africa monachi Auguſtiniana regula. Vt igitur omnes Africæ clerici Regulares ſub Auguſtiniana regula vixerunt, quam eis dedit Auguſtinus, vbi factus eſt Epiſcopus, ſicut, poſteà monſtrabimus; ita omnes monachos, ſeu, vt clarius loquar, Eremitas eiuſdem Africæ, ſub eadem Auguſtini Regula prænotamus; *Vt planè intelligas* cum Baronio, *quam Sanctus Fulgentius eſt profeſſus monaſticam Regulam ab ipſo Sancto Auguſtino deriuaſſe, &c.*

Baron. ann. 505.

Sanctum Fulgentium, honoris cauſa, nominamus, vt ex eius actis pulchritudo regulæ Auguſtinianæ pateſiat, *Quando enim temperies aëris inuitabat, ſolo pallio intra monaſterium eſt coopertus, ſcapulis verò nudis, nunquam à nobis viſus eſt, nec depoſito ſaltem cingulo, ſomnum petiuit, ſuæ autem conſcientiæ Deo teſte, fiduciam gerens, in quatunia dormiebat, in ipſa ſacrificabat; & tempore ſacrificij, mutanda eſſe corda potiùs quam*

Auct. vita S Fulgentij. c. 18.

S. fulgentini ordinis Auguſtiniani.

vestimenta dicebat, ostendens se regulæ professorem, in qua Pater Augustinus iubet vel à religiosis, vel à fullonibus vestes lauari, quibus induti, & precincti dormirent: nam, vt Húbertus explanat, *illas sordes, quæ etiam inter dormiendum, sanctis Dei hominibus aliquando contingunt, ante fœminarum oculos apparere noluit Sanctus Doctor.* Cauit etiam ne nimis munde essent, & curiosæ, vtpotè à mulieribus tractatæ. *Humb in regul. S. August.*

Ipse Fulgentius de regula mentionem facit docente abstinentiam escæ, & potus quantùm valetudo permittit, dicens *Quantò magis fortioribus cibis corpus completur, tantò frequentior culpa in hac mortalitate contrahitur: propterea humiles serui Christi, qui cupiunt Domino suo sine impedimento: & absque animi noxia occupatione seruire, coniugia omninò non appetunt, & à carnibus, & à vino abstinent, in quantum corporis valetudo permittit.* *Lib. de fide ad Petrum. c.31.* *Duo seruis Dei vtilia.*

Vincentius etiam in Africa non ignobilis Eremita ad Patrem scribit Augustinum, & circa regulam: *Si quid famulus tuæ sanctitatis frater suggesserit Florus, pro regula monasterij, pater, petimus libenter accipere, ac per omnia, nos infirmos instituere.* *Vincentius epist. 256. apud Aug.*

Licentius ad ipsum scripsit Augustinũ antequam fieret Episcopus, vt ex epistolis Augustini, & Paulini Nolani non obscurè *Licent. ep. 39. & 40. apud Aug.*

constat, & ita, de viuendi regula, ad monachos eius.

Bibulam qui ponitis aurem
Legibus inuictis contundite pectora palmis,
Sternite membra solo, meritisque ciete dolores,
Et prohibete nefas, Deus imperat: omnibus vnum
Admonet antistes.

Regula August.

Ad regulam attendit præcipientem *Sit vobis anima vna, & cor vnum in Deo, &c.* & fortaſſe leges inuictas eandem regulam vocat; quia firma erat, & stabilis: sic enim Sanctus Bernardus: *Et quidem stabile dixerim, quod ita est necessarium, vt non cuilibet homini illud mutare fas sit, nisi solis dispensatoribus mysteriorum Dei, id est præpositis, vt verbi gratia, regula Sanctorum Basilij, Augustini, Benedicti, nec non authentici canones, & si qua sunt alia Ecclesiastica instituta digna auctoritatis, quæ quoniam à Sanctis tradita sunt, sancita stabiliter perseuerant.*

Bern in tractat de præcepto, & dispensat. c. 3.

De viuendi modo fratrum Eremitarum sub hac Regula.

CAPVT XI.

AVgustinus; *in illa communi vita Fratrum, quæ est in monasterio, magni viri sancti, quotidie in hymnis, & orationibus, in laudibus Dei indè viuunt, cum lectionibus illis res est, laborant manibus suis, indè se transigunt, non auarè aliquid petunt, quidquid eis infertur à pijs fratribus cum patientia, & charitate vtuntur, nemo sibi vsurpat aliquid, quod alter non habet, omnes se diligunt, omnes inuicèm se sustinent.* Epist. 99. Forma vitæ fratrum S. Augustini.

Mendicantes, vt passeres in Cedris Libani, similiter victitabant ex liberalitate diuitum: *Non* enim *cessauit Apostolus, imò verò spiritus Dei possidens, & implens, & agens cor eius, exhortari fideles, qui haberent huius mundi substantiam, vt nihil deesset necessitatibus seruorum Dei, qui celsiorem sanctitatis gradum in Ecclesia tenere voluerunt, & spei secularis vincula cuncta præciderunt.* Aug. apud Abbatè Tripolitan. ep. 2. ad Cor. c. 9.

Hæc Augustinus, & ad Prophetæ Dauid verba respiciens; *Cedri Libani nobiles, & diuites, & excelsi huius seculi: quoniam cum timore audiunt; beatus vir, qui intelligit super* August. in Psal. 103.

beatus vir, qui intelligit super egenum, & pauperem attendũt res suas, villas suas & omnes superfluas copias, quibus videntur excelsi, & præbent illas seruis Dei, dant agros, dant hortos, ædificant Ecclesias, monasteria, colligunt passeres, vt in Cedris Libani nidificent. Passeres ergo satiantur cedris Libani, quas plantauit Dominus, & illic passeres nidificabunt: attendite totam terram, si non ita est, vt loquerer ista non solum credidi, sed & vidi, & dedit mihi intellectum ipsum experimentum.

Diuites dant agros, & vinea. seruis Dei.

Addit alibi *Discute, audi, cognosce, quàm multi id faciunt; vade, vende omnia, quæ possides, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis & veni sequere me, non attendis, quam multi id faciunt?*

Augustinus in Psal. 79.

Et in quodam sermone *Pro desiderio salutis suæ parentes, & patriam suam fugiunt, nullo compellente, de terra, & de cognatione sua, & mortui huic mundo alios spiritualiter animarum requirunt parentes, & liberi sub iugum veniunt.*

Aug in ser. 11 de Tempor.

Aliquandò, nonnulli Scioli, & Nouatores dubitarunt, vtrum Eremitani Sancti Patris Augustini monachi, & Canonici eius Regulares vota facerent? cui rei alma Theologorum Academia Parisiensis salubriter occurrit & tandē, *maturæ præcedente deliberatione, conclusum, quod religiosi Sancti Augustini, & monachi illius temporis, vonebant.*

Augustiniani vouebant

Reg Acad. Parisiensis an. 1539.

Nec semel Augustinus de suis, & suorum votis scribit; sua enim ante oculos, mentis frequenter proponebat dicens Deo: *Domine miserere mei, & audi desiderium meum; puto enim, quod non sit de terra; non de auro, & argento, aut de lapidibus, & decoris vestibus.* Hæc dicit ob paupertatem, propter obedientiam; *aut honoribus, & potestatibus*, concludens propter castitatem coniugali perfectiorem, *aut voluptatibus carnis.*

10. *Confes.* 13.

Vota Augustini.

De suis verò monachis sermonem instituit, & de votis eorum ita: *Nemo ergo positus in monasterio frater inquit, recedo, neque enim soli, qui sunt in monasterio, peruenturi ad regnum cœlorum, & illi, qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent: respondetur ei: sed illi non vouerunt, tu vouisti.* Hæc pertinent ad subiectionis, & obedientię votum.

August. in Psal. 75.

Vota Augustiniensium.

Alius vouet relinquere omnia, & ire in communem vitam, & societatem Sanctorum, magnum vouet votum; paupertatis scilicet.

August. ibidem.

Nescio, quæ Castimonialis nubere voluit, quod & mater ipsius: aliquid mali voluit? (hęc ait de castitate) *mali planè; quare? quia iam eundem vouerat Domino Deo suo.*

August. in eundem Psal.

Amabât Eremitæ summoperé quietem animæ, & exercitia cōtēplationis: de qui-

Epist. 116.

Contemplationem docet P. Augustinus exemplo suo.

bus Augustinus: *si hoc falsum est, ego sum omnium ne dicam stultissimus, certè ignauissimus, cui nisi proueniat quædam secura cessatio, syncerum illud bonum gustare, atque amare non possum magna cessione à tumultu rerum labentium, mihi crede, opus est, vt non duritia, non audacia, non cupiditate inanis gloriæ, non superstitiosa credulitate, fiat in homine nihil timere.*

Alibi eremiticum viuendi modum illorum laudat, qui non possunt homines non diligere, & possunt illos non videre, anteponens ob animi quietem, & commodum vniuscuiusque Eremitarum, vitam à populis separatam, libertati clericorum inter populos agentium: *Hi agunt*, inquit *vbi viuere discitur, illi, vbi viuitur.*

Aug 1. de morib Eccl. cath. c. 30.

De Confirmatione eiusdem Ordinis.

CAPVT XII.

Liberū fuit Religiones instituere.

AB ipsis Euangelicæ doctrinæ incunabulis ad Concilium vsque Carthaginiense, quod sub Bonifacio I. circiter annum Domini CCCC-XIX. liberum cuique fuit religionem instituere absque expressa forma-

liue (vt aiunt) Episcopi facultate, quæ in prædicto Concilio, ac deindè in Chalcedonensi, iuxta Onuphrium, celebrato circa annum CCCCLI. & Agathensi circiter D.VI. tanquam necessaria definita est.

Onuph in Leone primo apud Platinam.

Veruntamen Ordo Fratrum Eremitarum institutus in Africa ante prædicta Concilia, nulla indigebat expressa facultate, quam tacitam habuit Episçopi Valerij; dantis hortum, in quo primum huius Ordinis Hipponense monasterium exædificatum est, vt ipse scribit Augustinus cùm ait *cognito* (id est approbato) *instituto meo, Valerius dedit mihi hortum in quo nunc est monasterium.*

Episcopus Hipponensis dedit hortum huic ordini.

Verùm, *Antonius, Basilius, Augustinus auctores Religionum fuerunt: nec Vllam leguntur à Pontifice approbationem quæsiuisse: propterea quod nondum extaret ius Ecclesiasticum id præcipiens.* Hæc Bellarminus, vndè Ordo fratrum Augustiniensium confirmatus relucet absque solemni Romani Pontificis approbatione.

Aug serm. 49 de diuersis

Lib 2. monach. c. 4.

Quod & Gersonius ita confirmat; *De Religionibus antiquis non legimus aliquam approbationem expressam Sedis Apostolicæ: sed earum vitam sanctam, Ecclesia sciente, & multis Viris sanctis, & approbatis communicante, & multa, & Varia priuilegia concedente, erat earum plena confirmatio.*

Gers. opu. contra impugnant. Carthusi.

Platina in Innocentio primo.

Ita confirmata est Religio Fratrum Eremitarum Sancti Augustini chari, & accepti Romanis Pontificibus, & speciatim Innocentio primo, qui *constitutionem fecit de omni Ecclesia, & regulis monachorum*: ait enim Augustinus ipse, *Scripsimus ad beatæ memoriæ Papam Innocentium, præter Conciliorum relationes, literas familiares.*

Epist. 106.

Religioni instituta ab Augustino nihil confirmationis defuit.

Denique confirmationem haberet ordo Eremitarum Sancti Augustini, qui homo erat, cui, nihil suis, suorumque votis defuturum; si ius canonicum extaret eandem solemnem requirens approbationem, cuius causa postea inuenta est in Concilio Lateranensi sub Innocentio Tertio, & relata hac verborum methodo à Bellarmino: *Ad annum MCLXX. Pauperes de Lugduno Ordinem quendam religiosum instituerunt, sed multis admixtis superstitionibus, & hæresibus; quocirca à Lucio III. successores hæreseós damnati fuerunt, & secta eorum damnata, vt scribit Vrspergensis anno M.CCXII. illi verò post modum, id est, tempore Innocentij III. Sedem Apostolicam adeuntes diù insisterunt (vt idem auctor ait) vt reconciliarentur, & religio ipsorum confirmaretur; nec tamen impetrarunt. Pauló autem post in Concilio Lateranensi generali considerans Innocentius tertius periculum, quod eminebat Ecclesiæ; si vnicuique liceret nouam religionem excogita-*

Bellarm. 2. de monach. c. 4.

Vrspergensis in chrono. an. 1212.

Causa propter quam ius canonicum confirmandæ religionis

re; prohibuit, ne deinceps vllus nouus ordo institueretur; nimirùm sine approbatione Apostolicæ Sedis, vt habemus capite finali de Religiosis domibus in sexto, ac hinc cœpit esse necessarium, quod antea erat liberum.

Hinc Gregorius Papa X. videns Ordines fratrum Eremitarum Sancti Augustini, & Carmelitarum anteà institutos, & absque aliqua suspicione confusionis diù florentes in Ecclesia, constituit, quod, & Bonifacius VIII. in corpore iuris, hisce verbis; *Eremitarum Sancti Augustini, & Carmelitarum ordines, quorum institutio dictum Cōcilium generale præcessit in solido statu volumus permanere.* *Cap. cum de religiosis domibus.* *Bonif. 8. in eodem lib 6. cap. de religiosis domibus.*

Solidus autem, siue solitus (vt alij legunt) Ordinum Eremitarúm Sancti Augustini, & Carmelitarum status erat absque dubio per Ecclesiam Romanam ita confirmatus, vt nouam post Concilium Lateranense confirmationem eis opus non iudicarent ipsi Pontifices Romani: aliter vota in ipso facta non essent solemnia, nec dirimerent matrimonium: habemus enim in iure Canonico, *votum illud solum debere solemne esse, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per Ordinis sacri receptionem; vel per professionem expressam, vel tacitã, factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis.* *Solidus, siue solitus Eremitarum status ante Conc Lateranense.* *Bonifacius 8 in 6 cap. quod votũ.*

In li. 2. ep. ad Episcop. Olisippo & Conimbr.

Vnde Innocentius Papa III. ante ipsum Concilium Lateranense, *Olisiponensi, & Conimbricensi Episcopis scripsit præcipiens, vt cogerent fœminam quandam habitum Ordinis sancti Augustini resumere, quippé quæ in manibus vnius, ex illius ordine, Eremitæ votum castitatis emiserat.* Hæc Azorius, & repetit ante eum Paulus Bergomensis Dominicum de Sancto Geminiano recitãs asserentem, quod Eremitæ Augustiniani *fuerant approbati ante Concilium Lateranense*, quod & sanctus Antoninus refert ita concludens: *Hoc vnum certum est, quod illa sancta propago sancti Augustini non omninò extincta fuit, sed in aliquibus sanctis fratribus in quadam sancta simplicitate viuentibus perdurauit vsque ad annum Domini M. CC. XV. quando celebratum fuit Concilium Lateranense, sub præfato Innocentio III.*

Azor lib. 12 inst. mor. c. 23.

Ber. in Apolog. ord. Eremit. c. 1.

Anton. 3. p. tit. 24. c. 13.

In montem altum secedit, indé venit Hipponem, fit Presbyter, & concionator.

CAPVT XIII.

Visitatur à multis Augustinus.

VBI sacer eremita, & præcipuus Apostolorum, Apostolicorumque hominum imitator, Augustinus ordinem Fratrum Eremitarum instituit apud agros Tagastenses multis aduentãtium negotiis

occupabatur; vnde Nebridius ad ipſum illic commorantem: *Vellem ego* (inquit) *te in rus meum vocare, ibique quieſcere: non enim timebo me ſeductorem tui dici à ciuibus tuis, quos nimium amas, & à quibus nimium amaris.* Nebr. epiſt. 124. apud Aug.

Auguſtinus tamen Nebridio reſcribit: *Reſtare vnum videas, vt tu quoque in commune conſulas,* aſſerens ſe non poſſe ab illis agris procul abſcedere. Aug. epiſt. 116.

Sed cùm inquietudinem ad ſe venientium ferre non poſſet, duobus milliaribus, à prædicto loco receſſit, & ad montem quendam altiſſimum abijt ad quem non niſi per viam valdè aridam, atque pœnoſam adiri poteſt, ibique Auguſtinus habitationem ex lapidibus coctis conſtrui fecit, &c. Sigiber. ep. ad Macedonium. Habitatio eremitica.

Et multi quidem ex fratribus ibi prope Patrem Auguſtinum per iactum baliſtæ in omni ſanctitate habitabant: erant autem ferme centum viginti, qui ſub obedientia Auguſtini, concorditer viuebant omnia reputantes eſſe communia. Hæc Sigibertus Auguſtino notiſſimus in epiſtola ad Macedonium, quam magni faciunt Volaterranus in Antropologia; Morigia de origine Religionum; Aſcarius in apparatu ſacro Poſſeuini, illi agentes de Eremitis; hic de Canonicis Regularibus; & cẽtum annos anteà Ioannes Marianus eam Pariſijs euehens ad heroicam maieſtatem hoc verſu; Socios habet Eremitas in monte. Marian. in Regul. S. P. Auguſt.

Rupe sub excisa, patulis cingentibus antrum
Frondibus aptauit, sub aprici vertice collis;
In tegetem saxis viridanti cespite, &
herbis;

Paulò inferiùs eandem prosequens epistolam ita canit.

Iam centena virum comitatur concio fraudãs
Exiguis epulis genium, ne causa maligna
Corporibus scelerum Gnidiæ sint tela salacis,
Sparsa colit montem iungit tamen vna volũtas
Vnus amor stringit, seruant præcepta parentis
Vnanimes.

Magna fama monachus. Talem hoc ex monasterio Tagastensis eremi respirabat odorem Augustinus, vt quidam Hippone Agens in rebus se fore monachum promiserit: *Si vidisset eum, & ex eius ore audire verbum meruisset;*

Possid. in vita S. Aug. c. 3.

Hic Agens in rebus est Bonifacius ille posteà Comes Augustino familiaris: colligitur ex epistola septuagesima eiusdem Augustini ad ipsum, sic habente, inter alia: *Scis autem, qualem me apud Hipponem videris, quando ad me venire dignatus es, quando vix loquebar imbecillitate corporis fatigatus.*

Aug. epist. 70.

Causam igitur, propter quam Hipponem primò venerat, ita reddebat ipse Augustinus, *Veni ad istam ciuitatem propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, vt nobiscum esset in monasterio.*

Aug serm. 49. de diuersis. Venit Hipponem.

Quod autẽ Agens ille in rebus promi-

ſerat, viſo, & audito frequentiùs Auguſtino, nõ tamen in pręſentia eius impleuit, vt notat beatus Poſſidius, addens, quod, voto Auguſtini inexpleto, ſuum impleuerint Hipponenſes: nam in Eccleſia Hipponẽſi cùm beatus Valerius Epiſcopus, *de prouidendo, & ordinando presbytero ciuitatis, plebem Dei alloqueretur, & exhortaretur, jam ſciẽtes Catholici Sancti Auguſtini propoſitum, & doctrinam, manu iniecta, quoniam & idem in populo ſecurus, & ignarus, quid futurum eſſet, aſtabat.* Nota quod audiebat ſermonem de ordinando presbytero cum factus eſt presbyter.

Poßid. in vita Aug. c. 3.

Poßid. in vita. cap. 4.

Eum ergo tenuerunt & vt in talibus conſuetum eſt, Epiſcopo ordinandum intulerunt, omnibus id vno conſenſu, & deſiderio fieri, percipique petentibus, magnoque ſtudio, & clamore flagitantibus, vbertim eo flente: nonnullis quidem lachrymas eius, vt nobis ipſe retulit tunc ſuperbe interpretantibus, & tanquam eum conſolantibus, ac dicentibus, quia locus presbyterij, licet ipſe maiore dignus eſſet, appropinquaret tamen epiſcopatui.

Plorauit nimis cum ordinatus eſt presbyter.

Cum ille homo Dei, vt nobis retulit, maiori cõſideratione intelligeret, & gemeret quàm multa, & quã magna ſuæ vitæ pericula de regimine, & gubernatione Eccleſiæ impendere iam, ac prouenire ſpectaret, atque ideo fleret. Iſta Poſſidius.

Cauſa lachrymarum.

Repetit ipſemet Auguſtinus lachrymas à ſe fuſas in ipſa presbyteratus ordinatio-

Poſsid. in vita cap. 4.

Aug. epist. 348.

ne dicens, *Vis mihi facta est, merito peccatorum meorum: nam quid aliud existimem, nescio, vt secundus locus gubernaculorum, mihi traderetur, qui remum tenere non noueram, &c. Hinc erant lachrymae illae, quas me fundere in ciuitate, ordinationis meae tempore, nonnulli fratres animaduerterunt.*

Presbytero Augustino data est potestas concionandi, quod muneris, nullis permittebatur, exceptis Episcopis apud Africanos. Valerius autem Hipponensis Praesul *Deo gratias agebat suas exauditas à Domino fuisse preces, quas se frequentissime fudisse narrabat, scilicet, vt sibi diuinitùs homo concederetur talis, qui posset verbo Dei & doctrina salubri Ecclesiam Domini aedificare, cui rei se (homo natura graecus minusque latina lingua instructus) minus vtilem praeuidebat.*

Posid in vita Aug. cap. 5.

Igitur ei *potestatem dedit Valerius coram se in Ecclesia Euangelium praedicandi, ac frequentissimè tractandi contra vsum quidem, & consuetudinem Africanarum Ecclesiarum.*

Posidius vbi superius.

De monasterio apud Hipponem aedificato, quod Eremitis repleuit, eisque clericis.

CHPVT XIV.

Aug. ser. 49. de diuersis. Bar. an. 391.

AVgustinus presbiter monasterium Hippone statim aedificauit in horto

quodam

quodam Valerij Episcopi; quod ipse scribit, nec de alio Possidius, malè intellectus tamen, & correctus à Baronio, cùm ait in vita ipsius Augustini: *factus ergo presbyter monasterium intra Ecclesiam mox instituit.* *Possid. c. 5.*

„Quibus per voces monasterium, & Ecclesiam non parietes monasterialis, & cathedralis ædificij, sed monachos ipsos intelligi, atque clericos verbum instituendi docet, & doctor suauissimi nominis Ambrosius eadem vocabula in eundem sensum sic explicans de sancto Eusebio versellenti episcopo: *Primus in occidentalibus partibus monasterij continentiam, & Ecclesiæ disciplinam, diuersa inter se coniunxit.* *locus possidij dilucidatus.* *Amb. ep. 28.*

Locum igitur, & *hortum* demonstrabat Augustinus, *in quo nunc*, ait, *est monasterium.* Possidius autem eius institutionem, dicens; *factus ergo presbyter monasterium intra Ecclesiam*, monachos inquam esse clericos, *mox instituit.* *Aug. ser. 49. de diuersis.* *Possid. c. 5. in vita. s. Augustini.*

Ad concordiam etiam reuocantur monasterium istud monachorum cum Eremitis, & clericorum vocantes cum Canonicis: cum enim in eo monachi essent, hique simul clerici, qui clericos, rectè loquuntur, & aliquid melius eis aduenisse, quando iuxta sententiam Augustini: *Bonus monachus vix bonum clericum faciat.* *Aug. ep. 79.*

Qui verò monachos dicunt professio-

nem monasticam in agris Tagastensibus institutam ab eis etiam obseruari hoc in monasterio horti denotant, atque præceptum Innocentij Papæ I. de monachis illo tempore præscribens *qui diu morantes in monasterijs, si postea ad clericatus ordinem peruenerint, nõ debere eos à priore proposito declinare.*

Inn. Papa I epist. 2 ad victricium.

Satis inde superque notum istud monasterium Hipponense non esse Canonicorum, hos enim Augustinus non vbi factus presbyter, sed episcopus, & multos post dies à sua ordinatione; non in monasterio, sed in cathedrali, non in horto, sed in vrbe; non intra officia clericalia, sed regularia, non denique *instituit*, quo verbo Possidius hic; sed *restituit*, quò Dionysius Carthusianus, & quicumque de Cannonicis, vtitur.

Monasterium Hipponense non fuit Canonicorum.

Diony. lib. de canonicis regularibus.

Ad Eremitas ergo pertinebat, vt ex multis constat locis, quibus Augustinus eis non minus monachis laicis inculcat regularem, quam iam clericis Ecclesiasticã disciplinam, *cùm ex ijs*, dicens, *qui in monasterijs permanent nisi probatiores, atque meliores in clerum assumere soleamus.*

Aug. epist 79.

Nec de alijs, quam de Eremitis Hippone clericis & ita iam institutis Tagastæ, & Carthagine, multisque Africæ locis loquitur adhuc monachus ex Campania sanctus Paulinus ad magistrum suum Alipium, eos ita saluere iubens: *Benedictos*

Paul. epist. 35 apud Aug.

sanctitatis tuæ comites, & imitatores in Domino fratres (si dignantur) nostros, tum in monasterijs Carthagine, Tagasta, Hippone regio; cum totis parrochijs tuis, atque omnibus cognitu tibi locis Domino catholicè seruientes multo affectu, & obsequio salutari rogamus.

Quemadmodum Augustinus presbyter mox presbyteros, eodem modo prædicator in hoc monasterio, & indè frequentes in Africa prædicatores ex suis Eremitis aliquos vidit: sic enim ait Possidius *Bono præcedente* Augustini scilicet *exemplo, accepta ab episcopis potestate presbyteri nonnulli coràm episcopis tractare cœperunt verbum Dei.* Possid. in vita. S. Aug. c. 5.

Archipræsul Carthaginensis Aurelius præcipuus habetur in ordinandis tùnc monachis, & instituendis ex ordine Eremitarum prædicatoribus: inde S. Augustinus & Alipius eius discipulus ipsi gratulantur *de omnibus ordinatis fratribus, & præcipuè de sermone presbyterorum, qui te præsente,* addunt *populo effunditur, per quorum linguas clamat charitas tua, maiori voce cordibus hominum, quàm illi in auribus Deo gratias.* Augustinus. epist. 77.

Multi denique ex ipsis Eremitis assumebantur ex monasterijs ad seruiendum Ecclesijs Cathedralibus, prout necessitas postulabat, de qua re Possidius: *Ex monasterio, quod per illum memorabilem virum,* nempé Augustinum, *& esse, & crescere cœperat magno desiderio poscere atque accipere episcopos* Possid. in vita. S. P. Aug. c. 11.

& clericos pax ecclesiæ, atque vnitas & capit primo, & postea consecuta est.

Nam fermè decem quos ipse noui Sanctos ac venerabiles viros continentes, & doctissimos beatus Augustinus diuersis Ecclesijs, nonnullis quoque eminentioribus rogatus dedit, similiterque & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes domini Ecclesiis propagatis fratres ad suscipiendum sacerdotium præstiterunt.

Decem episcopi fuerunt ex monasterio S. Aug. desumpti.

Hinc presbyteri, & Episcopi ordinis Eremitarum infiniti summæ sanctitatis viri, de quibus alibi, distincti à Canonicis regularibus, nam hi sunt, qui ex seculo veniebant ad Ecclesias, illi verò ex monasteriis, exemplo res patet: de Contubernalibus in Ecclesia cathedrali mentionem facit Augustinus & ait *presbysterum leporium, quamuis seculi natalibus clarum, tamen iam Deo seruientem, cunctis quæ habebat, relictis inopē suscepi* hoc est iam monachum.

Aug. ser. 39. de diuersis.

Vestes Augustini presbyteri, & Eremitarum etiam fungentium ordine clericali in aliquibus Ecclesijs.

CAPVT XV.

SIcut Eremitæ desumpti ad clericalem ordinem, vel episcopalem non exuebant eremi professionem, ita si vel-

lent peragere officia clericalia; vel se ostendere distinctos à monachis laicis, ac illis aliquando similes, cum quibus viuebant in ecclesiis cathedralibus, superuestiri poterant vestibus clericalibus, & nec proindè desinebant esse monachi; nam, vt est in prouerbio; habitus non facit monachum: fateor tamen, quod multi humilitatis gratia semper gerebant monachalia indumenta quibus inseruit illud laudis similibus tributum à Cassiano: *Angusto pallio tam amictu humilitatem, quàm vilitatem pretij, compendiumque sectantes colla pariter, atque humeros tegunt &c. ita planetarum, atque birrorum pretia simul, ambitionemque declinant*: inter istos refulget beatus Fulgentius, in cuius actibus de pallio & corrigia legimus; de birro, & aliis multis clericalibus nihil.

Aliqui monachi viuentes in Ecclesiis non gesta indumēta monastica.

Cassian. lib. 1 Renunc. c. 7.

Gestabantur à monachis in Ecclesiis cathedralibus aliquando vestimenta clericalia, deposito pallio, & cingulo monastico duplicem ob causam à Papa Cælestino scriptam episcopis Viennensi, & Narbonensi, alteram, quia sanctitatem aliqui sibi arrogarent dictitantes ob corrigiam monachalem à se ad literam impleri illud euangelij, *sint lumbi vestri præcincti*: alteram assignat ipse summus Pontifex videlicet, *ne vestium*

Cœl. 1. epist. ad episcopos Narbonensem & vien. sem.

Luc. 12.

clericalium tot annorum, tantorumque pontificum, in alterum habitum scilicet monachorum, *vertatur.*

Ne tamen aliquis ob vestes clericales, Augustinum neget monachum; aut multos ex suis Eremitis, quas inuenimus maioris significationis, explanabimus, & illo tempore monachis clericis non esse prohibitas: nempè birrum, casulam, orarium, superpelliceam, siue lineam tunicam: sicut modo non sunt ad dignitatem demonstrandam, vel facienda officia clericalia: birrus autem erat in duplici differentia vel amicularis, vel separatus ab amictu, de illo S. Cæsarius in suo testamento: *dimitto vestimenta mea, excepto birro amiculari.*

Causa ob quam tractamus de vestibus clericalibus.

Birrus.

Cæsar. apud Baron. anno 508.

Birri verò separati ab amictu tegmina parua capitis erant, quæ nunc birreta, de quibus codex Theodosianus, *seruos birris vti permittimus, aut cucullis.*

Cod. ex Theod. lib. 4. tit. 16.

Pretiosi, atque purpurei, scribit enim Vopiscus in Carino: *ab Attrabaticis birri petiti, donati birri Canonici*, & S. Paulinus.

Canosino medicata flagrant
Vellera fuco.

Paulin. de reditu Nicetæ.

Inde vocabulum Birrus, quasi Pirrhon, id est purpureum & flammeum pileum, à quo flamen appellari solitus Sacerdos gentilium;

Et positis aris iam vota in littore solue

Purpureo velare comas adopertus amictu. *Æn. 3.*

Ex alijs etiam coloribus, sed vt murenulas aureas emblemate licet albo, & de argentato vermiculatas appellari notat in Cãticis vtriusque flosculus Hesperiæ sanctus noster Antonius Olisiponensis, aliàs Patauinus, quia illa capitis ornamenta solebant vermiculari, & purpureo colore distingui, sic in isto tegmine Claudianus ait, *S. Anton. Dominica 2. post Pentecosten.*

Nominis vmbra manet veteris, nam dicere birrum. *Claud. epig. 22.*

Si Castor niteat, castoreum nequeo.

Quia aliqui presbyteri monachi pallijs potius quàm birris vtebantur & inde maiorem sibi sanctitatem arrogabant, Concilium Hangrense ita sanxit: *siquis virorum putauerit sancto proposito, id est continentia conuenire, vt pallio vtatur, tamquam ex eo iustitiam habiturus, & reprehendat, vel iudicet alios, qui cum reuerentia birris vtuntur, & alia veste communi, quæ in vsu est, anathema sit.* *Con. Gang. can. 12.*

Gestauit pater Augustinus in Ecclesia cathedrali hanc vestem, vt ex eius homilia quinquagesima de diuersis patet, & consequenter religiosi illic presbyteri, nam ipse, nisi de communi accipiebat, & dicebat *Offeratur mihi verbi gratia birrum pretiosum fortè decet Epis-* *Aug. Homil. 5. de diuersis.*

copum, quamuis non deceat Augustinum.

Et adhuc hodie fratres ordinis Eremitarum Parisijs gestant birretum: dicentes non esse clericis monachis prohibitum, nisi pretiosum, nec à seuero Sulpitio reprehendi monachum presbyterum gestantem birrum, & alia clericalia, prout illa postularet ætas, sed quia familiaribus mandaret tributa virginibus *illa, vt birrum rigentem, hæc vt fluentem texat lacernam.*

Seuerus.1. dialogor: 14

Birrus significat honorem in fabulis videndum prætextatis, vbi magnates huiusmodi pileis ornati acta repræsentant alicuius, sicut mala punica intus putrida, foris purpurea, & Regem agunt vel dynastam

significatio birri.

Introrsum turpem, speciosum pelle decora.

Hor. lib 1. ep. 16.

Planeta siue casula non est fas vti monachis; ait Isidorus de laicis: nam clerici & episcopi illam gestabant, non tamen pretiosam, & subtus vel super caputeum, aut pallium: sic enim sanctus fulgentius, ait auctor vitæ eius, *Casulam, pretiosam vel superbi coloris nec ipse habuit nec monachum suum habere permisit.*, & antea de eadem, *subtus casulam nigello vel lactineo pallio circundatus incessit.*

Casula. Isid. 1. off. c. 16.

auct. vita S. fulg. c. 28

In imaginibus S. P. N. Augustini pro casula vel planeta videmus pluuiale adsi-

Significatio casulæ.

gnificans, vt illæ iustitiam induēdam pres-
sbyteris, id est senioribus Ecclesiæ, iuxta *Significatio Casulæ.*
illud Deo dictum: *sacerdotes tui induantur iustitiam*, ad quam etiam significandam senatoribus Romanis in vsus. *Psal.131.*

Sacrificam lato vestem distinguere clauo. *Silius lib. 5.*

Orarium erat magna stola, siue zona circumducta super humeros, & crucem formans ante pectus, quo pacto effigies *Orarium* beati Gregorij repræsentat apud Baronium, de ea Beda venerabilis in vita sancti Cuithberti; *Bar.an.604.* soluta oratione vocans zonam lineam, quæ ligata propius *oraria.*

Prohibet hæc monachis laicis concilium Aurelianense, malè tamen intellectum à Guilielmo Duranto; *synodus ergo*, *Durant. lib. 2. de ritib. Eccles. 52.* inquit, *non prohibet monachum habere zonam, qua cingi solet, sed zonas, id est crumenas*; sed zonas dic, id est oraria.

Gestabantur ab episcopis etsi non à Fulgentio sanctissimo monacho, & præsule Ruspensi, humilitatis gratia, *Orario quippè*, ait historia eius, *sicut omnes episcopi nunquam vtebantur.* *Auct. vita S. fulg. c.18.*

Concilium Moguncianum prope finem: *presbyteri sine intermißione vtantur orariis propter differentiam sacerdotij dignitatis*, sed propria huius vestis significatio est officium *significatio orarij.* prædicandi; hinc illam gestari iubet à leuita Concilium Toletanum. IV. *propter quod orat, id est prædicat.* *Conc. 4. Tol. c.40.*

Super pellicea lib.1. vitas. f. cap.18.

Super pellicea adhuc hodie monachis in vsu, ad facienda officia clericalia; ita dicta (testor Iordanum de saxonia,) *eo quod superpelliceam olim induebatur.*

Significatio superpellicea.

Synceritatem denotat operum, & cogitationum, intus, & foris albicans; & ideò commendata in veteri lege per ephot lineum, in noua per vestimenta Christi Domini, cùm facta sunt alba sicut nix, & nos inuitarunt ad gloriam, quasi dicerent:

Tibullus lib. 2. eligia.1.

Casta placent superis, pura cum veste venite.

Fit Episcopus.

CAPVT XVI.

Annus Christi.

ANNO *Domini CCCXCV,* (de quo Claudianus.

Claud. in Panegy. Olibrii.

Omni nobilior lustro tibi gloria soli
Contigit, exactum nunquam memorata per æuum,
Germanos habuisse duces:

Id est Consules fratres Olibrium & Probinum, *Augustinus beati Ambrosii discipulus multa facundia, doctrinaque excellens Hippone regio episcopus ordinatur.* Notat Prosper.

Prosper in chro. nico.

Dies.

Dies singulis annis celebrata propè natalem Domini fuisse colligitur ex vigesima-quarta, & vigesima quinta

de quinquaginta homiliis, in quarum prima *Cùm dies anniuersarius nostræ ordinationis exoritur tunc maximus honor huius officij tamquam primum imponatur, attenditur*, hæc ille. *Rom.24.de 50.*

Annos habebat quadraginta vnum, & inchoabat quadraginta duos: nam venit in Africam ex Italia anno Domini CCCLXXXVIII. agens ætatis annos triginta tres inceptos; quod probatum alibi; vixit annos fere tres adhuc laicus in agris Tagastensibus, quod apud Possidium, ergo anno Domini CCCXC. presbyter triginta quinque completos & inceptos tringinta tres agebat: consequenter anno Domini CCCXCV, quo ordinatus est episcopus, teste sancto Prospero, gerebat quadraginta & vnũ labentes in quadraginta duos ætatis annos, sic nouem annis ostenditur Eremita, vno in Italia, tres in agris Tagastæ, adhuc laicus; quinque presbyter in horto Valerij apud Hipponem, posteà triginta quinque in episcopatu; *Nam in clericatu & episcopatu* circiter quadraginta ei tribuit in libello vitæ Possidius. *Ætas Augustini cùm factus est epũs.* *Prosper in chronico. an.395.* *Possidius in vita S.Aug. c.31.*

Ciuitas Hippo, aliàs Hipponia, nunc à Mauris corrupto vocabulo Bona; sed Hippo Regium ei nomen illustre; ac si diceres Equile Regium Silius de illa. *Ciuitas.*

Tum Vaga, & antiquis dilecta Regibus Hippo. *Sili.lib.3.*

Ordinator. Ordinatorem celebrat dicens contra Donatiſtas ſe *à Magalio ordinatum qui tunc fuerit primas epiſcoporum, Numidiæ*, Archipræſul ſcilicet Calamenſis.

lætitia communis. Poſsid. in vita c. 8. Magna lętitia tũ epiſcoporum, *qui fortè tunc aderant*, vt notat Poſſidius; tũ clericorum populi Hipponenſis, de quibus omnibus idem auctor meminit lętis ob volũtatem Valerij, *Et gratulantibus de ordinatione Auguſtini, atque id fieri, & perfici ingenti deſiderio clamantibus.*

Modus Ordinationis. Modus ordinationis in Africa nouus fuit, nam beatus Valerius timens, ne tantum presbyterum, quantum Auguſtinum aliæ raperent Eccleſiæ in epiſcopum, coadiutorem ſuum ordinari curauit atque ſucceſſorem, de qua re doluit Auguſtinus; prohibitum vbi ſciuit à Concilio Nicæno, ne duo eſſent vnius ciuitatis epiſcopi, quæ omnia refert Poſſidius, addens *Nec quod ſibi ipſe doluit, alijs fieri voluit*; & ideo deſignauit ex neceſſario aliorum conſenſu poſt mortem, ſucceſſorem Heradium, aliis Heraclium, non tamen epiſcopum ordinari permiſit.

Poſsid. in vita S. Aug. c. 18

celebratur ordinatio Aug a S. Paulino. Famam huius ordinationis celebratæ percipiens in Campania ſanctus Paulinus Nolanus ſtatim gratulatoriam epiſtolam, Romaniano Auguſtini Mecęnati miſit, & inter alia: *Non enim tantùm hoc ſcribimus gratulandam, quòd epiſcopatum Au-*

Paulinus in epiſt 36. apud Aug.

gustinus acceperit, sed quòd hanc Dei curam meruerint Africanæ Ecclesiæ, vt verba cælestia Augustini ore perciperent, qui ad maiorem Dominici muneris gratiam, nouo more prouectus ita consecratus est, vt non succederet; in cathedra episcopus, sed accederet: nam incolumi Valerio Hipponensis Ecclesiæ episcopo, coepiscopus Augustinus. hæc ille.

Augustinus intellexit Diuinam voluntatem esse quod fieret episcopus & ex qua re.

Augustinus verò humilem imprimis & indignum se ex animo monstrauit, & inter alia Valerium episcopum adhuc viuum indixit; etsi tunc sanctionem Concilj Nycæni, de non ordinando episcopo, viuente alio eiusdem ciuitatis; honori tamen, seu oneri humeros subiecit, nec aliud in animum suum Diuino timore percussus induxit; audi causam: *Nec* beatus Valerius, ait, *Præsbyterum me esse suum passus est, nisi maiorem mihi coepiscopatus sarcinam imponeret, quod quidem, quia tanta eius charitate, tantoque populi studio, Dominum id velle credidi, nōnullis iam exemplis præcedentibus, quibus mihi omnis excusatio claudebatur, vehementer timui excusare.*

Augustinus epist 35.

Ad quam rem reformauit canonicos.

Episcopus non reliquit vitam communem, & monasterialem: sed quia vidit negotia & assiduam humanitatem quibuscūque venientibus, & transeuntibus ad ipsum, debitã & præstandã, hæcq; indecentia esse in monasterio fratrũ Eremitarum hortulano, *ideo volui* (inquit) *habere in ista domo*

August. epist 49. de diuersis.

episcopi, mecum monasterium clericorum; hoc est Canonicorum Regularium.

Ordinem igitur Canonicum reformauit hoc modo statuit neminem ordinare clericorum: qui non profiteretur regulam vitæ cõmunis, quod cum ab Apostolis nõ acceperit clericos ex suo viuere permittẽtibus ordinatos à se posse habere proprium, si vellent extra suam ecclesiam statuit, in illa minimè, alioquin delendos fore *de libro clericorum*.

Aug. ser. 49. de diu.

Senex tamẽ erat; & opus ei suos omnes excusare ab omni suspectione proprietatis, ac integros sermones ad populum habere de communi vita illorum, nullum ostendens in sua cathedrali, quem sciret claudum, ita vocat secularem, nullum mortuum, id est hypocrytam atque voti reum, & de quibusdam addit, qui adhuc nihil circa res suas disposuerant *faciant id quod volunt, dum tamen sint pauperes mecum simul, spectantes misericordiam Dei.*

Sermones de communi vita clericorum quando habiti.

Aug. ser. 49. de diuersis.

Res certè difficilis, vt quæque magna, in principio, facta tandem ab Augustino, qui regulam sub sanctis Apostolis constitutam clericis Ecclesiarum in monte Sion, sicut beatus Marcus Euangelista in Asia, sanctus Eusebius versellensis in Europa, sic primus restaurauit in Africa dicens illis, qui secum erant in domo Episcopi, tamquam in magno

Augustinus Restaurator Canonicorũ in Africa.

Aug. ser. 49. de diuersis.

monasterio clericorum *quicumque habet aliquid, aut vendat, aut eroget, aut donet, aut commune illud faciat.* hæc pro Canonicis ad Eremitas videamus.

Episcopus nihil magis habebat in votis, quàm suorum Eremitarum vitam, ad quos ita scripsit. *Dominum Iesum, in cuius nomine hæc dico, testem inuoco super animam meam, quoniam quantum attinet ad meum commodum, multò mallem per singulos dies certis horis. quantum in benè moderatis monasteriis constitutum est, aliquid manibus operari, & certas horas habere ad legendum, & orandum, aut aliquid de diuinis literis agendum liberas, quam tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotiis secularibus, vel iudicando dirimendis, vel interueniendo præcidendis.* *August. lib. de opere monachorum. c. 29.* *Votum Augustini ad suum cōmodum.*

Et alibi cum Deo agit de amore vitæ solitariæ & Eremeticæ iam episcopus, *Agitaueram* dicens *in corde meo, meditatusque fueram fugam in solitudinem, sed prohibuisti me, & confirmasti me dicens, ideo pro omnibus Christus mortuus est, vt qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est.* *Aug. 10. Confes. cap. 43.* 1. Cor. 15.

Factus ergo Episcopus, & à Deo confirmatus nunquam se abdicauit episcopatu; sed occupationibus episcopalibus, designans ad eas & sibi successorem cōsensu clerici, & populi, *Heradiū presbyterū* omni *Aug epist. 110.*

Directionis librum.

pietate, & doctrina celebrem aliquo tempore senectutis suæ, vt causa rerum Ecclesiasticarum, liberius Deo vacaret, quo duce iam pergamus in quantum huius operis librum aliquid allaturi sapientię ex aureo & Augusto eiusdem sancti patris Aurelij Augustini penu.

DE VITA, ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER QVINTVS.

In quo de sapientia eius aliqua.

A Deo doctus.

CAPVT I.

Moyses in eremo à Deo doctus, & Ioannes Baptista magistrum habuisse non legitur; id notat Sanctus Gregorius: ita in sapida rerum diuinarum scientia, quam vnico vocabulo sapientiam appel- *Greg lib. 1. Dialog. c. 1.*

M

lamus, præcipuus Ecclesię Doctor Augustinus, *Cui ille Pater noster solus conscius secretorum, qui habet clauem Dauid, serenissimo cordis obtutu cælorum machinam penetrare concessit, & reuelata, vt scriptum est, facie gloriam Domini speculari*. Hæc Consentius.

Consent. epist. 121. apud Aug.

Hinc Darius ad ipsum, *O me non modo ter, aut quater, vt apud nescio quem est, sed millies, & omni numero plus beatum, si mihi datum esset præsenti intueri tuos verè sidereos vultus, vocemque diuinam, ac diuina canentem, & non solum mentis fructus, sed etiam cum aurium iocunditate sumere, & audire licuisset; putarem profecto me quasdam immortales leges, non modò de cælo, sed in ipso constitutum cælo, suscipere, & quasdam Dei voces non longè de templo, sed propè ipsum Dei astantem tribunal, audire.*

Epist. 263. apud Aug.

Os enim tuum (inquit) ei Palinus Nolanus) *fistulam aquæ viuæ, & venam fontis æterni meritò dixerim, quia fons vitæ, aquæ salientis in vitam æternam, Christus effectus est* adimplens in ipsomet Augustino, vt notauit doctus Africanus Iunilius, promissionem hãc, *qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.*

Epist. 30. apud Aug.

Iun. in præfat. expositionis super Genesim.

Ioan. 7.

Consonat Licentius poeta Christianus, & ingeniosus ipsi scribens,

Licent epi. 39. apud August.

Perge viam, qua te Soboles præclara Tonantis.

Perducit, sternens in planos ardua campos.

Et Seuerus, non ille cognomento Sulpitius, vt Petrus Canisius existimat in fronte sui Catechismi, sed Mileuitanus Episcopus eiusdem Augustini discipulus, & Eremita nobilissimus in laudes effundit se totum, atque ista, in epistola ad eum missa, *Benedicitur Dominus per praeconium oris tui, quod sic concinere, & respondere facis canenti tibi Dominum, vt quidquid de eius plenitudine ad nos vsque redundat iocundius efficiatur, & gratius per tuum elegantem famulatum, & succinctam munditiem, & fidele ac castum, simplexque ministerium.* *Seu. episto. 37. apud August.*

Possidius inde, *Sanctus*, inquit, *Augustinus diuino spiritu actus, in sancta Ecclesia Catholica, ad instructionem animarum fecit libros.* Haec in fine Indiculi, & probans sic in vita eius: *Erat tanquam illa religiosissima Maria, de qua scriptum est quod sederet ad pedes Domini, atque intenta verbum eius audiret.* *Poßid. in indiculo.* *Poßid. in vita S. Aug. c. 24.* *Ioan. 11.*

Nec aliquis vnquam fuit adeo vecors, & ignarus, qui pilum boni hominis haberet, & omnia lucere animae Augustini non crederet, *quae de interioris oculi puritate meruit illustrationem Spiritus Sancti*, ait Paulinus; vnde totus Catholicus (verbis vtor Cassiodori) *totus orthodoxus inuenitur, & in Ecclesia Domini suauissimo nitere resplendens, superni luminis claritate radiatur, & hoc est*, addit Rupertus Abbas, *in quo, iu-* *Paulinus epist. 58. apud Aug.* *Caßiod. in praef. super Psalmos.*

Lib. 7. de oper. Spiritus Sancti. cap. 19.

re Sanctorum scientiæ spiritum laudamus, quia virum talem (subintelligit Augustinum) *& sic foris præparatum reddidit, & sic intus eo dignatus est vti.*

Quibus modis à Deo instructus.

CAPVT II.

Gen. 2.
Iord. serm. 47. de Sanctis
Aug. 7. Confes. cap. 4.

VT Adamum in sopore per species infusas: ita testatur Augustinum à Deo doctum, beatus Iordanus, atque ei dicentem *insinuati sunt mihi in profundo nutus tui, & gaudens in fide laudaui nomen tuum.*

Gen. 37.
Volaterranus in libro 8 Geographiæ.

Iosephum suorum fratrum inquisitorem admonitum legimus per virum errantem in agro sic, Augustinum de mysterio Trinitatis per *prodigium pueri cochleari pelagus euacuare conantis*. Auctor Volaterranus.

Psal. 84.
7. Conf. 10.

Per voces instruebatur internas Propheta dicens: *Audiam quid loquatur in me Deus*: similiter Augustinus *Audiui* (inquit) *sicut auditur in corde.*

3. Reg. 3.
Iord. serm. 47
7. Conf. 10.

Salomon per influxum interioris lucis (vt beatus Iordanus non incongruè explanat) nec aliter à Deo doctus est Augustinus, cum ait; *Vidi lucem Domini incommutabilem.*

Lector erat Isaiæ, cum fidem suscepit Eunuchus Reginæ Candacis: *Paulum*, inquit Augustinus, *Perlegi totum attentissime atque castissimè*, & indè, *se mihi philosophiæ facies aperuit.* *Act 8.* *2. de Academicis. 2.*

In Apocalypsi Ioannes *Audiui* (inquit) *Vocem de Cælo*: Augustinus dicentem sibi, *Tolle lege; tolle lege.* *Apocalyps. 14.* *7. Conf. 10.*

Apostolorum princeps gentiles ad fidem conuertendos ex visione lintei animalibus pleni cognouit: Augustinus verò (Sancti Bonauenturæ verba cito) *Semel Vidit Vnam arborem pulcherrimam, habentem Viginti duos ramos; & quilibet habebat octo ramusculos, & de illis guttulæ dulcissimæ rorabant, & intellexit, quod illa arbor esset beati immaculati in Via*: nam Psalmus iste viginti duas alphabeti literas Hebræas habet, & sub vnaquaque octo versus vt verbis claros, ita sententiis obscuros: quapropter post cæteros expositus fuit ab Augustino cõtra Pelagianistas. *Act. 10.* *8. Bonauẽt. serm. 17. de luminaribus.* *Aug. in proœmio sup. Psal. 118.*

De beato Paulo legimus, quod *factus fuerit in templo, in stupore mentis*: sic de Augustino narrant Sabellicus, Marulus, & Iordanus de Saxonia; & quod mulierem non viderit ob magnam ecstasim; quam tamen ad humanam vitæ sensibilis vsuram reuersus (hæc ait Iordanus) *benignè audiens, & salubre consilium ei præbens consolatam dimisit.* *Act. 22.* *Sab. lib. 2. de exempl. c. 6.* *Marul. lib. 2. de exempl.* *Iord. ser. 36.*

Quod si Apostolus tribus diebus naturalibus fuit nec manducans, nec bibens, ei similis Augustinus; *dum, sicut beatus Possidius Calamensis Episcopus de eo testatur, sine vllo cibo, potuue, in contemplatione cælestium, tribus diebus, & tribus noctibus continuis permaneret*. Hæc Thomas Cantapratanus Ordinis Prædicatorum Episcopus, & non recens auctor, qui vel alia vidit opuscula Possidii, vel nostra locupletiora.

Act. 9.

Thom Cantapr lib 2. de apibus. c. 41.

Qui magni sunt in altissima schola, sic aliquando delectantur amore Dei, vt dilatent spiritum oris in laudationem sui: nec aliter Dei genitrix, & Angelorum Domina; nisi rapta extra sensus (vt deuotus, & contemplatus Gersonius aduertit) se laudaret, & magnificentiam animæ suæ ita proferret; *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo*. Sic Augustinus sæpè repletus fuit vnctione diuina, ad effusionem vsque loquelæ; veluti saucius geminibus cordis adsignificans dolorem vulneris: *Vidi enim* (ait Deo) *splendorem tuum corde saucio; & repercussus dixi, quis illuc potest? &c*, & Sanctus Paulinus de eo: *Vidimus nuper, frater Amande, Venerabilem Patrem Augustinum, diuino amore inflāmatum, quasi Saraphim, coniunctum Sanctæ Trinitati per contemplationem nullatenus dubitamus; admi-*

Gersonius super Magnificat.

Luc. 1.

10. Conf. 41.

Paulinus in epist. ad Amandum apud Iordanum de Saxonia serm. 30. de Sanctis.

rantes super his, quæ loquebatur, alta voce clamauimus; benedictus venter, qui te portauit, & benedictus fructus, quem Dominus fidelibus donauit, & benedictus sermo oris tui, &c.

Altissimus eius contemplandi modus.

CAPVT III.

TRiplex cœlum, siue contemplandi genus ab antiquis Theologis traditur, in primo inuisibilia Dei per imagines corporeas intelliguntur, in secundo per intellectuales; in tertio sine vllis imaginibus, sed in clara visione, & facie ad faciem, in hoc tertio fuit solus inter homines Christus Dominus permanenter, & ascensurum in secundum docebat: à primo separandum fore, sic enim interpretor hæc sanctissima eius verba: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo*: quasi dicat nemo ascendit in cognitionem spiritualium nisi discedat à corporalibus, ego verò clara Dei visione fruor absque vllis imaginibus.

Triplex cœlum quid apud Theologos antiquos.

Ioan. 3.

Solus Christus habuit hoc priuilegium quatenus homo, vt videret permanenter in hac vita diuinam essentiam.

Augustinus in his tribus cœlis versatissimus, de primo enim sic Deum alloquitur, vt certissimũ se dicat, quod inuisi-

Rom.1. bilia eius sciret à constitutione mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspici, atque sic agnoscere substantiam incommutabilem, procedēdo scilicet *gradatim à corporibus ad sentientem per corpus animam, atque*
7.Conf.14. *inde ad eius interiorem vim, cui sensus corporis exteriora annunciaret, & quousque possunt bestiæ, atque inde rursus ad ratiocinantem potentiam, ad quam refertur iudicandum, quod sumitur à sensibus corporis*, hęc de primo, & secundo cognoscendi genere.

7.Conf.14. De tertio subiicit *Quæ*, scilicet ratiocinandi potētia, *se quoque in me comperiens mutabilem, erexit se ad intelligentiam suam, & abduxit cogitationem à consuetudine subtrahens se à contradicentibus turbis phantasmatum, vt inueniret quo lumine aspergeretur, cùm sine vlla dubitatione clamaret incommutabile præferendum esse mutabili: vnde nosset ipsum incōmutabile, quod nisi aliquo modo nosset, nullo modo illud mutabili certo præponeret, & perueniret ad id, quod est in ictu trepidantis aspectus. Tum inuisibilia tua per ea, quæ facta sunt intellecta conspexi, sed aciem figere non valui, & repercussa infirmitate, redditus solitis non mecum ferebam, nisi amantem memoriam, & quasi olfacta desiderantem, quæ comedere nondum possem.*

Secundum cœlum est per phantasmata cognoscere intelligibilia.

10.Confes. 40. Et alibi: *aliquando intromittis me in affectū multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid*

erit, quod vita ista non erit. Est enim momentanea gustatio æternæ, quam tertium cælum, Paradisum, regionem vbertatis, & essentiæ diuinæ visionem appellamus.

Tertium cælum est agnoscere, & videre sine mediis imaginibus ipsum Deum.

Nec absurdum est asserere, quod per priuilegium, & in ecstasi, & in momento, iustus, & diuinæ pulchritudinis amator ad huiusmodi contemplationem in hac vita perueniat, sicut Augustinus ipse, & mater eius Monica sanctissima peruenisse decantantur hoc modo: *Margarita Paradisi Monica; Augustinus, quasi cælestis carbunculus cuncta corporalia gradu transcendens, raptim attigerunt toto ictu cordis regionem vbertatis indeficientis vitæ æternæ.*

Graduale Missæ propria Sanctæ Monicæ.

9.Conf.10.

Cùm scilicet apud Ostia Tyberina rapti sunt ad tertium vsque cœlum: nam illic ait, *Perambulauimus gradatim cuncta temporalia, & ipsum cælum, &c.* Hæc pertinent ad primum intelligendi genus, quod est per sensibilia. *Et venimus in mentes nostras*, ait de secundo, quod est per species intellectuales: *Et transcendimus eas, & inhiamus illi*, nempè vitæ æternæ, *& attigimus eam modicè toto ictu cordis.* Hæc ad tertium intelligendi genus pertinent, quod tertium cœlum vocat Angelicus Doctor ita dilucidans, *Si aliquis videret ipsa intelligibilia, & naturas*

Probatur quod Aug. ascenderit ad tertium cælum.

Thom. in epist. 2. ad Corinth. c. 12

ipsorum non per sensibilia, nec per phantasmata, hic erit raptus ad tertium cœlum.

9. Conf. 10. Augustinus etiam percurrens, & distinguens omne genus visionum, tertium cælum asserit esse, quod attigit in magna ecstasi apud Ostia Tyberina: sic enim ait, *Si Deus ipse solus loquatur, vt audiamus non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, neque per vocem nubis, neque per ænigma similitudinis, sed ipsum sine his audiamus, sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attigimus æternam sapientiam super omnia manentem.*

Probatur amplius quod Augustinus Deum viderit in ecstasi.

9. Confes. 10. Confirmat idipsum, dicens Deo, quod attingeret *regionem vbertatis, indeficientis, vbi pascis Deus Israel in æternum veritatis pabulo.* 9. Conf. 10.

Iterat sic addens: *Si continuetur hoc, & subtrahantur alia visiones longé imparis generis, & hac vna rapiat, & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, vt talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui suspirauimus.*

Paulus vbi se dicit raptum ad tertium cœlum, statim addit in paradisum, hoc est, exponente Diuo Thoma, in admirabile gaudium; nam, vt Esaias habet, *videbitis, & gaudebitis*: eodem modo noster Augustinus se dicens raptum in altissimam Dei visionem, subiicit; *nonne hoc est, intra in gaudium Domini tui?*

Tho. in 2. ad Cor. 12. Esai. 66. 9. Conf. 10

Paulus, & Moyſes, qui ſpecialiùs huiuſmodi priuilegio fruiti ſcribuntur, omnia poſt terga reliquerunt, quæ ſunt in mundo, & flocci cunctas delectationes æſtimarunt in comparatione illius: ſic Auguſtinus ait Deo, poſtquam hunc contemplandi modum expertus eſt: *Domine tu ſcis, quod ea die, cùm talia loqueremur, & mundus iſte nobis inter verba vileſceret cum omnibus delectationibus ſuis.* 9. Conf. 11.

Amore proximi nimiùm exardent qui rapti fuerunt ad hoc tertium cælum; vndè Moyſes cupit deleri de libro vitæ; Paulus anathema fieri pro fratribus, & Auguſtinus non ſaluari, ſine ſuis: *Quid autem volo?* (ait ad populum ſuum) *quid deſidero? quare loquor? quare hic ſedeo? quare viuo, niſi in hac intentione, vt Chriſto ſimul viuamus? cupiditas mea iſta eſt, honor meus iſte eſt, gloria mea hac eſt, gaudium meum hoc eſt, poſſeſſio mea iſta eſt: ſed ſi me non audieritis, & tamen ego non tacuero, animam meam liberabo; ſed nolo ſaluus eſſe ſine vobis,* ô mira charitas Auguſtini! *nolo eſſe ſaluus ſine vobis.* Exod. 32. Rom. 9.

Sanctus, & Angelicus homo Theologorum culmen, & apex Aquinas Paulo dicit, & Moyſi conueniſſe mentes apponere in hoc æternum penetrale; quia ille gentiū, iſte magiſter Hebræorum Thom. in 1. p. q. 12. ad finem.

fuerit : similiter conueniens, vt illuc adiret; etsi celeritèr, & per transitum:

Beda in Ephemeride mensis August. die 28.

Ecclesiæ lumen, populi sacra norma fidelis,
Africa quo pastore, orbis doctore, coruscat.

Nec dulcidine visionis captus putauit se vidisse Deum Pater Augustinus, qui multos post annos, de illa sua ecstasi apud Ostia Tyberina, scripsit Episcopus in Africa, & eodem loco descripsit omnes visiones, quæ solent in hac vita contingere, & suam esse talem affirmauit, qualis est vita æterna, sed quia *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis: Vir autem stultus glutit illum*: ideò secum afferebat amantem memoriam, & ita ei suspirabat? *Serò te amaui pulchritudo tam antiqua, & tam noua, serò te amaui*: & paulò inferiùs, *vocasti, & clamasti, & rupisti surditatem meam, Coruscasti, splenduisti, & fugasti cæcitatem meam, fragrasti, & duxi spiritum, & anhelo tibi: Gustaui, & esurio, & sitio Tetigisti, me, & exarsi in pacem tuam.*

Prouer. 21.

10. Confes. 27.

Multò minus extollere voluit ecstasim, & magnitudinem contemplationis, quam expertus fuerat, & ideo eam comparauit æterno gaudio, de quo dicitur, *intra in gaudium Domini tui*. Libros enim Confessionum, vbi hæc, ea de causa scripsit, *Ne de se quisquam hominum supraquā*

Matth. 25. Posidius in præfatione vitæ S. P. Aug.

se esse noverat, aut de se auditum fuisse crederet, vel putaret, humilitatis sancta more vtens, & iam nullum fallens, sed laudem non suam, sed sui Domini de propria liberatione, ac munere quærens, &c. Ista Possidius.

Veritatem, & bonitatem amabat in scientiis.

CAPVT IV.

VEntilabrum in manu huius scribæ doctissimi separans lolium humanæ opinionis à grano frumenti, quod est Christus Dominus, epulatus enim in azimis synceritatis, & veritatis procul à mensa cordis eiiciebat fermentum nequitiæ & malitiæ philosophorum: hac de causa se delectari fatebatur Hortensio Ciceronis *quod non illam aut illam sectam sed ipsam (quæcumque esset) sapientiam, vt diligerem, & quærerem, & assequerer, & tenerem, atque amplexarer fortiter, excitabar sermone illo, & accendebar & ardebam.* *Aug. 3. Conf. 4.* *Aug. ibidem*

Consequenter ait Deo: *hoc solum me in tanta flagrantia refrigerabat, quod nomen Christi non erat ibi, quoniam hoc nomen secundum misericordiam tuam, hoc nomen saluatoris mei filii tui in ipso adhuc lacte matris tenerum cor meum piè biberat, & altè retinebat, & quidquid sine hoc nomine fuisset,*

quamuis literatum, & expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat.

Aug. 4. Conf. 1. Et adhuc secularis in professione Rhetorica: *Malebam* (inquit Deo) *tu scis, bonos habere discipulos, sicut appellantur boni, & eos sine dolo docebam dolos, non quibus contra caput innocentis ageret, sed aliquãdo pro capite nocẽtis.*

Aug. 5. Conf. 8. Hac de causa Romam pergere voluit, non vt maiores ibi quæstus, sed meliores haberet discipulos: *illa erat tunc Causa maxima & pene sola* (inquit) *veniendi Romam, quod audiebam quietius ibi studere adolescentes.*

Aug. 6. Conf. 7. Alipium à vano Circensium ludo Romæ docens abstraxit, *ampliusque illuc non accessit.*

Aug. 5. Conf. 11. Reliquit discipulos Romanos, quia eos viderat *desertores fidei, & quibus præ pecuniæ charitate iustitia vilis erat*, nam magistro ne mercedem redderent, transferebant se ad alium.

Aug. lib. 1. de ordin. ca. 11. Docuit deindè Mediolani & tanto cum amore virtutis, vt reprehenderet grauissime Licentium, & Trigetium non ignobiles scholæ suæ, illum quia non nihil mandare stilo vellet ob gloriam humanam, hunc vero lætantem de reprehensione condiscipuli, dicens inter alia: *Deo teste, non mentior nihil me plus mihi optare, quam vobis, rependite mihi beneficium, & si me magistrum libenter vocatis, reddite mihi mercedem, boni estote.*

Sed quo animo hæc dicebat sanguineas, vt ita loquar, lachrymas ex ipso per oculos distillabat, quarum calore penitus inflamatus addit, *ne plus dicerem lachrymæ mihi modum imposuerunt.* *Aug. in eodem lib. de ordine.*

Famam, & nominis gloriam pro nihilo reputabat; hinc videns pauperem Mediolani nimis lætum, & se anxiũ laudes Valẽtiniano imperatori ex officio recitaturũ, *ingemui*, ait, *& locutus sum cum amicis qui mecum erãt multos dolores insaniarum nostrarũ.* *Aug. 6. Conf. 6.*

Audi ipsum de variis temporalium curis, de salutationibus eorum, quorum indigebat suffragiis, de præparatione lectionum & ambitione scientiarum: *pereant*, (inquit) *omnia & dimittamus hæc vana & inania, conferamus nos ad solam inquisitionem veritatis. Vita hæc misera est, mors incerta, si subito abrepat, quo modo hinc exibimus? & vbi discenda, quæ hic neglexinus?* &c. *Aug. 6. Conf. 11.*

Licentius quodcumque vellet, ob veritatem ab eo sic expetebat: *Licent ep. 39.*

Annue sic nobis verùm ratione patescat,
Sic plus Eridano fluat.

Quia veritas non comprehenditur sensu, sed intellectu à sensibilibus hunc auertebat dicens. *Veritatis Proteus in carminibus ostentat, sustinetque personam, quam obtinere nemo poterat, si falsis imaginibus deceptus comprehensionis nodos vel laxauerit, vel dimiserit.* *Aug 3. Acad. c. 6.*

Aug. li. de ord. c. 3. Et alibi de discipulis *id à me ipsoquoque praeceptum habebant, vt aliquid etiam prater Codices secum agerent, & apud se consuefacerent habere animum.*

Aug. lib. 3. contra Acad. c. 20. Vt veritatem inquireret auctoritate praecipuè nitebatur & dicebat, *mihi autem certum est nusquam prorsus à Christi authoritate discedere.*

Hac de causa scripturam sacram, tamquam pharum attendebat in hoc sapientiae mari, alios vero libros non ita: *ego vero illis solis libris, qui canonici nominantur,* pro ipso loquor Augustino, *tantam noui dare auctoritatem, vt nullum auctorem eorum credam potuisse mentiri, caeteros ita lego, vt quantacumque sanctitate polleant, non ideo credo ità esse, quia illi ità senserunt.*

Aug. ep. ad Vincentium Donatistã.

Post scripturas ad sanctos patres recurrens communem eorum sensum in omnibus sequebatur, dicens Iuliano Pelagiano de illis, *quod credunt credo, quod tenent teneo, quod docent doceo, quod praedicant praedico, istis cede, & me non cades, acquiesce istis, & quiesces à me.*

Aug. lib. 1. contr. Iul. Pelag. c. 5.

Libros noui testamenti frequentius exponebat, de quibus ad Volusianum: *praecipuè Apostolorum linguas exhortor, vt legas: ex his enim ad cognoscendos prophetas excitaberis,*

Aug. ep. 3.

Apostolum Paulum prae caeteris legit, & intellexit, aliisque intelligendum praebuit

Ven in expositione orat. Domi- minica.

buit: vndè ſanctus Venantius, *quicumque Apoſtolo Paulo, ideſt oculo Eccleſiæ, & beato Auguſtino eius ſequaci conſonat, in eo ignorantia caligo non regnat.*

Multum adiumenti ſcientias habere dicebat in virtutibus, & ſe in magno pretio bonos auctores, admonens hæc: *Humana vero auctoritas plerumque fallit, in eis vero videtur excellere, qui quantum imperitorum ſenſus capit, multa dant iudicia doctrinarum ſuarum, & non viuunt aliter, quam viuendum eſſe præcipiunt.* Aug. 2. de ord. c. 19.

Alios conſulebat in dubijs, & ſanctum Simplicianum ita: *Sententiam de hoc opere tuam breuiſſimam, ſed grauiſſimam flagito, & dum ſit veriſſima, ſeueriſſimam non recuſo.* Aug lib. ad Simpl. in 1. quæſt.

Denique ſacram anchoram, & cæleſtem in terris aram, atque ſupremum veritatis firmamentum, ſummum Pontificem Eccleſiæ catholicæ reſidentem in vrbe Roma agnoſcens & ſcripta ſua ei ſubiiciebat, & quæ contra duas epiſtolas Pelaginorum *non tam diſcenda, quam examinanda, & vbi fortè aliquid diſplicuerit, emendanda.* Aug 1. contra duas ep. Pelag. c. 1.

De forma ſtudendi.

CAPVT V.

IMprimis ad ſtudium *tenue prandium, vt ab eo nihil ingeniorum impediretur*, ait ipſe. Nihil deindè magis frequentabat, *quam* Aug. lib de beata vita ante 1. diſp.

Aug. li 1. de ord. c. 2. *solus* (vt scribit) *seuocare mentem à sensibus, & cogitationem à consuetudine abducere.*

Tempus ad studium sic distributum habebat *vt primam* (*si tales curæ inerant*) *aut* Aug. 2. de ord. c. 3. *certè vltimam, dimidiam tamen ferè noctis partem peruigil quandoquidem cogitarem.*

Meditationes scribebat animo humili & veritatis amico: sic enim ait; *Ergo tamen in lege Domini meditor, si non die ac nocte* Aug. 1. de Trin. ca. 3. *saltem quibus temporum particulis possum; sed meditationes meas ne obliuione fugiant stilo alligo sperans de misericordia Dei, quod in omnibus veris, quæ certa mihi sunt perseuerantem me faciet: siquid aliter sapio id quod ipse mihi reuelabit, siue per occultas inspirationes, siue per manifesta colloquia, siue per fraternas inspirationes, penes ipsum habeo.*

Locum quietum amabat, & secedere locuturus expetebat *in locum aliquem, vbi* Aug. 3. contr. Acad. 9. *nobis* (ipsius hæc verba) *nulla turba molesta sit atque vtinam in ipsa schola Platonis, qua nomen ex eo dicitur accepisse, quod a populo sit detracta.*

Aug. 1. contr. Acad. 6. Conferebat cum discipulis, & cadente sole & exoriente: ait enim, *disputare cœperamus sole iam in occasum declinante; & deinde vt altera die mox illuxit, ita enim res erant pridie constitutæ, vt largum esset otium, statim peragendum negotium susceptum est.*

Aug. li. 1. de ord. ca. 1. *Nulla inter disputandum obrepebat immoderata contentio*, de more quem repetit in pri-

mo libro de ordine.

Nullus ab eo ſpernebatur intellectus; quapropter *nec Laſtidianum* (inquit in quadam diſputatione) *& Ruſticum conſobrinos meos, quamuis nullum vel grammaticum paſſi ſint, abeſſe volui, ipſumque eorum ſenſum communem ad rem, quam moliebar, neceſſarium putabam.* Aug. li. 2. de Beata vita. c. 1.

Cùm in ſtudium diuinorum cæpit incũbere, ſacras ſcripturas tantum antepoſuit ſecularibus, & prophanis; quantum diuitias Hieruſalem tempore Salomonis auro, & argento, veſtibuſque adductis per filios Iſrael ex Egypto: *nam* (vt cum ipſo loquar) *quidquid homo extra didicerit, ſi noxiũ, ibi dãnatur, ſi vtile eſt, ibi inuenietur. &c.* Aug. 1. de doctr. Chriſt. ca. 32.

Senſum literalem plurimum amplexus eſt, eum agnoſcens aptiſſimum ad conuincendos hæreticos, de quo ſic: *quiſquis voluerit omnia, quæ dicta ſunt ſecundum literam accipere, id eſt non aliter intelligere, quam litera ſonet & poteſt euitare blaſphemias, & omnia congruentia fidei catholicæ prædicare, non ſolùm ei non eſt inuidendum: ſed præcipuus, multumque laudabilis intellector habendus eſt.* Aug. li. 9. de Geneſ. ad literam. c. 2.

Fateor tamen, quod in ſenſu, vt vocãt, accommodatitio, multa ſuper Pſalmos, & Geneſim expoſuerit in Eccleſiæ commodũ, & ita ſe excuſauerit. *Dum ergo quiſque conatur id ſentire in ſcripturis ſanctis, quod in eis ſentit ille, qui ſcripſit, quid mali eſt, ſi hoc ſen-* Aug. 12. Conf. ca. 18.

tiat, quod tu lux omnium veridicarum mentium ostendis verum esse, etiamsi hoc non sensit ille quẽ legit, cum & ille verum, non tamen hoc senserit?

Aug. 12. Conf c. 31.

Non facile refutabat aliorum sentẽtias, & ideo dicebat: *ego certe quod intrepide* de corde meo *pronuncio: si ad culmen auctoritatis aliquid scriberem, sic mallem scribere, vt quod veri quique de his rebus capere posset, mea verba resonarent, quàm vt vnam veram sententiam, ad hoc apertius ponerem, vt excluderem cateras, quarum falsitas me non posset offendere.*

Aug. 1. Conf. 3.

Pius & doctus in suis studiis, vnde multa procedebant ardentissima iacula erga Deum huiusce ponderis, & acuminis: *Quid tibi sum ipse, vt amari te iubeas à me, & nisi faciam irascaris mihi, & mineris ingentes miserias, paruane est ipsa miseria si non amem te?*

Humilis ante Deum supra modum studebat, & ideò iurgium Thuscum sæpe tractabat, quod est ipso docente *cum quæstioni intentæ non eius solutio, sed alterius obiecto videtur mederi*, vt apud Virgilium,

Eclog. 3.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli spatium non amplius vlnas.

Cui alrer pastor,

Dic quibus in terris, inscripti nomina Regum.
Nascantur flores.

Sic enim ait Deo: *Capiunt ne ergo te cælum*

& terra, quoniam tu imples ea, cui quæſtioni non ſatisfacit, ſed aliam ſic excitat: *an imples, & reſtant, quoniam non te capiunt.* Aug. 1. Conf. 3.

Omnia ſtudia ſpeciatim Deo tribuebat, & ſe totum: loquens coram illo: *Domine Rex meus, & deus meus tibi ſeruiat quidquid vtile puer didici, tibi ſeruiat quod loquor, & ſcribo, & lego, & numero.* Aug. 2. Cõf. 15.

Oratio S. P. N. Aug ante ſtudium.

Ipſe tredecim fecit libros cõfeſſionum, in primis decem de ſe tractat, in reliquis formam ſtudẽdi, cœleſtem prorſus, & minus ingenio nixam, quàm oratione iſta ibidem propoſita: *Domine Deus meus intende orationi meæ, & miſericordia tua exaudiat deſiderium meum, quod non mihi ſoli æſtuat, ſed vſui vult eſſe fraternæ Charitati, & vides in corde meo quod ſic eſt, vt ſacrificem tibi famulatum cogitationis & linguæ meæ, da quod offeram tibi, inops enim & pauper ſum, tu diues in omnes inuocantes te, qui ſecurus curam noſtram geris, circumcide ab omni temeritate, ab omnique mendacio interiora, & exteriora labia mea, ſint Caſtæ deliciæ meæ ſcripturæ tuæ, ne fallar in eis, nec fallam ex eis: Domine intende & miſerere mei, Domine Deus meus dux cæcorum, & virtus infirmorum, ſtatimque lux videntium, & virtus fortium, attende animam, & audi clamantem de profundo.* per dominum noſtrum IESVM CHISTVM. &c,

Aug 12. Conf c. 2.

Studebat fraternæ charitati.

Auguſtini deliciæ erant ſcripturæ diuinæ.

De qualitate doctrinæ Augustinianæ,

CAPVT VI.

Iacobus ep. c. 3. *QVæ est sursum sapientia, primum quidem pudica est, deindè pacifica, modesta, suasibilis, bonis consentiens, plena misericordiæ, & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.*

Pudica, ep. 32. Talis Augustini sapientia: *nam pudet me,* inquit, *tantum boni de me credere,* lege quæ sequuntur, & impletos videbis omnes pudicitiæ modos. Ad pacem animi pertinent hæc eius verba: *Ego enim, quod bona fide coràm Deo dixerim, sine vllo studio contentionis, sine aliquà contentione veritatis; & sine aliquo præiudicio diligentioris tractationis, quæ mihi videbantur, exposui.*

Pacifica. li. 2. de Gen. contra Man. c. 2.

Modesta. epist. 7. De modestia intelligendus est, cùm ait: *Non mihi Tulliana blanditur sententia, qua dictum est; nullum vnquam verbum, quod reuocare vellet, emisit, sed angit me planè Horatiana,*

. . . . Nescit vox missa reuerti.

Suasibilis li. 3. de Trinit. in procemio. Tantùm suadet, vt audeat, qui aliàs submisse, & abiectè de se sentit, & nihil vnquam præsumpsit, dicere lectori suo; *Noli meas literas ex tua opinione, vel contradictione, sed ex diuina lectione vel in-*

concussa ratione corrigere.

Bonis consentiens ait: *Ego autem, cum per eos, qui meos labores legunt, non solum doctior, verum etiam emendatior fio, propitium mihi Deum agnosco, & hoc per Ecclesiæ Doctores magis specto, si & in ipsorum manus venerint, dignenturque agnoscere, quæ scribo.* *Consentiens bonis. Aug. lib. 3. de Trinitate in proœmio.*

Misericors erat erga infirmiores; ideò sciens rationi præponendam esse auctoritatem, hanc illi sæpé postponebat dicens; *Delectat me imitari quantum valeo mansuetudinem Domini mei Iesu Christi, qui etiam ipsius mortis malo, quo nos exuere voluit, indutus est.* *Misericordia plena. Lib 1 de morib. Eccles. 2.*

Fructus multos suæ doctrinæ commemorat, & inter alia ait, quod aduersarii *de suis mentibus potius, quam de ipsa veritate, vel de nostris disputationibus conquerantur.* *Fructuosa 1. de Trinit. 2.*

Inter suam, & aliorum sententiam æqualiter iudicabat dicens; *Potest mihi aliud videri, alteri aliud, sed neque ego quòd dixero præscribo alteri ad meliorem intellectum, nec ille mihi.* *Non iudicans in Psal. 36.*

Sine simulatione scribebat: *Nec pigebit* (ait) *sicubi hæsito, quærere, nec pudebit, sicubi erro, discere.* *Sine simulatione. 1. de Trin. cap. 2.*

Nec super alium, nisi humilem, & quietum, & trementem sermonem Dei, diuinum fore numen, & lumen sapientiæ per Prophetam contestatum habemus. *Esa. 66.*

Tantum enim absum (ait Honorato) *ab eo, quod putasti nihil me latere; vt nihil in epistola tua legerim tristius, quia & apertissime falsum est, & miror, quia hoc te latet, quod non solum innumerabilibus rebus multa me latent, sed etiam in ipsis sanctis Scripturis, multo nesciam plura, quam sciam.*

Epist. 116.

Humilis.

Quietus, & animo pacatus erat Augustinus in suis studiis, habens: *Qui vero hæc legens dicit intelligo, quod dictum sit, sed non vere dictum est, asserat si placet, sententiam suam, & arguat meam, si potest; quod si cum charitate, & veritate fecerit, mihi etiam; si dum in hac vita maneo, cognoscendum facere curauerit, vberrimum fructum huius laboris mei cepero, &c.*

Quieta. 1. de Trinit. ca. 2.

Ob tremorem diuini iudicii suas retractat lucubrationes, præfatus; *Quem vero Christus fidelium suorum non terruit, vbi ait omne verbum otiosum quodcumque dixerit homo reddet pro eo rationem in die iudicij? &c.*

Tremens ob diuinum sermonem.
In prologo Retractio.
Matth. 12.

De auctoritate Augustini.

CAPVT VII.

ANdræas præsul Collocensis pro Romana Ecclesia respondens in sessione septima Concilii Florentini: *Sed nunc*

Concilium Florentinum sessione 7.

(inquit,) *Sanctorum Doctorum auctoritates in medium afferamus, ac inprimis Augustini illustrissimi Latinorum Doctoris, quem quinta Synodus consecrauit.* hoc modo, *sequimur per omnia sanctum Augustinum, & suscipimus omnia, quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerit.* *Quinta synodus.*

Concilium octauum Toletanum: *Augustinus*, ait, *vir sanctissimus vestigationis acumine cautus, interueniente arte præcipuus, asserendi copia profluus, eloquentia flore venustus, sapientia fructu fœcundus.* *Concilium 8. Tolet. c. 2.*

Sanctissimus Ecclesiæ Catholicæ Papa Ioannes scribit aduersus Eutychianistas, *Augustini doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta, Romana sequitur, & seruat Ecclesia.* *Ioan. lib. de duabus naturis.*

Beatus Facundus Hermianensis Episcopus aduersus Motianum Scholasticum, & alios hæreticos, *Audeant isti, si possunt, hæreticum dicere Augustinum, audeant sollicita præsumptione damnare, & tunc verè discent quæ sit pietas, & constantia Ecclesiæ Latinorum, quam Deus magisterio eius instituit, atque firmauit, cùm ab omnibus confestim anathematizati fuerint, & tanquam putrida, & morbida membra præcisi.* *Facund. lib. 9. aduersus Motianum.*

Seraphion Ægyptius, vt est in Conflictu Arnobij cum Apinione, *Fateor me eius* (hic est Augustinus) *assertiones ita probatas habere, vt se ipsum ore suo hæreticum de-* *Serapion in conflictu Arnobij apud opera Sancti Irenæi recés edita.*

tegat, qui Augustinum putauerit in aliquo reprehendendum eloquio.

Arnobius in eodem conflictu supra dicto.

Arnobius ei respondet, *Meo sensu loquutus es: nam, quæ eius nunc profero, ac si sacratissima Apostolorum scripta, & teneo, & defendo.* Hæc, vt vides, exaggerata sunt, sed magnam ostendunt Augustini auctoritatem.

Presbiteri Hierosolymitani Goliath proprijs Viribus cõfidentę, nempe Pelagium anathematizarunt, quia Augustinũ hominem secundum cor Dei, superbus, & irrisor apertè contempserat, Vt eis in Apologia de libero arbitrio Paulus Orosius, reuocat istis verbis: *Intromissum Pelagium vnanimiter omnes interrogastis, aut hæc quibus Augustinus Episcopus respondisset, se docuisse cognosceret; illico ille respondit; & quis est mihi Augustinus, cumque vniuersi acclamarent blasphemantem in Episcopum, ex cuius ore Dominus vniuersæ Africæ vnitatis indulserit sanitatem, non solum à conuentu illo, verum etiam ab omni Ecclesia pellendum;*

Orosius in apologia liberi arbitrii.

Dionys. in notis super epistolam S. Procli

Dionysius Abbas cognomento Paruus, ita citat Augustini sententiam; Vt ipse *Doctor*, dicatur specialiter *excellentissimus, & veridicus*. Pisanus Clerus magnam promittens adhibere fidem scriptis Hugonis Eteriani sic habet in Bibliotheca Sanctorum Patrum, siue potius

Cler. Pisan. in 6. tomo Bibliotheca SS. Patrum ante opera Hugonis Eteriani

auctorum sacrorum, aut Catholicorum: *Ea non minori fide amplexaremur, quam, si beati Augustini essent.*

Hieronymus ad ipsum ita scribit: *Macte virtute in orbe celebraris, Catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur, atque suspiciunt, & quod signum maioris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, & me pari prosequuntur odio, vt quos gladiis nequeunt, votis interficiant.* *Hier. epist. 25. apud August.*

Beatus Prosper, *sanctus*, inquit, *Augustinus Episcopus acer ingenio, suauis eloquio, secularis literaturæ peritus, in Ecclesiasticis laboribus operosus, in quotidianis clarus, in omni sua actione compositus, in expositione sua fidei nostræ Catholicus, in quæstionibus absoluendis acutus, in reuincendis hereticis circumspectus, & in explicandis scripturis canonicis cautus.* *Sancti Prosperi sentetia de Aug. lib. 3 de vita contemplat. 31.*

Sanctus, & magnus Gregorius ad Innocentium Africæ præfectum: *Si delicioso cupitis pabulo saginari, beati Augustini compatriotæ vestri opuscula legite, & ad comparationem illius similaginis, nostrum furfurem non quæratis.* *Greg. ad Innocentium præfectum Africa.*

Magnus etiam, & sanctissimus Cassiodorus ita pronunciat: *Doctor beatissimus Augustinus, bellator hæreticorum, defensor fidelium, & famosorum palma certaminum.* *Caßiodor. r. diuinarum instit. c. 22.*

Optimus Hispaniæ magister Hispalensis Præsul Isidorus ait: *M. Terentius Varro apud Latinos innumerabiles libros scripsit, apud Græcos quoque Chalcenteros miris attolitur laudibus, qui tantos libros edidit, quantos quisque nostrum alienos scribere propria manu vix possit, de nostris quoque apud Græcos Origenes in scriptorum labore, tam Græcos, quam latinos operum suorum numero superauit: denique Hieronymus sex millia librorum eius legisse fatetur: horum tamen studia Augustinus ingenio, & scientia vicit.*

Isidor. 6. Origin. 16.

Quorũ studia vicit Augustinus ingenio, & scientia.

Hildephonsus vir sanctissimus, & vsquequaque prudens: *Audiant* (inquit) *beatum Augustinum, cui contradicere fas non est.*

Hildeph. ser. 2. de B. Virgine.

Sanctus Beba Venerabilis: *Omnibus his præferens veritatem, quam præeminentissimus Doctorum Augustinus in suis libris inseruit.*

Bed. lib. de sex ætatib. præeminentißimus doctorum.

Haymo, *secundum beatum Augustinum necesse est ad altiora conscendere, & profundiora scrutari, qui in lucidandis quæstionibus omnes doctores excedit.*

Haym. in epist 2. ad Corinth.

Hugo Victorinus: *Lingua eius* (nempe Augustini) *calamus scribæ velociter scribentis extitit, quia, Spiritu Sancto docente, & ducente, verbum Dei elegantissimè dispensauit: inde & de ipso in hac eius solemnitate canimus; quod Prophetarum, & Apostolorum plenus spiritu, quæ prædixerunt mystica, fecit*

Hugo Victor. serm. 99. de Sanct. Aug.

nobis peruia, post quos secunda dispensandi verbi Dei, primus refulsit, gratia.

Auctor Officii, quod persoluimus in festo Sancti Patris Augustini, ex supra dictis Hugonis Victorini, latè nobis antiquior apparet, quam communiter putantibus eum fuisse diuum Thomam Aquinatem, sicque in laudum diuinarum exordio, *Magnus Dominus & laudabilis valde, qui de tenebris gentium lumen Ecclesiæ suæ vocauit Augustinum.* *Auctor officii S. Aug. in Inuitatorio.*

Lupus Abbas Ordinis Benedictini, qui temporibus Caroli Calui floruit, *Legite librum S. Augustini de Ciuitate Dei, capitulo decimo septimo & videte si non ijs, quæ scripsi, paria de eadem solemnitate vir ille diuini ingenij senserit.* *Lup. epist. 5. ad Eginardum.*

Sangalensis ille monachus in gestis Caroli magni: *Gloriosissimus itaque Carolus* (inquit) *per totum regnum suum studia literarum florere conspiciens, sed ad maturitatem non peruenire condolens, & plusquam mortale laborans, in hanc tædiatus vocem erupit. O vtinam haberem duodecim clericos ita deuotos, omnique sapientia sic perfecte instructos, vt fuerunt Hyeronimus, & Augustinus! ad quod doctissimus Albinus ex ipsorum comparatione meritò se indoctissimum iudicans, in quantum nullus mortalium in conspectu terribilissimo Caroli audere præsumeret, maxima indignatione concepta, sed patumper ostensa, Creator cæli,* *Sangalens. in 1. tomo Henrici Canisii.* *Caroli magni dictum in laudem Augustini, & Hieron.*

& terræ similes illis plures non habuit, & in vis habere duodecim?

Ion in vita S. Columbani. Ionas Sancti Columbani discipulus: *Sunt columnæ Ecclesiarum Hilarius, Ambrosius, Augustinus, qui inter tot seculi turbines, & fluctuantem mundum Ecclesiæ statum sustentarunt.*

Scotus in chronico. an. 430. Hermanus in an. 430. Marianus Scotus; *Sanctus Augustinus* (ait) *Episcopus per omnia excellentissimus.*

Hermanus verò Contractus habet; *Augustinus Ecclesiæ Christi, & Catholicæ fidei propugnator, & defensor inuictissimus.*

Remig. Antisiod in epist. 2. ad Corinth. Remigius Antisiodorensis; *Sicut Sol in lumine excedit omnes planetas: ita Augustinus omnes excessit in exponendis sacris scripturis.*

Rupertus in præfatione super euangelium D. Ioan. Rupertus Abbas: *Augustinus columna, & firmamentum veritatis, & verè columna nubis, in qua thronum suum posuit sapientia Dei.*

Antoni 2. p. tit. 20. Sanctus Antoninus Archipræsul Florentiæ *quasi sol refulgens* (ait) *qui dominus dicitur planetarum, & pater luminis, super omnia luminaria splendens, delectabilis oculis, & per omnia respiciens; sic Augustinus Ecclesiam illustrauit, gemma Doctorum, pater Theologorum, suauis eloquio, omnes materias penetrando dilucidans.*

Vincent. serm. de S. Aug. Sanctus Vincentius cognomento Ferrerius; *Et potest verificari de eo vna prophe-*

tia Zacharia, quem Angelus suscitauit à somno dicens; quid vides? & dixit, vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucernæ eius super illud; nota; Candelabrum aureum totum est beatus Augustinus, alij Doctores dicuntur lucernæ: nemo accendit lucernam, & in abscondito ponit, neque sub modio; & ad literam Christus vocat quemlibet doctorum lucernam, sed supra candelabrum scilicet beatum Augustinum: quia audio dicere omnes Doctores, qui venerunt post eum, sustentantur super eius doctrinam sanctam, puram, catholicam auri purissimi, sine errore falsarum opinionum, & quilibet doctor est contentus ad probandum dictum suum, si potest habere vnam auctoritatem Augustini. Zach.4. Matth.5. *Vna Augustini sententia sufficit.*

Tibi, & mihi parcens, hic lector? recentiores apud quos noster primus, viuos cum mortuis in Musæo retineo, vnicus tamen pro multis Augustini eiusdem, & meus hem, vir virorum prodit D. D. Alphonsus de Castelbranco, Conimbricæ Præsul, Lusitaniæ olim Prorex, cuius illa vox in pulpitis, & priuatis; *qui Augustinum, & reliquos Ecclesiæ Doctores, & amplius, habet*. Tacerem huius laudes (nam adblandiri nefas) in me priuatus adfectus in monasterium illud Sanctimonialium Augustinien- *Qui Augustinum habet, & reliques doctores, habet.* *Dicteriuм episcopi Conimbricensis.*

sium iuxta Conimbricam, ex eius larga manu à fundamentis cœptum, & perfectum cogeret memorandum : ô amor & cor mouens, & manus ! qui ex ipsa Augustini sapientia ad opus illud venisti pulcherrimum, illustrissimum,

Monasteriũ monialium S. Aug. Conimbricense.

Lucretius lib. 6.

Nec res vlla magis, primoribus ex elementis
Endopetita suis, arti connexa cohæret.

De libris eius.

CAPVT VIII.

Possidius in vita Aug. c. 28.

Tanta autem ab eo dictata, & edita sunt tantaque in Ecclesia disputata, atque emendata, vel aduersus hæreticos conscripta, vel Canonicis libris exposita, ad ædificationem Sanctorum Ecclesiæ filiorum, vt ea omnia, vix quisque studiosorum nosse, & perlegere sufficiat.

Gennadius in viris illustribus in Augustino.

Quis enim gloriatur omnia, se illius habere, aut quis tanto studio legat, quanto ille scripsit?

Prosper de Aug. in lib. de ingratis. c. 3.

. . . . Istius ore
Flumina librorum mundi effluxere per omnem,
Quæ mites, humilesque bibunt, campisque animorum.
Certant vitales doctrinæ emittere riuos.

Possidius

Possidius, Gennadius, Prosper in laudem librorum Augustini, quam prosequitur Audax his versibus: *Aud. epist. 139. apud Aug.*

Cur mihi fons orbis paruo sermone meauit?
An minus apta suis sperauit corda fluentis;
Cum pateat mens omnis aquis, spectetque loquacem
Religionis opem, gratos dat sensibus imbres,
Expectat quos plena fides Christi de stipite pendens.

Quibus, vt cum Alano loquar, tanquam Oceanus inter fluuios ostenditur, *Alanus in fronte Milloquij.*
Prodigus in sensu, verbo Augustinus abundans. Vnde & quidam (addit Rupertus cum ipso loquens Augustino) *Rup. 1. de Spirit. S. c. 19*

Mentitur qui te totum legisse fatetur.

Ad antiqua respicit, & peruulgata carmina, quæ sic apud Coranum pergunt:

Aut tua quis lector noscere cuncta potest? *Ambrosius Coranus in vita S. Aug.*
Namque voluminibus mille Augustine refulges
Testantur libri, quod loquor ipse tui.
Quamuis multorum placuere volumina, libris
Si Augustinus adest, sufficit ipse tibi.

Denique (vt auctor est Ado Treuirensis sanctitate, & sapientia præstans) *Memoratus sanctus Augustinus, diuino spiritu actus, in Sancta Ecclesia Catholica ad instructionem animarum fecit libros, tractatus, epistolas numero mille triginta, exceptis, qui numerari non possunt, quia nec numerum designauit ipsorũ.* *Ado in vita S. Aug.*

Posidius in vit. S. Aug. cap. 7. Possidius; *libros eiusdem, siue tractatus mirabili Dei gratia procedentes ac profluētes instructos* (ait) *omni rationis copia, atque auctoritate SS. Scripturarum.*

Cassiod lib. 1 diuin. instit c.2. Cassiodorus, *in quibusdam libris nimia difficultate reconditus, in quibusdam sic est planissimus, vt etiam paruulis probetur acceptus, cuius aperta suauia sunt, obscura vero magnis vtilitatibus farcita pinguescunt.*

Alipius. 3. contra Academicos in fine apud August. Alipius, & sanctus, & doctus, audiens quæ Pater Augustinus in principio suæ conuersionis disputauit contra Academicos in sequentem laudationem prorupit, omnibus Augustini libris debitam; *Quid enim* (inquit) *nobis hoc sermonis lepore iocundius? quid sententiarum grauitate propensius? quid beneuolentia promptius? quid doctrina peritius? videri; aut exhiberi posset? prorsus nequaquam dignè admirari possum; quod tam facilè aspera, tam fortitèr desperata, tam moderatè conuicta, tam dilucide obscura tractata sunt.*

Maced. ep. 51. apud August. Macedonius, *quid in illis magis mirer sacerdotij perfectionem, philosophiæ dogmata, historiæ plenam notitiam, an facundiæ plenam iucunditatem, quæ ita imperitos etiam illicere potest, vt donec explicent, non desistant, & cum explanauerint, adhuc requirant?*

Auctor de duodecim doct. in vltimo tom D. Hieronym. Auctor ille satis antiquus, & grauis, qui de duodecim doctoribus apud beatū Hieronymum, apud Bedam Venerabilem de duodecim Ecclesiæ luminaribus,

ex professo scribit; *Augustinus Episcopus volans per montium cacumina quasi aquila, & ea, quæ in montium radicibus fiunt, non considerans, multa cœlorum spatia terrarumque situs, & aquarum, claro sermone pronunciat, qui enim in lignum fructuosum ascendere vult paulatim superiora, & maiora carpere poma festinat, proximos autem ramos paruulis relinquit, & nos qui paruuli sumus, infirmi, atque minores, si inferiora congregare volumus, bene nobiscum agetur.*

Nam *vir beatus, & doctrina admirabilis Augustinus* omnes sapientiæ numeros pellicit, & laudes absorbet omnes. *Sanctus Facundus Episcop. Hermianensis lib. 1. contra Mocianum.*

.... Mysteria sacris
Hausta libris, vt fons latis amplissima ripis.
Flumina diffundens, vt sol radiis fulgebat, & omne
Quod Grai, quod Phœnices sciuere, quod Indi,
Niliginique sacerdotes; Babylonica templa
Doctus erat, cælum, Manes, elementa, Deumque.

Baptista Mantuanus li 2. de S. Nicolao Tolentinate, ait de S. Augusti.

Sol bonis, & malis, ita ille natus est illustrans in toto mundo quoscumque mentis oculos: nam *ipsi quoque hæretici concurrentes cum Catholicis ingenti ardore audiebant, & quisquis, vt voluit, & potuit notarios adhibens, etiam ea, quæ dicebantur excepta describebat, & inde iã per totum Africæ corpus,* *Posidius in vita S. Aug. ca. 11.*

præclara doctrina, odorque suauissimus Christi manifestatus est, congaudente, hoc quoque comperto Ecclesia Dei Transmarina, & iterum de magna eorum vtilitate, multis innotescente. Hæc beatus Possidius.

Orosius in præfatione historiæ suæ

En de omnibus Augustini libris dico, quod Hispanus Orosius de primis decem ad Ciuitatem Dei pertinentibus: *Orientis radij mox, vt de specula Ecclesiastica claritatis dati sunt, toto orbe fulserunt.*

Isidorus in viris illustr. agens de Possidio.

Qui fecerunt indices operum S. P. Aug.

Indicem horum librorum videre, qui voluerit, Possidium videat, qui fecit illum (vt notat Isidorus) ad finem vitæ eiusdem Patris Augustini, Vincentium etiam in speculo historiali, Bartholomæum Vrbinatem in fronte Millelo-quij, Tritemium in scriptoribus Ecclesiasticis, Louanienses in Augustinianorum editione, Xistum Senensem in Bibliotheca sancta, Iosephum Pamphilum Episcopum Signinum, in latino Eremitarum chronico, Hieronymum Romanum in Hispaniensi, Antonium Posseuinum in Apparatu sacro, Angelum denique Rocham sacri palatij Sacristam, in Indiculo scripturali, & theologico,

Ferdinandus de Velosillo in Aduertentiis SS. Doctorum.

Aduertentias in varios Augustini libros fecit doctus Episcopus Lucensis, Ferdinandus Velosillus, & expurgauit notas ad libros de Ciuitate Dei per Ludouicum Viues: annotationes aliquas

eiſdem addiderunt Louanienſes Cōmentarios in lib. de ciuitate belle Leonardus Coquæus. Mayronius cōfeſſiones eius illuſtrauit, ac multa alia, quod notat Poſſeuinus agens de libris Auguſtini, nec præterit auctores, qui in græcum aliquos trāſtulerunt, & in varios alios ſermones: illuſtriſſimus veró Bellarminus breuem fecit, & doctam dilucidationem, vt germanos Auguſtini fœtus agnoſceremus, ſed à Louanienſibus differt, ſolum in ſequentibus. *In primo tomo librum de vita Eremitica ambigo, an ſit Auguſtini, cum nec in Retractionibus, nec in Indiculo reperiatur, In ſecundo tomo item epiſtolæ ſexdecim ad Bonifacium nempe centeſima, ſexageſima ſecunda & cætera non videntur Auguſtini non tamen eſt euidens non eſſe Auguſtini, In tertio tomo ſpeculum tribuitur à Poſsidio non ſolum in Indiculo, ſed etiam in vita S. Auguſtini, tametſi fortaſsis aliquis mutauit textum Scripturæ, vt pro eo, quem Auguſtinus poſuerat poſuerit ipſe eum, quem noſtra translatio habet: liber quæſtiuncularū de Trinitate, videtur collectus ex lib. de Trinitate ſit vero Auguſtini, an nō, incertum eſt. In tomo ſexto liber de fide contra Manichæos à nemine reprehenditur, & videtur planè Auguſtini. In ſeptimo tomo liber contra Fulgentium Donatiſtam, incertum eſt, an ſit Auguſtini, cum non habeat aliquod teſtimonium ab aliquo auctore graui.*

Auguſtini declarotores.

Poſſeuinus in Apparatu agens de S. Auguſtino.

Bellarmin. apud Apparatum Poſſeuini tit de Aug.

Augustini sequaces. Augustinũ plus allegant, quam cæteros Ecclesiæ Doctores Theologi scholastici, cõcionatores Euangelici, iuris canonici periti, & tractatores rerum Ecclesiasticarum; vide, si placet, Magistrum in sententijs, Angelicũ Doctorem in summa Theologiæ, Burchardum, & Iuonem in recopilatione canonum, Alcuinum, & Bedam in homiliis, Cassiodorum in Psalmos, Isidorum de summo bono, Anselmum in suis libris: omnes enim dicent tibi de Augustino, quod sequax eius Prosper ita: *Ipse ergo est quem in his libellis pro possibilitate sequutus sum.* *Prosper lib. 3. de vita contemplatiua. c. 31.*

In alia classe reponendi occurrunt auctores, sic Augustino in aliquibus operibus adhærentes, vt omnia transferant ad vnguem verba eius, vnus est Petrus Abbas Tripolitanus in commẽtarijs super epistolas Pauli celebratis à Cassiodoro, in diuinarum lectionum institutione: vnde non erant Venerabili Bedæ tribuendi. Subit in mentem nunc mihi doctus Eugypius qui duos tomos thesaurorum Augustini fecit; venit Sanctus Prosper cum séntentijs ex ipso augusto, & aureo sapientiæ fonte depromptis; Sanctus Iulianus archipræsul Tolet. prosequutus est idem sententiarum argumentum, & (id apud Isidorum notat Felix) magnos commentarios super Psalmos colligere *Auctores nullum verbum nisi Augustinianũ interserentes in suis scriptis.*

in paucis paginis incepit. His adiunge Ludouicum Blosium in Syntagmate, Honorium Augustodunnensem in dialogis, Antonium de Nomis in floribus, Canonicũ cognomine Flammã in mille quælitis, Hieronymum Torrensem in Confessione Augustiniana. Iam beatus Augustinus Anconitanus in hoc scribenbi genere primas accepit, & Milleloquiũm Augustini sedulus elaborauit, vt habent Pamphilus, & Antonius Posseuinus; huic operi Bartholomæus Vrbinas vltimam manum imposuit, nulla facta Augustini Anconitani mentione, sed par pari ei relatum est, nam bonos in vtrumque testamentum commẽtarios ex libris Augustini selegit, & eos, ô summum nefas! infelicis memoriæ homo Ioannes Gastius hæreticus primæ classis surripuit, & sine vlla Bartholomæi mentione, truncatos, sub suo nomine diuulgauit, Xistus Senensis, & Antonius Posseuinus annotant, omnes tamen isti, & siqui sunt alij scriptores Augustiniana omnia in suis operibus, & nulla sua interferentes verba; cum Boetio martyre lectores ita commonefaciunt: *Vobis tamen illud inspiciendum est, an ex beati Augustini scriptis rationum semina aliquos in nostra sententia fructus attulerunt?*

Felix apud S. Isidorum in Catalogo de viris illustribus.

Vide Xistum Senensem in tractatu de varijs modis surripiendi libros, & Antonium Posseuinum in Apparatu agentem de Bartholomeo Vrbinate.

Boetius libro de Trinitate.

Aduertit aliquos aliter loquentes de Augustino, quam par erat.

CAPVT IX.

Genadius in viris illustrib.

Gennadius impudenter, & imprudenter scribit *Multa loquenti*, scilicet Augustino, *accidit, quod dixit per Salomonem Spiritus Sanctus, in multiloquio non effugies peccatum.*

Aug. in prologo Retractationum.

Cui Augustinus videtur hunc in modum respondisse; *absit enim, vt multiloquium deputem quamdiu necessaria dicuntur, quantalibet sermonum multitudine, & prolixitate dicantur, sed istam sententiam Scripturæ sanctæ* (in multiloquio non effugies peccatum) *propterea timeo, quia de tam multis disputationibus sine dubio multa colligi possunt, quæ si non falsa aut certa videantur, siue etiam conuincantur non necessaria*. Hæc iustus in principio accusator sui, nec minus modestiæ partes implens, quam sapientiæ, iudicans semetipsum; ne dijudicetur ab alijs; quanto magis à Gennadio.

Motianus reprobatur.

Possidius in vita August. cap. 9.

Motianus scholasticus atro dẽte aliquãdo mordet Augustinum, sequutus excitãtes contra doctiores non calamũ, sed clamorem ita commemoratos à Possidio, *Hæretici, causa diffidentiæ nihil vnquam*

rescribere voluerunt, sed irati furiosé loquebantur; atque seductorem, deceptoremque animarum Augustinum esse, & priuatim, & publice inclamabunt, & veluti lupum occidendum.

Sed beatus Facundus Hermianensis Episcopus pro Augustini parte, vt sępè solet, amicus occurrit, & ita pugnat; *Et si igitur libet eos, nempé hæreticos, in pace quiescentium busta refodere, & ossa corrodere mortuorum in hoc adamantino viro (* id est Augustino *) suos experiantur dentes, & cognoscant, quod ita eis in ore frangentur, vt vltra neminem, sub hac specie, mordeant.* *Facund. lib. 9. contra Motianum.*

Episcopus Abulensis D. Alphonsus, vt vocant, Tostatus, sententiam suam de die mortis Christi Domini scripsit, & integro defendit opusculo reprobans Augustinianam hisce verbis: *si beatus Augustinus scriberet historiam, & diceret, quod aliquo tempore ignis fuit frigidus, non adhiberemus ei fidem, in proposito sic est, quia beatus Augustinus dixit Christum fuisse mortuum octauo Kalendas Aprilis, scilcet vigesima quinta Martij.* hæc ille. *Tostatus improbatur.* *Tost. 1. p. def, c. 18.*

Quod autem actauo Kalendas Aprilis Christus Dominus fuerit crucifixus, multorum latę Doctorum constat sententia vulgatum. ait Beda, & iterum; *Beda Ven. lib. de duratione temporum. ca. 65. & in E-*

Angelus octaua venturum nunciat agnum,
Agnus & ipse cruce, mundi pro morte leuatur.

phe. 8. Kalend. Aprilis.

In eamdē allegatos ſententiam inuenio Tertullianum libro contra Iudæos, Chryſoſtomum ſermone de Sancto Ioanne Baptiſta, Cyrillum Alexandrinum in epiſtola ad Epiſcopum Carthaginenſem, quibus adde Iulium Hilarionem, cum ait *Octauo Kalendas Aprilis diem fuiſſe mundi primum, in ipſoque mortuum eſſe Chriſtum Dominum.*

Iulius libr. de duratione mundi.

Martyrologium Romanum bené monet eadam vegeſima quinra die Martij mortem boni Latronis, illudque ſequuntur alia eiuſdem nominis, & rei monimenta per Rabanum, Nocherum, Vſuardum, tunc aſſignantia mortem Chriſti Domini; nec aliter aſſeruit Abbas ille Dionyſius cognomento Paruus, virtute maximus, ſi credimus Sigiberto, ad annum Domini DXXXII. Calixtus tandem, quem Papam fuiſſe dicunt, hoc modo ſtatuit: *Primus Iacobus inter Apoſtolos martyrium compleuit, qui ipſa die & hora, qua paſſus Dominus, decollatus eſt, nempè octauo Kalendas Aprilis.*

Martyrologia multa approbant Christum D. fuiſſe paſſū die 25. Martij.

Calixtus in lib. de mir. S. Iacobi.

Martinus Martini Cantapetrenſis in permiſſa etiam editione Salmenticenſi, qua nos vtimur; *Auguſtinus*, inquit, *in prœmio Pſalmorum nouem Pſalmos à Dauid aſſerit conſcriptos, in libris vero de ciuitate omnes: quam ſimiliter varij, & diſſidentes ſunt interdum ſcripturarum interpretes, quid attinet*

Martinus lib. 6 Hippo in prologo.

dicere, aut in re tam aperta tempus terere? cùm tot sint in vnoquoque loco expositiones: quot sunt homines, nec mirum hoc alicui videri debet in nobis, cùm Paulus ex parte prophetet, & nunc in ænigmate videat, & in speculo, donec claré, post obitum tueretur.

Correctione dignus, vt in aliis, ita in supra dictis, iste Martinus, in illustrioribus enim ad fidem, ædificationemque Ecclesiæ pertinentibus sacræ paginæ locis, non videre videtur vnanimes esse tam antiquos, quam recentiores interpretes, Apostolum Paulum inter auctores à se dissidentes numerat, atque lumen fidei certum, & infallibile, licet obscurum, aliquo modo detrahit, solemnèm vero Augustino notam perperam inurit, quam Ioannes Mariana Societatis Presbyter, in opusculo pro editione vulgata sequitur & sic exponit: *Augustinus varius est* (circa auctorem Psalmorum) *sed libro VII. de Ciuitate, capite XVI. omnes Psalmos à Dauide scriptos existimat, re cum ætate meliùs considerata*, Hæc ille.

Aduertendus, & corrigendus hic auctor. alias vtilis.

Mar. pro editione vulgata c. 4

Verum, vt in planis figuris circulus ex omni sibi parte consentit: ita Pater Austinus, in auctore Psalmorum, (ait Cassiodorus) *congruenter omnes Psalmos dicit esse Dauidicos*, nec varius est procemio Psalmorum, seu enarratione Psalmi primi, ait enim ibi, *Quod Dauid solum nouem psalmos proprio ore cecinit*, non

Cassiodorus in præfatione Psalmorum.

August. in Psal. 1.

vero solos nouem conscripsit;

Ludouicus Molina eiusdem Societatis professor in Academia sui Ordinis Eborensi, acerbius, quam decebat expositionem Patris Augustini, super Genesim, habentem diem esse cognitionem; hisce verbis animaduertit; *Appellare cognitiones illas rerum in Verbo, & in proprio genere diem, multiplicareque ea ratione dies, comparatione diuersorum obiectorum, est Vti Vocabulis ad libitum, & præter omnium sensum, & opinionem: nec Vllam Verisimilitudinem habet, Moysem cum populo rudi in ea significatione fuisse loquutum, quam Vix Vllus potuit excogitare, excogitatamque sibi persuadere, quare exponere in eo sensu Scripturas, est sanè earum auctoritatem eneruare, & (si impugnanda est sanctissimi, eminentissimique Doctoris de Ecclesia, & sacra Theologia quam meritissimi sententia, fas est ita loqui) ludibrio quoque coram infidelibus exponere, meritò ergo sententia Augustini ab aliis Patribus, & Doctoribus communiter reprobatur.*

Molina in 1.p D.Th. disput.1.de op.6.dierum

Acerba, & aspera verba in August. sententiam.

12.Conf. ca.14.

Augustinus verò obiicientibus, propter illam, & similes expositiones in Genesim; *Non hoc sensit Moyses quod tu dicis, sed hoc sensit, quod ego dico, &c.* respondit hoc modo, *O Vita pauperum Deus meus, in cuius sinu non est contradictio, plue mihi mitigationes in cor, vt patienter tales feram, qui non mihi hoc dicunt, quia diuini sunt, & in cer-*

12. Conf. 15.

de famuli tui viderunt, quod dicunt, sed quia superbi sunt, nec nouerunt Moysis sententiam, sed amant suam, non quia vera, sed quia sua est: alioquin & aliam veram pariter amarent, sicut & ego amo quod dicunt; quando verum dicunt, non quia ipsorum est, sed quia verum est, & ideo iam nec ipsorum est, quia verum est: si autem ideò amant illud, quia verum est, iam & ipsorum est, & meum est: quoniam in communi omnium est veritatis amatorum. Illud autem quod contendunt non hoc sensisse Moysem, quod ego dico, sed quod ipsi dicunt, nolo, non amo, quia etsi ita est, tamen ista temeritas non scientiæ, sed audaciæ est, nec visus, sed typhus eam peperit.

Audacia est dicere Moysem sensisse quod quis dicit, non vero quod aliter, si verum etiam dicit.

Multa scribit alia, suas defendens expositiones, & in duas classes diuidens interpretes Scripturæ, quorum alii sunt in nido, velut implumes, congitantes, verbi gratia, vespere, & mane factum esse diem, naturalem scilicet ex nocte constantem, & die artificiali; *Alii vero, quibus hæc verba iam non nidus, sed opaca fruteta sunt, vident enim in eis latentes fructus, & volitant lætantes, & garriunt scrutantes, & carpunt eos.*

Duæ interpretum classes.

Gen. 1.

Aug. 12. Confess. c. 28.

Inter primos se in primis continuit, & quemadmodum Basilius inter Græcos, Ambrosius inter Latinos de opere sex dierum, ita inter Africanos de eadem re-

Augustinus bene nouit dies naturales in Genesi.

Caßiodor. lib. 1. diuinarum inst. c. 22.

ſcripſit, *Dicitur enim* (ait Caſſiodorus) *de ſeptem diebus Geneſis feciſſe ſeptem ſermones, quos ſedula cura perquirimus, & inuenire deſideranter optamus.*

Interpretatio Auguſtino propria.

Ad alteros vero interpretes, poſtquam volare potuit, confugit, & eos, vt puto, duxit, & facem prætulit, in hoc exponendi genere; vt ſcilicet quamcunque veram expoſitionem putet eſſe Moyſi notam, & dicentibus non eſſe credibile Moyſem in ea verborum ſignificatione cum populo rudi loquutum, ironia Socratica reſpondet, & dum vitat à ſuis interpretationibus arrogantiam, clanculum notat eorum gloriolam, dicens,

12. Conf. 31.

Nolo itaque Deus meus, tam praeceps eſſe, vt hoc (quod ego in literis tuis expoſui) *illum virum* (ſupple Moyſem) *de te meruiſſe non credam, ſenſit ille omnino in ijs verbis, atque cogitauit cum ea ſcriberet, quidquid hic verè potuimus inuenire, & quidquid non potuimus, aut non poſſumus, & tamen in eis inueniri poteſt.*

Nec eſt vti vocabulis ad libitum, ſed optima proportione cognitio creaturæ,

Iſidorus lib. 1. de ſummo bon. c. 8.

qua maior in Deo eſt, dies, & lux dicitur, cognitio verò ſua in ſe ipſa, ad compenſationē cognitionis illius, qua eſt in Deo, veſpera nominatur. Hæc Iſidorus.

Et licet vnus ſolus Auguſtinus hanc expoſitionem potuerit excogitare, nō ta-

men parui facienda eſt, non enim aduerſa, & ſi diuerſa pateat à cæteris huius loci Geneſis, vt benè notat Picus Mirandulanus, expreſſe docẽs, quod & alij, illam venerandam eſſe, quia principium habuit à tanto Doctore, quantus eſt *Auguſtinus omnium eximius Doctor Eccleſiarum.*

Picus in Apologia ſacrarũ quæſtionum.
Beda lib. de ſex ætalib.

Meritò ergo Iunilius Africanus ait in libello aureo ſuper Geneſim, qui falsò tributus eſt Bedæ Venerabili: *Auguſtinus in libris Confeſſionum ſuarum, in libris quoque contra Aduerſarium legis, & prophetarum eximiè compoſuit, & alijs ſparſim opuſculis ſuis, nonnullam eiuſdem primordialis creaturæ memoriam* (ſic vocat ſententiam in principio Geneſis Auguſtinianam) *cum expoſitione congrua fecit.*

Iunilius prope exordium Geneſis.

Caſſiodorus vero, nullibi magis laudat Auguſtinum, quam ſupra Geneſim, dicens, quod, *contra Manichæos duobus libris diſputans ita textum Geneſis diligenter expoſuit, vt penè nihil relinquere probaretur ambiguum, &c.*

Caſſiod. 1. *diuin. inſt.* c. 22.

Scripſit etiam contra Manichæum Fauſtum triginta tres libros, Vbi & eius nequiſſimam prauitatem manifeſta ratione conuicit, & de libro Geneſis iterum mirabiliter diſputauit, &c.

In libris quoque Confeſſionum poſterioribus tribus voluminibus, de Geneſis explanatione diſſeruit, confeſſus altitudinem rei, quam toties

repetita expositione tractauit.

Cassiodor, ubi supra laudat. Augustinum in libris de Genesi ad literam.

Ista Cassiodorus, & alibi; *De iisdem principijs sanctus quoque Augustinus disertus, atque cautissimus disputator, duodecim volumina conscripsit, quæ doctrinarum pené omnium decore vestiuit, hæc que vocauit de Genesi ad literam, qui quamuis de eadem re tractauerit, quâ beatus Basilius, & sanctus Ambrosius celeberrima laude fulserunt, tamen, quod post disertos viros, minimè contingere solet, opus suum longé in aliam summitatem, Domino largiente, produxit.*

Quod si sentẽtia Augustini ab aliis Patribus, & Doctoribus communiter reprobaretur; non diceret de ea, & cæteris, quæ sunt in libris de Genesi ad literam, Xistus Senensis in omnibus tam antiquis, quàm neotericis sacræ paginæ tractatoribus ad monstrum versatus, quod ingeniorum oceanus Augustinus

Xistus lib. 4. Bibliotheca sancta in August.

conscripsit in tria prima Geneseos capitula de Genesi ad literam libros duodecim, in quibus, quamquam ipse fateatur, plura à se quæsita, quam inuenta, & ex inuentis pauciora firmata, & tanquam adhuc diligentius perquirenda in medium relicta, tamdem tantus est in eis artium, disciplinarum, ac scientiarum omnium thesaurus, vt facile appareat neque eruditiùs, neque sublimius in expositione horũ trium capitum, vel ante, vel post Augustini tempora prodiisse.

Laus Augustini super tria capita Genesis etsi dicat cognitionem esse diem.

diisse quidquam, neque deinceps futuris tempori-bus fortasse proditurum.

Aliquos grauissimos nostri temporis Theologos (antiquos non ita) legimus, quibus quasi dubium, an Pater Augustinus, aliquandò docuerit Deum oculis corporalibus videri posse? eisque licet in negatiuam partem euntibus, & disputando potiùs, quam affirmando contrariam videntibus ad Augustino tractatam, ad æquam iusti lancem occurrit, & recurrit magister meus vir inter omnes Theologos verè magnos magnus, Fr. Ægydius de Præsentatione Lusitanus, Ordinis Eremitarum ornamentum singulare; ne vel per minimam suspicionem, præcipuo Ecclesiæ doctori aliquid auctoritatis detrahatur in re adeò clara, & manifesta tàm ipsius doctrinę, quàm sequacibus, vt vnus scribat eorum Sanctus, & eximiè subtilis Fulgentius, *Oculis porrò corporalibus Deus spiritus non videtur, vnde quosdam beatus Augustinus, qui hoc voluerunt de Christo credere, quod Deum Patrem oculis corporalibus videat, in epistola sua, quam ad Italicam scripsit, licet breui sermone, sufficienti tamen ratione conuincit.*

Theologi graues, & recentiores subnotantur.

Aegydius Lusitan li. 4. de Beatitudine formali q. 5. art. 2. § 4.

Ful. 3. Respon ad Ferrandũ Diaconum.

Illustrissimus Cardinalis, nostri seculi gloria, Baronius in illo displicet, quod ab Augustino scribit intellectũ non fuisse Hieronymũ in contentione celeberrima

Baronius aduertitur.

circa verba Pauli dicentis de Principe Apostolorum: *Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis erat* Nam *hic* (inquit) id est Hieronymus *scribit Cæremonias esse nociuas, ille* & (nempe Augustinus *agit de mendacio, in scriptore canonico non admittendo.*

Galat. 2.

Baron. ad an. 52.

Etenim Hieronymus dicebat cæremonias esse euacuatas, & mortiferas ijs, *qui eas vellent, sicut à parentibus acceperant, custodire*, hoc est tamquam adhuc vtiles, cui Augustinus rescribit à Christi passione vsque ad promulgatum Euangelium, illas potuisse seruari, dum tamen minimè ad salutem necessariæ crederentur.

Hieronym. epist. 11. apud Aug.

Quæquidem doctrina Augustini recepta est ab omnibus, & à nonnullis definita dicitur in Concilio Florentino, & si nos in eo non legamus talem definitionem ac ipse Heronymus id idipsum fortè prædixit scribens Augustino: *Tu, vt Episcopus in toto orbe notissimus debes hanc promulgare sententiã, & in assensum tuum omnes Episcopos trahere; ego in paruo tuguriolo, cum monachis, id est cum compeccatoribus meis, de magnis statuere non audeo.*

Ferdinãdus de Velosillo in aduertentiis doct. super tom. 2. Aug q. 3. Hieronym. epist. 11. apud Aug.

Cùm autem de cæremoniis euacuatis parum contenderit Hieronymus, & veluti palmã Augustino porrexerit cúmque Augustinus viderit non esse necessarium tractare illas, adhuc Petri tempore prædicãtis Antiochiæ, licitas, licet euacuatas, &

Quare Augustinus infert ex doctrina Hieronymi super epistolam ad Galatas dari mendaciũ in scriptore Canonico.

penitus emortuas; ad impugnandam Hieronymi expositionem se conuertit, quę nullo modo toleranda erat, alioquin absurdum admittendum, quod mendacium daretur in scriptore Canonico: sic enim beatus Hieronimus exposuit illud Apostoli Pauli dictum, *Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis erat.* Vt in superficie Petro restitisse Paulum dicat, non quidem ex corde, & sic externè scripsisse tantum, nō tamen animo illum esse reprehensibilem, alioquin ipse Paulus esset procax, & reprehenderet in maiori Petro, quod ipse prius commiserit, dum discipulum Timotheum circuncidit, vel Cenchreis votum persoluit, vel Hierosolymis à Iacobo admonitus se purificauit Hebræorū more.

Gal. 2.

Sententia Hieronymi in epistolam ad Galatas.

Act. 16. *Act. 18.* *Act. 21.*

Ad hanc Hieronymi sententiam rectè rescribit Augustinus dari in Paulo scriptore canonico mendacium, tunc enim scriberet calamo, quod non haberet mēte, reprehensibilem scilicet Petrum, & re vera in animo suo non esse, quod est mēdacium, & simulatio penitus illicita: nam duplex est simulatio, sicut ipse monet Augustinus, *altera verum tacendo occulimus, altera fallendo.* Prima licita est & officiosa, illaque vsi sūt Petrus, & Paulus legalibus vtētes adhuc licitis; occultādo tamē, & tacendo illa esse iam penitus euacuata, cùm ille se coniunxit Iudæis Antiochiæ, &

Aug. apud Prosperum sententia 264.

iste Timotheum circuncidit, & se totondit in Cenchreis, & purificauit Hebræorum more; posterior verò simulatio; qua verum occulimus fallendo, est illicita, ac mendacium inuoluit, & apertè datur in Paulo, penes Hieronymi expositionem, dum occultat se animo suo non restitisse Petro, & in eo non iudicasse eum esse reprehensibilem, & tamen calamo scribit; *Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis erat.*

Ad Gal. 2.

Quando autem Papa Gelasius facta Petri per simulationem laudat, non est vllo modo pro parte Hieronymi, qui simulationem, qua verum occultamus fallendo ponit, sed est pro parte Augustini, qui simulationem illam officiosam fuisse docet, qua verum occulimus tacendo, quod aduertendum existimaui propter illum Conciliorum recopilatorem Ordinis Dominicani Bartholomæum Carrãzã Mirandensem, habentem sic in gestis Papæ Gelasij, *videtur fauere sententiæ, quam Hieronymus habet de obseruantia legalium, quã Petrus simulauit, inquit enim sic, Sanctus Petrus primus Apostolorum, sic existimans noui testamenti gratiam prædicandam, vt à legis veteris non recederet institutis, quædam per simulationem legitur inter Iudæos, Gentilesque gessisse.*

Carrãza in decretis Gelasij Papa aduertitur apud recopilationem Conciliorũ.

Denique ipsi Hieronymo & Augustino nihil intercessit inimicitiæ post hanc

Hierony. epi. 30. apud Aug.

quæstionem, vt ex dictis Augustini constat, & Hieronymianis istis ad ipsum: *Æmuli, & maximè hæretici, si diuersas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere: mihi autem decretum est te amare, te suscipere, colere, mirari, tuaque dicta, quasi mea defendere.*

Adhuc aduertendum Baronium existimo, dum librum Augustini de opere monachorum putat ad quædam hæreticorum germina scriptum, *Sed quis non videat* (ait) *ex habitu, atque doctrina hac talia Carthagine iurgia desseminantes germina fuisse Eucharitarum, & Massalianorum, qui deprauaté apud Augustinum nominantur Psalliani, hi intonsi, prolixa incedentes coma, negabant esse manibus operandum, &c.* *Baro. anno 379.*

Verum, non de hæresi, sed de ignauia arguit suos Africæ monachos, ad quos in Retractationibus apertè monstrat illum fecisse librum, & ex fine eius, dum ad ipsos scribit monasticum eorum propositum, *tam bonum, tam sanctum, quod in Christi nomine cupimus, sicut per alias terras, sic per totam Africam pollulare.* *2. Retract. c. 21. Liber de oper. monachorum ad quos fuit scriptus. Lib. de op. monach. ca. 28.*

Nec illi Orientis hæretici negantes, vt dicit, opera manualia, & vtentes coma prolixa, deprauaté Psalliani dicuntur in libro de hæresibus apud Augustinum, sic *Præfatio li. de hæresib.*

enim in contextu, quia in præfatione vocantur ab Augustino *Psaliani, alias Maßaliani, siue Euthycha.*

De sapientibus gestis eius contra gentiles.

CAPVT X.

Prima August. lucubrationes aduersus Academicos

QVas primas Augustinus lucubrationes edidit post conuersionem, aduersus Academicos dubitantes de omnibus, in primis gestis eius contra gentiles commemoramus; tanta enim dexteritate ingenij argumenta illa, quibus negant certam rerum cognitionem, destruxit vt Ciceroniana de Academicis suis ante posuisse studijs ita retractet: *Illud etiam, quod in comparatione argumentorum Ciceronis, quibus in libris suis Academicis vsus est, meas nugas esse dixi, quibus argumenta illa certissima ratione cõfutaui, quamuis iocando dictum sit, & magis ironia videatur, non tamen debuit dici.*

Lib. Ret. c. 1.

Probauit Deos commentitios gentilium fuisse homines.

Homines mortales esse, quos Gentiles falsò Deos appellarent, in epistola ad Maximum Madaurensem probat scribẽs hæc Virg. carmina,

Æneid. 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis;

Epist. 24.

Et cætera, quibus vt nomine, ac verbis eius cum ipsis gentilibus loquar) *cum,* nempò

Saturnum, *atque huiuſmodi Deos veſtros vult intelligi homines fuiſſe.*

Tantùm valuit apud gentiles Romanos, eo tempore doctiores, vt interroganti cuidam illorum, *quis eſt ſapientia ad perfectum Chriſtianitatis imbutus, qui ambigua, in quibus hæreo, poßit aperire, dubioſque ſenſus meos, vera, vel veriſſimili credulitate firmare?* Statim Voluſianus, de cuius conuerſione dicemus in vita Sanctæ Melaniæ ſanctimonialis Auguſtinianæ, reſpondit in publico, & grauiſſimo conuentu, *vtcumque abſque detrimento cultus diuini, in alijs ſacerdotibus toleratur inſcitia: at cùm ad Antiſtitem Auguſtinum venitur, legi Dei deeſt quidquid contigerit ignorari.* *Voluſianus gentilis laudat. Aug.* *Voluſianus epiſt. 2. apud Aug.*

Scientiam de immortalitate animę quã primus docuit apud Græcos Phericides Aſſirius, Aſſirium amomum eſſe dicit, quod poſt aduentum Chriſti Domini vbique inuenitur, nulluſque eſt adeò vecors, & ignarus, qui non credat, vt ipſe loquitur, animam eſſe immortalem, & impletum hac in parte vaticinium illud Virgilij. *Multũ perſuaſit immortalitatẽ animæ.* *Aug. epiſt. 3.* *Eclog. 4.*

----- *Aßirium vulgo naſcetur amomum.*

Multis monſtrauit teſtimonijs non ſolùm in magiſterium, ſed in adiutorium contra effectus peccati originalis, ipſum *Auguſtinus & in magiſterium, & in adiuto-*

rium probat Christū venisse in hūc mundum.

Dei filium à cælo descendisse, & quia cum gentilibus ageret, quibus satis constabat Eclogam Virgilii quartam ex Sibyllinis, aut alijs sacris oraculis assumptam, hæc eius de Christo Domino congruenter exponit carmina;

Eipst.3.

Quo duce, siqua manent sceleris vestigia nostri.

Eccl 4.

Irrita perpetua soluent formidine terras,

Augustinus ostendit in auctorē oraculi contra Christianos prolati malum incidisse, quod in consulatu Manlij spectabatur.

Præuulgatum fuit Augustini tempore, quod iuxta quoddam oraculum, Religio Christiana non esset duratura, nisi ad annum vsque annorum, idque prædictum, vel ab ipso Dæmone, vel ab aliquibus Christiani nominis hostibus dictabatur, ipsa die Pentecostes, qua Spiritus Sanctus super principes Ecclesiæ descendit Hierosolymis: sed Augustinus contra hunc inueteratum, & radicibus altis in gentilium animis fixum errorem, fortissimè pugnauit, oculis omnium ostendens, eo anno, quo spectabatur destructio religionis Christianę per imperium Romanum, extinctionem idololatriæ saltem in Africa contigisse, *Sequenti consule* (inquit ipse) *Manlio Theodoro; quando iam secundum illud oraculum Dæmonum, aut figmentum Dæmonū, nulla esse debeat Christiana religio: quid per alias terrarū partes forsitā factū sit, nō fuit necesse perquirere: interim quod scimus in ciuitate notissima*

Lib.18. de Ciuit. Dei cap penult. & vltimo.

& eminentiſſima Carthagine Africa Gaudētius, & Iouius comites imperatoris Honorij quarto decimo Kalendas Aprilis falſorum Deorum templa, euerterunt, & ſimulachra fregerunt.

Gentiles molliori tractabat manu, vt prius in animis, quàm in fanis eorum labefactaret idola: ſic enim pro gradibus dicebat de illis: *Habent iſtas abominationes in fundis ſuis, nunquid accedimus, & confringimus? prius enim agimus, vt idola, in eorum corde confringamus; quando Chriſtiani, & ipſi facti fuerint, aut inuitant noſtrum tam bonum opus, aut praeueniunt nos, modò orandum pro illis, non iraſcendum illis.* *In paganos lenis erat.* *Ser. 16. in Matth.*

Cum illud lugubre accidit in Colonia Sufectana; quod pagani ſimulachri ſui Herculis iacturam paſſi aduerſus Chriſtianos arma arripuere, & ſexaginta ex eis trucidarunt, illicò Pater Auguſtinus doctis, & elegantibus verbis occurrit, inter alia perſuadens maioris valoris eſſe animas ab ipſis occiſas, quàm Herculem per Chriſtianos furatum, aut deſtructum: *Collatis ſingulis numis ab artifice veſtro vobis emimus Deum* (ait illis) *reddite igitur animas, quas manus veſtra cōtorſit, & ſicuti à nobis veſter Hercules redhibetur, ſic etiam à vobis tantorum animae reddantur.* *Sufectanos gentiles fortiter alloquitur.* *Epiſt. 227.*

In Calamenſi Colonia paganos varias exercentes abominationes, & Chriſtianos dirè vexantes ſolito zelo compeſ-

Epist. 102.

Calama multa cum paganis agit.

cere contendit, postquam enim fideles Christi consolatus est: *deinde etiam ipsos paganos* (inquit) *mali tanti caput, & causam petentes, vt ab eis videremur, admisimus, vt hac occasione admoneremus eos, quid facere deberent, non tantum pro remouenda præsenti solicitudine, verùm etiam pro inquirenda salute perpetua.*

Epist. 64.

Conuiuia, & ebrietates in Ecclesiis more gentilium factas, improbauit.

Ne fierent ebrietates, & conuiuia luxuriosa in cæmiterijs, multis rationibus tractauit cum Archipræsule Carthaginensi Aurelio, quæ multum sapiebant gentilitatis, non solum enim *honores martyrum* (inquit) *credi solent, sed etiam solatia mortuorum*; addens: mihi videtur facilius *illis dissuaderi posse istam fœditatem, ac turpitudinem, si & de scripturis probibeatur, & oblationes pro spiritibus dormientium, quas verè aliquid adiuuare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus petentibus sine typho, & cum alacritate prabeantur, neque vendantur.*

Balationes destruxit ser. 215.

Balationes illas nimium execrandas, quæ gentilium mores in Africa redolebant, abstulit: quia, vt ipse post multa loquitur: *Ista consuetudo balandi de paganorum obseruatione remansit.*

Multas abominatur gentillium abominationes quibus Africæ Christiani dediti licentiuse errant.

Alias gentilium abominationes de medio tollere conatus est, nec suo voto frustratus, vt ipse refert in sermone ducentesimo decimo quinto, vbi suis an-

ditoribus & supplicia in hac vita temporalia comminatur, & æterna, nisi (resipiscant) in alia, si turpitudinem exercerent de hinnula, vel ceruula, & si quando luna obscuratur, aliqui clamarent, aut quinta feria cessarent ab opere, propter superstitiones gentilicas: nimium dolens, quia *adhuc videtis* (inquit) *aliquos ad fontes, aut ad arbores vota reddere & sicut iam dictum est, sacrilegos etiam, & diuinos, vel præcantores inquirere, philacteria etiã diabolica, & characteres, aut herbas, vel succos sibi aut suis appendere, &c.* Serm. 115.

Cùm apud Cæsaream Mauritaniæ populo dissuaderem pugnam ciuilem, vel potius plusquam ciuilem, quam caternam vocabant, neque enim ciues tantummodo, verum propinqui, & fratres, postremò parẽtes, ac filij lapidibus inter se in duas partes diuisi per aliquos dies continuos certo tempore anni solemniter dimicabant, & quisque vt quemque poterat occidebat. Egi quidem granditer quantũ valui, vt tam crudele, atque inueteratum malũ de cordibus, & moribus, eorum euellerem dicendo: non tamẽ egisse aliquid me putaui, cùm eos audirem acclamantes, sed cùm flentes viderem: acclamationibus quippè se doceri & delectari, flecti autem lachrymis indicabant, quod vbi aspexi immanem illam consuetudinem à patribus, & auis, longéque à maioribus traditam, quæ pectora eorum hostiliter occidebat, vel potius possidebat, deuictã antequam re ipsa ostende-

Pugnam ciuilem ex gentilium erroribus ortam in Maurititania penitus extirpauit.

retur, credidi moxque sermone finito; ad agendas Deo gratias corda, atque ora conuerti, & ecce iam fermè octo vel amplius anni sunt propitio Christo, nihil tale tentatum est. hæc ipse.

Aug. in homilia de Kal. Ian.

Illas Kalendarum Ianuarij fatuitates, quando sacrificātes ceruulum, alij vestiebantur pellibus pecudum, alii assumebant capita bestiarum ipse destruxit & indixit in sermone de Kalendis Ianuarii: *Deus placatus vobis inspirare dignatur, vt ista mirabilis consuetudo de hac ciuitate ad integrum tollatur.*

Qua de causa scripsit de diuinatione dæmonum.

Cùm templum Serapidis apud Ægyptios Alexandriæ funditus euerteretur, & aliqua cum admiratione iactarent aliqui ita prædictum à dæmonibus, qui, tunc velut cœleste quoddam erat oraculum in terris Augustinus, occasionem assumpsit expugnandi gentiles, & librum fecit inscriptum de diuinatione Dæmonum, vbi multa fatetur scripsisse *aduersus præsumptionem miram, & magnam scientiam paganorum.*

Aug. de diuin. Dæmo. 1.

Gelasius in Concilio Romano.

Quam Paulus Orosius (verbis vtor Papæ Gelasii, & aliorum in Concilio Romano) *valdè necessariā historiam aduersus Paganorum calumnias ordinauit, miraque breuitate cōtexuit*; vt ipse testatur in præfatione, cui eam meritò dicauit, debemus Augustino.

Augustino debemus historiam Orosij.

Denique, si plura scire voluerimus,

ab Augustino gesta contra Paganos, epistolas eius tractatus, & speciatim ante omnia; *Viginti duos libros, quos de Ciuitate Dei confecit, infastidibili sedulitate percurramus, vbi & Babylonia confusa ciuitas Diaboli, & splendida Hierusalem vrbs Domini Christi in hominum conuersatione competenti diuersitate demonstratæ sunt.* In ipsis namque nihil prætermittit, quod contra paganos valeat, illorum conuincens dementiam, quos contra Symmachum scribentes doctissimi, & zelo religionis Christianæ nimis ardentes Ambrosius, & Prudentius vincere contenderunt, sed adhuc Augustini tempore res humanas ita prosperari volebant, *vt adhoc multorum Deorum cultum, quos Pagani colere consueuerunt necessarium esse arbitrarentur, & quia prohibentur, mala ista* (nempè Gothorum irruptionem, & ab eis inflicta, clades) *exoriri*. Quæ penitùs improbata sunt, vndè quidam laudando libros de Ciuitate Dei fixit in prima eorum pagina.

Cassiod. i. diuin. inst. c. 16.

Libri de Ciuitate Dei præclarissime destruunt omnes Paganorũ errores.

Aug. in argum lib. de Ciuit. Dei.

Conradus Leontorius in antiqua editione librorum de Ciuit. Dei.

Hic Augustini constratus fulmine lingua
Iuppiter, & falsi deperiere Dij.

De sapientia contra hæreticos.

CAPVT XI.

Augustinus contra flumen hæreticorum datus à Deo. Rup. 7. de oper. Spiritus Sancti. c.19.

VAs aureum omni sapientia plenum habetur Augustinus, *ex cuius ore* (sicut in eius laudem annotat Rupertus Abbas) *non cessauit pluuia salutaris, imo fluere impetus fluminis, contra flumen illud hæreticorum, quod, vt superius diximus, post mulierem, id est Ecclesiam de ore suo draco Diabolus emisit*; vt præuisum à Ioanne fuit in Apocalypsi.

Prosper in epis. ad Ruffinuũ, agens de August.

Et optimo iure Rupertus inter opera Spiritus Sancti refert, quæ micant acumina in libris Augustini: nam, vt cum Prospero loquar; *Inter multa Dei dona, quibus illum abundantissimè spiritus veritatis impleuit, habet etiam hanc scientiæ, & sapientiæ ex Dei charitate virtutem, vt non solum istam adhuc in suis de truncationibus palpitantem* (intelligit Semipeligianorum hæresim) *sed etiam multas prius hæreses inuicto verbi gladio debellaret.*

Omnes hæreses etiam futuras debellauit.

Pierius in capite.

Adimplens omnes perfecti sapientis partes, quem antiqui comparabant Ægyptij cum leone, cane, lupo; propter iudicium rei præsentis, memoriam præteritæ, prouisionẽ futuræ, in suis namque

ſcriptis non minus hæreticorum ſtratagemata confundit,

Quæ ſunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur, Quam promiſſionem in fine libri de hæreſibus, ſcribens: *Quid ergo faciat hæreticum deinceps inquirendum eſt, vt cum hoc, Domino adiuuante vitamus; non ſolùm ea, quæ ſcimus, verùm etiam, quæ neſcimus: ſiue quæ iam orta ſunt, ſiue quæ adhuc oriri poterunt, hæretica venena vitemus.*

Virgil 4. Georg.

Auguſt. in fine libr. de hæreſibus.

Propter excellentiſſimum quod in eo reſplendere vidit lumen aduerſus hæreticos, contra ipſos ſcribere poſt Epiphanium, & Philaſtrium QuodvultDeus, vir grauiſſimus, & poſteà dignus archipræſul Carthaginenſis, ab eo expetiuit, & eos ita deſtruendos fore præuidit, *Vt vno multiformi iaculo repente proſtrati morticinos ſpiritus non audeant exhalare.* Hęc ille.

Quod vult Deus in ep. ad Aug quæ eſt ante lib. de hæreſibus.

Sanctus Poſſidius in libello de vita, & moribus Auguſtini, celebrat eximiam eius ſapientiam contra hæreticos, & varijs argumentis exornat, è quibus hęc ſelegimus, quoad ſtudium: *Docebat* (inquit) *ac prædicabat ille priuatim, & publicè in domo, & in Eccleſia, ſalutis verbum cum omni fiducia, aduerſus Africanas hæreſes, maximéque contra Donatiſtas, Manichæos, & Pelagianos, confectis, atque repetitis ſermonibus; ineffabiliter admirantibus Chriſtianis, & collatan-*

Prædicat contra hæreſes in Africa.

Poſſid. in libr. de vita S. Aug. c. 7.

aliquando, sed in via pedum, non in via morum: nam nobis ipsis accidit, vt in quodam biuio falleremur, & non iremus per eum locum, vbi operiens transitum nostrum Donatistarum manus armata subsederat, atque ita factum est vt eò, quò tendebamus per deuium circuitum veniremus, cognitisque insidiis illorum nos gratularemur errasse, atque inde gratias ageremus Deo.

Ista pauca sufficiunt, vt vniuersa Catholicorum acies Augustinum sibi ducat antesignanum aduersus infernales, & importunas hæreticorũ phalanges, & gratias pro tanto ductore, siue doctore, sic agat istis temporibus nostris, sicut olim beatus Paulinus Nolanus Præsul, in laudem eiusdem Patris Augustini, proferens: *Exultemus itaque & latemur in eo, qui facit mirabilia solus, & qui facit vnanimes habitare in domo, quoniam ipse respexit humilitatem nostram & visitauit nos in domo Dauid patris sui, & nunc exaltauit cornu Ecclesiæ suæ in electis suis, vt cornua peccatorum, sicut per prophetam spondet, hoc est Donatistarum, Manichæorumque confringat.*

Doctorem aduersus hæreticos habemus Augustinum.

Paulinus epist ad Remanianum.

Per Augustinum enim confregit Deus hæreticorum capita in Africa, quæ terra tunc erat multorum, & vbique gentium, atque quocumque tempore proposuit, vt deuotum sequacem eius, quem merito Christianam apem vocare poteris, Bernardum sequi debeas, & ita

Bern. serm. 80. in Cantica.

profiteri: *Securus, & libens pergo inoffenso, vt aiunt, pede in eius sententiam, qui dicebat Deus non nisi ea magnitudine magnus est, quæ est quod ipse: alioquin illa erit maior magnitudo quàm Deus: Augustinus hic est validissimus malleus hæreticorum,*

Finem tandem impono huic capiti, & coronam ex sequenti carmine beati Prosperi contextam; vbi multa scribit in laudem Patris Augustini contra hæreticos, & concludit.

Prosper. libro de ingratis. c.3.

Istius ergo inter cunctos, qui de grege sancto
Insanas pepulêre feras, industria maior,
Maius opus, totum præstantius imbuit orbem:
Nam quocumque gradum conuertit callidus hostis,
Quaque per ambages anceps iter egit opertas;
Huius ab occursu est præuentus, mille viarum
Insidijs aditum non reperientibus vllum;
Cumque foris rabies auidorum exclusa luporum
Frenderet, inque omnes mendacia verteret artes,
Ne mentes vllarum ouium corrumpere posset,
Istius ore viri fecit Deus.

Manichæos vicit.

CAPVT XII.

APostolus Paulus ex Pharisæis, Constantinus imperator ex gentilibus imperatoribus, ille Pharisaicam, hic Gentilicam destructurus proterauiam assumptus est; ita Pater Augustinus; ad Ecclesiam ex schola Manichæorum, vt ipsos destrueret in Hipponensi ciuitate, de qua Fortunatus omnium facilè princeps omninò conuictus profectus est, & *ad eandem amplius non remeauit, ac si per memoratum Dei hominem* (vt notat Possidius) *omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui absentes, illa, quæ gesta sunt, cognouerant, error ille ablatus, Catholica est intimata, ac retenta syncera fides.* *Aug. Manichæorum principem vicit Fortunatum.* *Possidius in vita c. 6.*

Pro Fortunato deuicto reuenit Hipponem alter inter Manichæos nominatus, cui Augustinus; *Denuncio tibi* (inquit) *in nomine Christi, vt si paratus es, soluas quæstionem, in qua defecit præcessor tuus Fortunatus, & ita hinc ierat, vt non rediret, nisi cum suis disputatione collata, inueniret quid contra respondere posset disputans cum fratribus; si autem ad hoc non est paratus, discede hinc, & noli prauertere vias Domini, & illaqueare,* *Epist. 254* *Fortunati successor Hipponiam venit.*

& venenis inficere animas infirmas, ne adiuuante dextera Domini nostri, quo modo non putaueras, erubescas.

Felix victus ab Augustino.

Iste verò Fortunati successor, ille infelix Felix videtur mihi, qui postquam duobus diebus publicè disputauit, tandem conuictus verbis vtor Possidij, *Frustrata vanitate; & errore illius secta ad nostram conuersus est fidem, atque Ecclesiam.*

Possid. in vita Aug. c. 16.

Qui etiam, sicut Augustinus ipse monet, vnus erat ex doctioribus Manichæis: *quamuis ineruditus liberalibus literis, sed tamen versutior Fortunato.*

Aug. 1. Retractationum. 8.

Nec solum suum pectus erroribus Manichæorum plenum euacuauit, sed omnes sibi cognitos eadem caligine infectos ex animo patefecit *in parte Cæsariensi Mariam, & Lampadiam vxorem Mercurii argentarij, cum quibus etiam apud Electum Eucharistum pariter orauimus: Cæsariam, & Lucilam, filiam suam Candidam, quæ commoratur Nipasæ, Victorinam Hispanam, Simplicianum Antonini fratrem, Paulum, & sororem suam; qui sunt Hippone, quos etiã per Mariã, & Lampadiã sciui esse Manichæos.* Hæc ipse Felix.

Felix in Bibliotheca Colonensi Geruasiani ad finem libri Sancti Augustini de hæresibus.

Quo tempore Vrsus Tribunus aduersus Manichæos surrexit Carthagine, & multa peregit, Augustinus tunc occurrit, & ostendit ante omnes, quod (id enarrat Possidius) *præ cæteris illam execrabilem sectam nouerat, & eorum prodens eiusmodi dam-*

Possidius in vita S. Aug. c. 16.

nabiles blasphemias ex locis librorum, quos ipsi accipiunt Manichæi, eisque ad confeßionem earundem blasphemiarum eos perduxit.

Libros, vt patet ex Retractationibus eius plurimos aduersus Manichæos fecit, *contra quos* (ait Cassiodorus) *ita feruore pietatis incanduit, vt diligentius, atque viuacius aduersus eos dixerit, quàm contra alias hæreses disputauerit.*

Caßiod 1. diuin. inst. c. 22.

Vide, si placet, triginta libros eius contra Faustum scriptos, qui *conuictus, vel, confessus, quod Manichæus erat cum aliis nonnullis*, ansam præbuit, vt nullus ampliùs publicè cum Augustino pro Manichæis disputaret, & innumeri ex illis ad Ecclesiam Catholicam venirent, quibus professionem fidei fecerat ad finem decimi tomi Baronii legendam, cum hac præscriptione: *Commonitorium Sancti Augustini Episcopi Ecclesiæ Catholicæ, quo modo fuit agendum cum Manichæis, qui conuertuntur, quos pœniteat huius nefandi erroris.*

Libros fecit 30. contra Faustum.

Aug. lib. 5. contra Faustum. c. 8.

Commonitorium Aug. aduers. Manichæos in Appendice tom. 10. Baronij.

Donatistas superauit.

CAPVT XIII.

VNiuersam Donatistarum tragædiam descripsit Augustinus in Psalmo Alphabetario, quem composuit, vt ipsa

Aug. in Psalmo contra partem Donati scribis.

omnem historiam Donatistarum. ad notitiam, vel etiam humillimi populi decantata veniret, & pars Donati cunctis innotesceret, quæ se solam in Africa saluari docebat, & Catholicos esse perdendos; sed nihil magis optabant Catholici, quàm omnes ad publicam disputationem venire, dicentes: *O si aliquando conferrent, & illis disputantibus, veritas appareret?*

Aug. lib. post collationem.

Caßiod. in praf. super Psalmos. Præ cæteris huiusmodi disputationem cupiebant Hipponẽses, eo quod haberent *famosorum palmam certaminum*, ita vocat Cassiodorus Augustinum, qui sic ad ipsos: *Vestri Episcopi conuenti à nobis, nunquam nobiscum pacificè conferre voluerunt, quasi fugientes cum peccatoribus loqui.*

Aug. epist. 166.

Donatista relicta fidei causa mordebant Augustinum. Quod si aliquando cum Augustino de fide Catholica agerent, relicta fidei causa, statim persequebantur diuinum eius ingenium, & admirabile disputandi acumen, vt non semel ipse scribit Augustinus aduersus Cresconium, vbi sibi inflictas iniurias commemorat, & *Desine*, inquit, *talibus, vnus homo sum, Ecclesiæ inter nos agitur causa, non mea.*

Aug. lib. 3. contra Cresconium. c. 80.

Augustinus venit ad disputationem cum Fortunio. Ad publicam tandem contentionem venit Pater Augustinus ex Catholicis cum Fortunio Donatistarum Episcopo, qui volentes ipsum adiuuare, Notarios magno strepitu perturbarunt,

vt cum multis aliis notatione dignis ſcribit, aſſerens, quod poſt multa glorioſius acta cum Fortunio, diſputationem transferri petiuerit ad alium locum pacatiorem, ita proferens: *Videtur mihi, vt turbulentas turbas, & impedimentum potius, quàm adiumentum afferentes, omninò deuitemus & verè ex animo amico atque tranquillo ſuſceptum tam magnum negotium, Domino opitulante, pergamus, ad aliquam villam nos conuenire debere.* *Epiſt. 165.*

Sed adhuc & in aliis locis non poterat collatio publica fieri inter Catholicos, & Donatiſtas, propter iſtorum licentiam, & nimiam peruicaciam; quapropter Auguſtinus cum populo egit Africano, vt ab imperatore Honorio peteret auxilium; quo poſſit illa non minus deſiderata, quàm vtilis diſputatio ad finem perduci, tunc imperator miſit à latere ſuo virum, præclarum, nobilem, & ſpectabilem, vt ex ipſius patet officio, Tribunum Notarium, Marcellinum, cui P. ipſe Auguſt. vt iam diximus, libros de Ciuitate Dei poſteà dicauit, hæc ex Poſſidio coſtant, & Auguſtini ipſius Breuiculo; nec non exactis Honorii imperator, cuius in Codice Theodoſiano Reſcriptũ habetur ad Marcellinũ ipſum, vt Donatiſtas ad collationẽ cogat cũ Catholicis ita procedẽs,

Donatiſtæ nolebant diſputare cum Chatholicis, & ideò venit in Africam Marcellinus.

Cod. Theodo. lib. 3. de Religioſ.

Ea, quæ circa Catholicam fidem, vel olim ordinauit antiquas, vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra serenitas roborauit, nouella superstitione summota, integra & inuiolata custodiri præcipimus, Datum 4. Idus Oct. Rauennæ Verane Cos. Hoc est anno Domini CCCCX.

Collatio cũ Donatistis facta.

Balduin. in notis ad S. Optatum.

Sequenti ergo anno Domini CCCCXI. habita est publica cum Donatistis hæc collatio, eam namque manu scriptam inuenisse Balduinus attestatur, & in prima pagina habitam fuisse *P.C. Verani Kalendis Iunij* (ipsemet interpretatur) *Kalendis Iunij, post consulatum Verani, hoc est anno Christi quadragesimo vndecimo post captam vrbem Romam proximo, &c.*

Locus collationis.

In Breuiusculo c. 14. 1. die.

Locus Collationis habitæ, fuit in Thermis Gargilianis amplus, lucidus, purus, & refrigerans æstiuos calores in meditullio Carthaginis, vt cum multis aliis ad integram eiusdem collationis, & breuem notitiam scribit Augustinus: *In loco ergo Colationis, hoc est in Thermis Gargilianis,* Ait ille.

Aug. ibidem numerus Episcoporum in Collatione.

Donatistarum nomina *ducenta septuagita nouem, annumeratis etiam illis, pro quibus absentibus alij subscripserant, &c. Catholicorum autem omnium præsentium nomina esse constitit ducenta octuaginta sex, &c.* Hæc Augustinus.

Addit fastum, & superbiam Donati-

ſtarum maximam fuiſſe dicentium, *Quod ſcriptum ſibi eſſet cum talibus non ſedere*, nempe cum Catholicis, *qui ad hoc ne moræ fierent, tunc non reſponderunt*. Et hoc modo ſe reos eſſe in hac cauſa, neſcientes quid facerent, adſignificarunt, id Pater Auguſtinus annotat de illis canens:

Donatiſtarũ ſuperbia. Pſalm. 25.

In Pſal contra part. Donati.

Non accuſati, vt rei ſteterunt
in quæſtione.

Solent rei ſtare, non ſedere ante tribunal, vt etiam teſtes, quorum munus exercere voluit attentiſſimè Marcellinus Tribunus, & cauſæ cognitor, qui ante Catholicos pro tribunali ſedentes in obſequium epiſcopalis eorum dignitatis, & exemplum Chriſtianæ modeſtiæ; *ſtando ſe cogniturum eſſe reſpondit*.

Epiſcopi Donatiſtarum ſteterunt vt Rei: Marcellin. vt teſtis.

Aug. in breuiculo. c. 1. ſecunda diei.

Auguſtinus prolixè narrat de Notarijs, de præfectis illorum, de conſiliarijs, atque de diſputantibus vtriuſque partis ſeptem Epiſcopis, *qui pro cauſa omnium loquerentur*.

Aug. in ep. ad Notiſtas poſt collationem.

Sed, vt Petilianus anteà Rhetor Cauſidicus, ob differendi copiam Donatiſtas; ita *Eccleſiæ lingua* (bonus auctor ſic vocat Auguſtinum) Catholicam aciem ex conſulto ducebat.

Auctor grauis apud D. Bern. in ſermone de S. Stephano.

Denique durauit hæc collatio per tres dies, in quorum vltimo, id eſt ſexto ante idus Iunias, Donatiſtæ ſe victos vna profeſſi ſunt, & vnam eſſe vniuerſalem

Marcellinus pronunciauit ſententiam pro Catholicis.

Aug. in fine. Breuiculi.

Ecclesiam; quod benè cognouit Marcellinus eosdem à Catholicis ritè confutatos *omnium documentorum manifestatione pronuncians.*

Nocte sententia lata fuit.

Non tamen ferri potuit huiusmodi sententia contra Donastitas, nisi nocte; quapropter, ipsis eam dictitantibus inualidā, ita triumphator Augustinus proferebat: *Nocte causa finita est, sed vt nox finiretur erroris; nocte dicta sententia est, sed fulgens lumine veritatis.*

Lib. ad Donatist post collat. c. 35

Inclusos in carcere se fuisse, Donatistæ conquesti sunt; *ibi & nos eramus* respondebat Augustinus, ô quam bellè! *Aut vtrisque facta est iniuria, aut vtrisque adhibita diligentia: sed quo modo dicemus iniuriam, quando in tam spacioso, & lucido, & refrigeranti loco nos fuisse recolimus; aut quomodo, erat carcer, vbi erat, & iudex? postremo clausos fuisse nos nesciebamus, qui simul intus eramus: ipsi vnde sciunt; nisi quia fugere fortasse voluerūt?*

Aug. lib. ad Donat. post Collat.

Donatistæ dicebant se fuisse clausos in carcere.

Dicebant etiam Donatistæ à Catholicis corruptum fuisse præmio iudicem, & ideò se victos, quibus sic Augustinus: *An fortè, volumus, vt eis apud vos gratias agamus, quia cùm dicant iudicem præmio à nobis esse corruptum, ipsi tamen multa, quæ pro nobis contra se ipsos dixerunt, & recitauerunt gratis nobis omnia præstiterunt.*

Excusatio alia.

Aug in ep. nomine Cōcilij Cirtensis ad Donatistas.

Dicebant denique se propter metum Marcellini, qui faueret Catholicis, fuisse

Donatistæ dixerunt se coactos subscripsisse.

ad subscriptionem coactos, ad quorum vnum nomine Crispinum : *Mappalienses ambos nos audiant, ita, vt scribantur, quæ dicemus, & à nobis scripta eis punice interpretentur, & remoto timore Dominationis eligant quod voluerint.* Ex hoc loco per transennam colligo, & sermonem punicum vulgarem fuisse apud Africanos præcipuè rusticos, vt apud nobiles, August. tempore latinum.

Aug. epist. 173.

Sermo latinus & punicus in Africa.

Erant in vnaquaque tunc vrbe Donatistarum Espiscopi, qui tamen conuersi ad vnitatem Ecclesiæ Catholicæ suas nollét dignitates dimittere Episcopis, & fortè propter hoc, non posset sententia contra illos ad exitum executionis perduci: nam vnus solus Episcopus in vna ciuitate præsidere debebat; præuidit Augustinus huiusmodi dubium, & egit tum consilio, tum dictione, vt omnes Catholici se vellent abdicare ab episcopatibus, & relinquere Cathedras suas conuersis Donatistis Episcopis, quod & ipsis omnibus placuit: Augustinus enim ita narrat in libro de gestis cum Emerito: *quando autē ventum est, vt hoc palā fieret, in concilio vniuersorum tam frequenti penè trecentorum Episcoporum: sic placuit omnibus, sic exarserunt omnes, vt parati essent episcopatum pro Christi vnitate deponere, & non perdere, sed Deo tutius commendare. Duo ibi vix inuenti sunt, quibus displiceret, vnus annosus senex, qui hoc etiam dicere*

Duo Episcopi erant in vnaquaque ciuitate Africæ alter Catholicus, alter hæreticus Donatista, sed vide quid Augustinus egerit.

Duo solum videbantur contradicere, qui conuicti sunt.

Liber de gestis cum Emerecio.

liberius ausus est, alter voluntatē suā tacito vultu significauit: Sed posteaquam illum senem liberius hoc dicentem obruit omnium fraterna correctio, illo mutante sententiam, vultum etiam iste mutauit.

Optima Augustini persuasio.

Post hæc Augustinus exhortationem adiunxit ad orthodoxos factam in causa relinquendæ dignitatis, si opus esset ad pacem, & vnionem Ecclesiæ Catholicæ; *Quid enim* (ait) *dubitamus redemptori nostro sacrificium istius humilitatis offerre: an verò ille de cœlis in humana membra descendit, vt membra eius essemens, & nos ne ipsa eius membra crudeli diuisione lanientur, de Cathedris descendere formidamus? propter nos nihil sufficientius, quàm Christiani fideles, & obedientes simus. Hoc ergo semper sumus. Episcopi autem propter Christianos populos ordinamur, Quod ergo Christianis populis ad Christianam pacem prodest, hoc de nostro episcopatu faciamus.*

Aug. lib. de gestis cum Emerito.

Anteponenda est Episcopo salus gregis suis lucris.

Si serui vtiles sumus, cur Domini æterni lucris, pro nostris temporalibus sublimitatibus, inuidemus? Episcopalis dignitas fructuosior nobis erit, si gregem Christi deposita magis collegerit, quàm retenta disperserit.

Contra ambitiosos.

Nam qua fronte in futuro seculo promissum à Christo sperabimus honorem, si Christianam in hoc seculo, noster honor impedit vnitatem? plura si cupis huius argumēti eundem euolue librum Augustini de gestis cum Emerito.

Ex his patet falsum à Donatistis iactari se damnatos, vt suas dignitates, & possessiones dimitterent, quibus Augustinus: *Veniant ad Ecclesiam Christi veram, hoc est matrem Catholicam, sint in illa clerici, sint Episcopi vtiliter, qui contra illam fuerunt hostiliter. Non inuidemus, imò amplectimur, optamus, hortamur, & quos in vijs, aut sepibus inuenimus, intrare cogimus, & sic nondum quibusdam persuademus, quia non res eorum, sed ipsos quærimus.*

Donatistæ dicebant se damnatos propter possessiones amittendas. Epist. 50.

Non tamen parùm confirmat Augustinus eodem loco seueritatem in ipsos hæreticos, & confiscationem bonorum, per iudices eis impositam; *qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus tutius muniretur, experti, credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum potentias: cogit enim multas inuenire medicinas multorum experientia morborum.*

Aug. epist. 50. Cõfiscatio bonorũ vtilis est hæreticis.

Quidquid ergo nomine Ecclesiarum partis Donati possidebatur, Christiani imperatores legibus religiosis cùm ipsis Ecclesijs ad Catholicam transire iusserunt: cùm ergo nobiscum sunt plebes earundem Ecclesiarum nobiscum pauperes, qui ab eisdem possessiunculis alebantur, ipsi potius foris positi desinant concupiscere aliena, sed intrent in vnitatis societatem, vt pariter gubernemus non illa tantum, quæ dicunt sua, verùm etiam, quæ dicuntur, & nostra. Hæc Augustinus in

Omnia bona quæ possidebãt hæritici restituta sunt in Africa Catholicis Episcopis.

Augustinus reddit rationem Pontifici Romano de gestis cum Donatistis.

ad Papam Bonifacium, cui rationem, tanquam vniuersalis Ecclesiæ capiti reddit de omnibus, quæ facta sunt in Collatione contra Donatistas, cui etiam misit breuiculum Collationis, vt omnia perspiciat, & emendet, gratiasque agat æterno Deo, propter multorum conuersionem ad fidem Catholicam, & vnitatem Christianam.

Epist. 261.

Augustinus multos Donatistas ad fidem Catholicam cõuertit in Castello Fessulensi.

Similiter Sanctissimo Papę Cœlestino scribit, quo pacto non paucos Castelli Fessulæ incolas cum periculo vitæ in cognitionem æternæ salutis à tenebris Donatistarum vendicauerit; *Paucos habebat* (inquit) *illa terra Catholicos, cæteras plebes ibi in magna multitudine hominum constitutas Donatistarum error miserabiliter obtinebat, ita vt in eodem castello nullus esset omninò Catholicus: actum est in Dei misericordia, vt omnia ipsa loca in vnitate Ecclesiæ cohæreant, per quantos labores, & pericula nostra longum est explicare ità; vt ibi presbyteri, qui eis congregandis à nobis primitus constituti sunt, expoliarentur, cæderentur, debilitarentur, excæcarentur, occiderentur, quorum tamen passiones inutiles, ac steriles nõ fuerunt, vnitatis illic securitate perfecta.*

Innumera reliquimus, quæ contra Donatistas Augustinus peregit, in libris eius sparsa, vt gesta cùm Emerito, cum Gaudentio, Cresconio, Petiliano, & sexcentis aliis, quæ siquis contra hæreticos

huius temporis vellet accommodare, & ostendere vnam esse matrem Ecclesiam Catholicam, & Romanam, optimos quidem inueniet apparatus, & si quæ desunt opera contra Donatistas extarent in multis certè nobis auxiliarentur, & imprimis acta Collationis, quæ Marcellinus corroborauit, & summa cum industria Augustinus edidit, tãtæ fuerunt auctoritatis, & fructus, vt in Ecclesijs multis Africæ tempore quadragesimę ad populum legerentur, vt ipse Pater Augustinus scribit, & hortatus est Cæsarienses Mauritaniæ: *Quamquam præsentibus vobis* (ait) *fratrem, & coepiscopum meum Deuterium obstringo, vt quẽadmodum fit apud Carthaginem, apud Tagastam, apud Constantiam, apud Hipponem, apud omnes diligentes Ecclesias: sic etiam deinceps facere non pigrescat, vt annis omnibus per ieiuniorum dies, id est quadragesima ante Pascha, quando vobis maximè ieiunantibus plus vacat audire, eadem gesta collationis per annos singulos vniuersa à capite in finem ex ordine recitentur.*

Collatio Augustini cum Donatistis legebatur in Ecclesiis Africa tempore quadragesimali.

Au. de gestis cum Emerito.

Non solum in Africa, sed in partibus multis aliis in magno pretio habita est, & allegata in gestis Concilij Constantinopolitani secundi huiusmodi collatio, cùm legimus *Ex gestis, quæ apud Marcellinum V. C. Tribunum, & Notarium acta sunt capite CLXXVII. Augustinus Episcopus Ecclesiæ Catholicæ dixit; nõ in hominibus spes ponẽda est*

Collatio Augustini celeberrima.

Collat. Aug. cum Donat. ca. 177.

Ecclesiæ, si boni sunt, neque si mali sunt, iudicanda est Dei Ecclesia periisse: sed tamen istorum causam, tanquam fratrum nostrorum suscipimus, & si nobis ostendi poterunt criminosi, hodie illos anathematizamus, non tamen propter illos Ecclesiam à Deo promissam, & exhibitam deserimus, & relinquimus.

Posseuin. in apparatu, Collatio hac extat.

Antonius Posseuinus in apparatu sacro, vbi de Conciliis Carthaginensibus agit hanc Collationem Augustini cum Donatistis impressam extare testatur, & aliis exemplaribus eam conferendam esse admonet; Beatus verò Possidius laudes Augustini non cessat amplificare, propter eandem collationem: sic enim tandem concludit *Augustino Dominus, & hic palmam dedit, & apud se iustitiæ coronam reseruauit, ac magis, magisque iuuante Christo, de die in diem augebatur pacis Vnitas, & Ecclesiæ Dei confraternitas & id maxime factum est post collationem, quæ ab Vniuersis Episcopis Catholicis apud Carthaginem cum eisdem Donatistarum Episcopis facta est, adiuuante gloriosissimo, & religiosissimo imperatore Honorio, propter quod perficiendum etiam à suo latere Tribunum, & Notarium Marcellinum ad Africam iudicem miserat,* Hæc Possidius addens; *& totum illud bonum* (hoc est vnitas Ecclesiæ, post Collationem cum Donatistis factam) *Vt dixi per sanctum illum hominem*, nempè Augustinum, *consentien-*

Possid. in vita Aug. c. 13.

Augustino tribuitur vniuersa victoria de Donatistis reportata.

sentientibus nostris Episcopis, & satagentibus, & captum, & factum est.

Paulus Orosius de magna pace, qua fruita est Africa propter hanc publicam victoriam de Donatistis ita memorat; *His diebus præcipiente Honorio, pax, & vnitas per vniuersam Africam Ecclesiæ Catholicæ reddita est, & corpus Christi, quod nos sumus, redintegrata discisione, sanatum est, imposita executione sancti præcepti Marcellino Tribuno viro imprimis prudenti, & industrio, omniumque studiorum bonorum appetentissimo, quem Marinus Comes apud Carthaginem (incertum zelo stimulatus an auro corruptus) occidit, qui continuo reuocatus ex Africa, factusque priuatus, vel ad pœnam, vel ad pœnitentiam conscientiæ suæ dimissus est.*

Lib. 7. cap. 42.

Orosius celebrat collationem cum Donatistis in Africa.

Marcellinus qui adfuit in collatione cum Donatistis martyr fuit illustris.

Marinus iste Comes fuit, qui Tyrannidem Heraclianam à Consule scilicet Heracliano pro Donatistis excitatam in Africa impiè & petulanter exercuit: vnde Sãctus Hieronymus ait, *Marcellinus sub inuidia Tyrannidis Heraclianæ ab hæreticis innocens, occisus est*, & inter illustres Ecclesiæ martyres, in Kalendario repositus octauo idus Aprilis.

Lib. 3. contra Pelag.

Honorius autẽ Imperator duo rescripsit hoc tẽpore ad Africanos; alterũ est *Heraclianũ hostẽ publicum iudicantes digna cẽsuimus auctoritate puniri, vt eius resecẽtur infaustæ ceruices.* Alterum rescriptum est, in quo om-

C Theod. libr. 21. de pœnit.

L. 55. *de hæreticis.* nia Marcellini geſta ſarta, tectaque voluit imperator, & in perpetuum firmiter cuſtodiri, ſic iubens, vt videre eſt in Codice Teodoſiano, *Notione, & ſollicitudine Marcellini ſpectabilis memoriæ viri contra Donatiſtas geſta, quæ translata ſunt in publica monumenta, habere volumus perpetem firmitatem: neque enim morte Cognitoris perire debet publica fides Dat. III. Kalend. ſeptemb. Conſtantino, & Conſtante Coſſ.*

Aug. 2. Retract. c. 59. *Dulcitius Marcellino ſuccedit.* Marcellino ſanctiſſimo Eccleſiæ Catholicæ martyri ſucceſſit, *per idem tempus Dulcitius Tribunus Notarius, hic erat in Africa executor imperialium iuſſionum contra Donatiſtas, & cat.* qui, vt rectè contra ipſos procederet, Patrem Auguſtinum, conſuluit, & huiuſmodi conſilium ab eo ſuſcepit, vt deſideratam eorum pacem, & vnitatem Eccleſiæ Catholicæ ſtabiliret: *Aug. epiſt. 61.* *Non debui contemnere petitionem tuam, qua deſideraſti à me inſtitui, quemadmodum te oporteat hæreticis reſpondere, quorum ſalus in Domini miſericordia, inſtantiaque tuæ ſtrenuitatis inquiritur.* Hæc Auguſtinus ad Dulcitium.

Auguſtinus procurauit, vt pecunias fiſco non inferrent Donatiſtæ. Poſſid. ca. 12. Criſpinum Donatiſtam condemnari fecit & operam dedit, vt tam eius, quàm cęterorum condemnatio denas auri libras fiſco exigens *principis dimitteretur indulgentia: & Domino adiuuante perfectum eſt, & cætera.*

De gestis contra Pelagianos.

CAPVT XIV.

PElagius (vt in Apologia de arbitrij libertate Orosius annotat) erat natione Britannus, ideò per Aquilonem, siue Boream significatus, vt & Augustinus in Africa natus, quæ est pars mundi Australis (notante Vincentio) per aureum templi candelabrum; quod erat *in parte Australi, vt lucernæ contra Boream è regione respicerent.* Quod imprimis aduertendum operæpretium existimauimus; antiqui namque auctores eodem tempore (non eadem die) natum vtrumque rectè ponderarunt, & illud Ecclesiastici: *Contra malum bonum est, & contra mortem vita, sic & contra virum iustum peccator, & sic intuere in omnia opera Altißimi, duo contra duo, & vnum contra vnum:* ita contra Pelagium est Augustinus.

Natus est Augustinus contra Pelagium.

S. Vincent. Ferrerius in serm. de S. Augustino. Num. 8.

Prosper. de ingratis. c. 3. Eccles. 33.

Duas verò cathedras erexit Dœmon Pelagianæ machinator hæresis, alteram in Oriente, quam Pelagius, alteram verò, quã regebat in Occidente Cœlestius, imò Scelestus eius discipulus: *Huius autem perniciosißimi erroris auctores esse perhibentur Pelagius, & Cælestius;* ait noster.

Pelagius, & Cælestius heretici.

Augustinus epist. 92.

Hieronymus & Augustinus Ecclesiæ Doctores.
Petrus Venerabilis in car. pro Petro Pictauiensi.
Orosius in Apologia de arbitrij libertate.

Aduersus illos in vtraque mundi parte magistros quam optimos suis Catholicis præstitit æternus, & præpotens Deus:

Hi sunt Hieronymus Augustinusque beati,
Quos pro lege sequi lex iubet Ecclesiæ.

Patres enim, & qui iam quieuerunt martyres, & concordes Cyprianus, Hilarius, & Ambrosius & quibus etiam nunc permanere adhuc in carne necessarium est, qui sunt columnæ, & firmamentum Ecclesiæ Aurelius, Augustinus, & Hieronymus multa iam aduersus hanc nefariam hæresim absque designatione nominum hæreticorum scriptis probatissimis ediderunt. Hæc Orosius in Apologia de arbitrij libertate contra Pelagium.

Multi contra Pelagiũ scripserũt.

Possid in Indiculo
Possid. in vita ca. 18.
Lib. 2. Retract. c. 33.

Et quantum ad Augustinum: *ipse triginta tractatus composuit contra Pelagianos*) ait Possidius) *& per annos fermé decem laborauit, librorum multa condens, & edens, & in Ecclesia populis ex eodem errore frequentissimè disputans, &c.*

Quomodo se habuit Augustinus in primis scriptis cõtra Pelag.

Libros de peccatorum meritis, & remissione, deque baptismo paruulorum, & epistolam ad Marcellinum de ijsdem, ipse dicit suas primas fuisse scriptiones contra Pelagianos: *In his autem libris* (ait ipse) *tacenda adhuc arbitratus sum nomina eorũ, sic eos facilius posse corrigi sperans, imo etiam in tertio libro, quæ est epistola sed in libris habita, propter duos, quibus eam annectẽdam*

putaui, Pelagii ipsius nomen non sine laude aliqua posui; quia vita eius à multis prædicabatur, & eius illa redargui, quæ in ipsis scriptis, non ex persona posuit, sed quid ab aliis diceretur exposuit, quæ tamen posteà iam hæreticus pertinacissima animositate defendit.

Scripsit quoque Augustinus epistolam contra errores Pelagij, quam dedit Hilario eos detegenti apud Siciliam nulla facta Pelagianorum mentione; quippè qui adhuc latitabant, de hac epistola ait Orosius, presbyteris Hierosolymitanis eam ante Pelagium præsentem, *vt legerem præcepistis, & legi.* *Epist. 98.* *Oros. in Apologia de arbitrii libertate.*

Pelagius, vt se commendaret Augustino acceptum, & habitum in pretio, passim ostendebat, & lectitabat epistolam ab eo sibi datam: vnde Augustinus cuiuslibet verbi ad eum scripti rationem reddit, eandemque epistolam legendam quibuscumque in libro de gestis Pelagij nondum prælo dato, sed iam in lucem ex Bibliotheca manuscripta Canonicorum Regularium Florentię, apud Sanctum Bartholomæum Fesularum., sic dicens: *Ego quidem in epistola mea quam protulit, non solum ab eius laudibus temperaui, sed etiam, quantum potui, sine eius commotione quæstiones de Dei gratia rectè sapere admonui: dixi enim quippè in salutatione, Dominum, quod epistolari more etiam nō Christianis quibus-* *Pelag. scripsit Augustino, & responsum eius ostendit Hierosolymis.* *Aug. de gestis Pelag. c. 26.* *Qua de causa posuit Dominum in epistola ad Pelagiū.*

dam scribere solemus, nec id mendaciter, quoniã omnibus ad salutem, quæ in Christo est, consequendam, debemus quodammodo liberam seruitutem.

Quare dilectißimum vocat Pelagium.

Dixi dilectißimum; quod nunc dico, & si iratus fuerit adhuc dico; quoniam, nisi erga eum dilectionem non tenuero, illo irascente, ipse mihi magis nocebo.

Quare desideratißimũ dixit Pelagium.

Dixi desideratißimum; quoniam valdè cupiebam, cum præsenti aliquid colloqui, tam enim audieram contra gratiam, qua iustificamur, quãdo hinc aliqua commemoratio fieret, aperta eum contentione conari.

Quare de salute Pelagij scire procurauit.

Denique literarum ipsarum breuis textus hoc indicat: nam cùm egissem gratias, quod me scriptis suis exhilarasset, certum faciendo de sua salute, ac suorum, quos vtique si correctos volumus, etiam corporali salute saluos velle debemus.

Bona spiritualia optauit Pelagio.

Mox ei bona optaui à Domino retribui non ad salutem corporis pertinentia, sed ea potius, quæ putabat esse, vel fortè adhuc putat in solo arbitrio voluntatis, & propria voluntate posita, simul optans, & propter hoc vitam æternam.

Quæ petiuit, & quo verbo, Augustinus à Pelagio.

Deinde, quia literis suis, quia respondebam talia quædam in me bona, multùm, benignéque laudauerat etiam ibi petiuit ab eo, vt pro me oraret, quo potius à Domino talis fierem, qualem me esse iam crederet, vt eum sic admonerem contra quod ille sapiebat ipsam quoque in-

ſtitiam, quam in me laudandam putauerat, non eſſe volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei. Hoc eſt totum, quod breuis illa epiſtola continet, eaque intentione dicta eſt: nam ita ſe habet.

Domino dilectiſsimo, & deſideratiſsimo fratri Pelagio, Auguſtinus in Domino ſalutem. Epiſtola Auguſt ad Pelagium.

Gratias ago plurimum, quod me literis tuis exhilarare dignatus es, & certum facere de ſalute veſtra: retribuat tibi Dominus bona, quibus ſemper ſis bonus, & cũ illo æterno viuas in æternum, Domine dilectiſsime, & deſideratiſsime frater. Ego autem & ſi in me non agnoſco præconia de me tua, quæ tuæ benignitatis epiſtola continet beneuolo tamen animo erga exiguitatem meam ingratus eſſe non poſsum, ſimul admonens, vt potius ores pro me, quo talis à Domino fiam, qualem me iam eſſe arbitraris, & alia manu. Pelagius laudauit Aug.

Memor noſtri incolumis Domino placeas Domine dilectiſsime, & deſideratiſsime frater. In ipſa quoque ſubſcriptione, quod poſui, vt Domino placeat magis hoc eſſe ſignificaui in eius gratia, quàm in ſola hominis voluntate: quando id nec hortatus ſum, nec præcepi, nec docui, ſed optaui, quemadmodum verò, ſi hortarer, aut præciperem, vel docerem pertinere hoc, & ad liberum arbitrium demonſtrarem, nec tamen Dei gratiæ derogarem: ita, quia optaui, Dei quidem commendaui gratiam, non tamen arbitrium voluntatis extinxi. Aug. de geſtis Pelag. c. 28. Aug. commendator gratiæ libertatem non extinxit arbitrii.

Pelagius ostendit Aug. epistolam in Concilio Palestinæ.

Vt quid ergo in iudicio protulit hanc epistolam? secundum quam si ab initio sapuisset nullo modo fortassis, licet à bonis fratribus, sed tamen peruersitate depositionum eius offensis ad episcopale iudicium vocaretur, &c.

Pelagius aliter respōdit, quàm docuit in Concilio.

Ad concilium respiciunt hęc vltima Diospoli, quæ est antiqua Palestinę ciuitas celebratum, in quo Pelagius Augustini epistolam supra dictam relegit, & Episcopos fefellit asserens ita suas intellexisse sententias, vt nihil à veritate discederet, cum apertissimos doceret errores, & pertinaciter illos defenderet, in libris ante, & post illud Concilium conscriptis, vt prolixé scribit ipsemet Augustinus tam Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, quàm Papam Innocentinm admonens; ne illo modo crederent Pelagio, tanquam ab hæresi purgato in illo concilio, mittens eis epistolam, quam sibi miserant duo Pelagij discipuli, pro expugnato eius errore; atque librum contra ipsum Pelagium, quem puto esse de natura, & gratia inscriptum ad Thimasium, & Iacobum: sic enim vocabantur Pelagij discipuli per Augustinum conuersi, & in gratiarum actionem hęc ei rescribentes:

2. Retract. c. 47. Lib. 1. contra Iulian. Pelag. c. 5. Epist. 252. & epist. 95.

Domino verè beatißimo, & merito venerabili Episcopo Augustino, Thimasius. & Jacobus in Domino salutem.

Epistola Iacobi & Thimasij ad August apud librum Augustini de gestis Pelagij cap. 24.

Ita nos refecit, & recreauit gratia Dei ministrata per verbum tuum, vt prorsus germanè dicamus, misit verbum suum, & sanauit eos, Domine beatissime, & merito venerabilis Pater, sanè ea diligentia ventilasse sanctitatem tuam textum eiusdem libelli reperimus, vt ad singulos apices responsa reddita stupeamus, siue in his, quæ refutare, detestari, ac fugere deceat Christianum: siue in illis, in quibus non satis inuenitur errare. Quamuis nescio qua validitate in ipsis quoque gratiam Dei credidit supprimendam: sed vnum est, quod nos in tanto beneficio afficit, quia tardè hoc tam præclarum Dei munus effulsit: siquidem contigit absentes fieri quosdam, quorum cæcitati tam præcipua veritatis illustratio deberetur, ad quos & si tardius non diffidimus propitio Deo, eandem gratiam peruenire, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Nos verò & si olim spiritu Charitatis, qui in te est, docti subiectionem eius abiiceremus erroris in hoc etiam nũc gratias agimus, quod hoc, quod ante credidimus, nunc aliis aperire didicimus, viam facilitatis vberiore sanctitatis tuæ sermone pandente, & alia manu.

Stupor fuit discipulis Pelagij Augustiana doctrina de gratia Christi.

Laus Augustino magna fuit in materia de gratia.

Conuersi sunt hi duo Pelagij discipuli.

Incolumem beatitudinem tuam, nostrique

memorem misericordia Dei nostri glorificet in æternum, Hanc epistolam prælo datam non adhuc inueni; commemorat tamen eam ipse Pater Augustinus in epistola nonagesima quinta.

Epist.95.

Epist.105.

Admonuit Augustinus Sanctum Paulinum Nolanum, ne amicus esset Pelagio suos errores publicè defendenti, sic scribens, *Quod Pelagium, & seruum Dei dilexeris nouimus: nunc autem quemadmodum diligas, ignoramus, & nos non solum dileximus; verum etiam diligimus eum: sed aliter nunc diligimus, aliter aliquando dileximus: tunc enim, quia nobis recta fidei videbatur, nunc autem vt ab ijs, quæ inimica, & aduersa gratiæ Dei sentire dicitur, illius misericordia liberetur.*

Admonet Paulinum de hæresi Pelagiana, vt Pelagium deuitet.

Cùm Pelagius epistolam erroribus suis plenam Demetriadi miserit, quæ sanctimonialis facta est opera, & admonitione eiusdem Augustini, eandem laudatissimam Dei fœminam, Probam, & Iulianam, aduersus Pelagianos errores, diligenter informauit, & huiusmodi accepit responsum à matre Demetriadis Iuliana: *Nouerit sacerdotium vestrum longè me ac domunculam meam ab huiusmodi personis esse discretam, omnisque familia nostra adeò Catholicam sequitur fidem, vt in nullam hæresim aliquando deuiauerit, nec vnquam lapsa sit non dico in ipsas sectas, quæ vix capiantur:*

Admonet probas fœminas, ne credant se Pelagio.

Iulian. epi. 154. apud. Aug.

sed nec in eas, quæ paruos videntur habere errores.

Episcopos Palestinæ admonuit de Pelagio versipelle, & fallaci, qui aliter in suis libris, quam ante ipsos in concilio exposuerat mentem suam, & ad Summum Pontificem Innocentium primum relationes misit duorum Conciliorum, quæ celebrata sunt contra Pelagianos, alterum Carthagine; alterum Mileui apud Numidiam, *Placuit mihi* (ait) *& vobis propter curam scripturarum, quam mihi patres, & fratres mei coepiscopi duobus Concilijs Numidiæ, & Carthaginis imponere dignati sunt, vt per quinque dies, nemo mihi molestus sit, &c.* Epist. 152. *Scribit ad Palestinos, & summum Pontificem Innocẽtium.* Epist. 110.

Hæc autem duo Concilia facta sunt ex auctoritate ipsius Pontificis Romani, sicque commemorantur à Sancto Prospero: *Concilia cõtra Pelagiũ in Africa.* *Lib. de ing. c. 2.*

Tu causa fidei flagrantius Africa nostra
Exequeris, tecumque suum iungente vigorem
Iuris Apostolici, solio fera viscera belli
Conficis, & lato prosternis limite viuos.
Conuenere tui de cunctis vrbibus almi
Pontifices, geminoque senum celeberrima cætu
Decernis quod Roma probet, quod regna sequantur.
Nec sola est illic synodorum exerta potestas.

Seu quos non possent ratione euincere nostri
Vi premerent: discussæ artes, virusque retectum est
Hæretici sensus: nullumque omnino relictum
Docta fides quod non dissolueret, argumentum.

Zozimus Papa magni facit Augustinum.

Pelagius libellum fecerat purgationis suæ, quem miserat ad Summum Pontificem Romanum, qui tunc erat Innocentii successor Zozimus, hic de eadem re certum fecit Augustinum, eique misit ipsius Pelagii purgationem, de qua sic ipsemet Augustinus: *Ista eius verba* (nempè Pelagii) *pro magna eius purgatione transmissa, tam sunt ambigua, vt poßint eius dogmati præbere latibula.*

Li. de peccato orig. c. 17.

Concilium celebre cōtra Pelag.

Occasione huius purgationis Carthagine celebratum est concilium, quo Pelagius omnino conuictus, & anathematizatus est, nam sic Prosper in Chronico: *Consulatu Honorij decimo, & Theodosij octauo, Concilio apud Carthaginenses habito, ducentorum decem, & septem Episcoporum ad Pontificem Zozimum synodolia decreta perlata sunt, quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.* Et in libro de ingratis summoperè Aurelium Carthaginensem tunc Africæ primatem, & nostrum Augustinum, ob hoc concilium, idem Prosper ita laudat:

Prosper, in chron. ann. 428.

Prosper de ingratis. c. 2.

An alium in finem posset procedere sanctum

Concilium cui dux Aurelius, ingeniumque
Augustinus erat.

Narrat beatus Possidius Pelagianos per vniuersum orbem damnatos à Summis Pontificibus, in magnam Ecclesiæ vtilitatem, & hæc omnia magna ex parte studio, & labore Patris Augustini peracta: sic enim habet in vita eius *Et quoniam ijdem peruersi sedi Apostolicæ per suam ambitionem eandem perfidiam persuadere conabantur, instantissimè etiam Concilijs Africanis Sanctorum Episcoporum gestum est, vt Sancto Papæ vrbis Romæ & prius venerabili Innocentio, & posteà Sancto Zozimo eius successori persuaderetur, quam illa secta Catholica fide, & abominanda, & damnanda fuisset* : at illi *tantæ sedis antistites suis diuersis temporibus eosdem notantes, atque à mēbris Ecclesiæ præcidentes datis literis ad Africanas, Oriētis, & Occidentis Ecclesias, eos anathematizandos, & diuidendos ab omnibus Catholicis censuerunt; & hoc tale de illis Ecclesiæ Dei Catholicæ prolatum iudicium etiam piissimus imperator Honorius audiens, ac sequens, suis eos legibus damnatos inter hæreticos habere deberi constituit: vndè nonnulli ex eis ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium, vnde resilierunt, redierunt, & adhuc alij redeunt, innotescente, & perualescente aduersus illum detestabilem errorem rectæ fidei veritate, & erat ille memorabilis vir Augustinus præcipuum Dominici corporis membrum, circa*

Augustinus præcipuè fuit in causa Pelagij condemnandi.

Possid. c. 18.

Summi Pontifices excommunicant Pelagium.

Honorius fauet Catholicis contra Pelagium.

praecipiuum Dominici corporis membrum Aug. Eugippius de floribus Paradisi.

vniuersalis Ecclesiæ vtilitatem sollicitus semper, ac peruigil, & cætera.

De quo, sic illustris auctor Eugippius in fronte Milleloquij, *Inter magnos Ecclesiæ Catholicæ Doctores præclarum fuisse, & esse beatum Augustinum, quis ignorat Episcopum? quem diuina eruditione mirabilem; tum omnes orthodoxi in toto terrarum orbe venerantur præcipue tamen Apostolicæ sedis Antistites scripta eius sua auctoritate firmantes tanto maiori studio simpliciter amplexi sunt, quanto ampliori solatio eis se vsos esse testantur: nam contra multos hostes Ecclesiæ dimicantes, & maximè contra versipelles inimicos gratiæ Dei doctrina eius instructi, vel potius eadem illustrati gratia, semper extitere victores, cuius victoriæ præmia in tantum, donante Deo, posteris prosunt, vt ieiunos copiosiùs pascant, & fortes armis spiritualibus muniant: Catholica siquidem diuinæ legis ipsius explanatio non solum esurientibus alimonia: sed, & dimicantibus efficitur armatura: ita non immeritò illius successores, cui pascendas oues Dominus ore proprio commendauit pastoralis officij socium, & copiosa gregi Dominico pabula de pratis Scripturarum procurantem per amplius dilexerunt, suum verissimum putantes bonum, quod per fraternam scientiam congratulabantur inuentum, scientes hunc intelligibilem ad condiendo animos salem, etiam peccatoribus abiectissimis, profuturum: quorum omnium ego prorsus abiectior,*

Summi Pontifices vtuntur Augustino contra hæreses.

Catholica est explanatio diuinæ legis apud Augustinum.

ex aliquantis eiusdem beati viri præclaris operibus perpauca ruminando & quodammodò lambendo decerpsi.

Summus Pontifex Innocentius primus doctrinam in Concilijs traditam Africanis. & relatam ab ipsomet Augustino in epistolis ita laudat, & confirmat: *Satis vestris monitis, & sic satis abundantibus nostræ legis exemplis probatur esse responsum; nec quidquam superesse duximus, quod dicamus cùm nihil prætermissum à vobis, nihil constet esse suppressum, quo, illi refutati: & penitus agnoscantur esse conuicti, &c.*

Innocentius laudat Aug. doctrinam.

Innoc. epistol. 91. apud Aug.

Idem Pontifex plura, aut alia testimonia, quam Augustiniana adduci contra Pelagianos non esse opus ita censet: *Cum vestra ratio tantis, ac talibus testimoniis sit referta, vt his solis valeat præsens dogma rescindi, opusque non esse reconditis, cum ex ijs, quæ facilè vobis occurrentia posuistis, nec audeant obuiare, nec possint.* Inferius addit, *Gemino igitur bono Charitas fungitur: nam & Canonum potimini gratia seruatorum, & beneficio vestro totus orbis vtetur.*

Inno. epist. 93. apud August.

Idem in epistola ad Augustinum relationes eius contra Pelagium *Plenas fidei* asserit, *totoque zelo religionis Catholicæ firmatas*, addens, *quod earum tenor aduersus hostes gratiæ integra ratione consistit, vt & illis omnem tollere possit errorem, & idoneum dato cuiuis nostræ religionis exemplo, quem sequi*

Innocentius epistol. 96. apud Aug.

debeant, dignum possit prabere doctorem.

Prosper contra Collat. c. 1. *Africanorum Conciliorum decretis* (vbi doctrina refulget Augustini contra Pelagium) *beata recordationis Papa Zozimus sententia sua robur adnexuit, & ad impiorum detruncationem gladio Petri dexteras omnium armauit antistitum.* Hæc beatus Prosper.

Zozimus Papa laudat Aug. doctrinam.

Xistus etiam Papa, vt ad ipsum Augustinus scribit, doctrinam Africanorum conciliorum corroborauit, & consequenter Augustinianam, pronuncians sententiam contra Pelagianos, & venerabilem Aurelium Carthaginis Archipræsulē admonens *literis Apostolica sedis de illorum damnatione ad Africam missis.*

Xistus Papa laudat Aug. contra Pelagium.

Aug. epist. 105.

Doctrinam etiam suam communicauit Augustinus cum Bonifacio Papa, & gesta ei misit aduersus Pelagium, addens ipsum *nouellum & perniciosum errorem sic ecclesiastica auctoritate compressum, vt multum miremur esse adhuc quoslibet, qui per quemlibet errorem gratia Dei conentur obsistere, si tamen hac gesta didicerunt.*

Communicauit Aug. suam doctrinam Bonifacio. Epist. 106.

Sanctus Prudentius natione Hispanus, cuius festum peragitur apud Tricassinos sexto Aprilis, errores Pelagij suscitatos à quodam Ioanne Scoto strenuè confutat, & illis asserit in præfatione sui libri *à patribus præcipueque beatissimo Augustino competentissime, abundantissimeque responsum.*

Prud. contra Ioan. scotū.

CHAP

De laude Augustini propter Semipelagianos.

CAPVT XV.

QVi Augustinianæ doctrinæ iniuriam in materia de gratia etiam confirmantibus eam cunctis, *ac præcipuè Apostolicæ sedis Pontificibus intulerunt*, ista beatus Prosper, addens, quod *viginti, & amplius annis contra inimicos gratiæ Dei, catholica acies huius viri* (nempe Augustini) *ductu pugnat, & vincit, vincit dico; quia non patitur respirare, quos vicit, & in quorum excidium vna cunctorum sacerdotum manu sententiam scripsit.*

Prosper libri contra Collatorem. c. 1.

Quos Catholica acies non patitur respirare Semipelagiani sunt quidam Massilienses Galli, alijque audentes Augustinum reprehendere in materia de gratia, & si nouerint, vt de illis scribit beatus Prosper, *Nam solùm Romanam, Africanamque Ecclesiam, & per omnes mundi partes vniuersos promissionis filios cum doctrina huius viri, sicut in tota fide, ita in gratiæ confessione congruere.*

Semipelagiani fuerunt aliqui Galli, & alij.

Prosper epistol. ad Rufinum.

Innumeris laudibus cumulat Augustinum ipse beatus Prosper, & prolixè notat illos presbyteros Massilienses, aduer-

Lib contra Collatorem. c. 41.

sus ipsum murmurantes à Papa Cœlestino fuisse coudemnatos, ita concludens: *Per hunc virum*, nempè Papã Cœlestinum, *intra Gallias istis ipsis, qui sanctæ memoriæ Augustini scripta reprehendunt, maleloquentiæ est adempta libertas, quando consultantium actione suscepta, & librorum, qui errantibus displicebant pietate laudata: quid oportebat de eorum authoritate sentiri, sancto manifestauit eloquio, euidenter pronuncians, quantum sibi præsumptionis istius nouitas displiceret, qua auderent quidam aduersus antiquos magistros insolenter insurgere, & indisciplinata calumnia prædicationi veritatis obstrepere: Augustinum inquiens sanctæ recordationis virum pro vita sua, atque pro meritis in nostra semper communione habuimus, nec vnquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, vt inter magistros optimos etiam à meis semper prædecessoribus haberetur. Benè ergo de eo omnes in communi senserunt, vt pote qui vbicunque cunctis, & amori fuerit, & honori. Contra istam laudationis tubam, contra istam sacratissimam testimonij dignitatem audet quispiam malignæ interpretationis murmur emittere? & perspicuæ, syncerissimaque sententiæ nubem obliquæ ambiguitatis obtendere, &c.*

Cœlestinus Papa pro Augustino scribit ad Episcopos Galliæ.

Papa Cœlestinus de Augustino.

Huc vsque Sanctus Prosper aduersus Collatorem, & cæteros Massilienses, & ad finem libri quem suspiçor factum, vt responsiones obiectionibus Vincentianis

ex Apostolicæ sedis auctoritate, sic tandem defensionem concludit: *Sufficienter vt arbitror, demonstratum est reprehensores Sancti Augustini, & vana obijcere, & recta impugnare, & praua defendere: peremptorumque armis intestinum bellum mouentes dictis diuinis, atque humanis constitutionibus rebellare.* *Prosper in præf. Resp. ad obiect. Vincent.* *Prosp in fine lib. contra Collat.*

Deinde contra Cassianum, qui sub nomine Collatoris Augustinum sugillabat, & erroris arguebat; ac nouitatis in materia de gratia sic canit ipse beatus Prosper: *Carmen S. Prosperi adu. Collatorem.*

Quidam doctiloqui libros senis Augustini
Carpere, & aduersum condere fertur opus.
Vsque adeò ne bonum ingenium, & facundia diues
Ostentare artem non aliter potuit?
In noua prostratas acies nisi bella cieret,
Impiaque extinctis hostibus arma daret?
Hæc pugna, incentor, mors est tua; te stylus iste
Conficit, & verbis perderis ipse tuis;
Dumque doces quantum valeat mens libera, monstrans
Velle tuum tibimet sufficere, vt pereas.
Ferte gradum, fuge perniciem, stratosque rebelles

Oris Apostolici fulmine vbique vide:
Nec te mutato defendi nomine credas,
Si pastorem ouium lædere vis, lupus es.

Pelagius Iulianus, Cassianus, Faustus, Augustino infesti.

Item in eundem Cassianum, quem vocat viperam, & sequacem Pelagij Britanni: & Iuliani Pelagiani, qui erat Campanus, hostis gratiæ infestissimus, & in Faustum, qui fuerat monachus Lirinensis, appellatum anguiculum, & suscitatum ab ipso Cassiano contra Augustinum ita idem Prosper canit:

Prosperi carmina cõtra Collatorem Augustini hostem.

Contra Augustinum narratur serpere quidam
Scriptor, quem dudum liuor adussit edax,
Qui caput obscuris contectum vtcunque cauernis
Tollere humo miserum perpulit anguiculum.
Aut hunc fruge sua æquorei pauere Britanni
Aut huic campano gramine corda tument.
Quæ concepta fouet, promat, quæ parturit, edat:
Seu vetere armatur dogmate, siue nouo.
In quoscunque sinus spirarum torqueat orbes,
Et fallax multa torqueat arte caput.
Currentem attritos super aspidas, & basiliscos

Declinare senem vipera non poterit.

Sanctus etiam Fulgentius Augustini doctrinam in libro de prædestinatione Sanctorum summopere laudat, & sequitur, & magni facit quæ pro illa aduersus Gallos, & Genuenses scripsit: *Nos itaque Charissime* (ait ad Monimum) *hæc interim pauca de libris Sancti Augustini, & de responsionibus Prosperi ad hoc maluimus huic libello inserere, vt cuncti nouerint, quid debeant de prædestinatione Sanctorum, impiorumque sentire, simulque vt appareat eiusdē beati Augustini dictis tenorem nostræ sententiæ conuenire.* *Fulgentius Augustini sequax.* *Lib. 1. ad Monimum c. 30.*

Septem etiam libris Faustum Rhegiensem ad Palidoniam vsque ipse Fulgentius impugnauit, de quibus sanctus Isidorus ait: *Legimus de Gratia Dei, & libero arbitrir Fulgentij libros responsionum septem Fausto Galliæ Rhegiensis vrbis Episcopo Pelagianæ prauitati consentienti respondentis, vbi nititur eius profundam destruere calliditatem.* *Isidorus De viris illustr. c. 14.*

Petrus Diaconus, qui cum alijs græcis venerat Romam in causa fidei Sancti Basilij, & aliorum, asserit antiquam esse doctrinam, quam Pater docuit Augustinus, & consequenter praua esse dogmata Cassiani, & Fausti contra ipsam nouiter inuenta pronuncians: *Quorum omnium Sanctorum Patrum imbuti doctrinis anathematizamus Pelagium, & Cælestium* (ita legendum, non Cœlestinum: vt est in edi- *Petrus Diaconus in libro Confess. sua ad Fulgēt. & alios Afris.*

tione Plantiniana) *simulque etiam Iulianum Edanensem, & qui illis similia sapiunt, præcipue libros Fausti Galliarum Episcopi, qui de monasterio Lirinensi prouectus est, quos contra prædestinationis sententiam scriptos esse non dubium est. In quibus non solum contra horum omnium Sanctorum Patrum, verum etiam contra ipsius Apostoli contradictionem veniens humano labori subiungit gratiæ adiutorium atque totam omnino Christi euacuans gratiam, antiquos Sanctos non ea gratia, qua & nos secundum quod docet beatissimus Petrus Apostolus, sed natura possibilitate saluatos esse profitetur.*

Cassiod. de diuin. inst. c. 29.

Cassiodorus beatum Prosperum, & consequenter Augustini doctrinam laudat, & Cassiani comdemnat in materia de gratia scribens: *Qui Cassianus tamen de libero arbitrio à beato Prospero iure culpatus est: vnde monemus, vt in rebus talibus excedentem, sub cautela legere de beatis.*

Maxent. in capitulis cõtra Pelag. & Nefro. in fine.

Maxentius Theologus antiquus: *Anathematizamus* (inquit) *omnem sensum Pelagij, & Cælestii, & omnium, qui illis similia sapiunt* (Semipelagianos intelligit Cassianum, & Faustum, & eiusdem farinæ alios) *suscipimus omnia, quæ in diuersis locis contra ipsos acta sunt, & scripta à præsulibus Apostolicæ sedis Innocentio, Bonifacio Zozimo, Cælestino, & Leone, & Attico etiam Constantinopolitano, & Augustino.*

Cæsarius pugnat pro August.

Sanctus Cæsarius Arelatensis Episcopus

contra ipsos Gallos Cassianũ, & Faustum, & alios scripsit, qui negabant gratiam Dei pręuenire liberum arbitrium, & asserebant hoc sine illa posse mereri, vt hisce verbis ait Gennadius: *Cæsarius Arelatensis vrbis Episcopus vir sanctitate, & virtute celeber scripsit egregia, & grata valde, & monachis necessaria opuscula: de gratia quoque & libero arbitrio edidet testimonia diuinarum scripturarum, & Sanctorum Patrum iudicijs munita, vbi docet nihil hominem de proprio agere aliquid boni posse; nisi diuina gratia præuenerit, quod opus etiam Papa Felix per suam epistolam roborauit, & latius promulgauit.* *Gen. in scri- pt. Eccles. 86.*

Papa Hormisda, in epistola ad Possessorem, Faustum condemnat, & cætero eius assèclas ita scribens: *Hi vero quos de Fausti cuiusdam Galli dictis contulisse literis indicastis id sibi responsionum habeant neque illum, neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non recepit examen Catholicæ fidei, aut ecclesiasticæ disciplinæ, ambiguitatem posse gignere, aut religionis præiudicium comparare fixa sunt à Patribus, quæ fideles sectari debent statuta.* Hæc Papa Hosmida inferius approbãs Augustiniana. *Horsmidia ad Possessorem.*

Sanctus Ado in Chronico sic habet: *Faustus ex Abbate Lirinensis monastery apud Rhegium Galliæ Episcopus factus, Pelagianum dogma destruere conatus, in errorem labitur: vnde qui eius sensus in hac parte Catholicos* *S. Ado. ann. 492. in chr.*

prædicant sicut Gennadius de illustribus viris, omnino errãt: ita enim liberum arbitrium docere conantur, vt illa munitio eius, virtus, & salus, non à Christo, sed à natura sit, contra hunc scribit lucidissima fide Auitus Viennensis Episcopus eius redarguens errorem similiter, & Ioannes vir eruditus Antiochenus presbyter.

Aduertitur Ioannes Maxentius theologus.

Hæc sanctus Ado per Ioannem hunc intelligens, quem nos supra Maxentium (appellatur enim Ioannes Maxentius) aduertendum, vt ad finem decimi tomi notat & rectè Baronius, dicentem, sicut illum, qui ipsum transtuli, epistolã Papæ Hormisdæ, quã superiùs allegauimus, fuisse alicuius Hæretici.

Leporius Palinodiam canit.

Errasse Gallos, qui Sancti Patris Augustini doctrinam de prædestinatione non receperunt, aut malè intellexerunt, vnus illorum nomine Leporius adsignificat, qui Patrem Augustinum consulens: *Non solum in Africa, vbi tunc erat, atque nunc est tàm errorem suum cum dolore atque sine pudore confessus est sed etiam ad omnes admodum Galliæ ciuitates flebiles confessiones, ac plãctus sui literas dedit, &c.* Hæc Cassianus.

Cassian libro 1. de Incarn.

Gennad. in Leporio.

Gennadius in viris illustribus ita scribit: *Leporius adhuc monachus postea presbyter præsumens de puritate vitæ, quam arbitrio tantum, & conatu proprio non Dei se adiutorio obtinuisse credebat, Pelagianum dogma cœperat sequi, sed à Gallicanis doctoribus admonitus, & in Africa per Augustinum emendatus*

scribit emendationis suæ libellum in quo & satisfacit de errore, & gratias agit de emendatione, &c.

Faustus etiam veram fuisse doctrinam Augustini, contra quam ipse sequens Cassianum prius scripserat coram omnibus ostendit, vbi conuictus est à Sancto Fulgentio Rupēsi pręsule: nam ipsemet fuit, qui posteà summopere Augustinianam doctrinam defendit aduersus illos, qui prædestinatorũ hęresim ad annos Domini CCCCXV. exsuscitarunt asserentes, nec piè viuentibus prodesse bonorum operum laborem, si ad damnationem præsciti, nec impiis obesse etiam si improbè viuerent, si à Deo prædestinati fuissent ad vitam: nam Lucidum quendam magni nominis presbyterum reuocauit, cuius ad concilium Legionense extat epistola confessionis suæ plena, sic habens; *Correctio vestra salus publica, & sententia vestra medicina est: vnde & ego summum remedium duco, vt præteritos errores accusando excusem, & salutifera confeßione mea diluam, &c.*

Faustus se retractat.

Sigib. in chron. ann. 415.

Hæresis prædestinatorũ.

Lucidus in epist. ad Cōcil. Legionense.

Per hoc temporis, vt puto, titulo Aureliano donatus est Augustinus, & optimo iure, vt magis in orbe nominaretur, cùm eum hæreseos aliqui condemnabant existimantes & perturbationes Gallorum, qui erant semipelagiani, & hæreticorum qui prædestinati vocabantur occa-

Quo tempore datus Augustino titulus Aurelij.

ſione eius doctrinæ exortas fuiſſe; cum re vera non minus gratiæ dona, quam arbitrij libertatem optime defenderit, & docuerit; ſed ipſorum aliqui Auguſtini dictis perturbati ſunt; vel quia non ea intelligebant; vel male intellecta vſurpabant: vt & ipſe Fauſtus deprehenſus eſt à Sancto Fulgentio feciſſe, quod Sanctus Facundus Hermianenſis aduerſus Motianum ſcribit in hæc verba, *Motianus hæreticus volens ad interdictam tranſgreſſorum communionem ignaros quoſque deflectere quadam B. Auguſtini dicta circumferat, & quæ ille contra Donatiſtas conuenienter loquutus eſt: inconuenienter ipſe, ad diſcipulam ſimplicium, cauſæ nitatur aptare præſenti: ſic aliquando etiam Fauſtus Gallus in quæſtione liberi arbitrij, malè intellectis, & incongruè adhibitis ipſius beati Auguſtini ſententijs fallebat, & in aſſenſionem ſui erroris ducebat incautos, qui tamen à ſanctæ memoriæ Fulgentio Ruspenſi detectus, atque conuictus: quid autem in hoc miremur: neque enim melius loqui potuit Auguſtinus, quam Prophetæ, quam Apoſtoli, & Euangeliſtæ quorum mentibus ſimiliter male intellectis, & incongruè adhibitis, tam multi ſuos defendere conantur errores.*

Facund. libro 6 contra Motianum.

Defenſio Auguſtinianæ doctrinæ quam optima.

Hormiſda ad Poſſeſſorem.

Confirmat etiam Papa Hormiſda doctrinam Auguſtini, tanquam optimam in materia de prædeſtinatione ſic dicens: *De libero autem arbitrio, & gratia Dei, quod Romana, hoc eſt Catholica ſequatur, & ſeruet*

Ecclesia, licet in varijs libris beati Augustini, & maximè ad Hilarium, & Prosperum possit agnosci, tamen in scrinijs ecclesiasticis expressa capitula continentur, quæ si tibi desunt, & necessaria credis, destinabimus.

Doctrinam Augustini laudat Hormisda Papa.

Ex supradictis Hormisdæ Papæ verbis colligimus, quod ipsa Romanæ Ecclesiæ statuta circa materiam de gratia, & libero arbitrio illa sint, quę non Papa Leo primus, vt existimant Louanienses, & cæteri qui sequuntur Collectorem Conciliorum sed (vt annotat Baronius) sanctus Hilarus, alitèr Hilarius Papa etiam sanctissimus ex doctrina prorsus Augustiniana desumpta, Patribus Concilij secundi Arausicani circa gratiam, atque prædestinationem misit, de quibus ita Cæsarius in eodem Concilio protulit: *Peruenit ad nos esse aliquos, qui de gratia, & libero arbitrio minus cautè, & non secundum fidei Catholicæ regulam sentire velint, vnde, & nobis secundum authoritatem, & admonitionem Sedis Apostolicæ iustum, & rationabile visum est; vt pauca capitula ab Apostolica nobis sede transmissa, quæ ab antiquis Patribus de certis scripturarum voluminibus in hac præcipuè causa collata sunt, ad docendos eos, qui aliter, quàm oportet senserunt, ab omnibus obseruanda præferre, quibus lectis, qui huc vsque non sicut oportebat de gratia, & libero arbitrio credidit, ad*

Sub Papa Hilario factū est concil. 2. Arausicanum.

Bar. an. 463.

S. Cæsar. in fine Concilij Arausicani. 2.

ea quæ fidei Catholicæ conueniunt animum suum inclinare non differat.

Gelasius in Concilio Romano.

Summus Pontifex Gelasius opera Augustini laudat, & quæ fecit Prosper aduersus Cassianum, & Faustum Rhegiensem numeratos ab ipso inter apocryphos, & nullius nominis auctores in materia de gratia, & arbitrij libertate, de qua in libris de prædestinatione Sanctorum contra Semipelagianos agit Augustinus, & ita concludit: *Qui legunt hæc, si intelligunt, agant gratias Deo, qui autem non intelligunt, orent, vt eorum ille ipse sit doctor interior, à cuius facie est scientia, & intellectus, qui verò errare me existimant etiam, atque etiam ea, quæ dicta sunt, considerent, ne fortaßis ipsi errent.*

Lib. 2. de præd. Sanct. in fine.

Sanctus Prosper contra Semipelagianos ipsum consuluit; & (vt videas quanti faciat) ait, *Omnium nostrûm fatigatio, præudente hoc præsenti seculo Dei gratiâ in tuæ charitatis, & scientiæ vigore sperat, adde eruditionem humilibus, adde increpationem superbis.*

Prosp. epistol. ad Aug. in tom. huius 7.

Sanctus Hilarius Episcopus Arelatensis auctorem in gratia, & libero arbitrio præcipuum eundem agnoscebat Augustinum ei scribens: *Quidquid pro ea gratia, quam in te pusilli cum magnis miramur, volueris, aut valueris gratißima accipiemus, tamquam à nobis charißima, & reuerendißima*

Hil epist ad Augustinum quæ est etiam in tomo eius 7.

auctoritate decretum.

Sanctus Hieronymus, omnes intus, & incute versutias agnouit hæresis Pelagianæ, & ampliori studio contra illas omnino supersedendum censet, ne forté dicat aliquis illud Horatij; *Hier lib. 3. aduersus Pelag. in fine.*

In syluam ne ligna feras

Aut enim (addit) *eadem diceremus ex superfluo; aut si noua voluerimus à charissimo ingenio occupata sunt meliora.* nempe Aug.

Hinc Baronius, vt alios taceam recentiores optimè meritos de Augustino, sicut Herculem inter homines; ita eum reputat inter Theologos in doctrina gratiæ dicens eam non recentem esse, sed antiquorum Patrum definitionem, eandemque Apostolicæ sedis auctoritate firmatam, *Quæ* (sic inquit) *vt suis locis superius est declaratum, Sancti Augustini se professa est de gratia & libero, arbitrio probare sententiam.* *Bar. in Appendice ad tomum 10.*

De gestis Augustini erga Catholicos.

CAPVT XVI.

Mart. Pa V. Ser de tran. flat. S. Monica.

NVlli penè, vt ita dicam, Sanctorum maiora merita debemus, quam Augustino: quidquid enim simul omnes Apostoli, atque alij Apostolorum sectatores rigarunt, hic coronauit, hic tetendit, hic velut circumposito aggere, ma- *Nulli pène doctori plus debemus, quam Aug*

teriam præbuit, quæ ex Deo feliciora incrementa susciperent. Huc vsque Martinus Papa V.

Theologiam scholasticam ampliauit.

Et vt ad specialia veniamus; theologiam scholasticam, & subtilem Augustinus super omnes ampliauit, ita tractans quæ beatus Paulus de Deo trino, & vno, de gratia, & prædestinatione, de fide, & operibus, de litera, & spiritu, & cæteris huiusmodi materijs; *vt Christianam doctrinam maximè illustrauerit, quem imprimis sequuti sunt, qui posteà theologicam disciplinam, via, & ratione tradiderunt.*

Breuiar. Romanum in August.

Exemplo sit horum princeps, & plusquam humanus, Angelicus, inquam, Doctor, optimo iure laudatus ab Vrbano Papa, & ante omnium oculos ea de causa propositus, vt perfectè sciamus: *quantum à Deo scientia dotatus ordinem Fratrum Prædicatorum, & vniuersalem Ecclesiam illustrauerit, ac beati Augustini vestigia insequens Ecclesiam eandem doctrinis, & scientijs quàmplurimis adornauerit.*

Vrb. in ep. ad Tolosat.

D. Thomas S. Aug. fuit sequax.

In materia de Trinitate præcipuus.

Nullum verò mysterium altioris indaginis Catholica suspicit academia, quam de Trinitate, in quo tam Græcos, quàm Latinos post se reliquit Augustinus, &, *vt scriptura ait introductus in cubiculum Regis & decoratus veste multifariæ sapientiæ Dei exhibuit Ecclesiam sine macula, aut ruga.* Hæc de ipso scribit Gennadius.

Gennadius in August.

Multa namque de Triadis excellentia tradit, *quæ sufficienter edita, aut non sunt; aut non inueniuntur, aut certè difficile à nobis inueniri queunt*, ista notat ipsemet Augustinus. Aug. 3. de Trinitat. in prologo.
Primus inter Latinos aduersus Arianos multa deprehendit, exempli gratia, hæreticam distinctionem ad illud Ioannis; Ioan. 1.
Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: negantes enim Verbi diuinitatem legebant, *Deus erat*; illic colon: deindè *Verbum hoc erat.* Hæc Episcopus Cauriensis Galarza notat in laudem ipsius. Gal lib. 1. Euang. inst. c. 10.

Absalon Abbas ex primis Canonicis Regularibus Sancti Victoris apud Parisios, pro celebrando eius festo publicum sermonem habuit, & inter alia sic: *Multiplex & subtilis literarum dispositio, in qua Augustinus cæteris Ecclesiæ Doctoribus præeminet.* Absal. in ser. 46. Cæteris doctoribus præeminet.

Deindè ostendit, quam multa fecerit in vtilitatem Ecclesiæ adijciens: *Quadripartita enim Scripturarum serie, tanquam quatuor paradisi fluminibus faciem terræ irrigauit.* Absal. abb. serm. 46.
Hæc dicit quia vniuersam Augustini doctrinam ad quatuor in libris, epistolis, & tractatibus reconditam inuenimus, ad mores optimos, ad scholasticam disciplinam, ad sacræ paginæ peritiam, atque cœlestem contemplationem. Quatuor in Augustini doctrina notanda.

Specialiter docuit fidei fundaméta luci-

Li. de diuin. lect. c.22. dissimá cum expositione, de ipso namque Cassiodorus: *Symbolum quoque nostræ fidei testimonium recti cordis, promissionis insolubile sacramentum, frequenti expositione patefecit, ut profundius intelligentes illa quæ credere nos profitemur, cautissimi promissa seruemus.*

Symbolum exposuit.

Sanctus Gregorius Papa, disponens ecclesiasticam doctrinam ait in opere Romæ de sacramentis in lucem edito; *Vir autem ætate perfecta, aut fœmina, antea pleniter instruatur, secundum quod beatus Augustinus ordinauit in libro de Catechizandis rudibus, de fide, & Christiana conuersatione, &c.*

Lib. 10 de Sacram. pagina 251.

Catechism. eius laudatur.

De bono coniugali scripsit ob Iulianum Pelagianum hæreticum reipublicæ Christianæ infestissimum, à Cathalogo Sanctorum, quem fecit Petrus à Natalibus expungendum: per summam enim incuriam eadem fermè de hoc hæretico inuenimus in illo Sanctorum libro, quæ in Gennadij scriptoribus ecclesiasticis indigna certè auribus Christianis, & Augustino amicis qui sic ipsum Iulianum Papæ Bonifacio scripsisse narrat: *Dicunt etiam istas, quæ modò aguntur nuptias à Deo institutas non fuisse, quod in libro Augustini legitur, contra quem ego modò, quatuor libellis respondi, cuius Augustini dicta inimici nostri, in veritatis odium susceperunt.*

Petrus à Natal. lib. 3. c. 38.

Gennadius in Iuliano Pelagiano.

Aug lib. 1. contra duas epist. Pelagij.

Videtur hic hæreticus aliqua vidisse,

quæ

quæ Pater Auguſtinus ſcripſit contra Iouinianum nuptias anteponentem virginitati, & fortè incidit in librum eiuſdem Auguſtini de adulterinis coniugiis, cuius meminit in Retractationibus: ſed Auguſtinus omnibus calumniis Iuliani reſpondit, & ipſum funditus deſtruxit, ad coniuges etiam mirificam doctrinam exhibens, & ita ſibi datam occaſionem: *Quoniam iactabatur Iouiniano reſponderi non poſſe cum laude; ſed cum vituperatione nuptiarum, propter hoc, librum edidi, cuius inſcriptio eſt de bono coniugali.*

Iulianũ confudit ſcribẽs de bono coniugali.

2. Retr. 17.

2. Retr. 22

Poſteaquàm ſcripſi de bono coniugali ſpectabatur, vt ſcriberem de ſancta virginitate; atque id Dei munus & quam magnum, & quanta humilitate cuſtodiendum eſſet, vno, ſicut potui, volumine oſtendi. Hæc ipſe.

2. Retr. 23.

Scripſit de virginitate.

De perfectione viduitatis etiam eleganter ſcripſit, & de agone Chriſtiano, vbi doctrinam dedit monachis vtiliſſimam, vniuerſam denique Chriſtianæ pietatis œconomiam diſtribuit in ſermone Domini in monte; percurre, ſi vis plura ad mores, nonum, & decimum eius tomum; luce clarius apparebit tibi, quod ita canimus; *Lux Doctorum mellifluus Auguſtinus, toto terrarum orbe, radio miræ claritatis refulſit, & Eccleſiam ſanctam fidei orthodoxæ verè Auguſtinus illuſtrauit, ac ſtatus fidelium vniuerſæ Chriſtianæ vitæ Auguſtinus moribus*

Omnes ſtatus docuit.

Præfatio Miſſæ Sancti Aug.

decorauit, clericos docuit, laicos monuit, deuios in viam veritatis reduxit, &c.

Platonicam doctrinam amauit, atque recisis superfluis, ad Ecclesiam adduxit vniuersam eius elegantiam: hinc ad ipsum Nebridius: *Epistolas tuas perplaceat ita seruare ante oculos meos: sunt enim magnæ, non quantitate, sed rebus, & magnarum rerum magnas continent expositiones, illæ mihi Christum, illæ Platonem, illæ Plotinum sonabunt, erunt igitur, & ad audiendum propter eloquentiam dulces, ad legendum propter bonitatem faciles, ad intelligendum propter sapientiam salubres.*

Nebrid apud August. 71.

Tanta est Augustini magnitudo in cathedris, & pulpitis Christianorum, vt in prouerbium vulgatum abierit quod, sicut cibaria sine condimento, ita sermones insipidi sint absque Augustino, quem Sanctus Ado Viennensis in libro sex ætatum, ab aliis tributo Venerabili Bedæ sic allegat, vt *omnium Ecclesiarum Doctorem* appellet *eximium*, & verè loquatur, vt & Hieronymus in exponendis sacris scripturis iuxta sensum, quem vocant literalem, Doctor maximus eum salutans; *Domine vere sancte.*

Omnium Ecclesiarum Doctor.

Ado in Ætate, 6.

Hier. epist. 17 apud August.

Libros de doctrina Christiana, locutiones de Genesi, & singulis libris, vsque ad Iudicum librum fecit, & alia in magnam Ecclesiæ Catholicæ vtilitatem: vnde

Omnes ingenij sublimis partes impleuit.

Hieronymus ad ipsum: *Certè quidquid dici potuit, & sublimi ingenio de scripturarũ sanctarũ hauriri fontibus, à te positũ, atque dissertũ est.* *Hier. epist. 30. apud August.*

Ipse fuit, qui in partes Africæ primùm inuexit monachismum, primùm ibi restituit Apostolicam viuendi normam, primùm coniunxit monachismum cum clericatu: nam antequam fieret presbyter, omnes fermè monachi erant laici, &, vt monachos informauit officiis clericalibus in suis monasteriis, ita clericos siue canonicos instruxit exercitiis regularibus in Episcopatu quę omnia probata remanent in libro nostro quarto, & in tantum res Romanæ, & Catholicæ Ecclesiæ super omnes Doctores amplificat *vt vir Romanorũ vere optimus* appelletur ab homine gentili longiniano. *Multa primus in Africam inuexit circa viros Ecclesiasticos.*

Ingenia præoccupat, & facilè dissoluit obiectiones, lectori suo satis, & abundè faciens in omnibus, vt det manus, aut non efferat in prælium, inter alios, qui prior annotauit, & hanc prętogatiuam indixit, filius eius fuit ingenio præditus acutissimo, ei persimilis Adeodatus respõdens orationi eiusdẽ valdè diffusæ: *Quod omnia, quæ contradicere paratus eram præoccupauit, atque dissoluit nihilque omninò abs te derelictũ est, quod me dubiũ faciebat, de quo nõ ita mihi responderet oraculum* (hoc est Deus intus docens) *vt tuis verbis asserebatur.* *Epist. 21. apud Aug.* *Præoccupat aliorum ingenia* *Lib. de magistro in fine.*

Rich. apud Milleloq. Aug. in frõte. *Sanctos mirificè coluit.* Sanctos mirificè coluit, & veneratus est in studiis suis: qua de causa sic Richardus ille Victorinus ita cum eius anima loquitur: *Hodie suscepta es ab Angelis, locata cum Archangelis, magnificata à prophetis, honorata ab Apostolis, Martyribus, Confessoribus, atque virginibus paradisi, in quorum omnium laudibus manu, atque lingua laborasti.*

Sil. lib. 4. epist. Sanctus Sidonius Appollinaris in prima Doctorum classe eum collocat, & antistitem facit in argumentando, *Nemo instruit* (ait ille) *vt Hieronymus, destruit vt Lactantius, astruit vt Augustinus.* Sanctus *En. epist. ad Cæsarium.* Ennodius Ticinensis, eundem laudat in scriptis omnibus dicens, quod Augustinus apud omnes sit *ille scriptorum maximus.* S. Anselmus Episcopus Cantuarensis eundem in dictis cunctis magni facit, & ait, vt *Anselm. in Monologij prologo.* sua corroboret in Monologio; *Nihil potui inuenire me dixisse, quod non Catholicorum, & maximè Augustini dictis cohæreat*: Sanctus Iuo Carnotensis etiam præsul exi*Iuo epist. 51.*miæ prudentiæ, atque religionis, in tractatibus eum commendat, & sententiam eius tanquam aurum appendit his verbis; *Summa consilij est, quam habemus à Patre Augustino dicente in tractatu de disciplina Christiana, ama charitatem, & fac quod vis.*

Velut Oraculum fuit in terris, ad quod omnes homines vndique recurrerent, vt præter alia testantur eius epistolæ doctæ

ſimul, atque piæ, & ideò prolixæ (nec enim paucis materiæ celebres enodantur) & præcipuè mutuæ inter ipſum, & Hyſichium, de die iudicij tractantes, eo enim tempore de illo multi fiebant ſermones, ob mirificam Chriſti Domini apparitionem ſuper montem oliueti apud Hieroſolymam; de qua ſic ait Marcellinus; Monaxio, & Plinta Coſſ. nempè anno Domini CCCCXIX. *Multæ Palæſtinæ ciuitates, villæque terræ motu collapſæ ſunt. Dominus noſter Ieſus-Chriſtus ſuper mõtem Olineti Hieroſolymæ vicinum ſe de nube manifeſtauit. Multa & tunc vtriuſque ſexus vicinarum partiũ nationes tam viſu, quã auditu perterritæ, atque credulæ ſacro Chriſti fonte ablutæ ſunt, omniumque baptizatorum in tunicis Crux Chriſti Saluatoris, diuinitatis nutu extemplo impreſſa refulſit.*

Epiſt. 79. *Epiſt. 90.* *Marcel. in chronico.* *Quare ſcripſit Auguſtinus de Iudicio vltimo ad Hyſichium.*

Eccleſiam Catholicam multis modis exornauit, & imprimis alta, & noua proferens ex theſauro cordis ſui; quod adhuc iuueni, ſed iam in theologicis verſato ſic ei Licentius aliquando ſcripſit:

O bone carpe iter annorum; ſapientia quantum
Creſcit amore ſui, inueniens noua culmina ſemper.

Nam primus de Ideis in Chriſtianorum ſcholis; de cognitione matutina, & veſpertina, de peccato originali diſputauit; & excellenter docuit, quæ pertinent ad

Epiſto. 39. apud Aug.

Multa inuenit, & introduxit in Athenas Christianorum alta, & ingeniosa, iucunda, & vtilia.

processionem Spiritus sancti, ad prædestinationis altitudinem, ad arbitrij libertatem, ad gratiæ dona, & huius generis alia, fecisse dicitur benedictionem cærei Paschalis, multasque Ecclesiæ orationes, quas summoperè defendit, & perpetuauit aduersus Pelagium ipsarum hostem, præstitit nobis remedia cõtra quascunque hęreses, & in summa, dicere possumus, & debemus de eo, quod hisce verbis primus Ordinis Eremitarum Episcopus, primarius etiam discipulus ipsius Augustini Sanctus Alipius: *Habemus ducem, qui nos in sua veritatis arcana, Deo iam monstrante, perducat.*

Alip. apud Aug. 3. contra Acad. c. 20.

Conciliis multis adfuit.

Posid. in vita Aug. 7.

Conciliis Africanis ferè omnibus suo tempore celebratis suam pręstitit eruditionem, & præsentiam, habens tantum sapientiæ, & eruditionis Ecclesiasticæ, vt Possidius de ipso scribat: *Coram Episcopis hoc illi iubentibus qui plenariè totius Africæ concilium Hippone agebant de fide, & symbolo presbyter adhuc Augustinus disputauit*, & disputata scripta reliquit, vt ipse notat in Retractationibus.

2. Retract. 40.

Posid cap. 8. in vita S. Aug.

Tantumque mihi tributum est, vt vbicumque me præsente, loqui opus esset ad populum, rarißimè tacere, atque alios audire permitterer. Hæc ille.

Sategit, vt in Conciliis statueretur, quod vniuersa Ecclesiæ decreta legeren-

turnecessaria ad Episcoporum ordinationem: Possidius hæc annotat,& decreta in tertio Carthaginensi sic habentur: *Placuit, ut in ordinandis Episcopis, vel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se quid contra statuta Concilij fecisse pœniteat.* Vt ipsum pœnituit Augustinum, quia ordinatus fuit adhuc viuo Valerio, & prohibitum posteà agnouit à Concilio Nycæno, ne duos simul haberet Episcopos vna, & eadem Ecclesia.

Con. 3. Carthag.

Procurauit quod omnia legerentur in ordinatione Episcoporum eis necessaria.

Culmen auctoritatis inter omnes adeptus est, hinc præter alios testes citandus nunc occurrit Faustinus Episcopus ita proloquens in Concilio sexto Carthaginensi: *Ad sanctum, & venerabilem Ecclesiæ Romanæ Bonifacium vestra scribere dignetur sanctitas, vt & ipse quod S. Augustinus statuere dignatus est, deliberare poßit: vtrumnam & hoc concedendum sit, an reticendum, hoc est de appellationibus inferioris gradus.*

6. Con. Carth. cap. 8.

Multum valuit in Conciliis.

Inter gesta cum Catholicis diuinæ sapientiæ copiam numerare debemus: nullus enim ex Patribus plura reliquit, aut excellentiora, quapropter, ita eum commemorat non recens auctor Ordinis Benedictini Diederius; *Celsißimus ille Augustinus, de superis ad nos delapsus impræsentiarum si adesset, qui totum mundum iam libris suis impleuit.*

Totũ mundum libris impleuit.

Diederius in præfatione li. de illatio- ne S. Benedicti

Vocatus est in Italiam. Honorius imperator ipſum vocauit ad concilium Spoleti celebrandum in Italia, Theodoſius verò etiam imperator ad cõcilium Epheſinum contra Neſtorium: ille in epiſtolæ ſuæ fine, quæ habetur in tomo quinto Baronij ſic ait: *Precor, vt deſiderabilem aſpectum benedictionis tuæ ſine excuſatione concedens omnipotenti Deo gratum hunc iudices laborem, &c.* *Honor. ep. ad Aug.*

Quæ ad ipſum Imperator Theodoſius ſcripſit, en accipe,

Epiſt. Theodoſ ad Auguſtinū vbique nominatum.

Sancto, & venerabili Auguſtino Epiſcopo, Hipporegienſi Theodoſius Imperator.

Pulchritudo librorum tuorum, poteſtas tibi data ad prædicandum Dei verbum, & fructus vniuerſam per Eccleſiam à te facti, cauſa fuerunt, vt nomineris vbique gentium: Deo gratias (qui temporibus adeò calamitoſis noſtros labores videns ex alto tantum conceſſit Eccleſiæ Doctorem) ago omni cum humilitate quantùm in me eſt, ob obligationem, quæ incumbit mihi, defendendæ ipſius Eccleſiæ: nihil enim vtilius meo poteſt imperio contingere, nec alia re poſſum illud amplius propagare, & firmius habere, quam honorato Chriſti nomine, & fide eius defenſa à quo omnis ſalus, & vita, & cætera noſtra emanant. *Doctor à Deo datus Auguſtinus.*

Hoc sanctus Constantinus, hoc dominus, & auus meus Theodosius me docuit, quem pro viribus sequi desidero: quia gloriam suam non in magno posuit imperio, sed in pietate erga Ecclesiam, & ministros eius.

Constantinus, & Theodosius maior:

Non ignoras Pater quid acciderit huic nouæ Romæ, quomodo serpat pestilentia per totam Græciam quandoquidem Nestorius Episcopus noster pium, & sanctum se fingens, impietatem, & errorem tandem propalauit, & ex patre factus est hostis, ex pastore, fur & latro multas effundens hæreses aduersus Dominum nostrum Iesum Christum, & eius matrem sanctißimam, quam cum filio, iuxta decreta Sanctorum Patrum, semper colimus.

Nestor se prius finxit bonum.

Hæretici etiam Pelagiani per sancta Concilia condemnati ex doctißimis tuis libris contra ipsos conscriptis, adhuc ceruicem conantur erigere, & ipsi Deo resistere.

Pelagiani condemnati per scripta Aug.

Quæ mala propter iniquitates nostras euenire fateor: sed ne induremur tanquam Pharao, inspiratum est à Domino remedium, & decreuimus ad S. D. N. Cœlestinum totius Ecclesiæ antistitem scribere concilium cogat, obseruato antiquitatis more, & vt nostrum pectus agnosceret, rogauimus eligat quam volet nostri imperij ciuitatem, & cum Episcopis definiat, quæ nos sequuturi sumus omnes inferiores.

Concilium Ephesinum. tẽpore Cælestini.

Ad ipsum (scilicet Ecclesiæ Pontificem Cælestinum) *tanquam primarium pertinet omnibus adhibere remedium: mihi restat, qui fi-*

Ad quẽ spẽctat adhibere remedium aduersus hæreses.

lius eius sum, & Ecclesiæ ipsi deseruire, & adiuuare in rebus spectantibus ad augmentum Catholicæ fidei.

Lux mundi Augustinus admiratio, & terror hæreticorum.

Te igitur; qui omnibus in rebus lux es totius mundi, & præterea admiratio, terrorque hæreticorum, qui ante te non audent apparere, maximoperè rogamus, vt vrbi Ephe∫o, ad quam Concilium conuocatum est, interesse velis, & possis dicere reliquum vitæ consumptum esse sicut & præteritum, in gloria, & honore Domini nostri Dei; cuius amore vitam, salutem & cætera committere debemus cunctis periculis: non ergo te mare deterreat aut itineris longitudo, aut aliquid aliud: omnia sunt omni cum patientia sufferenda: quando prosper finis tuo aduentu expectatur.

Ebagnius Magistra.

Ebagnius Magistrianus ad te profectus est; ipse alia dicet, quibus petitioni nostræ magis annuas, ob totius Ecclesiæ bonum.

Conclusio epistolæ.

Nostra omnia, & imperium ipsum tuis commendamus orationibus: scimus enim quantum merearis, & valeas apud indiuiduam Trinitatem. Dat in nostro Palatio nouæ Romæ quarto idus Augusti, Coss. Basso, & Antiocho.

Roman. in lib. 1. 1. hist. S. Aug. cap. 33.

Epistolam hanc inuenit frater Heronymus Romanus (vt ipse scribit) in celebri sanctæ Iustinæ monasterio Patauino latinè scriptam, & indè eam transtulit in Hispanicum sermonem, quem nos in eius chronico traditum ad vnguem sequimur, & fermè de verbo ad verbum

transferimus sensum enucleantes, & animi sententiam incultis verbis; denique bonam, de illa mentionem facit Liberatus in suo Breuiario dicens: *Scripsit imperator & beato Augustino Hipponensi Episcopo per Ebagnium Magistrianum, vt ipse concilio* (Ephesino) *praestaret suam praesentiã, &c.*

Liberatus in Breuiar. c. 5.

Exemplum fuit Antonius Ægyptius virtutis similiter ipse noster sapientiæ; vndè sanctus Adhelardus *ab aliquibus (vt Paschasius magistri Albini epistolæ ferunt) Antonius vocabatur à nonnullis, vt suprà dictum est Aurelius, Augustinus.*

Paschasius apud Suriũ die 1. Ianuarij.

Pro bono vtilique totius Ecclesiæ, illo dono ornatus fuit, de quo sępius diximus, & Thomas Villanouanus hisce verbis: *Pollẽt quidam in Ecclesia varijs donis, alius deuotione, alius paupertate, alius humilitate, alius castitate, alius alia gratia quacũque: diuisiones enim gratiarum sunt neque sanctus dici potest, qui in aliqua virtute non existat insinis iustus sed quod est sapientiæ proprium scripturas intelligere, penetrare, sacramenta innodota dissoluere, obscura propalare, & similia; hoc sibi auidissime vendicat Augustinus.*

Sermon. 1. de S. Aug.

Augustinus quali dono exornat Ecclesiam.

Libros gentium penetrauit.

Vt enim filii Israel ex Ægypto aurum, & argentum in terrám promissionis intulerunt: vndè iter facientes per desertum cum domestica, & nitida, pulchraque columba conferuntur, sicut Paraphrastes Chaldaicus exponit, quæ

Psal. 67.

deargentata erat, *& posteriora dorsi eius in pallore auri.* Sic ipse gratiam accepit intelligendi vniuersam secularis doctrinæ rationem, & eam communicauit vberrimè Catholicis, gratias æterno magistro

7. Conf. 9. sic agens: *Attendi in aurum, quod ab Ægypto voluisti, vt auferret populus tuus, quoniam tuum erat vbicumque erat.*

Audax ostendit Augustinianæ aureum sapientiæ flumen vbique gentium diffusum dicens: *Thesaurum sapientiæ desideraui,*

Epist. 139. apud Aug. *sed minus accepi quam volui, licet minus non debet dici, sed munus, quod oraculum legis contulerit Augustinus, sacrator iustitiæ, instaurator spiritualis gloriæ, dispensator salutis æternæ,* & ad ipsum couuertēs vocem: *Tam tibi mundanus orbis notus est, quam notatus: tam tu ei cognitus, quàm probatus.*

Gentilis Augustinus satis ostendit gentiles esse doctissimos.

7. Conf. 9.

Non parum abstulit minoritatem ab Iacob, & magna quidem ex parte iam fecit, vt populus gentilis maior vel etiam cæcis appareat in cognitione Dei, quam Iudaicus per Esaü adsignificatus; *Placuit enim* (ait Deo) *auferre opprobrium diminutionis ab Iacob, vt maior seruiret minori, & vocasti gentes in hæreditatem tuam, & ego ad te veneram ex gentibus.*

Cum Pater ipse Augustinus esset in villa Cassiciacum appellata præparans se ad baptismum admirabilem Dei visitationem, vt alibi diximus, legens Psalmum

quartum, & ſpeciatim perueniens ad húc eius verſum; *Signatum eſt ſuper nos lumen tuum Domine*, hoc eſt, exponente Genebrardo, *erit auxilium tuum, tanquam ſignum ante fideles tuos, qui valdè multiplicabuntur ob fructum ſacramentorum tuorum: ſequitur enim; à fructu frumenti, vini, & olei ſui multiplicati ſunt.* exclamauit, & electus viſus eſt ad portandum, per vniuerſum Catholicorum orbem, vexillum ſapientiæ, quod cum auxilio Dei multum facit, vt magnificemus eum, nam *omnibus in ore erat Auguſtinus, vt nihil penè ex ſacris literis poßit, niſi eo duce intelligi, niſi eo interprete explicari.* Hæc ait Martinus Papa V.

Pſal. 4.

Genebr. in Pſal. 4.

Martinus Papa V. in ſermo. de translat. S. Monica.

Quod ſi carmina vis audire hæc Iouianus Pontanus ei canit;

Nil etenim Auguſtine tulit te te Africa maius,
Cuius ab ingenio creuerit alma fides;
Per te relligio Chriſti ſtetit integra, per te
Diuina legis myſtica operta patent.
Tu ſecreta Dei pandis, tu tradita patrum,
Et verum, & pietas manat ab ore tuo.

Pont. de diuinis laudib. in hymn. 5. Aug.

Denique, nullus ſcribendi finis erit circa magnam, imò miram Auguſtini facultatem ad laborandum pro re Chriſtiana: in ſuis enim ſcriptis *Deo acceptus, & charus ſacerdos* (cum beato Poſſidio lo-

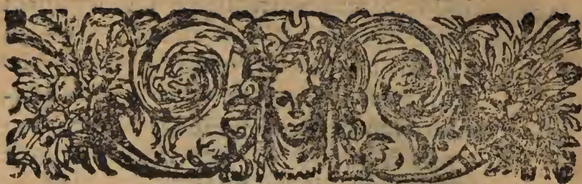
Posid. in fine vitæ S. Aug.

quor) *quantùm, lucente veritate, videre conceditur, rectè, ac sane, fidei, spei, & charitatis Catholicæ Ecclesiæ vixisse manifestatur.*

Posid. vbi supra.

Quod agnoscunt, qui eundem de diuinis scribentem legentes proficiunt: sed ego aibitror plus ex eo proficere potuisse, qui eum, & loquentem in Ecclesia præsentem audire, & videre potuerunt ac eius præsertim inter homines conuersationem non ignorauerunt, ad quam, si vis introduci, ducem ſequere ſequentem huius operis librum numero ſextum, meritò vltimum.

Transitio ad sextum librum.

DE VITA, ET LAVDIBVS S. P. N. AVR. AVGVSTINI Hipponensis Episcopi, & Ecclesiæ Doctoris eximij.

LIBER SEXTVS.

Sanctitatem eius indicat.

De mortificatione, & alijs exemplis.

CAPVT I.

VT Aquila vnum erat ex quatuor apud Ezechielem animalibus; & *facies eius desuper ipsorum quatuor*: ita noster alios Ecclesiæ Doctores sapientia, semetipsum vicit sanctitate: eum

Ezech. 1.

Augustinus se vicit sapientem.

igitur aſcendentem ſuper plenitudinem ſapientię ſuæ, & quam celerrimè per viam virtutis ad cœlum volantem, non proprijs, vt aiunt, coloribus pingere, ſed ſaltem adumbrare cupientes, à ſenſibili corporis æqualitate, quæ mentis indicat æquitatem, incipimus.

Oculos mortificat. 10. Confeſ. 24. *Reſiſto* (inquit) *ſeductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam, & erigo ad te inuiſibiles* (ô Deus!) *vt euellas de laqueo pedes meos.*

De mortificatione audiendi ſic habet; Aures. 10. Conf. c. 33. *Cum mihi accidit, vt me amplius cantus, quam res, quæ canitur moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.*

10. Conf. 32 Odorandi vis. *De illecebra odorum non ſatago nimis; cum abſunt, non requiro; cùm adſunt, non reſpuo; paratus ſum eis carere.*

Quotidianum bellum gerebat in ieiunijs ſæpius in ſeruitutem redigens corpus ſuum & Deo dicens: 10. Confeſ. 31. *Hoc me docuiſti; vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam.*

De guſtu. Tactus. *De balneis, cæteraque corporis voluptate nihil interroges, tantum ab ea appeto, quantum in valetudinis opem conferri poteſt.* Ait ipſe.

Sciebat eum, qui verbo non peccat, perfectum eſſe virum; ideò, Sermo.. 10. Confeſ. 35. *quotidiana fornax* (inquit Deo), *eſt noſtra lingua; imperas nobis, & in hoc genere continentiam: da quod iubes*

bes, & iube quod vis.

Omnem à se procul curiositatem amandabat defingens animi obtutus in vtilia, & salutaria *Canem currentẽ post leporem iam non specto cum in Circo sit, at verò in agro, si casu transeam, auertit me fortasis ab aliqua magna cogitatione, atque ad se cõuertit illa venatio, non deuiare cogens corpore iumenti, sed cordis inclinatione, &c.* Hæc ipse.

Circus.

10. Conf 35.

Rhetoricæ flosculos, nimium literarum quas vocamus humaniores, studium, & alia ludicra, ac parui ponderis, vt scribit ad Dioscorum, spernebat in Basilica Hipponẽsi, dicens, *nunc sedet Episcopus, qui aliquando ista pueris vendidit: sed nec te volo esse adhuc puerum & me iam esse puerilium rerum sicut nec venditorem, ita nec largitorem.*

Literæ humaniores.

Epist. 56.

Vestes eius, & calceamenta, & lectualia ex moderatu, & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abiecta plurimum: quia his plerumque vel iactare se homines solent, vel abijcere: ex vtroque non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt ijdem quærentes: at iste beatus, vt dixi, medium tenebat, neque in dexteram neque, in sinistram declinans.

Posidius in vita Aug. c. 22.

Vestes.

Mensa vsus est frugali, & parca, quæ quidem inter olera, & legumina etiam carnes propter hospites, vel quosque infirmiores continebat.

Idem Possidius in vita Aug. c. 22.

Mensa.

Abstinentiã escæ & potus obseruabat,

quantùm valetudo permitteret, dicens suis *tamen & cœnam extra* (monasterium *prandium*) *nemo habebit*. Ait ille.

Ser. 50. de diuersis.

Semper autem vinum habebat in mensa scilicet, vt notat Possidius, addens illum dicere solitum, *Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis.*

Possid. cap. 32.
Vinum.

Cochlearibus tantum argenteis vtens, cætera vasa quibus mensæ inferebantur cibi. vel testea, vel lignea, vel marmorea erant: non tamen necessitatis inopia; sed proposito voluntatis.

Vasa mensæ
Possid. cap. 32.

Hospitalitatem semper exhibuit, Hæc annotauit Sanctus Possidius in libello de vita eius, addens: *In ipsa mensa, magis lectionem, quàm epulationem, potationemque diligebat.*

Hospitalitas.
Possid. ubi supra
Lectio.

A superfluis, & noxijs fabulis, & detractionibus omnem conuiuã sese abstinere admonebat, & contra pestilentiam humanæ consuetudinis, hoc distichon in mensa scriptum, vt auctor est ipse Possidius habebat,

Detractiones vitandæ.
Possid. in c. 22. vita August.

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam.
Hanc mensam indignam nouerit esse sibi.

Pauperes.
Possid. 23.

Semper Pauperum *memor erat, eisque indé erogabat, vnde, & sibi, suisque omnibus secum habitantibus, hoc est vel ex reditibus possessionum Ecclesiæ, vel ex oblationibus fidelium.*

Nec suos consanguineos vel in proposito, vel extra constitutos in sua vita, & morte, vulgi more tractauit, quibus dum adbuc superesset, id si opus fuit, quod & cæteris erogauit, non vt diuitias haberent, sed, vt, aut non, aut minus egerent. *Possid. cap. 31.*

Paupertatis amor.

Aliquando proposuit populo Hipponensi, quod vellet omnes Dei seruos, & ministros eodem modo viuere, quo in veteri testamento, altari deseruientes ex oblationibus plebis, non verò ex possessionum redditibus, se paratum dicens ilis cedere; *sed nunquàm id laici suscipere voluerunt.* *Possid. 23.*

Nunquam clauem, nunquam annulum in manu habens. Hæc pertinent ad dispensationem rei familiaris, quę claudi solebat atque signari. *Possid. cap 24.*

Omnē substantiam, & curam tam Ecclesiæ, quàm domus in administratione temporali *ad vices valentioribus clericis delegabat, & credebat.* *Administratio temporalium.*

Præpositi domus, & accepta, & erogata diligenter in monumentis notabant, *quæ anno completo eidem recitabantur, quo sciretur quantum acceptum quantumque dispensatum fuisset, vel quidquid indispensatum vel dispensandum remansisset.* *Possid. vbi supra.*

Domum verò, vel agrum, seu uillam nunqaum emere voluit. *Non emit agrum.*

Quæ dabantur Ecclesiæ recipi iubebat,

 Poßid. cap. 24.
quod deficiente pecunia, vel pauperibus eroganda, vel à gazophylacio ad sustentationem seruorum Dei sumenda, populum admoneret, subdens; *De vasis Dominicis propter captiuos, & quam plurimos indigentes frangi, & conflari iubebat, & indigentibus dispensari.*

Liberalitas in pauperes

Vitam communem semper agebat cum suis religiosissimis Ecclesiæ Hipponēsis clericis Episcopus, & pater eorum, domo, mensa & eisdem vtens sumptibus: illos & exemplo & verbo nunquam iurare docebat, quod si vel leuiter aliquis prolapsus esset, & aliquo modo iuraret, *Vnam de statutis perdebat portionem: numerus enim erat suis secum commorantibus, & conuiuentibus poculorum præfixus.*

Disciplina domestica

Possid. in c. 25.

Fœminarum intra domum eius nulla vnquam conuersata est, nulla mansit, nec quidem germana soror, quæ vidua Deo seruiens multo tempore, vsque in diem obitus sui præposita ancillarum Dei vixit, sed neque patrui sui filiæ, & fratris sui filiæ, quæ pariter Deo seruiebant; quas personas Episcoporum concilia in exceptis posuerunt: dicebat verò, quia & si de sorore, & neptibus secum commorantibus nulla nasci posset mala suspicio, tamen quoniam illæ personæ sine aliis necessariis, secumque manentibus fœminis esse non possent; & quod ad eas etiam aliæ à foris intrarent; de iis posse offendiculum, aut scandalum infirmioribus nasci, & illos, qui cum

Possid. cap. 26.

Augustinus etiam consuictum sororis fugiebat.

Episcopo vel quolibet clerico forte manerent, ex illis omnibus fœminarum personis vna commorantibus, aut aduentantibus, tentationibus humanis posse perire, aut certè malis hominum suspicionibus pessime diffamari, &c.

Posidius in vita August. c. 26. *Dicebat nunquam debere fæminas cum seruis Dei, vna manere domo, ne (vt dictum est) aliquando scandalum vel offendiculum, hoc tali exemplo, poneretur infirmioribus.*

Posidius vbi supra. Quod verbo, docebat exemplo: nam *si forte ab aliquibus fæminis, vt videretur, vel salutaretur, rogabatur, nunquam sine clericis testibus ad eas intrabat, vel solus cum solis vnquam est loquutus nec si secretorum, aliquid interesset.*

Posid. cap. 27. *In visitationibus verò modum tenebat ab Apostolo definitum, vt non nisi pupillos, & viduas in tribulationibus constitutas visitaret, & si fortè ab ægrotantibus ob hoc peteretur, vt pro eis in præsenti Deum rogaret eisque manus imponeret, sine mora pergebat. Fæminarum autem monasteria, non nisi vrgentibus necessitatibus visitabat.*

Iacob. 1. Officium erga destitutos, & ægrotantes.

Posid. cap. 27. Tria seruabat in institutis Sancti Ambrosij comperta, *vt vxorem cuique nunquamposceret, neque militare volentem ad hoc commendaret, neque in sua patria petitus iret ad conuiuium.*

Tria à sancto Ambrosio didicit. Frequens fuit, & ardens dispensator euangelicæ doctrinæ, non solùm suam: sed alias plebes exhortans ad vitæ perfe-

ctionem: nam vt notat Possidius, ibat *rogatus ad visitandas, instruendasque & exhortandas Catholicas plebes* & subdit hoc esse *quod ipse frequentissime faciebat & cæt.*

Possidius in vit. c. 12.

Causas audiebat diligenter, ac piè cuiusdam sententiam ante oculos habens dicentis se malle inter incognitos, quam inter amicos causas audire: eo quod de incognitis, pro quo arbitrata æquitate iudicaretur, amicum posset acquirere, de amicis verò vnum esset, contra quem sententia proferretur, perditurus. Et eas aliquando vsque ad horam refectionis, aliquando autem tota die ieiunans, semper tamen noscebat, & dirimebat, intendens in eis Christianorum momenta animorum, quantum quisque vel in bonis operibus proficeret, vel ab ijs deficeret.

Possid. in vita Aug. cap. 19.

Sententia cuiusdam dicentis se malle iudicare incognitos quam amicos.

Prædicans verbum atque instans opportunè importunè, arguens, obsecrãs increpans in omni longanimitate, & doctrina introducitur, *præcipuéque operam dans instruere eos, qui essent idonei, & alios docere.*

Quos præcipuè instruebat.

Possidius cap 19.

Suauem semper habuit *de ijs, quæ Dei sunt, vel allocutionem, vel collocutionem fraternæ ac domesticæ familiaritatis.*

Conuersatio.

Possid. c. 19.

Peccantes coram omnibus arguens, vt & cæteri timorem haberent.

Reprehensio peccat publici.

Pro aliis aliquando intercedebat, & rogabat tam honestè, atque temperatè, *vt non solum onerosus, ac molestus non vide-*

Possid. 19.

Intercessio.

Possid. 20.

retur, verumetiam mirabilis extitisset.

Possid 21. Ordinatio clericorum. *In ordinandis verò sacerdotibus, & clericis consensum maiorum Christianorum, & consuetudinem Ecclesiæ sequendam esse arbitrabatur.*

Posid. c. 21 Cõcliis adfuit. *Sanctorum concilia, sacerdotum per diuersas prouincias celebrata, cum potuit, frequentauit, non in eis quæ, sua sunt, sed quæ IESV Christi quærens.*

De humilitate Augustini, & aliis virtutibus.

CAPVT II.

10. Confes. 35. HVmilis ait *à te Domine Deus meus cui humilem famulatum, ac simplicem debeo quantis mecum suggestionum machinationibus agit inimicus, vt signum aliquod petam, sed obsecro te per Regem nostrum, & patriam Hierusalem simplicem, & castam, vt quemadmodum à me longé est ista consensio, ita sit semper longè atque longius.*

Reuelationes non petebat.

10. Conf. 37. Laudes nolebat. Amplius delectabatur veritate quàm laudibus; *Nam si mihi proponatur* (inquit) *vtrum mallem furens, aut in omnibus errans ab omnibus hominibus laudari, an constans, & in veritate certißimus ab omnibus vituperari video quid eligam.*

Locos primos fugiebat. Nomen suum videns scriptum in priori loco, quàm aliorum, qui priores essent

Episcopi, doluit, & Victorinum scribentem reprehendit, *Noui* (inquit) *quam post multos Episcopus factus sum.* Epist. 217.

Vtebatur aliquando in signandis epistolis; *annulo, qui exprimit faciem hominis attendentis ad latus*; imitatus enim erat Christum Dominum, qui inclinato capite ad latus dexterum tradidit spiritum, & in vita prædicauit; *Si quis te percusserit in maxillam dexteram, præbe ei, & sinistram.* Id est, interpretante ipso Augustino; *Siquis in te meliora fuerit persecutus, & inferiora ei præbe, ne vindictæ potius, quam patientiæ studens contemnas æterna pro temporalibus, cum potius temporalia pro æternis contemnenda sint, tanquam sinistra pro dexteris.*

Sigillum. *Epist. 217.* *Matth. 5.* *Epist. 5.*

Nunquam grauiter peccauit postquam baptizatus est, quod si de peccatis in confessionibus, de paruis, & venialibus agit post baptismum, ita contritus, vt suggestionem leuissimam sentiens laudis humanæ dicat Deo: *Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum.*

Non peccauit grauiter post baptismum. *1. Conf. 37.*

Antonium quendam iuuenem, sui monasterij alumnum, sed non sibi cognitum in officio gubernandi, præfecit Episcopum Fussalensibus, apud quos ille malè se habuit, & graues excitauit quæstiones, quas delatas ad Papam Cœlestinum huius nominis primum noster Augustinus sciẽs

Abdicare se voluit Episcopatu quia suffragatus est ei ad eãdem dignitatem, qui male se habuit.

Epist. 261. hæc inter alia Summo Pontifici ſcripſit: *Me ſane quod confitendum eſt beatitudini tuæ in iſto vtrorumque periculo, tantus timor, & mæror excruciat, vt ab officio cogitem gerendi Epiſcopatum abſcedere; ſi per eum, cuius Epiſcopatui per imprudentiam ſuffragatus ſum, vaſtari Eccleſiam Dei, &, quod ipſe Deus auertat, etiam cum vaſtantis perditione perire conſpexero.*

Spes. Anchorā ſpei defigebat in CHRITO valdè humilis, & ſciens omnia, quæ faciebat opera bona per IESVM Christum humanæ ſalutis Auctorem eſſe Patri Æterno grata, huic ita loquebatur: *Merito ſpes valida in illo eſt, quod ſanabis omnes languores meos per eum, qui ſedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin deſperarem.*

10. Confeſ. 43.

Aug. in Pſalmo. 36.

Multas paſſus eſt tentationes; *Multa enim ago* (ait) *in cogitationibus meis pugnans aduerſus malas ſuggeſtiones meas, & habens conflictationem diuturnam, & prope continuam cum tentationibus inimici ſubuertere me volentis.*

Tentationes.

Iniurias paſſus.

Multis iniuriis affectus eſt ab Hæreticis Manichæis, Donatiſtis, & Pelagianis, nam, vt de aliis taceam, ita loquutus eſt de his vltimis: *Spero in DOMINO noſtro quod non ſine mercede, quæ in Cælis eſt, illi me lacerent dente maledico, quibus me pro paruulis ne fallaci*

Lib. 1. contra Pelag. c. vlt.

laudatori Pelagio perditi relinquantur, sed veraci Saluatori Christo liberandi offerantur, oppono.

Ægritudines passus multas, & fermè continuas, mutauit enim valetudinem, vt solet fieri, à principio suæ monasticæ conuersationis; hinc ait.: *Corpore autem ego in lecto sum; nec ambulare enim, nec stare, nec sedere possum, Ragadis, vel Exogadis dolore, & tumore.* *Ægritudines* *Epist. 149.*

Ob multas infirmitates, & pœnitentiæ exercitia (quod de Paulo etiam legi) magis senex videbatur in vultu, quàm erat ætate: vnde sic ad populum Hipponensem loquitur: *Ego sicut videtis per ætatem modo senui, & per infirmitatem corporis olim senex fui.* *Labores.* *Ser 49. de diuersis.*

Populo seruiebat Hipponensi tanquam pater, & tamen multi erant illic, *qui detrahendo nobis cæterorum animos, à quibus diligi videremur, aduersus nos perturbare conantur.* Hæc ille. *Epist. 227. Detractiones à suis accepit.*

Et confessiones vitæ, & examen sapientiæ suæ debebat quisque sapiens facere (vt sanctus Anselmus Episcopus Lucēsis idem eis proponens Augustini exemplum admonet) & verbis eius vtor, *quod etiam Augustinus ipse in proœmio Retractationū commonefacit dicens: sed sicut volet quispiam accipiat, hoc facio, me tamen Apostolicam sententiā, hac etiam in re oportet intueri, quæ dicit,* *Ansel. lib. 1. aduersus Guilbertū.* *Imitandus Augustinus proponitur in Retractationibus.*

si nos ipsos diiudicaremus, à Domino non diiudicaremur.

Liber Augustini speculum appellatus.

Cum libris Retractationum, Confessiones adiunge, & compara speculum, quod Sanctus Possidius laudauit specialiter in vita eius, vt exercitia commendaret humilitatis, & sanctæ deuotionis: *Librum fecit* (inquit) *ea colligens, quæ in vtroque testamento ad animæ perfectionem traduntur, & illum inscripsit speculum, vt qui vellet, legeret, atque in eo vel quam obediens Deo, inobediensvè esset, agnosceret.*

Possid. cap. 28.

Cum Helia comparatur, & Paulo.

Nihil magis in eius scriptis apparet, quam humilitatis virtus, & Dei dilectio, proximique saluandi desiderium, vnde cum Helia, & Paulo confertur, qui fuerunt in vtroque testamento humiles. & amore flagrantes vehementer erga Deũ, & homines: sic enim ad Licentium scribebat beatus Paulinus, excitans eum ad vitam monachalem exemplo ipsius Augustini suscipiendam; *Verè enim Pontifex, & vere consul Licenti eris, si Augustini vestigiis, propheticis, & Apostolicis disciplinis, vt sacrato beatus Helisæus Heliæ, vt illustri Apostolo Timotheus adolescens adhæreas, indiuulso per itinera diuina comitatu, vt & sacerdotium corde perfecto discas mereri, & populis ad salutem magistri ore consulere.*

Epist. 36. apud Aug.

Sacerdos, & prædicator Augustinus.

Duo munera inculcat Paulinus Nolanus in supradicto Augustini exemplo, quę

in ipso resplendebāt, vt luminaria magna in cœlo, quorum primum ad sacerdotem pertinet, alterum verò ad prædicatorem, illud ipse Licentius celebrat cum ipso loquens Augustino; *Licent. epistol. 39. apud Aug.*

Et cum luciferos præcordia vesper in ortus
Distulerit, sanctumq; super benedixeris ignem
Sis memor ipse mei.

De officio prædicandi non pauca scribit & se (veluti Paulus) ad ipsum electum in confessionibus dicens Deo; *Quando autem sufficio calami lingua annunciare omnia hortamenta, & omnes terrores tuos, & consolationes, & gubernationes, quibus me perduxisti prædicare verbum tuum, & sacramentum dispensare populo tuo.* *Electus est ad prædicandum.* *11. Confess. 2.*

Episcopus fuit quam optimus: vnde illis, qui ex monasteriis desumuntur ad episcopales dignitates tanquam speculum proponitur à beata Virgine Deipara per reuelationem altissimam agente cum sancta Brigitta. Quod si Episcopus, vt aurum igni, ita probatur in tribulatione Pauperum, pro vno factus est mendicus Augustinus, & ei Episcopus accommodata pecunia succurrit, quam vt posteà solueret à populo suo eleemosynam petiuit per literas, & vt illas haberent, tanquam se *præsentem*. *Episcopus fuit excellētissimus.* *Lib. 3. Reuel. S. Brigittæ. cap. 18.* *Pecunias petebat ad pauperes sustentandos.* *Epist. 215.*

Prothomartyrem Stephanum aduocatum ante Deum specialem adoptauit, & *Ser. 29. de tempore.*

Sanctũ Stephanum coluit specialiter.

ei multum se donauit; qua de causa aliquando dixit populo Hipponensi, *Date veniam, quia diuturnum non reddo sermonem: nostis enim fatigationem meam, vt heri ieiunus tanta agere possem, & non deficere, vt & hodie vobiscum loquar, orationes Sancti Stephani præstiterunt.*

Augustinus optima conscientiæ fuit, & famæ.

Imitator fuit Apostoli Pauli non solum in doctrina, sed in vitæ testimonio, famæ, & conscientiæ debitorem vbique se considerans; vnde coactus hæc ad populum ex gradibus ait; *Credo autem ante oculos vestros esse conuersationem nostram, vt & nos dicere fortasse audeamus, quamuis illi multum impares, qui dixit, imitatores mei estote, sicut ego Christi.*

Ser. 39. de diuersis.

Orationi deditus erat, & omnibus spiritualibus exercitiis; in exemplum venit, quod post Christianas vigilias, orationem fecerit ad Catechumenos, contra Iudæos, Paganos, & Arrianos, ita proloquens; *Si enim de opere transacta noctis consideremus, & quid egerimus Domino donante, explicare voluerimus, inueniemus nos in nocte, non opera noctis, sed diei peregisse: neque enim delectatione somni sopitos sensus nostros agnouimus, neque vanis phantasmatibus animas nostras illusas, nec ipsa corpora nostra stramentorum calore depressa in alto sopore requies inclinauit, sed vigilando, orando, psallendo contra aduersarium diabolum dimicando, & magnam lu-*

Aug. in 6. tomo in concione contra Iudæos.

Vigilias in Ecclesia peragebat magno cũ exemplo.

cem infusam cordibus nostris sensimus, & in nocte opera diei peregimus.

Pro amicis, quos in adolescentia habuit erroris socios, orabat hoc modo: *Deus magne, Deus omnipotens, Deus summa bonitatis, quem inuiolabilem, atque incommutabilem credi, atque intelligi fas est, trina vnitas, quam Catholica Ecclesia colit, supplex oro expertus in me misericordiam tuam, ne homines, cum quibus mihi à pueritia in omni conuictu fuit summa consensio, in tuo cultu à me dissentire permittas,*

Orabat pro sociis suis, quos habuerat in antiquo Manichaeorum errore.

Lib. de duabus animabus in fine.

Pro se, suisque omnibus in obsidione Hipponensi, sequentem, vt dicunt, fundebat orationem; *Ante oculos tuos Domine culpas nostras ferimus, & plagas, quas accepimus, circumferimus, minus est quod patimur, maius est quod meremur, peccati pœnam sentimus, & peccandi pertinaciam non vitamus, in flagellis tuis infirmitas nostra vertitur, iniquitas non mutatur, mens ægra torquetur, & ceruix non flectitur, vita in dolore suspirat, & in opere non se emendat, si expectas, non corripimur, si vindicas nō duramus, confitemur in correptione quod egimus, obliuiscimur post visitationem quod fleuimus, si extēderis manum facienda promittimus, si suspenderis gladium promissa non facimus, si ferias, clamamus, vt parcas, si peperceris, iterum prouocamus, ut ferias: habes Domine confitentes reos, nouimus quod, nisi dimittas, rectè nos perimus: præsta Pater omnipotens*

Oratio S. Augustini in obsidione Hipponensi, quam Cardinalis Hieronym. seripandus inuenit, & multis tradidit in Concilio Trid.

Deus sine merito quod rogamus, qui fecisti ex nihilo qui te rogarent.

Augustini pictura notans ipsum fuisse Deigenitricis, & passionis deuotum.

Deuotissimus fuit tum Deiparæ infantulum lactanti, tam Christo Domino in cruce affixo: nam inter vtrumque depingi solet, dicens; *Positus in medio quo me vertam nescio.* Rationem verò dubietatis suæ præbet ita; *Hinc* (id est ex Crucifixo) *pascor ex vulnere; Hinc* (id est ex Deipara Virgine) *lactor ab vbere.*

Aug. ser. 18.

Multas fecit orationes aduersus Pelagianos illarum hostes, inter quas elegit in honorem virginis hanc mater Ecclesia. *SANCTA MARIA succure miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo interueni pro clero, intercede pro deuoto fæmineo sexu. Sentiant omnes tuum iuuamen quicumque celebrant tuam commemorationem.*

In fine appendicis tomi decimi operum S. Augúst.

Nec silentio prætereã orationem de passione Domini nostri Iesu Christi, quam ipse Sanctus Pater Augustinus fertur edidisse, *pro qua diligentius dicenda, Bonifacius octauus* (vt notant Louanienses) *spiritales indulgentias dedisse narratur*, sic autem sese habet: *Deus, qui pro redemptione mundi, voluisti nasci, circumcidi, à Iudæis improbari, à Iuda traditore osculo tradi, vinculis alligari, & sicut agnus innocens ad victimam duci, atque ad conspectus Annæ, Caiphæ, Pilati, & Herodis indecenter offerri, à falsis testibus accusari, flagellis, & opprobrijs vexari, sputis conspui, spi-*

nis coronari, colaphis cædi, arundine percuti, faciem velari, vestibus spoliari, cruci clauis affigi, in cruce leuari, inter latrones deputari, felle & aceto potari, & lancea vulnerari, tu Domine per has sacratissimas pœnas tuas, quas ego indignus recolo, & per sanctam crucem, ac mortem tuam, libera me à pœnis inferni, & perducere me digneris, quò perduxisti latronem tecum crucifixum: qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuis, & regnas Deus, per omnia secula seculorum, amen.

Lachrymæ

Lachrymarum dono præsertim in senectute fuit ornatus; ait enim de illo Sanctus Possidius; *Fuerunt ei lachrymæ panes die ac nocte, amarissimamque & lugubrem præ cæteris suæ senectutis, iam penè extremam ducebat, & tolerabat vitam.* *Possid. in vita. Aug. cap. 18.*

Nec solum pro communi bono, sed pro suo, in vltima ægritudine largos fundebat imbres ex oculis, exemplo, & verbo docēs *etiam laudatos Christianos, & sacerdotes absque digna, & competenti pœnitentia exire corpore non debere.* *Possid. in vita c. 31.* *Possid. cap. 31*

In vltima ægritudine testamentum (vt notat Possidius) nullum fecit; *quia vndè faceret pauper Christi non habuit.* *Testamentum.*

Multùm religiosos fratres suos tam in monasterijs, quàm in Ecclesijs viuentes, & ipsas sanctimoniales, in eremis, ac vrbibus Africæ institutos, in vltima vitæ suæ periodo vnicè dilexisse ab ipso Pos- *Clerum, & monasteria dimisit Ecclesiæ, atque Bibliothecam.*

X

pere orationi vacabat. Hæc Possidius.

Theodosio decimo quarto, & Valentiniano tertio (hoc est anno Domini C C C C-X X X.) verbis vtor beati Prosperi, *Augustinus Episcopus per omnia excellentissimus moritur quinto Kalendas Septembris, libris Iuliani, inter impetum obsidentium Vuandalorum, in ipso dierum suorum fine respondens & gloriosè in defensione Christianæ gratiæ perseuerans.* *Prosper in chronico. Anno 430. Tempus obitûs.*

Grauissimi Sacerdotes aderant, & iusta persoluentes, Christiano more eum sepeliebant, vt notat Possidius addens; *Pro eius cõmendanda corporis depositione, sacrificium Deo oblatum est.* *Possid. in fine libelli de vita & moribus S. August.*

Multi auctores beatum Augustinum postea celebrarunt, & primus occurrit Sanctus Victor Vticensis Episcopus dum ait *Qua tempestate Hipporegiorum obsessa est ciuitas, quam omni laude dignus beatus Augustinus librorum multorum confector Pontifex gubernabat: tunc illud eloquentiæ, quod vbertim per omnes campos Ecclesiæ decurrebat, ipso metu siccatum est flumen, atque dulcedo suauitatis dulcius propinata in amaritudinem absynthij versa est.* *Victor lib. 1. persecut. Vuandalic. Laus eius in morte.*

De cuius gloria beatæ memoriæ vir Petrus Damianus ita concionatur; *Augustinus vir beatissimus, nobilis genere, sed nobilior moribus, spiritu superbiæ pauperrimus, misericordiæ afluẽs visceribus, miserorum cõsolator miri-* *Petrus Damianus in sermone de S. Aug.*

ficus, Christum crucifixum sequens nudum, mundo crucifixus; in cuius ore non est inuentus dolus à Summo Sacerdote prælectus, seipsum illi hostiam viuam incessanter offerens, in ipso fonte pietatis suis affluens lachrymis, ab omni rubigine vitiorum immaculatus, nunc sanctorum præsulum stola indutus, coronam martyrum multipliciter consequutus, Apostolorum collegio, & gratia coæquatus, &c.

Gloria eius

Res Augustini multa admirationis pondere collustrantur.

CAPVT III.

Multa huc vsque, præteriuimus, quæ vel miracula, vel admiranda sunt, & in hunc locum optimè cadunt, ad laudes Augustini, & sanctitatem explicandam: & eum primò natum in Numidia, cuius hominibus nulli rudiores, docente Dionysio Alexandrino,

Dion. de situ orbis.

.......Nomadum longè diffusa per agros
Progenies, alijs umentes pabula quærunt
Cum pueris victum in syluis, atque deinde
feroces.

Miror igitur tam ingeniosum, doctum, pium ibi virum, *vt neminem certè inuenias quem ipsi Augustino præponas, siue ingenij vim; siue accumen aut præstantiam re-*

Baptista Ægnatius in exemplis.

rum scriptarum, æstimes: siquidem tam vera est in eo pietas, talis fides, tanta eius doctrina, & eruditio, vt nemo sit, qui vel transuersum vnguem ab eius sententia discedere ausus sit.

Cum esset Mediolani Eulogio discipulo quondam suo in somnis apparuit, & locum Ciceronis obscurum ei Carthagine Rhetoricam docenti aperuit: *qua nocte somnianti ego illi* (inquit) *quod non intelligebat, exposui, imo non ego, sed imago mea nesciente me, & tam longè trans mare, aliquid aliud siue agente, siue somniante, & nihil de illius curis omninò curante.* *August. lib. de cura pro mortuis. c. 11.*

Angeli breuiter & asperé loqui cum mulieribus in vtroque testamento, vt Angelicam virtutem conseruemus, nos admonent: in veteri enim vnus habens vultum terribilem nimis alter in nouo sicut fulgur, illas alloquitur; quemdam verò nunciare conuersionem filii sui sanctissima viduarum Monica uidit *aduenientem ad se*! O mirum, *iuuenem, splendidum hilarem atque arridentem sibi.* ait Augustinus. *Iudic. 18.* *Matth. 28.* *Aug. 3. Conf. c. 11.*

Nec solum è cælis prænunciata est Augustini conuersio, sed in terra etiam à quodam Africæ episcopo fusas ob eam Monicæ lachrymas admiranti, atque dicenti: *fieri non potest, vt filius istarum lachrymarum pereat.* *Aug. 4. Conf. 11.*

Videns lucem Domini incommutabilem supra mentem suam conuersus est ad

comprobata est) *Augustinus fuit successor Christi in declarandis scripturis, & hæreticis impugnandis.* Volat lib. 8. Geographia

Apud Centumcellas, ait Volaterranus, *quarum meminit Plinius dicens Adrianus princeps centum iudicibus totidem cellas ædificauit; ad audiendas præsente se, causas Constitutas, Augustinus prodigium pueri cochleari pelagus euacuare conantis vidit.* hoc traditio populi locum miraculi ibidem assignans, opus ipsum de Trinitate, non ob aliam, quam sciamus causam, interruptum in Italia, & postea absolutum in Africa confirmant, ac denique multæ, & perantiquæ eiusdem argumenti, in omni Catholicorum orbe, depictæ sancti Patris imagines.

Appulit Carthaginem, & conuenit vicariç præfecturç Exaduocatum crure iamiam prçcidendo laborantem : sed accumbens de more monastico terræ, cũ sociis *Orauit pro ipso & manè sinè incisione aliqua sanus repertus est*, ista Petrus de Natalibus, ipsum sequutus Augustinum in libro vigesimo secundo de ciuitate Dei. Aug. lib 22. de ciuitate c. 8. Petr. de Nat. in vita S Aug.

In agro Tagastensi, vbi ordinem Eremitarum erimita laicus instituit; *eam hospitibus* (inquit quidam illorum) *charitatem obseruabat, vt quot poterat in proprium susciperet domicilium, & tamquam Christi personam coleret, cũque ex multa pauperum frequentia vice quadã cuiusdã lauisset, & oscularetur pedes, abeo* Ambrosius Caranus in vita S. Aug.

audire meruit: magne pater Augustine, filium Dei hodie in carne videre meruisti.

Mab. in Roset. alph. 20 tit. 41.

O superbiam! ô honorem nunquam auditum, nunquam lectum! quis vnquam de sanctis Dei, ex ore Dei se esse magnum audire, itemque patrem appellari meruit? hæc Ioannes Maburnus Canonicus regularis, addens, *Hinc est quod omnis Ecclesia sanctorum caput suum sequens in hymno cantat.*

Magne pater Augustine.

Ferd. de Hisp. Sermo. 10. de S. Aug. in Dan. Iordani de Saxonia.

Ferdinandus ille de Hispania episcopus quondam Terrassonensis optimæ vitæ & magni nominis, coram illustrissimis Romanæ Cardinalibus Ecclesiæ prædicauit Auinione istud miraculum, tractatum, siue sermonem beati Prosperi de laudibus Augustini sic allegans: *Narrat. S. Prosper in prædicto sermone, & satis est notabile; quod beatus Augustinus Christum Dei filium saluatorem nostrum in carne videre, & tangere, atque eius pedes lauare meruit, & eum audire dicentem sibi, magne pater Augustine, filium Dei hodie in carne videre meruisti.*

Lipsius lib. 1. de magnitudine Rom. c. 2.

Sic ex tribus magnis, maximum consecutus est votum; dicitur enim desiderasse in hac vita, sicut aduertit in magnitudine Romana Lipsius, videre *Romam in flore, Paulum in Cathedra, Christum in carne.*

Valentiniano quartum, & Neocherio Coss.

signum in cælo, quasi columna pendens, ardẽsque per dies triginta apparuit; ait sanct. Prosper, hoc autem anno. CCCXC. vt diximus, Hippone factus est presbyter Augustinus *verè columna nubis* (ità eũ vocat Rupertus) *in qua Thronũ suum posuit sapiẽtia Dei.*

Prosper. in chronico.

Rup. de op. spirit. S. l. 7. c. 19.

Monasterium factus presbyter ædificauit, in horto quodam à Valerio episcopo dato, cuius ruinas Nicolaus de Alexandria celebrat, & admiratur ità: *Si contingat animalia ferrata, equum, mulum, vel asinum ingredi ambitum dictorum parietum ita terræ solo conglutinantur, vt indé pedes euellere nequeant, quin potius detineantur miraculosa tenacitate ipsius soli: si oues, & boues, tunc quando sunt in pascuis, se ibi ad iacendum prosternant, lanam inhæsam solo surgentes vi dimittunt.*

Nicolaus de Alexand. in tract. de Orig. Ord. Eremitarum

Religiosus presbyter primus officium concionatoris in Africa tanta cum humilitate, amplexus est, vt libello supplici inducias peteret à Valerio episcopo, quo prius exercitatior esset in sacris scriptutis: postea mirabiles in populo fructus fecit, inter quos celebris est apud Possidium cõuersio Firmi, qui factus est catholicus ex Manichæo & monachus etiam, relicta mercatura, confessus in publico conuentu. hanc sibi mutationem aduenisse sermone valdè notabili, nam Augustinus illo prædixerat fratribus aliquem ad viam veritatis reductum, eo quòd aliter in pulpito tracta-

Aug ep, 148. ad Valerium.

Aug. apud Possid. c. 15. in vita sua. uerit, quàm secum in cubiculo, admirabar, inquit, in Ecclesia, *magis aduersus Manichæorum errorem; vndè nihil dicere de creueram, disputans, quam de ijs, quæ asserere proposueram:*

Presbyter tanta cum animi deuotione mulieri à Dæmone possessæ subuenit, & lachrymas in tali copia fudit, ante Deum supplex, & humilis; vt eas vnctionis oléo commisceret, ait enim de se, humilitatis Aug. lib. 22 de ciuit c. 8. gratia, tamquam de alio, (vt notat in eius vita Iacobus de voragine, *Hipponensem quamdam virginem scio, cum se oleo perunxisset, cui pro illa orans presbyter instillauerat lachrymas, mox à Dæmone fuisse sanatam.*

Episcopus non paucis miraculis floAug. lib. 22 de ciuit. c. 8. ruit, inter quæ, sic ipse de se, etiam sub tertia persona, vt mos est auctoribus sacris, *scio episcopum semel pro adolescente, quem non vidit, orasse, illumque ilico Dæmone caruisse.* Nec ista proximè scripta duo miracula Possidius in vita eius silentio inuoluit.

Curina raptus in ecstasim adhuc paganus in mira audiuit amænitate: *vade bap-* Aug. de cura pro mor. c. 12. *tizari, si vis esse in illo loco beatorum: deinde, vt à me baptizaretur* (ait Augustinus) *admonitus iam factum esse respondit, cui rursus ille, qui cum eo loquebatur, vade, inquit, verè baptizari, nam illud in visione vidisti, post ista con-*

ualuit, perrexit Hipponem, & baptizatus est.

Dati sunt vniuerso mundo decem fratres in exemplum, vt filii parentibus obediant: vnus enim in Cappadocia matrem offendit, cæteris non defendentibus, qua de causa, omnes ab ea meledicti, tremore corporis affecti sunt, & indé omnes mundi partes peragrati, vbi fierent miracula, & sanarentur, quorum duo ad Ecclesiam Hipponensem tamdem, duce patre Augustino illis in via ante tres menses apparente, sanati meritis sancti Stephani, *Ante hos tres menses* (inquit vnus nomine Paulus in libello huius rei Augustino oblato, & lecto coram populo,) *id est Chalendarum Iuniarum die, tam ego, quàm soror mea, quæ hic mecum est eadem adhuc passione detenta, euidenti sumus visione commoti: ait enim mihi aspectu clarus, & candido crine venerabilis, quod intra tertium mensem desiderata esset mihi sanitas ad futura, sorori enim meæ sanctitas tua in ea effigie, in qua te præsentes videmus, apparuit, per quod nobis significatum est, ad istum locum nos venire debuisse: nam & ego beatitudinem tuam sæpius in itinere, quo veniebamus talem prorsus videbam, qualem modo conspicio.*

Paulus in libello de salute sua in decimo tom. Aug. prope ser. 31. de diuersis in nauifera Parisiorum editione.

Aug. ser. 31. de diuersis.

August. iis auditis ita Sermonē habuit ad populū, *nos autē fratres satagamus domino deo.*

nostro gratias referre pro illo, qui sanatus est. & pro illa, quæ adhuc tenetur, preces fundamus, benedicamus Domino, qui dignos nos habuit, vt hoc videremus: quid enim sumus, quod ego apparui istis nesciens? illi enim me videbant, & ego nesciebam, & admonebantur, vt ad istam ciuitatem venirent. Ast in media Augustini dictione, soror Pauli sanata est, & clamauit populus, *Deo Gratias, Christo laudes:* sanctissimus autem præsul inter alia; *scriptum est, in psalmo, dixi proloquar aduersum me delictum meum Domino Deo meo & tu dimisisti impietatem cordis mei: dixi proloquar nondum proloquutus sum, & tu dimisisti: commendaui eam vestris orationibus, disposuimus orare, & exauditi sumus, sit gaudium nostrum actio gratiarum.*

Aug. Ser. 31. de diuersis.

Vidisse Dæmonem, dicitur, cum libro grandi, vbi scriptum, præ obliuione, & & curarum studio, non recitatum semel ab Augustino completorium; qui doluit, & deletam scripturam illicò Dæmoni reddidit exclamanti, *Turpiter me decepisti pænitet me quod librum meum tibi ostendi; quia peccatum tuum orationum tuarum virtute delesti: & his dictis confusus euanuit.* hæc Leonardus de vtino.

Leonard. de vtino in ser. de. S Aug.

Similis aüctoritatis rem Pelbartus enarrat, & alii recentiores traditione forsitan, aut antiquo nixi scripto nobis ignoto dicentes, quod in magna contemplatione

Pelbart. & Didacus de vega ser. in Dominica. 13. post Pentecosten.

cælestem vocem audiens sibi dicentem, *Augustine diligis me* velut alter Petrus respondcrit: *Domine tu nosti quia amo te*: interrogatus de modo, sic protulerit. *si lampades essent ossa mea, & sanguis oleum, totus exardescerem tui amore, & si meæ venæ vincula forent, illis me tibi deuinctum adstringerem in æternum*, tandem rogatus quid pro ipso Deo faceret, ita satisfecit: *si Deus essem, vt sum Augustinus tecum dignitatem commutarem, vt esses Deus sicut es & ego Augustinus, vt sum.*

Qui secularem potestatem non timent, cum opus est defendere Ecclesiasticam, non minus laude, quàm admiratione solent affici sicut, Augustinus, cum Bonifacium comitem alias sibi amicum, & valdè necessarium ad defensionem suæ ciuitatis, in exercitu constitutum, vt ecclesiæ reddat hominem ab ipso raptum arguit, obsecrat, increpat, hoc modo. *Ecclesia igitur illæsum reuocat, quem, vt irreligiosissimus rapuisti, oblatio verò tua à clericis ne suscipiatur indixi, communionemque tibi interdico, donec peracta pro ausis, vel errore à me definita tibimet pænitentia, & tempore condonata, pro hoc facto corde contrito, & humiliato dignum offeras sacrificium Deo.*

Aug. epist. 6. ad Bonifacium.

Pro ipso Bonifacio preliante orationem fudit Augustinus & victoriam acce-

Bonif. epist. 14. ad Au- pit hoc modo : *manus superba, Deo adiuuante, cecidit, quæ ante paulum audax gladium erecta portabat : multi ex aduersis ceciderunt, ora igitur venerabilis pater, vt talis de inimicis vltio semper procedat*, hæc Bonifacius de cuius epistolis & Augustianis ad ipsum, non quod Louanienses amplector, sed quod Baronius sentit non semel eas allegans in suis annalibus.

Inter illos bonum locum habet noster qui velut vmbras reputarunt ambitiones, & petiones officii, nam Eremita laicus, ne accederet ad Ecclesias episcopis orbas, cauebat, requisitus sæpè ad eas nusquam inuentus est presbyter, industria Valerij ipsum occultantis, vt prolixé notat Possidius, ac tamdem episcopus in Eradium episcopatus onus & designati episcopi honorem transtulit, vt implere possit iam diu conceptum animæ disiderium, quod magna ex parte completum in libro Retractationum reponi debet in mirabilibus, *si enim* (dicebat sequacibus, & mordicus, immoderatéque suis dictis inhærẽtibus *mihi Deus quod volo præstiterit, vt omnium librorum meorum, quæ mihi rectissimè displicent, opere aliquo ad hoc ipsum instituto, colligam, atque demonstrem : tunc videbunt omnes homines, quam non sim acceptor personæ meæ.*

Possid. in vita. cap. 8.

Aug. ep. 5.

Ad ipsum *ægrotantem, & lecto vacantem*

quemdã cũ suo ægroto venisse scribit Possidius *& rogauisse, vt eidem manum imponeret, eumque respondisse, si aliquid in his posset, sibi hoc quoque primitus præstitisset, & illum,* qui ducebat ægrotum, *dixisse visitatum se fuisse, sibique per somnium dictum esse, vade ad Augustinum episcopum, vt eidem manum imponat, & saluus erit, quod dum comperisset, facere non distulit, & illum infirmum continuo Dominus ab eodem sanus discedere fecit.* Magni faciendum est istud miraculum, quia gesta sancti doctoris consignat Deo placita ad horam mortis, nec solum lachrymis, & oratione, sed eum manu solum imposita miraculosũ esse, prædictũ cælitus etiã, vt magna solent, & inculcatum Angeli nũcio.

Possid. in vita, S. Aug. c. 29.

Tria à Deo petiuit in vltimis vitę diebus, *vt hanc ciuitatem* : ipse loquitur, *ab hostibus circumdatam liberare dignaretur : aut si aliud ei videtur, suos seruos ad perficiendum suam voluntatẽ fortes faciat, aut vt me de hoc seculo ad se suscipiat.* quæ illi cõdonata probãtur, primum his Possidij verbis *eidem ciuitati, quod lachrymosis poposcit precibus, pro tempore impetrauit*, secundum ex epistola Gregorij Papæ VII. qui obijt anno Domini M. LXXXV. commendante archiepiscopum Seruandum Hipponensibus adhuc fortissimis, intercessione sancti pastoris Augustini, ad faciendam voluntatem Dei : tertium denique tertio mense obsidionis Hipponensis completum

Aug. in vita sua apud Possidium. c. 29.

Possid. c. 29.

Greg. 7 tom. 3. epist. pont. ep. 20.

colluceant, eamque in Ecclesiam dispertiant, atque suauissimũ odorem, idest optimę vitę famam, seu exemplum.

Res Augustini aliæ post mortem mirabiles ostenduntur.

CAPVT IV.

SEquenti anno post sanctissimi doctoris mortem concremata est ciuitas Hipponensis à furentibus Vuandalis, iisque Arianis, quibus libri eius aduersarij, & acerrimi hostes; ergo rectè ponendum est cum Baronio inter admiranda, *quod ipsa Bibliotheca illæsa permanserit, Angelica quidem, si non humana vallata custodia.* *Baron. an. Domini. 430.*

Ipse cæpit scribere; cum ageret ætatis annos triginta, deinceps Eremitarũ, quos primum docuit; postea Canonicorum institutis se tradens legens sanctorum patrũ opera, quæ sæpissimè fideliter allegat, concionibus vacans, & dirimendis litibus subditorum, contendens ad multa Africæ concilia, & eis non solum præsentiam, sed omnes industriæ, atque sapientiæ neruos intēdens, quid amplius specula postulat Episcopalis dignitatis absoluit admirabili vigilantia; cum multis hæreticis egit & præsens, & absens, itidemque

negociis aliis occupatus innumeris, & doloribus, atque morbis non ſemel impeditus, nihilominus libros & tot numero, & magnitudine tantos, & tam variis de rebus, eiſque grauiſſimis, nec ſemel lectos, ſed etiam recognitos (quod mirum eſt) poſteritati commendauit, vt fructus indies producant mirabiles, ab ipſo enim Auguſtino multi ſerui Dei per illos ad perfectionem vitæ, ad nos vſque commoti ſunt, & efficaciſſimè per confeſſiones eius ſanctiſſima illa Theraſia Carmelitani Ordinis gloria, hoc noſtro ſæculo legens; *Quandiu, quandiu? cras & cras? quare non modo? quare non hac hora, finis turpitudinis meæ?*

Theraſia in lib. vitæſuæ. Aug. 8. Conf. 12.

Auctor vitæ. S. Aug. ex Baronij annalibus aſſumpt. an. 31.

Hoc etiam mirabile videri poteſt, quod ſacrum eius corpus à barbaris ipſis nullam iniuriam paſſum eſt, hac in re Caluiniſtis melioribus, & mitioribus, qui ſimilium ſanctorum reliquias, non audeo dicere, *vel canibus proiiciunt, vel ignibus exurunt, vel aquis immergunt.* Iſta nuper Eremita Auguſtinianus notauit, qui vitam Auguſtini per annos ſingulos ex annalibus Baronianis digeſtam, Rothomagi curauit excudi cum libris confeſſionum.

Iacuit in Hipponenſi Eccleſia annis ferè quinquaginta ſex, deinde ad Sardiniam à Catholicis Epiſcopis, inter quos. S.

Fulgentius Ruspensis, cum innumerabilibus Christi fidelibus in eandem insulam relegatis, deportatum est, & aliæ sanctorum reliquiæ, vt scribit Petrus Oldradus Episcopus Mediolanensis ad Carolum magnum; baculus quoque tanti Pastoris, & mitra in magno pretio habita nunc apud Eremitas Valentinos non sine admiratione incorruptibilitatis inuēta sūt illic ab Augustinianis, quibus cum Martinus Papa V. sic loquitur: *audiuimus tiaram Augustini, lituumque illum pastoralem, non ante multos dies reperta in Sardinia, magnoque pretio redempta translata esse Valentiam, ita omnibus, & locis, & rebus benè successit, definiente Deo, vt qui rectè, præter cæteros, Augustinum colitis, soli omnem illius suppellectilem possideatis.*

Oldrad. ad Carolū Mag.

Martin. Papa V. in homilia de translatione S. Monicæ.

Ibi, nempè in Sardinia (ait Oldradus) *multis miraculis claruit annis Ducentis viginti tribus, in quo manifestè datur intelligi, quod, quos Deus charos habuit, ad sanctitatis eorum testimonium, clarificat, & insignit virtutibus miraculorum.* De quibus cum ciuis bellica disciplina celebris in Sardinia dubitaret; *hoc miraculo confirmatus est, quidam iuuenis, qui multos annos fuerat oculorum orbatus luminibus, cum magna reuerentia, flexis genibus, sanctum illud corpus Augustini manibus propriis contractans,*

Oldradus in Epistola de translatione S. Aug.

Breuiar. Ord. Eremi. in 1. transl. S. Aug.

ſtatim omnibus videntibus eſt luminibus reſtitutus : hæc antiquum ordinis Eremitani breuiarium.

Bibliothecarius in Leone IV.

Tempore Leonis Papæ. IV. Mauri multis nauibus armati contra Romanos conſpirarũt; ſed *multis diebus commorantes in loco, qui Coratum dicitur iuxta Sardiniam, exire nullo modo potuerunt*. quod ſanctopatri Auguſtino illic miraculis illuſtriſſimo poteſt pie tribui.

Ioannes de Critana ſequens archiua Auguſtinianorum ſardinia in compendio rerum Ord. S. Aug.

Alia communi ore miracula prædicant Calaritani ciues ab Auguſtino facta in eadem iuſula, quæ breuitatis ergo nunc omittimus extat, tamen virga lignea propter contactum corporis ſancti Patris Auguſtini, & ſi alii alias reddunt cauſas, incorruptibilis, & in paruas ſecta particulas ab antiquo tempore nuſqnam diminuta, & pro magno pignore apud Eremitas, vbi ſepultura patris Auguſtini, cui quadrant illa Tertulliani de ſtatua ſalis, in quam verſa eſt vxor Lothi.

Tertulliani carmina in q. Tomo. Bibliotheca. SS. PP.

Durat adhuc etenim dura ſtatione ſub æthra,
Nec pluuijs de lapſa ſitu, nec diruta ventis,
Quin etiam ſiquis mutilauerit aduena formam,
Protinus ex ſe ſe ſuggeſtu vulnera complet.

Anno Domini DCCLXXXXVII. pridie Calendas Martii translatum est Augustini corpus ex Sardinia Ticinum, alias Papiam, quasi Pipiniam à Pipino Rege vocatam: *Ad Confessorem autem suum clarificadum misericors Dominus dignatus est multa miracula operari: multi enim aliquo officio corporis priuati aderant, qui recuperata sanitate alacres in laudem & honorem Dei vociferantes, læti ad propria remeabant.* hæc Oldradus, & beatæ memoriæ Eremita Henricus de Hurimaria concionibus suis prælo datis hanc Augustini translationem, & fragrantiam à sanctissimis ossibus longè, latèque redolentem pientissimè celebrat.

Oldrad Ep. ad Carol. Mag.

Hen. ser. de transla S. Aug. 2.

Feretrum in hac translatione ad fines agri Dortonensis è terra leuari nullo conatu potuit; nisi postquam Rèx Luithprandus, summa tristitia & lachrymis afflictus votum emisit dandi prædium Sauinariense in perpetuum Ecclesiæ sancti Petri in cęlo aureo, ad quā ipsæ reliquiæ deportabantur; tunc enim feretrum inuenit ita leuissimum, *Vt nullo vlterius onere impediente, corpus beatissimum, quod prius nec moueri poterat à pluribus, modo non prohiberetur deferri à duobus.*

Oldrad. in prædicta Epistola

Ad vrbem peruenit Ticinensem & in Ecclesia Petri à serinitate aeris, cœ-

& tum Romæ, tum aliis locis templa, & imagines plurimas extruxit, cultumque diuinum ad miraculum excoluit, in palatio suo etiam regium sacellum cum clericis instituens, & inter illos, vt auctor est Oldradus, officia recitans Ecclesiastica, quod sequentia carmina in bibliotheca Vaticana in eius laudem inuenta aliquantulum confirmant, *Oldr. Epist. ad Carol. magnum.*

Quando Leo cecidit misero doctore suasus
Schimatis in foueam recto de culmine Cæsar:
Tunc ego regales statui hic mihi condere thermas
Marmoreis pulchris Luithpran Rex, atque columnis:
Sed Romam properans, postquam deuotus ad ipsam
Perueni; atque sacro capiti mea basia fixi,
Sancti Anastasij seruus pius, ecce repente
Paterna de sede meo hancde pectore Christe
Præclaram fundare domum, sub culmine monstras;
Talibus vnde meas tendens ad sidera palmas
Vocibus, oro Dei fili pro plebe fideli,
Qui regis Angelicos cætus, qui cuncta gubernas,
Fac precor, vt crescat mecum Catholicus ordo.
Et templo concede isto, at Salomona loquutus.

Carmina in laudē Luithprandi Regis inuenta in Bibliotheca Vaticana.

In sancti Anastasii templo hæc erant in eandem Luithprandi gloriam,

Alia in laudem Luithprandi olim in templo S. Anastasii Romano.

Ecce domus Domini perpulchro condita textu
Emicat, & vario fulget distincta metallo,
Marmora cui pretiosa dedit museumque columnis
Roma caput fidei, illustrant quam lumina mundi:
Euge auctor sacri pinceps Luithprande laboris,
Te tua felicem clamabunt acta per æuum.
Qui propriæ gentis cupiens ornare triumphos
His titulis patriam signasti denique totam.

Tractatus in fine operum S. Augustini.

Puteus miraculosus Papiæ *aliquot annis in die festo eius super abundans totam septam perfluxit*, hoc est satis notum, & in fine tomi Augustini decimi Parisiis impressi, anno Domini. M. DLI. in tractatu de laudibus ipsius Augustini: Hinc Iordanus noster, quod *Augustinus fuerit vena, & quasi aquæ ductus fontis æterni repræsentatur ad eius sepulchrum Papiæ, vbi fons recentißimus ad eius tumbam hauritur, cuius aqua pro antidoto singularis gratiæ in eius memoriam pro potu fidelibus ministratur.*

Ior. serm. 137.

Apparuit sanctus Doctor ciui Papiensi, qui magno afficiebatur angore, ac Ambrosio Corano referēte sic protulit: *si vis sanus*

fieri vade, visita corpus meum, & de aqua putei mei bibe, qui surgens iussa impleuit, & mox sanus factus, eum depingi fecit in vna columna Ecclesiæ. Coran in Apologia.

Apud Burgundiam in monasterio fontanetum appellato, magnam virorum albicantium processionem ante se ducens apparuit sanctus doctor & animam Hugonis sibi deuotissimi morientis (ait Iacobus de voragine) *ab hostium insidijs securam reddidit & ad cæli gaudia perduxit.* Iacob. de virg. in vita S. Aug.

Narrat idem auctor sex deinceps miracula ab Augustino facta, primum de iuuene, quem à diro carcere Marchionis Malespinæ liberauit inter alios Papienses, & linguam eius aridam liquore suauissimo refecit: secundum est de Præposito cuiusdam Ecclesiæ, quem ab infirmitate trium annorum in pristinum salutis statum restituit, & preces officij sui vespertinas ab ipso recitari iussit, ante diem, quo celebratur in Ecclesia Catholica. Tertium, de Pastore, cui apparuit, & tetrum vlcus sanauit: quartum, Molindinatio salutem in tibia præstitit ab ipso visus; quintum, quod inuocatus liberauerit puerum à dolore calculi, sextum denique de cæco habetur, cui circa meridiem apparens visum benignè dedit, pauperis hominis *oculos manibus suis tergens.* Sex Augustini miracula. Iacobus de Voragin. in historia de S. Aug.

Apparet S. Bernardo. Apparuit ipſe. P. Auguſtinus beato Bernardo Claraualleñſi, cum in choro ſermiones eiuſdem Doctoris pro recitando Canonicarum horarum officio legerentur, quod ita narrat Epiſcopus Equilinus Petrus à Natalibus, *B. Bernardus vidit Auguſtinum Epiſcopum, de cuius ore tantus impetus aquarum exibat, quod tota Eccleſia inũdabat.* Hæc ille. *Petr. à Natal. in lib. 7. c. 128.*

Bina eius apparitio. Bis apparuit Toleti in Hiſpania viſus enim fuit locuſtã numeroſam, & infeſtam in Tagũ deijcere baculo paſtorali: qua de cauſa votum emiſerũt Toletani, quod ſingulis impletur annis, & ita ſcriptum eſt in Regiſtro Eccleſiæ Cathedralis, *Dominica in Albis, hac die eſt nobis obligatio faciendi proceßionem vſque ad monaſterium Sancti Auguſtini, ex voto facto pro locuſta.* *Regiſt. Eccleſiæ Toletanæ.*

Iterũ Toleti viſus eſt: in Eccleſia enim S. Thomæ Apoſtoli ſepeliuit ipſe Auguſtinus (& Sanctus Stephanus Protomartyr) deuotum ſuum illius ciuitatis valde nobilem, ac diuitem religionis Chriſtianæ amatorem, Gondiſalum Roderici Toletanum, dicens altiori voce: *En quomodo ſuos Sancti honorent*, narrat id (vt alios taceam) doctus Salmanticenſis Academiæ Profeſſor merito Primarius, de ſuo fratrum Eremitarum Ordine vſquequaque meritiſſimus Magiſter Fr. Auguſtinus Antolines. *Antonin. in epiſt. dedicator. hiſtoria de S. Facundo.*

Aduerſus locuſtam ſpecialis aduocatus habetur tam in ciuitate Galadaiarenſi, quam in oppidulo prope Malagonium, vtrobique enim locuſtam diuinitus diſperdidit, vt frater Hieronymus Romanus narrat, primum in cẽturia vndecima, alterum vero in chronico Ordinis Fratrũ Eremitarum Hiſpanienſi.

Rom. Cent. 11. an. 1472. in chronic. ord. Erem. li. 1. c. 34.

Apparuit B. Pater Auguſtinus beatiſſimæ Rittæ de Caſſia, vt dicemus in hiſtoria vitæ eius, & habetur in 2. parte Chronicorum Hiſpanienſium Ordinis S. Dominici, quod ſanctæ etiam Agneti de Monte Politiano glorioſiſſimus apparuerit, ſicut & ſancto Nicolao de Tolentino in fauorem Ordinis Eremitici; quod Baptiſta Mantuanus in faſtis Sancti Nicolai decantauit, ita finiens;

Aliæ S. Auguſt. apparitiones.

Bap. Mant. in vita Sancti Nicolai Tolentinatis.

Hic erat Hipponis Paſtor, primordia gentis
Qui tulit iſtius, Pater Auguſtinus Olympo
Tantus apud ſuperos, quantus inter ſidera luna.

Narrat Ioſeph Pamphili dignus quondam Sacriſta Summi Pontificis, & Epiſcopus poſteà Signinus; quod Franciſcus Gonzagæ filius Mantuæ Marchio, bis Ligures, & Galeateum Mediolanenſem Ducem, aperto bello vicerit, inuocato Sancti Patris Auguſtini auxilio, quem ſibi patronum adoptauit, & Mantuæ

Ioſeph Panphil. in chronico par. ordin. Erem. an. 1430.

defensorem elegit, ac beneficij memor posteris illud tradidit hoc epigrammate;

Vos patriæ ciues, quibus hic pater, expulit olim.
Bis Ligures, latumque dedit bis habere triumphum;
Dum sua curriculo bis festa darentur eodem.
Este boni, memores, & grata aduertite dona;
Mecum huic laudes, mecum hos celebretis honores:
Protector Patriæ, spes ac tutissima nostra,
Augustine parens, doctor, lux inclyta sacri
Eloquij; innumeras ogneas accipe laudes:
Tendimus inde manus humiles, oculosque precantes.

Monimenta Mantuæ.

Paulus Berg. in Apolog. ca. 8.

Paulus Bergomensis in Apologia religionis eandem rem narrat, hoc modo, *Illustrissimus Mantuæ Marchio Ioannes Franciscus cum ex pugna cum Philippo Mediolanensi Duce habita bis in die festo beatissimi Augustini victor euasisset, festum iussit vbique celebrari, & nunc vsque in ciuitate ipsa celebratur, oblationeque facta, eadem die locum nostrum visitat, quod cum Canonici quidam ex Regularibus apud S. Bartholomæum collecti ægrè ferrent, quod potius ad Eremitas, quam Canonicos se cōferret, is humanissimus, vt erat, ac religiosissimus ita respondit, his Patribus facio ex causa:*

Patronus Mantuæ S. Augustinus qui bis apparuit indutus habitu monachali.

quoniam Augustini filij sunt: suo enim habitu bis mihi Augustinus, dum victoriam habui, apparuit,

Ambrosius Coranus in Apologia Ordinis, quam dicauit Sixto quarto refert magna cum asseueratione, quod Pater Augustinus mulieri cuidam apparuerit nigra cuculla, & cingulo coriaceo præcinctus, eique dixerit, *Da mihi filium tuum*, quæ cum respondisset nolo tibi dare, quia volo ipsum pro me, sanctus doctor ait, ipsi mulieri, *Domina ego volo ipsum pro me*, & visus est à materno latere filium euellere, & prope altare maius Ecclesiæ cuiusdam fratrum Eremitarum sic ipsum alloqui: *Tu apud me stabis, & successor meus eris*. Expergefacta mulier marito suo, qui priuignus erat pueri, visionem ei narrauit, & ab ipso serio admonita filium tradidit Ordini fratrum Eremitarum Sancti Augustini, *qui semper in omni ætatis suæ parte religiosè vixit, solemnis, & famosus magister in theologia euasit, omnia istius Ordinis officia habuit, & Prior Generalis tandem dicti ordinis dignissimus fuit.*

In Apolog. in capite reuelationum.

Miraculum de puero petito à S. Augustino.

In Archiepiscopatu Toletano non parum distat ab Almagro, oppidolũ Valentiola nuncupatum, vbi sacellum vetustum extat in memoriam S. P. Augustini Deo erectum, hic mulier veterana, & summo Ecclesiæ doctori valdè deuota

Singulis annis in Hispania miraculum fit in die festo S. P. Augustini. quod cera ardet in

ſacello Valentiola, & non conſumitur.

ſingulis annis feſtum perageret, & cæreos tam in primis veſperis, quam in tempore miſſæ de more accenderet, Almagrum venit anno quodam, & accepit cæreos accommodatos, vt feſtum Patris Auguſtini celebraret, qui per illud, & in veſperis, & in cæteris officij conſueti exarſerunt, & tandem redditi ſunt Almagrum, vbi appenſi, nihil ceræ, monſtrante ſtatera, diminutum inuenitur; indè ſingulis annis, in feſto Sancti Patris Auguſtini (ſicut à fide dignis teſtibus accepi, & in concionibus audiui, & authenticum eſſe Salmanticæ agnoui) idem miraculum; quo fit, vt olim in feſto matris Domini, Romæ in Eccleſia Sanctæ Mariæ maioris, dicebat ille Petrus Venerabilis, ita dicamus in Hiſpania, iam diù ſingulis annis non defecit in feſto S.P.N. Auguſtini *oblata Deo cæreorum quantitas vſque ad hanc noſtram ætatem, & quantùm deinceps Deo placuerit.*

Petrus Ven. lib. 2. de mira. c. 2.

Narrat Alphonſus Ciaconius, Hieronymus Plati, ſanctus Antoninus, quod Ambroſius Coranus hiſce verbis: Alexandro Papæ IV. *anno primo pontificatus ſui in viſione beatus Auguſtinus apparuit, magnus quidem capite, & paruus membris, quam viſionem ſanè, cum ſecum, & aliis ſapientibus putaret, interpretatus eſt Auguſtinum tum in Eccleſia triumphante, tum militante, & ſan-*

Ciacon. lib. Pontificum in Alex. 4. Hier. Plati de bono ſtatus Ant. R li. 2. c. 21. S. Ant. 3. p. tit. 24.

ſtimonia, & doctrina, ac gloria magnum eſſe: membra vero exilia, quoniam eius ordo fratrum Eremitarum S. Auguſtini paruus, & tenuis erat: tunc optimus Pontifex, vt diuino obediret oraculo, ſtatuit religionem hanc mirum in modum amplificare, quod & multipliciter fecit &c.

Tempore Ioannis Papæ XXII. apparuit Auguſtinus beato Iordano de ſaxonia reuelans Eremitas ſuos habitaturos eſſe Papiæ cum ſuo corpore reüni- tos, quod tam fauſte, & feliciter contigit, *anno Domini M. CCC. XXVII. die vigeſima January*, ſecundum chronicon Ioſephi Pamphili, *vt quinta die menſis Iunij celebraretur feſtum Reunionis: quando ſcilicet conceſſum nobis fuit corpus beati Auguſtini*: hæc ipſum chronicon: *Porro iſta diu affectata Reunio, antequàm facta eſſet, cuidam fratri nominato in Ordine per viſum reuelata fuit hoc modo: Videbatur, ei quod ipſe, cum multis fratribus, & melioribus perſonis Ordinis eſſet in quadam Eccleſia non noſtri Ordinis, in qua erat quoddam ſepulchrum eleuatum vnius ſancti magni Epiſcopi, ſicut ex figura imaginis de ſuper ſculptæ oſtendebatur; quod quidem ſepulchrum minùs decentèr à perſonis illius Eccleſiæ tractabatur: nam pulpita, & candelabra antiqua cum pulueribus irreuerenter ſuper iactata apparebant, itaque fratribus*

Chron. Pamphil. an. 133.

Ior. lib. 1. vit. fratrum c. 8.

Pater Auguſtinus apparuit in Eccleſia Papienſi quaſi prædicens reunionem.

in Ecclesia stantibus, & sepulchrum aspicientibus, ecce imago Episcopi visa est se eleuari, & illas scorias super iactatas indignanter reijcere, & sic surgens Episcopus de tumulo pontificaliter indutus iuit stare ante altare, & inuitans ad se fratres cantare cœpit: Venite filii audite me, timorem Domini docebo vos; & cantauit hæc verba nota graduali, sicut Episcopi in intronizationibus cantare solent: quo expleto, sedit ipse, & fratres omnes ante se per ordinem sedere iussit, & tunc dulcem exhortationem, velut pater suis filijs fecit, ex quo iste frater intellexit in spiritu illum fore beatum Patrem Augustinum.

Psal. 33.

Volens autem idem antistes fratribus amorem ostendere singularem, habebat quidem in manu sua vitrum mundum, cum potu valde claro, & pulchro, bibit ipse primò, & posteà per ordinem, de manu sua, singulis propinauit, intonans valde dulciter, & cantans: aqua sapientiæ potauit eos Dominus, & cum peruenisset Episcopus ad fratrem istum bibit ipse, fuitque potus nobilis, & dulcis, inusitatumque saporem habens, quasi claretum antiquum: ex quo frater iste totus exhilaratus fuit: & cum bibissent omnes, Episcopus benedixit, & sic ad sepulchrum redire cœpit, quod videntes fratres vnanimiter fleuerunt, dolentes de patris recessu; ipse autem consolans eos paternè ait eis, nolite flere filij Ecce enim vobiscum ero, vsque ad consummationem seculi.

Eccles. 15.

Matth. 20.

Hoc dicto,

Hoc dicto, frater iste euigilauit, & inuenit os suum, linguam, & palatum de potu illo valde dulcoratum: vnde repletus stupore, & gaudio gratias egit Deo sperans illam visionem non esse otiosam: sed alicuius boni pro Ordine præsagam, sicut non multum post claruit in effectu: nam infra duos menses, vel circa venerunt literæ certæ de curia Romana nunciantes noua, quo modo corpus beatissimi Patris nostri Augustini esse Ordini redonatum, per omnia benedictus Deus, hucusque Iordanus ipse.

De Reliquijs S. P. N. Augustini.

CAPVT V.

TRes inuenio celeberrimas Sancti Patris Augustini Reliquias, nempè cor eius apud auctores Germaniæ, brachium, de quo Chronica regni Angliæ, ac tandem Digitus in libris aliquibus Italiæ; quæ miraculis ornatę sanctitatem augustissimi Doctoris ostenderunt, & huiusmodi locum in hoc libro sibi meritò vendicarunt.. *Tres Augustini Reliquiæ miraculis celeberrimæ.*

De corde igitur hæc accipe ex vetustis Germaniæ codicibus manuscriptis, nihil tamen à me mutatis: *Nota quod Sanctus Sigisbertus Lurudunensis Episcopus, sicut legitur in vita ipsius, beatum Augustinum* *Antiqui codices Germaniæ.*

in maxima deuotione habuit; Deum sedulò orabat, vt aliquam particulam quandoque de Reliquijs beatissimi præsulis accipere mereretur, quodam autem die circa horam primam cum in sua Capella pias ad Dominum preces fudisset, ante altare subitò obdormiuit, & ecce vidit in somnis Angelũ Dei mirabili claritate fulgentẽ ad altare procedentem, & crystallinum receptaculum miræ pulchritudinis ornatum in manibus gestantem, quod cum super altare reuerenter locasset ad ipsum dixit, Sigisberte dormis, & ille quis es Domine? cui respondit: Ego sum Angelus, qui beato Augustino quondam Hipponensi Episcopo ad custodiam fueram deputatus, cum autem ex hoc seculo migrasset, præcipiente Altissimo, cor eius accepi, & incorruptum seruaui, præsciuit enim Deus cui dare disposuerat, nec corrumpi debuit quod tam dulciter, subtiliter, ac tam altè de Sancta Trinitate sensit: surge ergo, & tolle eximium thesaurum totius Trinitatis, clenodium pretiosum sanctæ Ecclesiæ fortalicium omnium tribulatorum, ac sacræ Scripturæ, tibi Sigisberte à Deo destinatum, conserua nobile depositum tui Sancti traditum.

Cor Augustini donatum fuit Episcopo cuidam Lurudunensi.

Angelus custos Augustini cor inclusum in cristallino vase repræsentauit Sigisberto Episcopo.

His dictis Episcopus euigilauit, & sicut in somnis viderat, Cor crudum, & recens super altare in cristallo reperijt, sicque gratias agẽs miraculũ publicauit. Tunc ergo populus cateruatim ad tam grande spectaculum profluit; Præcepit Episcopus Clero, vt pro gratiarum actione. Te Deum laudamus inciperent, mira res, & super omnem

naturam mirabilis! cum enim versiculum, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth canerent: Cor in cristallo se mouere cœpit, & quasi os ad laudem Dei aperuit, tanquam diceret, ô sancta Trinitas! te dictando, prædicando, scribendo, canendo laudarem, si in corpore meo viuerem: quo viso clerus, & populus Dei laudem clamarunt, & beatum Augustinum dignis præconiis extulerunt dicentes; ô sancte Augustine lumen Ecclesiæ ora pro nobis.

Cor Augustini se mouere cœpit, vbi decantatum est illud Sãctus, Sãctus, Sanctus, in cantico Te Deum laudamus.

Singulis quoque annis in festo Sanctæ Trinitatis, cum Missa canitur, & cor super altare ponitur mox, omnibus intuentibus, se cor mouere incipit quasi piscis in aqua, & sic inoleuit ex institutis Romanorum Pontificum, quod semper in festo eius canitur præfatio de Sancta Trinitate.

Miraculum singulis annis olim factum in festò Trinitatis.

Librum etiam inueni prælodatum Anagniæ anno Domini M. DIX. *Panis quotidianus* inscriptum, & eum quicumque voluerit in Bibliotheca Regalis monasterij Sancti Laurentij inueniet apud Scoriare, qui post bonam S. P. Augustini mentionem, laudem eius propter cor, ita prosequitur *Idipsum Cor in præfatione, cum dicitur Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, exultare cernitur.*

Historiæ Cordis S. P. Aug.

Liber, qui Panis quotidianus inscribitur, vbi de Augustino.

Germanus est etiam beatæ memoriæ vir Iordanus de Saxonia & syncerę mentis auctor, atque idem miraculum de corde

Iordanus de Saxonia sermo. 249.

S. P. Augustini confirmat, & dilucidat hisce verbis, *Secundum probatissimorum virorum auctoritatem in tota Ecclesia, fide digna famatum est, quod cor istius inclyti doctoris in vno cristallo inclusum, quoties sancta Trinitas coram eo nominabatur, vel liber eius de Trinitate expandebatur, cor ipsum quasi vitaliter, & intellectualiter exultabat cuius simile de nullo alio sancto dicitur, vel legitur: Bene legitur, quod ossa Helisai post mortem eius mortuum suscitauerint, & quod in corde Ignatij post mortem eius literæ aureæ per totum apparuerint, quæ nonnisi nomen IESV ibidem in scissuris omnibus repræsentauerunt, prout in vita eius legitur & quod ossa Nicolai, & Catharinæ post mortem riuos olei emanauerint: sed his omnibus videtur mirabilius, quod cor Augustini post mortem habuit motus vitales, imò quasi intellectuales exultando ad præsentiam verborum Sanctissimæ Trinitatis dictorum, vel scriptorum, super quo stupendo miraculo cadit quæstio, vtrum talis motus causaretur immediatè à præsentia diuina, vel per aliquam subiectam creaturam? ad quam quæstionem sine temeraira assertione, & præcipiti determinatione per modũ inquisitionis potius videtur probabiliter posse dici, quod illa motio cordis Patris Augustini fuit immediatè à Deo, & non per mediam creaturam, & cæt.*

De nullo Sancto simile legitur.

Quæstiuncula de corde S. P. N. Augustini.

Historia de corde Aug.

Frater Hieronymus Romanus, quem librorum heluonem appellare rectè possum, in Annalibus non impressis Or-

dinis Fratrum Eremitarum, vbi agit de S. Augustino fatetur librum vetustum à se repertum in monasterio Sancti Augustini Lusitaniæ de Turribus veteribus apellato, in quo manuscripta erat vniuersa historia Cordis S. P. N. Augustini, quam tangit in Centuria sexta prælo data, & repetens. fermè omnia supra dicta in Chronico eiusdem Ordinis fratrum Eremitarum Hispaniensi, sic addit: *Notandum ex historijs illustribus, ac veris nunquam in Ecclesiâ, vbi cor S. P. N. Augustini erat, ingreßum fuisse hominem hæreticũ, vel enim intus moriebatur, vel in limine cadebat: hac de causa depingi solet Augustini cor in vase pulchro super altare, ante quod multi iacent hæretici consternati, & emortui.*

Cent. 6. an. 51.

1. P. Chronico c. 35.

Cor Aug depingitur.

Reuerendissimus, ac illustrissimus Dominus D. Fr. Augustinus de IESV archipræsul ac Dominus Bracharensium, Hispaniarum Primas, Ordinis Eremitarum decus eximium, magno Christianæ religionis zelo præditus, à Summo Pontifice Gregorio XIII. missus in Germaniam vices Generalissimi Prioris Ordinis eiusdem Eremitarum gerens, vt omnes ibidem Eremitas visitaret, & ad normam reduceret melioris frugis, vt ipse mihi narrauit, in magno Ordinis monasterio vrbis Monachi, inter reliquias tuberculum inuenit, his ornatum

R. D. F. August. de Iesu attulit ex Germania Cor ferreum contactum vero cordi S. Augustini.

literis, *Cor Augustini.* Exultans igitur, & toto feruens animo, interrogatus est à Religiosis, vtrum aliquid vellet ex illo sacrario, qui pectoris votum adsignificauit, & videre inuolucrum cordis Augustini: illud ergo pignus accepit, & secum adduxit in Lusitaniam: cor enim paruum erat ferreum aurea virgula circumdatum, & in pergamineo confixum, adiunctis literis, *Cor contactum vero cordi Sancti Augustini, quod ferreum, propter nimiam eius constantiam, aureum, propter inflammatam charitatem.*

Verba in honorem Cordis S. P. Augustini.

Ex hoc supra relato tam præclaro testimonio patet illam Ecclesiam visitari solitam, in qua Cor erat Augustini: nam deuotionis ergo reportabantur illa pignora cordi vero Sancti Doctoris contacta,, & inde fortassis inoleuit, vt in omnibus fermè mundi partibus, cum corde depingatur in manu: Nec sine magna ratione pro insignijs Augustini cor istud habetur: vnde quidam,

Augustinus depingitur cum corde in manu.

Emmanuel Correa 2. p. hist. S. Ioan. de Sahagum per Petrum de Mariz. c. vltim.

Gentis Eremicolæ Pater Augustinus amore
Diuino accensus Christum meditatus, ab illo
Fonte capit plagas, ex illo fonte sagittas,
Nobile stemma suis, qualis qui tertia Cæli
Limina conscendit raptus, cui gloria Christi.
Stigmata

Ad illa videntur hæc carmina respicere, quæ Ioannes Maburnus, siue Mabuenus, Ordinis Canonicorum Regularium, in suo Roseto sic interserit: *Tractare possumus Augustini laudes item per quæstionem, vtrum Deus omni virtute eum ornauerit, & adeò cor eius charitate vulnerauerit: quod stigmata Christi, sicut Paulus, vt Bonauentura ait, portauit?*

Ioan. Mabur tit. 20. ad finem.

Nec ista laus parua est, aut indigna, si Bonauentura eam asseruit, vt enim à vase liquores, ita saporem accipiunt ab auctore sententiæ, quod scilicet stigmata Christi, sicut Paulus, noster Doctor in corde gestauerit, & non in aure foramen, sicut mos erat seruis inter Hebræos, sed in corde vulnera sagittarum haberet in apertum amabilis seruitutis signum, quod Florentius ille inter Batauos olim gloriosissimæ memoriæ amorem vocat immeritum; *in perpetuum tecum ipse diligenter animaduerte* (ait ipse) *quod Diuus Pater Augustinus eundem ipsum fidelissimum sui amatorem Dominum IESVM tam ardenti vicissim amore complexus est, vt cor illius dilectionis iaculo transfixum legatur contigisse.*

Augustinus gestauit amoris signum in corde.

Florent li. 5. de instit. Christ. cap. 11.

Nec desunt miranda testimonia, quod insignia Augustini sint cor eius, quemadmodum beatæ Catharinæ Martyri Rota nouaculis instructa, postquam enim monasterium illud Sanctæ Catharinæ

Bulla Sixti IV quæ est in archiuis Eremitarum Salmanticæ. de Badaya, quod antea fuerat Ordinis Hieronyminiani, per Bullam Summi Pontificis Sixti IIII. datam Eremitis Augustinianis Castelliæ anno Domini MCCCCLXXII. decima die Octobris, ab ipsis Eremitis inhabitatum est, statim inueniri cœperunt, & adhuc hodié facilè inueniuntur lapides, & Rota nouacularum, & corde hominis opere miro *Cor Aug in petris in cisum.* intercisi, docentes quantùm Deo placeat, vt loca religiosorum cultui dicata, ab alijs inhabitentur, & magna sit Augustinianis deuotio erga martyrem sanctissimam Catharinam Augustino similem; vt enim ille inter viros, exceptis Apostolis, sapientissimus: ita hæc, excipio Deigenitricem, inter fœminas, quod beatæ Gertrudi reuelatum quodammodò fuit: in die namque festo S. P. Augu- *Gertrud lib. 4 Reuelat. c. 57.* stini perponderans istud; *Non est similis illi, &c.* Sanctam vidit Alexandriæ Martyrem omni gloria circundatam in Cœlo, ante quã quinquaginta Oratores, qui virgas aureas quasi victi proiicerẽt, & ei gratos ob suam conuersionẽ sese exhiberent.

Ad cor reuertamur excellentissimi Patris: non erit absurdum illud cum chorda musica conferre, quando beatissi- *Gertrud. 4. Reuel. 45.* ma Gertrudes præcipuum Ecclesiæ Doctorẽ Augustinũ *suauissimam cæli lyram* esse testatur, nec mirũ, quod ante voces illas

Sanctus, *Sanctus*, *Sanctus*, *&c.* quæ sunt veluti sociæ chordæ eius, diuinitus moueatur chorda Sanctissimæ Trinitatis ipsum Augustini cor: nam, Cassiodoro teste, *tanta vocum collecta est aliquando in lyra sub diuersitate concordia, vt vicina chorda pulsata alteram faciat sponte contremiscere, quam nullum contigit attigisse.* *Cassiod. 2. Var. epist. 44.*

Quãdo verò cor est Augustino insigne, & super ferrum habet aurum, honor Sancto Doctori cõtigit insigniorum supremus, qui solum in scuto Godephridi Bullonij, nullus enim (vt dicunt) alius potest duplicatum in scuto metallum gerere, sicut ille, qui crucem auri super argenteam aream gestabat: aurum in corde Augustini adsignificat amorem erga fideles: ferrum verò quod fuerit in hostes fidei *terribilis*, *vt castrorum acies ordinata.* *Nulla insignia possunt habere metallum supra metallum ob excellentiam Godefridi Bullonij.* *Cant. 6.*

Altera Reliquia est brachium posteritati commendatum ab Episcopo Signino D. Iosepho Pamphilo: sic enim ait: *Memini quoque me legisse in historia quadam rerum Angliæ, quod circa ann. Domini MCCCIII. Achelnotus Cantuariæ Archiepiscopus Romam veniens, Papiæ Augustini Doctoris sancti brachium auri talento, & centum argenti comparauit, atque in Angliam secum magna cum reuerentia perferens, illud in Benturia ciuitate collocauit.* *Ioseph Panph. ad ann. 1477.* *Brachium S. P. Aug.*

Baron. ann. 1023.

Repetit hæc Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis propriis Guilhermi Malmesburiensis verbis, qui fuit eiusdem temporis, & ita scriptum reliquit; *Nuto cognomento magnus Rex Angliæ domum rediens apud Papiam brachium Sancti Augustini Doctoris centum talentis argenti, & talento auri comparatum apud Conuentriam misit.*

Guilherm. Malmesbu. de Reb. August. in Nutone.

Digitus S. Augustini.

Hist. Lomb. in Aug.

Signinus. an. 1477.

Tertia denique Reliquia digitus est ille miraculis clarus, de quo scribit historia Lombardica, & ipse Episcopus Signinus in chronico Fratrum Eremitarum dicens, quod *Paulus de Verona theologus, & concionator egregius in sermone, qui de ratione inscribitur, refert insigne miraculum, quod Papiæ circa corpus beati Augustini dicitur accidisse. Vir quidam nobilis genere Senensis, cum aliquam particulam corporis Diui Augustini, quam coleret habere apud se vehementer exoptaret, Ticinum profectus, à sancti corporis custode eam efflagitauit, magna vi pecunia illi proposita, Custos id se facturum respondit: sed non ausus quidquã de sanctißimo corpore detrahere, viro illi operam dare dißimulans ad sepulchrum cuiusdam, qui paucis ante diebus humatus erat, accesßit, illiusque cadaueris dexteræ abscissum pollicem serico inuolutum viro illi nobili porrexit asserens eum esse Diui Augustini digitum, quem Patricius ille reuerenter accipiens, religiosißimè colebat modo ori, modo oculis admouens, sæpè eundẽ sinu refouens. Nocte quadam in ædibus suis non plenè dormienti*

Diuus Augustinus viro apparuit in luce multa, dixitque illi: fili quiddam apud te reliquiarum mei corporis habere credis, sed falleris; quem enim digitum veneraris non est meus, sed alterius vita functi, vtque re ipsa verba comprobem, manus meæ integræ sunt (vide); sed, ne fides tua vana sit, accipe digitũ hunc meũ, statimque ademptum dexteræ suæ pollicem ei dono dedit, euanuitque ab oculis illius. Multa quidem vbicumque aderat vir ille, signa, & prodigia sacro digito faciebat, quod audiens Longobardorum Rex sancti corporis custodiam in carcerem conijci iussit, voluitque rem penitus cognoscere. Custode verò affirmante se alterius cadaueris pollicem abscissum Patricio tradidisse, Rex, vbi Diui Augustini corpus asseruabatur, locum patefieri iussit, sanctoque corpori dexteræ pollicem, præterea nihil, deesse comperit; Hæc Paulus Veronensis, & eo antiquior Iordanus de Saxonia sermone LIX. de Translatione Sancti Augustini. Is digitus hodie venerabiliter asseruatur in templo nostro Sancti Augustini Montis Alcini in Hetruria præclara Italiæ regione. Huc vsque Episcopus Signinus Ordinis Eremitarum illustris Chronista.

Iordanus de Saxonia alibi; *de illo* Augustini *Digito vere sic miraculosè obtento, post multa tempora, mihi tanquam abortiuo vna particula est collata.* *Iord. serm. 64.*

De cælesti gloria, & honore Augustini in terris.

CAPVT VI.

Per reuelationes gloriā S. Aug. agnoscimus: sāctitatē eius.

DE gloria Sancti Doctoris scriptum habemus ante libros Moraliū S. Gregorij Papæ; quod Tagio alias Taïo Cæsaraugustanus Episcop⁹ pro inquirēdis eiusdem libris in Ecclesia S. Petri Romæ vigilaret, & circa mediam noctem in ipso feruore orationis persistens totam videret Ecclesiam immenso lumine repleri: *deindè prospexit magnam reuerendorum virorum, niueis vestibus indutorum multitudinem, ianuam Ecclesiæ ingredientem, & decenti ordine binos, & binos ad altare. S. Petri tendentem; Cumque nimio terrore perterritus, de loco in quo stabat, se mouere non auderet, ecce vidit duos ex eis de cætu illorum egressos ad se venientes; ex quibus vnus dulciter salutans eum, percontatur quis esset, vnde, & cur venisset, & cur ea hora ibi vigilaret? Episcopo vero ad singula respondente, totamque itineris sui, & orationis causam referente; is qui aduenerat, digitum protendens: in scrinio (inquit) illo, quod cernis, continentur libri, quos quæris. Tunc vero Episcopus fiducia sumpta: Obsecro (inquit) mi Domine, vt mihi seruo tuo pandere digneris,*

Miraculum de inuentione librorum Moralium S. Gregorij relatū etiam apud Concilium 7. Toletan. in fine.

quanam sit illa, quam cerno, tam praclara virorum processio? Protinus ille respondens: Duo, inquit, illi, quos pracedentes, seque inuicem manu inserta vides complectentes, B.B. Apostoli sunt Petrus, & Paulus: reliqui vero quos post eos cernis stantes, ipsi sunt successores eorum, huius Apostolica Sedis Pontifices: Et eodem ordine, quo eos in episcopatu sunt sequuti, etiam nunc eos sequuntur. Et sicut hanc Ecclesiam in vita sua dilexerunt, ita, & nunc post obitum diligunt, & frequenter eam inuisere veniunt. Tunc Episcopus, Oro, inquit, mi Domine, vt dicas mihi, quisnam tu ipse sis. Ille respondit: Ego sum Gregorius, pro cuius libris tanti itineris laborem sustinuisti, Ideoque nunc veni, vt tua satisfacerem petitioni: tunc Episcopus, inquit, Obsecro Domine mi, si hic est, mihi dicas quisnam istorum est beatus Pater Augustinus, cuius libros non minus quam tuos dilexi? Respondit; beatum Augustinum virum excellentißimum, de quo quaris, altior à nobis continet locus. Hac dixit statimque cum socio, qui secum venerat ad catum aliorum rediit. Postea vidente Episcopo omnes simul ad altare beati Petri reuerenter submißis capitibus inclinantes, eodem quo venerant ordine, ianuam Ecclesia repetierunt, & cum lumine, quod prius viderat, recesserunt.

Augustinus excellentißimus vir.

Hæc narrat, & ponderat Baronius sequens scriptionem in appendice ad septimam Synodum Toletanam, & laudem Augustini recensitam à Sancto Gregorio

Appendix ad 7. Concilium Tolet. Bar. an. 649.

sic affert; *Vir ille clarissimus, & omnium expectatione gratissimus Augustinus, quem quaeris alius à nobis eum continet locus.* Ita ipse, legendum putans pro altiori loco, alium, & sequentem praestans rationem; *Quod enim non nisi, qui in ea Basilica sancti sepulti essent, eidem dicantur apparuisse, de Augustino videtur esse responsum alio eum loco detentum: sicque corrigendum quod habetur, altiori eum loco detentum: alioqui quo modo verum dici potuit Augustinum eminentiori loco in cælo positum, cum ipsi Apostolorum principes, & alij complures martyres Pontifices in eadem sepulti Ecclesia ea tunc visione apparuerint;*

Relatio huius miraculi in antiquis operibus S. Gregorij.

Iuxta Cardinalem Baronium, nihil ex verbis Diui Gregorij laudis, circa gloriam cœlestem S. Augustino obuenit, quando legendum putat *alius à nobis eum continet locus*, quod scilicet non nisi ex Sanctis in Basilica Sancti Petri sepultis miraculosa processionis apparitio i facta fuerit, & de Augustino responsum in alio eum loco sepultum; veruntamen, relatio huius miraculi ante libros Moralium Sancti Gregorij secundum codices antiquiores non dicit illos solum Pontifices qui sepulti erant in Basilica Sancti Petri in illa processione: sed successores eius in Apostolica sede, qui potius videbantur non esse in Basilica, sed ad ipsam aliunde venire nempè ab

ipso cœlo lumine gloriæ circumdati quo cum Ecclesiæ ianuam ingressi sunt, ac posteà eandem repetentes qua venerant, recesserunt. Et certè, vt notat Onuphrius aduersus Platinam dicentem Sanctum Gregorium sepultum fuisse *in Basilica Petri*, ipse Summus Pontifex Gregorius magnus conditus est *in extrema porticu ante Basilicam Sancti Petri Apostoli prope secretarium, quod nunc dicitur sancta Maria de febre.*

Onuph. annotatione ad Platinam in S. Gregorio magno.

Verior ergo est lectio Romanorum codicum, quæ nihil mentionis facit in illa processione de loco in quo erant Pontifices illic apparentes sepulti, nec de sepultura Augustini quærebat Cæsaraugustanus Episcopus, sed si esset aliquis ex illis multis antistitibus ante se luminosa gloria fulgentibus: hinc non est incongruum legere cum ipsis Romanis codicibus; *altior eum à nobis continet locus*, vt scilicet de altiori cœli loco Diuus Gregorius loquatur, & excellentiam comprobet Augustini: sic communiter intellexerunt omnes hæc verba, nam, & qui fecit scholia in libros Diui Gregorij, quibus vtimur, apposuit è regione; *In domo patris mei mansiones multæ sunt.*

De cœlesti gloria intelligendus est D. Gregor.

Ioan. 14.

Nec ex verbis S. Gregorij sic acceptis, inferri potest Augustinus eminentiori loco positus in cœlo, quam ipsi Apostolo-

Episcopus Cæsar Augustanus nō quærebat de Augustino, nisi post Petrum, & Paulum.
Antiph. in laudē Aug.

rum principes; nam S. Gregorius expressis verbis illos nominauit, & à reliqua magna multitudine separatos ostendit se inuicem manu inserta complectentes: Cum reliquis verò pontificibus, seu cum ipso Gregorio, vt non potestate comparandus, ita meritis non est incomparabilis, qui post Apostolos, *secunda dispensandi verbi Dei primus refulsit gratia*: vndè benè, & singulariter inter Sanctos *lux Doctorum*, habetur, *malleus hæreticorum, firmamentum Ecclesiæ, summum vas scientiæ*, atque, vt est, in Hymno, *Summum decus Præsulum.*

Hym. Aug.

Qui fuerunt ad pedem crucis Christi nō passi sunt martyrium.

Et quemadmodum Ioannes Euangelista, beatissima Magdalena, & reliquæ Mariæ martyrij mortem non subierunt, quia eis amoris vulnera prope crucem suscepta sufficientissima ad pręmium martyribus ęquale; sic Augustino, etsi martyr non fuit, futurus, nisi Deus ipsum à Donatistis, & aliis hæreticis expetitum diuinitus liberaret, præmium, & locum in cælis habet ęqualē martyribus, & quantò magis excellit anima corpori, tanto excellentius ei vulnerum genus, quibus affectus ait Deo; *Sagittaueras tu cor nostrum charitate tua.*

9. Conf. 2.

S. Anto. in sermone de Thoma Aquinate.

Ad gloriam Sancti Patris Augustini pertinet illa visio Alberti Brixiæ, narrat enim Sanctus Antoninus quod; *Apparuit*

ei Augu-

ei Augustinus, & Thomas: Augustinus dixit æqualis mihi est in gloria, sed me præcedit in virginitate, lapis pretiosus in pectore est bona intentio, quam semper habuit de Deo, torques ad collum obedientia. Apparuit simul cum S. Thoma.

Historia Sanctorum Lombardica, *Fertur quoque* (ait) *quod dum quidam vir sanctus in Spiritu raptus sanctos in gloria conspexisset, & beatum Augustinum minimè vidisset, quemdam de sanctis, vbi nam Augustinus esset percontatus est, qui respondit Augustinus residet in excelsis, vbi disputat de gloria excellentissimæ Trinitatis.* Fortasse ad visionem Taionis hæc historia respicit, & ad intelligendam Augustini laudem de loco cœli altiori. Hist. Lomb. Augustinus non apparuit alios sanctos videnti.

Gloria Patris Augustini reuelata legitur sanctæ Gertrudi, cùm ille ante Deum visus est odorem suauissimum ex corde, & splendores sanctissimos ex ore sic emittere, *vt cælum vniuersum summa lætitia perfunderet.* Apparet S. Gertrudi. Gertrud. li. 4. insinuationum diuinarum.

Beatissima Veronica, quæ sub Augustiniana Regula vixit in Monasterio Sanctæ Marthæ Mediolanensi, permultis Sanctorum visionibus hac in vita potita, supra modum Patris Augustini gloriam commendabat à se visam, & scriptam ab Isidoro de Issolanis Ordinis Prædicatorum hoc modo: *Diuus Pater Augustinus Pontificio habitu ornatissimus, vestemque ha-* Apparuit beata Veronica. Isid. lib. 5. de vita sanctæ Veronicæ. 6. vlt.

bens interiorem rubri coloris medius inter sanctos Nicolaum Tolentinatem, & Guilhermum sacerdotali more indutus, coronatusque præcedebat mitra, auro, & lapidibus pretiosis nimium radiante, ædiculam auream incredibili ornatu manu gestabat, non capit humana mens, quæ fuerit ea pulchritudo, eximius splendor, præclara magnificentia. Hos primùm sequebatur Eremitarum numerus copiosus; deindè Canonici Regulares albis vestibus induti, post quos turba magna Religiosorum coloris grisei subobscuri, quo plerique Ordines vestiuntur sub Augustini Regula militantes: Cuius sectatores (ait ipse Isidorus de Issolanis iuxta visionem beatæ Veronicæ) *diuersorum Ordinum Religiosorum numerum excedere videbantur.*

Primi apud Aug. in cœlis visi sunt Eremitæ.

Isidorus de Issolanis in vita S. Veronicæ, lib. 5. cap. 14.

Ad honores venio; quos habuit in terris, & templum ei, licet Confessori iam à sanctissimo viro Roricio Lemouicensi Episcopo qui in Aruernensi Cōcilio subscripsit anno Domini DXLI. dicatum magna cum Dei gloria primum inuenimus in Gallia, vbi Roricij duo floruerunt, quorum primus in libris Epistolarum Sancti Apollinaris est celebris; alter verò iunior, Augustino nostro deuotissimus: vterque vero auita nobilitate clarus, & Anicianæ familiæ coniunctus, pro vt Fortunatus in epitaphio eorum ita canit;

Templum quando eius sub nomine dicatum.

Fortun. lib. 4. Carmin.

Inuida mors rapido quamuis miniteris hiatu,
Non tamen in Sanctos iura tenere vales:
Nam postquam remeans domuit fera tartara Christus
Iustorum meritis sub pede victa iaces.
Hic sacra pontificum toto radiantia mundo
Membra sepulchra tegunt, spiritus alta colit.
Ruricij gemini flores, quibus Aniciorum
Iuncta parens tali culmine Roma fuit,
Accumulante gradus prānomine sanguine nexit,
Exultant pariter, hinc auus, inde nepos. *Ruricius Augustino deuotissimus.*
Tempore quisque suo fundens pia templa patrono,
Iste Augustini condidit, ille Petri:
Hic probus, ille pius: hic serius, ille serenus,
Certantes pariter quis sibi maior erit:
Plurima pauperibus tribuentes diuite censu,
Miserunt cœlo quas sequerentur opes;
Quos spargente manu redimentes crimina mundi,
Inter Apostolicos credimus esse choros,
Felices, qui sic de nobilitate fugaci
Mercata in cœlis iura senatus habent.

Quatuor assignatæ sunt Augustino festiuitates in Kalendario Romano, prima, *Quatuor Augustini festiuitates.*

& secunda Translatio, hæc vigesima octaua Februarij, illa verò vndecima Octobris, Conuersio quinta die Maij, & vigesima octaua Augusti mensis, natalis eius in cælesti patria; *Qua, ne quis operibus seruilibus incumberet, sed tanquam diem vnius Apostoli coleret, cautum fuit bulla Alexandri Papæ Sexti, primo anno sui Pontificatus, Venetijs apud Registrum Patriarchale, & Tridenti apud Augustinianos Eremitas custodita.*

Officiũ antiquum ordin. Erem.

Missale Mosarabiũ.

Ponitur in Canone Missæ Mosarabium, id est Christianorum qui mixti Arabibus viuebant in Hispania.

Missa in honorem Sancti Aug.

Lib. Sacramen. S Gregor die 28. Aug.

Missam ad honorem eius in libro Sacramentorum Sancti Gregorij Magni, & præfationem etiam propriam videmus ita se habentem. *Æterne Deus, qui beatum Augustinum Confessorem tuum, & scientiæ documentis replesti, & virtutum ornamentis ditasti, quem ita multimodo genere pietatis imbuisti, vt ipse sibi, & ara, & sacrificium, & Sacerdos esset, & templum.*

Antiphonæ S. Augustini in Antiphonario S. Gregorij.

Dantur etiam in antiquo Sancti Gregorij Antiphonario, propriæ in laudem eiusdem Sancti Augustini antiphonæ sic incipientes; *Dicit Dominus, sermones mei, quos dedi in os tuum, non deficient de ore tuo, &c.*

Iacob. de Valen in Cant. Te Deum.

Ex ipsius Cantico *Te Deum laudamus*, sumit Ecclesia preces, quibus se munit in officiis Horæ primæ, & Completorij, vt notat Iacobus de Valentia, & præcipuum

Doctorem, primumque post Apostolos, & singularem post Paulum nemo eum denegat, quem Petrus cognomento Venerabilis contra illos allegans impiè docentes viuorum beneficia nihil prodesse defunctis ita nominat; *Gloriosus verò, ac post Paulum Apostolum, singularis magister Ecclesiæ Augustinus, &c.*

Petrus Ven. lib. 1. epist.

Omnes sapientes (ô felicitatem, & honorē!) eo posteriores, ideò se natos gaudent, vt vnum attendant, & audiant Augustinum, eumque non adsequutos, sed sequutos se fuisse glorientur. Audi vnum illorum, & non vltimum, Rupertum in Euangelium beati Ioannis præfantem; *Igitur alta mysteria, quæ in hoc splendore Euangelij, velut aquila grandis peruolauit magnus Doctor Augustinus, nos eadem quidem via, sed non omninò eisdem vestigiis subsequi enitemur: nam ille quidem alta montium peruolat cacumina; nos interdum, & circa radices imas occupabimur, ille precelsæ arboris superiora quæque poma carpere festinat; nos terræ quoque proximos, quos paruulis reliquit, attingere conabimur Euangelicæ literæ ramusculos.* Hæc ille & lepidè procedit ex sententia, nam (vt finem faciam) S. Gregorius Papa in exponendo Euangelio secundum Marcum, Hieronymus secundum Matthæum, Ambrosius excellit secundum Lucam, Augustinus verò, (cui sen-

Rupert. in præf. super Euang. Ioānis.

Augustinus in Euangelium secundum Ioan. laudatissimus.

ſus anagogicus tribuitur) ſecundum Ioannem.

Magnus Auguſtino eſt honor ex multis, & religioſiſſimis ordinibus ſub aurea eius Regula militantibus, nec enim ſub alia plures, & ex Eccleſiis Cathedralibus olim in Africa, Hiſpania, Italia, Gallia, Germania, Anglia, Hybernia; nam ſolum apud Belgas ei videntur paruiſſe ſeptuaginta, nec aliter intelligere potui Ioannem Maburnum Bruxellenſem ita locutum cum patre Auguſtino: *ſeptuaginta ciuitates ſub tua poteſtate ſolus habuiſti.*

Ioan. Mabur. alph. 12. tit. 20.

Si tamen hoc iudicium diſplicet alicui, reddat aliud, & meliorem imaginis honoratiſſimæ rationem, de qua olim ſic apud ipſos Belgas Thomas Cantapratanus Ordinis Prædicatorum; *In iconia diui Patris Auguſtini ſcriptura cum his verſibus legebatur:*

Thom. l. de apib. p. 1. c. 7.

Ordo gemmarum deſignat ſeptuagenus,
Ipſe quibus præerat ſeptuaginta poles,
Soli pro meritis eſt tradita tanta poteſtas,
Nec ſucceſſit ei paſtor honore pari.

Ostenditur Augustini sanctitas, ob Regulam, & multos Ordines sub ea militantes.

CAPVT VII.

DE Regula Sancti Patris Augustini plurima scripsimus in quarto libro; nunc ad tractandam Augustini eiusdem sanctitatem, aliqua repetemus, & Ordines præcipuos sub ea Deo seruientes, quam Innocentius Papa huius nominis secundus ita commendat; *Perniciosam consuetudinem quarumdam mulierum, quæ licet neque secundum Regulam Beati Benedicti, aut Augustini viuunt, sanctimoniales tamen vulgo censeri desiderant, aboleri decernimus..*

Innocentius 2. commendat August. Regulam.

Cap. Perniciosã. 18.9.1.

In hoc loco, vel aliis iuris, ne putes vetustiorem, aut excellentiorem Sancti Benedicti regulam esse, quam Augustinianam, quia scilicet illa prius nominatur: non enim agit ibidem Pontifex de antiquitate, vel excellentia, sed tantum vnam, vel alteram Regulam assignat ad solemnem fœminarum professionem, & satis notum Augustinianam prius institutam, priusque approbatam, vt illustrissimus R. E. Cardinalis Ioan. Baptista

Prior locus in iure non arguit antiquitatem.

Relatio pro Regula S Aug. impressa Venetiis, 1584.

Cicada scripsit, dicens, *Omnes Regulæ ante Concilium Lateranense censebantur esse vere approbatæ. C. fin. de Religiosis domibus, & notat Glossa in verbo Præcessit, in capite vnico, §. penultimo, eod. titulo lib. 6. pro quo etiam textus in capite parsimoniam vbi notant omnes 14. dist. & in l. 1. de collegiis illicitis. Item censetur approbata Regula S. P. N. Augustini ante Benedicti Regulam, cum fuerit instituta ante illã per centum annos, & vltra.*

Regula S. Augustini antiquior est benedictina.

Excellentia huius Regulæ ex sapientia, dignitate, sanctitate, & antiquitate auctoris Augustini colligunt alij, & animi pulchritudinem, votorumque perfectionem admirantur, de quibus agit, hęc eius miracula nos addimus, in laudem maximam. Legimus in actis S. Vualdi Canonici Regularis, & Episcopi Eugubini, quod postquam in monasterio Portuensi Apostolicæ institutionis canonem, vel regulam hanc S. Augustini, per tres menses, exemplo seruorum Dei didicit, eam secum attulit, sed ex obliuione prope iter in nemore reliquit, vbi se tradiderat quieti; cumque plueret mirandum in modum, & regredi opus esset pro codice Regulę derelicto, *Valde formidare cœpit, ne aut illa pluuia codicem corrumperet, aut aliquis viator cum asportaret, rediit vero ad locum, vbi codicem reliquerat, & eum iuxta viam positum nec ablatum reperit,*

Surius in vita S. Vualdi die 16. Maij

Pluuia non malè facit codicẽ Regulæ.

nec vllis pluuiæ aquis madefactum.

Patribus Ordinis seruorum ipsam Dei genitricem legimus apparuisse, ipsos adhortatam *sub Regula Diui Augustini victuros esse, quemadmodum liber declarabat apertus.*

Michael Florentinus in chronic. seruorum in princip.

Denique Sancto Norbertho: Præmonstratensium institutori (vt alibi cæpimus scribere, & Surius ad longum) *beatus visus est P. Augustinus, qui & auream Regulam à latere dextro illi porrexit, seque luculento sermone ei intimauit, dicens quem vides ego sum Augustinus, Hipponensis Episcopus, ecce habes Regulam, quam ego conscripsi, sub qua, si benè militauerint fratres tui, filij mei adstabunt securi in extremo tremore iudicij.*

Surius die 16. Iunij.

Securi erunt in iudicio qui recte seruauerint regulam Sancti Aug.

Ordines sub Regula eadem militantes omnes ad certum numerum reducere non potuimus, sedmagis notos, magisque florentes iuxta varios auctores, & institutionem vniuscuiusque, en audi in magnam Augustini laudem.

Ordines sub Augustini Regula militantes.

Primus Ordo Fratrum Eremitarum S. Augustini ab ipso fundatus in Africa anno Domini CCCLXXXVIII. de quo Papa Leo X. ad Ægidium Viterbiensem Cardinalem illustrissimum, & eius protectorem, *Præ cæteris curis quæ promulgatæ sunt demandato tibi officio, incubentibus, hæc vna potissima est, Deoque Saluatori*

Leo X in bulla indulgentiarum corrigia dat. 1. die Iulij an. 1512.

ac diuo Augustino Ordinis tibi commißi institutori, acceptior, vt fratres sub illius regula, & habitu Altißimo famulantes, eiusdem Ordinis instituta obseruent.

Secundus Ordo Canonicorum Regularium ab ipso restauratus Augustino sub eadem Regula, post annos Domini CCCXCV in Ecclesia Hipponensi; per sanctum Gelasium ad Lateranensem adductus ac in varias inde Catholicorum orbis Ecclesias, & congregationes.

Breuiarum Ecclesiæ Lateranensis in Gelasio.

Tertius ordo Sācti Iacobi, qui de spata nuncupatur, exordium in Gallicia per Ramirum huius nominis primum Legionensem Regem anno Domini DCCCXXVIII. accepit, & regulam S. P. Augustini ab Alexandro Papa III. vt auctor est Radesius.

Rades. in commentarijs.

Quartus Ordo Sancti Antonij cæptus est in Gallia à Gustono Franco viro nobili, quod ex professo narrat Hithmarus Fulco, & annum exordij testatur esse Domimi M. XCV.

Hithmarus in historia Antoniana.

Quintus ordo Equitum S. Ioannis vbique gentium splendidus, & satis notus Hierosolymis, vt notat Ciaconius anno Domini M. C. III.

Ciaconius in Paschali Papa. 2.

Sextus ordo Præmonstratensium à sancto Norbertho principium habuit, nec vllo modo sub Benedictina Regula,

sed Augustiniana (auctore Baronio) ad annum Domini MCXX. *Baron ann. 1120.*

Septimus ordo Sancti Pauli primi Eremitę in Ossa rupe Lusitaniæ cœpit anno Domini M. CLXXXII. per quendam Ferdinandum posteà magistrum equitum Auiensium, adiuuante Rugerio Carthusianorum Ordinis monacho, & natione Gallo; sicut ex libro manuscripto constat Ecclesiæ Eborensis; Regulam vero sancti Augustini suscepit an. M. DLXII. *Registra Ecclesia Eborensis.*

Octauus Ordo Sanctæ Crucis in Italia de quo Volaterranus in Antropologia, & alii, suam ducit originem ab anno M. CXVII. sub Augustiniana Regula. *Valater. in Antrop. libro 21.*

Nonus Ordo Teutonicorum cœpit sub patrocinio beatissimæ Virginis Hierosolymis ad an. M C X X I. Cœlestinus Papa tertius donauit eosdem veste alba, & cruce nigra, subiecit verò Regulæ Sancti Augustini, ait Baronius, an. MCXCVIII. *Baron. ann. 1121.*

Decimus Ordo Vallis Scholarium, de quo Rennatus Choppinus in hæc verba; *Isti quidem Vallis Scholarium sodalitio, quod Augustiniana norma regitur initium dedere Lutetiani quatuor Guillelmus, Richardus, Euerardus, & Manasses, anno M C C I. confirmauit illud Honorius Papa anno M. CCXVIII.* *Ren Chop. de iure mon. tit. 1. ar. 13.*

Ciaconius in Innocentio 3. Vndecimus Ordo Prædicatorum Tolosæ incepit à Sancto Dominico institutus, sub Innocentio III. an. M. CC, V. Honorius III. ipsum confirmauit 20. die Decembris: anno Domini MCCXVI. auctor huius rei Ciaconius est eiusdem ordinis professor.

Idē in Alexandro 3. Duodecimus Ordo Hospitalis Sancti Spiritus in Saxia pro curandis infirmis, vt ipse refert Alphonsus Ciaconius, exordium accepit sub Augustiniana Regula per Alexandrum Papam Tertium, anno M. CC. XV.

Morig. de Orig. Religio. c. 54. xiij. Ordo Sancti Pauli in Vngaria cæpit institui per Eusebium Strigonensem, anno Domini MCCXV, sed confirmatus est, anno MCCCVIII. auctorem habeo Paulum Morigiam in libro de origine Religionum.

Diagus in vita S. Raimundi. xiv. Ordo Dominæ nostræ de Mercede nullo modo sub Regula Benedictina, quod Vuion scripsit in suo ligno vitæ, sed Augustiniana cœpit in Aragonia anno Domini MCCXVIII. confirmatus est an. MCCXXX. auctor est Diagus in chronico Dominicanorum Aragonensium.

Choppinus de iure monach. tit. 2. ar. 4. xv. Cruciferorum, vt Codex eius authographus citatus à Choppino narrat, cœpit anno Domini M. CCXLVIII.

xvi. Ordo Seruorum Sanctæ Mariæ à

Philippo Florentino Ordinis Eremitarum Sancti Augustini cœpit, vt videri poterit in speculo Vincentij ipsum referente, circiter annum Domini M. CC-LXXXV. *Vin in Speculo hist. c. 22.*

xvij, Ordo Sanctæ Brigittæ, qui non solum fœminas, sed viros etiam alit Deo famulantes, vt habet Morigia cõfirmatus ab Vrbano. V. sub Augustiniana regula, anno Domini MCCC-LXVII. *Mor. de Orig. Relig. c. 55*

x viij. Ordo Sãcti Hieronymi Pisis cœptus fuit anno Domini M. CCCVIII. sub Augustiniana Regula per Petrum Gambacurtam. Auctor est Morigia. *Morig. de Orig. Religio c 41.*

xix. Ordo Sancti Hieronymi sub titulo Eremitarum cœpit anno M. CCC-LXXV. iuxta scripta Pauli Morigiæ. Lupus ille Hispalensis hunc Ordinem plurimùm illustrauit. *Morigia c. 47.*

xx. Ordo Cruciferorum cum Stella sub Augustiniana Regula florere cœpit, circiter annum Domini M. CCCXCIII. refert id Rennatus Choppinus in libro secundo de iure monachorum. *Chop lib 2. de iure monach. c. 22.*

xxi. Ordo Clericorum Regularium, seu Fratrum Diuorum Hieronymi, & Gregorii per Gerardum cognomento magnum cœpit in Belgio, qui testor Ascentium obiit *plenior sanctitate, quam annorum, anno Domini M. CCCLXXXIV.* *Ascentius in vita Thomæ de Kẽpis. c. 9.*

Morig. de Orig. Rel. c. 42. xxij. Ordo S. Hieronymi, quem alij à Carolo Granelli comite, alii à Redone ordinis Minorum inceptũ asserunt, an. Domini M.CCCCVI. auctore Morigia.

Ciaconius in Gregor. XII. xxiij. Ordo Scopitinorum, aliâs S. Saluatoris Banoniæ sortitus est exordiũ, an. Domini M.CCCCVIII. per Stephanũ Senensem ordinis Eremitarum S. Augustini, iuxta Ciaconium.

Ioseph Pamphil in chr. Erem. ann. 1426. xxiv. Ordo S. Spiritus Venetiis cœpit per Gabrielem Spoletanũ illustrẽ eiusdẽ Ordinis Eremitarũ S. August. concionatorẽ, anno Domini M. CCCC. XXVI. testor Episcopum signinũ Ioseph Pamphilum.

Moniment. Georg. in Alga. xxv. Ordo S. Georgii in Alga, cuius laus eximia B Laurentius Iustinianus, sub Bonifacio IX. cœpit à beatæ memoriæ viro Antonio Corrario, Episcopo Hostiẽsi, Cardinali Bononiensi, qui ad cœlum euolauit, iuxta suũ epitaphium, anno Domini M.CCCCXLV. die XIX. Ianuarii.

Genebr. in chron. ann. 1464. xxvi. Ordo Equitũ S. Michaelis cœpit in Gallia secundum Genebrardi Chronologia, anno Domini M. CCCCLXIIII.

Morig de Orig. Rel. c. 5. xxvii. Ordo Apostolinorũ genuæ cœpit per Simonem de Morazana, Ioannẽ, Nicolaũ, tres viros eximiæ virtutis, an. Domini M. CCCCLXXXIV. Regulam eis dedit Innocentius octauus, Morigia scribit.

Auctor histor. Ioan. Dei. xxviii. Ordo seruientium pauperibus infirmis per virum optimæ vitæ Lusitanũ

nomine Ioannem Dei, natum in Oppido, Mons maior nouus, appellato, cœpit circiter annos M.D.LXXII. quod colligitur ex ſcriptore vitæ eius.

Genebrar an. 1575.

XXIX. Ordo Equitum Sancti Spiritus ab Henrico tertio Rege Galliæ creatus (vt auctor eſt Genebrardus) anno D. MDLXXV.

Rup. Rich. in commentarijs ad Regulam Sancti Aug.

Hi ſunt ordines præcipui ſub Auguſtiniana Regula, nec ſilentio præterire decet alios & ſi nobis minoris notitiæ, aut nominis, de quibus ſcripſit Rupertus Richardinus, & alij XXX. Ordo Armænio-rum, XXXI. Ordo Sancti Baſilij. Ordo XXXij. Mulierum pœnitentium. XXXiij. S. Ioannis de Acre. XXXiiij. Sanctorum Martyrum. XXXV. Ordo Sanctæ Mariæ de Scala, XXXVI. Sancti Lazari, XXXVij. Ordo Sancti Ambroſij, XXXViij. Ordo Dealbatorum, XXXIX. Sanctæ Eulaliæ, XL. Ordo Pignanenſium, XLI. Ordo Sancti Iacobi de alto paſſu, XLII. Ordo Sancti Gilberti, XLiij. beatæ Marthæ, XLiiij. Ordo militum Ieſu Chriſti, in Sabaudia, xlv. Ordo Mantellatatarum, xlvi. Ordo Bonorum hominum, xlvii. Fratrum Charitatis beatę Marie. xlviij. Ordo Guilhermitarum corrigijs albis diſtinctus, xlix. Ordo vitę communis. L. ordo montis Morillionis & alij multi.

Aliqui alij Ordines qui ſub regula Aguſtiana.

Huc vſque noſtras explicauimus animi

Conclusio operis.

copias, & affectus erga patrem aureum, & augustum, imò aurum, & merum mel, Aurelium Augustinum. Gratias mecũ agite ô fratres! Dominæ nostræ Gratiarum, cui sicut Magnæ Matri antiqui vestibula, vnde Vesta illa, ita nostra dicauimus huius operis. Qualis passerculus inter aquilas, aut cũ Poëta, videmur

...... *argutos inter anser strepere olores.*

Eclog. 9.

Hîc nos: *multa nouimus in laudẽ huius* (nẽpè Augustini) *à patribus nostris elimato studio cõposita, & luculẽter expressa; quapropter* (S. Petri Damiani animum, sermonémque sequor) *nos rudes eruditis ingerere, & inter eloquentes erubescimus balbutire.*

Petrus Damia. ser. de S. Aug.

Non igitur res meas, aut verba, sed modum, & animũ attendite, quo Ecclesiæ Catholicæ submitto, & mitto hæc pauca in Gazophylatiũ Ordinis nostri: deníque & vos valere iubeo, & vt ille suos tractatus, sic finio: *Conuersi ad Dominũ Deum Patrẽ puro corde, & ei quantùm potest prauitas nostra maximas, atque veras gratias agamus, precantes toto animo singularẽ mansuetudinem eius, vt preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur; inimicũ quoq; à nostris actibus, & cogitationibus sua virtute expellat, nobis fidẽ multiplicet, mentẽ gubernet, spiritales cogitationes cõcedat, & ad beatitudinẽ suam perducat, per Iesum Christũ Filiũ suum Dominũ nostrũ, qui cũ eo viuit, & regnat in vnitate Spir. Sancti Deus, per omn. &c.*

Oratio August. in fine sermonum, est in fine octaui tomi.

FINIS.

1179

